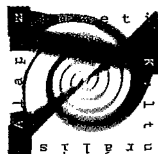
Közcsend és Közbátorság

Budán, Pesten és Óbudán 1848–49-ben

Dokumentumok
Budapest Főváros Levéltárának irataiból

A könyv megjelenését a Bárczy István Alapítvány
és a Nemzeti Kulturális Alap
támogatta

Szakmailag ellenőrizte
Bácskai Vera

Szerkesztő
Nyerges András

A borítót tervezte
Katona László

A borítón látható kép
Vasquez Károly:
„Buda és Pest szabad királyi városainak tájleírása"
című térképsorozatának felhasználásával készült

Közcsend és Közbátorság

Budán, Pesten és Óbudán 1848–49-ben

Válogatta

Czaga Viktória és Jancsó Éva

A jegyzeteket összeállította
Czaga Viktória

A névmutatót készítette
Jancsó Éva

Budapest, 1998

„Legyen az, mit a törvény rendel ...
Legyen meg az mind, de sem több, sem kevesebb;
és ha több, mint, mit a törvény rendel,
azt törvényes úton eszközöljük"

(A budai követek végjelentéséből)

Bevezető

Buda és Pest városok mámoros hangulatát 1848–49 történelmi napjaiban már számtalan különféle összeállítás bemutatta a korabeli sajtó, a naplók, a levelezések, a késői visszaemlékezések tükrében. E a kép kétségkívül nemcsak érdekes, de hiteles is, nem tükröz azonban minden lehetséges nézőpontot, melyből e korszak lényegi történéseit szemlélhetjük.

Jelen kötet összeállítói — fentiek tudatában — úgy gondolták, érdemes egyszer az akkor még három önálló részből álló, későbbi főváros életét a levéltári dokumentumok tükrében is megmutatni. A város és vezetői ez alatt a csaknem két esztendős periódus alatt egyfolytában döntéshelyzetben, (nem ritkán: döntési kényszerben) éltek. Valahányszor azt gondolták, hogy az élet immár visszazökken a „rendes" kerékvágásba, újabb fordulatok következtek, szükségképpen folyamatosan változtak az ügyintézés szempontjai, mi több, azok módozatai is. A városi polgár — adott esetben a folyamodó, kérvényező, igazolást kérő, a helyzetében bekövetkezett változást bejelentő polgár — kapcsolata a különböző városi hivatalokkal nem az újságokban, nem a magától értetődően szubjektív levelezésekben, de nem is az utólagos, valamilyen érintettség vagy elfogultság miatt torzult optikájú memoárokban érhető tetten. Ennek mozaikképét ma már csakis a levéltári iratok, őrzik meg számunkra.

Kötetünk éppen az eddig elmondottak miatt e speciális szemszögből kiséri figyelemmel az eseményeket. Sajátos metszetet ad a korról s nem törekszik, nem is törekedhet még a viszonylagos teljességre sem. Arra viszont annál inkább, hogy lehetőség szerint (ezt behatárolja az a körülmény, hogy nem minden fontos eseményről vagy az élet nem minden jellegzetes megnyilvánulásáról maradt fent okirat), a hétköznapok rendjét minél sokoldalúbban, az utókor számára átélhető és felfogható formában jelenitse meg. Társadalmi csoportok, az ügyintézés tárgykörei, az intézkedők és folyamodók személye tekintetében válogatásunk a lehető legszélesebb körre terjed ki. A „rend" megőrzése, illetve helyreállítása, mint a mindenkori hivatal legfőbb törekvése, alapvetően meghatározza ezt az dokumentumgyűjteményt, de hisszük, hogy van létjogosultsága az ilyen, vállaltan egy szempontú összeállításnak is.

Kiadványunkat abban a reményben bocsátjuk útjára, hogy — bár nem helyettesíti — feltétlenül tovább árnyalja, hasznosan kiegészíti az 1848–49 történelmi napjairól eddig kialakult képet.

*

A kötet összeállítói köszönetet mondanak Bácskai Verának, a szakmai lektornak értékes útmutatásaiért, F. Kiss Erzsébetnek (Magyar Országos Levéltár), Hermann Róbertnek (Hadtörténelmi Levéltár) Horváth J. Andrásnak és Póth Piroskának (Budapest Főváros Levéltára) a munkájuk során nyújtott tanácsaiért.

Megjegyzések a kiadáshoz

Kötetünk anyagát kizárólag Budapest Főváros Levéltárában őrzött *Buda, Pest szabad királyi városok és Óbuda mezőváros levéltárainak* irataiból válogattuk. A sorszámmal ellátott dokumentumokat időrendben közöljük, s ettől csak akkor tértünk el, ha a három városban azonos, de különböző időpontban bekövetkezett eseményről van szó illetve, ha tartalmilag összekapcsolhatónak találtuk őket. Ezekben az esetekben a sorszámot betűvel törtük meg (pl. tisztújítás *50. a-c, 132. a-c,* utcaelnevezés *11. a-b,* az országgyűlés előkészületei *48. a-b,* a nemzetőrséggel kapcsolatos iratok *89. a-b,* a hajóhíd építése *176. a-b,* a pesti kéményseprő legények kérelme *192. a-b,* stb.). A folyamatos időrendet az első dokumentum dátuma jelzi (pl. *11. a* sz. dokumentum: 1848. március 17.; *12.* sz. dokumentum: 1848. március 18. vagy *60. a* sz. dokumentum 1848. július 15.; *61.* sz. dokumentum: 1848. július 19.).

A sorszám után az irat címe következik, majd a mai írásmód és használat szerinti dátum. A dokumentumokat eredeti, tehát betűhív átírásban közöljük, ott ahol nagyon értelemzavarónak bizonyult a hiányos ékezet, szögletes zárójelbe tettük a javítást; meghagytuk a mássalhangzók hosszúságát, a *cz, tz, ts* használatát, felvállalva az esetleges olvasási nehézségeket. Szándékunkban áll ugyanis érzékeltetni azt az erőfeszítést is, amelyet a három város döntő többségében német ajkú polgárai és városvezetői tettek a magyar — hivatalos — nyelv elsajátításáért, kialakításáért és használatáért abban a korban, amikor a magyar helyesírásnak szabályai még nem voltak általában elfogadottak. A szavak egybe, illetve különírásában az egyes iratokon belül is eltérés van, s ott, ahol fetűnően eltér a mai helyesírástól, ugyancsak szögletes zárójelbe tettük a javítást vagy [sic!] jelet alkalmaztunk.

Az egyes iratok teljes szövegének közlésére törekedtünk, de úgy, hogy az ismétlődő címeket, címzéseket, megszólításokat, udvariassági formákat elhagytuk. A szöveg elején szögletes zárójellel jelezzük, hogy részletről van szó, a szövegközi kihagyásokat pedig szögletes zárójelbe tett három ponttal. A dátum előtti helymegjelölést csak akkor alkalmaztuk, ha a város felettes vagy szomszéd — külső — hatósághoz intézett megkeresést (pl. a városi tanács a minisztériumhoz, Pest Óbudához; vagy fordítva, pl. a kormánybiztos a városi hatósághoz.) 1848–1849-ben is

még Buda volt az ország hivatalos fővárosa, de közismert tény, hogy a kortársak magától érthetődő természetességgel az ország gazdasági és kulturális központját, Pestet emelték e rangra, de midőn az 1848. évi III. tc. a minisztérium székhelyéül Buda-Pestet írta elő, ennek megfelelően a miniszterek — akár Pesten, akár Budán rendezkedtek is be — törekedtek arra, hogy a törvénynek megfelelően a Budapest helymegjelölést használják, az egyetlen gróf Batthyány Lajos miniszterelnök kivételével. *(36., 41., 45., 46., 48. b, 49., 51., 52., 58.)*

A dokumentumok végén a levéltári jelzetet adjuk meg: *fond, állag, iratszám.* A jelzet mellett kétféle iratmeghatározást alkalmaztunk: *fogalmazvány,* illetve *tisztázat.* Irataink — két dokumentum kivételével — magyar nyelven keletkeztek, ezért ennek jelölésére nem tértünk ki. A két német nyelvű eredeti (206- b, 219.) irat magyar nyelvű közlését a Források Budapest Múltjából (I. kötet) vettük át.

A dokumentumokat rövidítésjegyzék, névmutató, irodalomjegyzék, valamint jegyzetapparátus egészíti ki. A jegyzetek készítésekor az irodalomjegyzékben megjelölt művekre támaszkodtunk; az iratok jobb megértését szolgáló időrendi, azaz eseménytörténeti áttekintést is itt adjuk. A személyek tevékenységéről szóló tájékoztatást erre a másfél évre korlátoztuk, s a nevek írásmódjánál az iratokban előfordult formát, illetve formákat használjuk.

A százötven éves évforduló tiszteletére számos — gazdag forrás- és irodalomjegyzékkel ellátott — kiváló tanulmány, dokumentumkötet, összefoglaló munka jelent meg. Jelen kötetünkben ezért csak Budapest Főváros Levéltára iratanyagára támaszkodva a Források Budapest múltjából. I. Források Buda, Pest és Óbuda történetéhez 1686–1873. Bp. 1973. című kötetet (szerk.: Bácskai Vera) vettük figyelembe, s vettünk át itt már megjelentetett néhány fontos, megkerülhetetlen iratot. *(2., 9., 21. a, 82., 122. a-b, 132. a, 148. b, 150., 191., 206. a-b, 219.)* A bevezetőben pedig az irodalomjegyzékben megadott, nyomtatásban megjelent munkákra támaszkodtunk.

1.

Türnböck János és Házmán Ferenc budai követek[1] jelentése a közgyűléshez

Pozsony, 1848. január 1.

[Részlet]

Azon remények és óhajtások, melyek az értelmesség folytonos öregbedése és terjedése következtében az ország minden részeiben és a nemzet minden osztályaiban nyilvánultanak és nyilvánulnak úgy látszik ez országgyűlésen visszhangra, pártolásra és védelemre találandanak; annál inkább mivel Legkegyelmesebb urunk Királyunk Kormánya is, a viszonyok igényeit méltatva, a haladás művének előmozdítására, [...] segéd kezet nyújtani készséget mutatott;[2] [...]

A torló kívánatoknak és követeléseknek azonban egyszerre megfelelni nem lehetvén, — a Rendek eddigi tárgyalásaikban is bizonyságot adni siettek, mi szerint a nép szükségeit érezve és méltatva, kötelességüknek ismerik azon intézkedéseket állítani elsősorba, melyeknek útján az adózó terheinek könnyítése,[3] — a személyek és a földnek szabadsága,[4] — a köz- és magánhitel alapjának előkészítése,[5] — a képviselet terjesztése,[6] — az értekező és bíráló értelmesség fesztelenebb mozgása elérendő, [...]

2. A nyilvánosság, mint az alkotmányos élet szükséges elemének részint biztosítása, részint terjesztése végett [...] egyszersmind azonban a szabad sajtó kérdését,[7] [...] megoldani szándékozván, kerületi választmányt nevezének[,] mely véleményét törvényjavaslat kíséretében beadni köteles.

3. A katonai élelmezés az adózóknak közterhét, főképpen a kezelés miatt, lényegesen öregbítvén, a szállásolás[8] pedig a családi viszonyokra és erkölcsiségre is károsan hatván[,] a Rendek mind kettőnek kiegyenlítés útján eszközlendő megszüntetését tovább is óhajtják [...]

4. A Rendek érezvén az erkölcsi és társadalmi kötelesség teljesítésének szükségét, mely szerint: ki az álladalom javadalmaiban kiválólag osztozik, terheiben is legalább arányos részt venni köteles, a háziadó arányos elvállalását és egy országos pénztár alakítását [...] javaslatba hozták. Csekély ezen részesülés, az adózó osztályt koránt sem elégítheti ki; miután azonban a közteherviselés elvének kimondása mellett ez legalább a tartozásnak elismerése[,] [...] örömmel fogadjuk;

5. Azon ország, melynek földe a birtokosnak kirekesztő törvényes tulajdonát nem képezi, [...] a közjólét bármi bő forrásait, miket a természet adott és a szorgalom érdekesít a közállomány céljára kellően és voltaképpen nem hasznosíthatván, — az alsó Tábla, a földesúr teljes kártalanításával [...] az örökváltságot, nem engedményképpen, hanem [...] a földesúrra nézve kötelezőleg megállapítani kívánja. [...]

6. Érezvén azonban, hogy [...] a hitel, a tulajdon biztosságának, valamint az ezt követő célszerű gazdasági rendszernek megállapítása a nemesi birtokra nézve is lényeges intézkedést követel. — Az alsó Tábla az ősiség eltörlését javasolja[9]; [....]

7. Hogy mindazonáltal az ősiség kötelékeinek megoldása következtében a nemzetiségen csorba ne ejtessék, — [...] ingatlan jószágok vétele és bírhatása (:a városiakat és jobbágyiakat ide nem értve:) érvényesen csak a hazában szülötteknek és telepedetteknek engedélyeztetik.

8. Ámbár az elősorolt tárgyak elválaszthatlan fontos következményeiknél fogva, a haza majdnem minden polgárait érintik, a fennálló viszonyokat mind személyi, mind birtoki tekintetben átalakítván, még is jelen pillanatban a negyedik rend kettős ügye, úgy mint az országgyűlési szavazat és a municipalis belszerkezet rendezése[10] az, mi nemcsak a negyedik rend követit, hanem a szavazat tettleges gyakorlatában levő többi rendeket foglaltatja; mert e kérdések megoldatván, az eredmény már a legközelebbi törvényhozásban jogszeresen hat; és Magyarország közjogát a törvények keletkezésére nézve megváltoztatja.[...]

10. [...] a képviselők Táblája [...] a magyar kormány önállását illetőleg az 1790:10. Tc.[11] életbe léptetését Felséges Urunk Királyunk által biztosítani kéri; kinek [...] Fenséges Herceg István Nádorrá lett megválasztásának[12] k. megerősítését a nemzet örömét és háláját is kijelenti. [...]

11. Hogy mindazáltal hálás érzeteiket a Királyi Trón elébe mielőbb juttathassák a magyar nyelv és nemzetiség iránti kérdés vétetett tárgyalásba; és miután a törvényjavaslatban közös lett a megegyezés, az illető hódolatos felírásban a Rendek Ő Felségének, ki a magyar nyelvet királyi székre emelte, a nemzet nevében buzgó hálával áldoznak. [...]

12. [...] a Rendek kerületi választmányt neveztek [ki], azon utasítással: miszerint úgy az erdélyi részek visszacsatlása,[13] valamint az adminsitratori rendszer és a horvát bonyodalmak tárgyában, adatokból merítendő külön körülményes véleményt mutasson be.

Többnyire atyafiságos indulatára és rokon halmába ajánlottak, teljes tisztelettel maradunk.

a Tekintetes Közgyűlésnek

alázatos szolgái:
Türnböck János
Házmán Ferenc

BFL IV. 1001. b. 86/1848. sz. Tisztázat.

1 Türnböck János Buda város tanácsnoka, első követ, Házmán Ferenc a város főjegyzője, másodkövet az 1847–1848. évi — utolsó — rendi országgyűlésen.

2 Utalás az 1847. november 12-én megnyílt országgyűlésre beterjesztett királyi előadások pontjaira.

3 Vö. A márciusi 12 pont 6. pontja és az 1848:VIII. tc. A közös teherviselésről.

4 Vö. A márciusi 12 pont 7. pontja és az 1848:IX. tc. Az úrbéri viszonyok megszűntetéséről.

5 1848:XIV. tc. A hitelintézetről.

6 1848:V. tc. Az országgyűlési követeknek népképviselet alapján választásáról.

7 Vö. A márciusi 12 pont 1. pontja a sajtószabadságról és a censura eltörléséről; 1848:XVIII. tc. Sajtótörvény.

8 Azaz a katonaság beszállásolása a civil lakossághoz.

9 1848:XV. tc. Az ősiség eltörléséről.

10 1848:XXIII. tc. a szabad királyi városokról.

11 1790:X. tc. Magyarország és a hozzá kapcsolt részek függetlenségéről, azaz, hogy az országot saját törvényei szerint kell kormányozni.

12 1848:II. tc. Fenséges cs. kir. ausztriai főherceg István Magyarország nádorává választatik; István főherceg, József nádor fia a nádori méltóságot 1848. szeptember 23-ig viseli, amikoris lemond tisztéről.

13 Vö. a márciusi 12 pont 12. pontja, unio Erdéllyel; 1848:VII. tc. Magyarország és Erdély egyesítéséről.

2.

A pesti választópolgárság jegyzőkönyvi határozata az utcai rendbontásról, a tizenkét pontról és a délutáni közgyűlésről

1848. március 15.

[Részlet]

Miután több tagok által előhozattatott, hogy néhány napok óta e városban olly mozgalmak tapasztaltatnak, mellyek által a köz tsend s bátorság megzavartathatnék, [á]mbár ezekre azon körülmény nyújt alkalmat, miszerint bizonyos pontok[1] az ország alkotmányának átalakításáúl szorgalmaztassanak a jelen országgyüléséről, sőtt a kívánság azon pontokra nézve, mintegy közönséges kívánata az ország összes lakossainak előmozditattassék, — e következtében pedig az ismételve érintett pontok nyílvánosan is kiragasztva találtattak mái nap már korán reggel; — olly intézkedésekre tehát szükség léven, mellyek által a város lakossai közt minden kellemetlen tettek s cselekvések erélyesen akadályoztatnának, e végre rögtön az az még mái napi délutáni 3. orakor a tettes Tanátsal közgyéles tartatni rendeltetett, s erről a tettes Tanáts hozzájárulása azonnal is egy kiküldöttség által szorgalmaztatott [...]

BFL IV. 1202. a. 112. sz. Tisztázat. Közli: FBM I. 162–163. o.

1 A márciusi 12 pont, amelyet Irinyi József fogalmazott meg, Kossuth Lajosnak, Pest megye országgyűlési követének március 3-i felirati javaslata alapján.

3.

A Helytartótanács leiratban szólítja fel a budai tanácsot a pesti zavargásokhoz hasonló mozgalmak elkerülésére

Buda, 1848. március 15.

[Részlet]

[...] Nem kétli e főkormányszék miként azon zavargások, mellyek Pest város kebelében jelenleg mutatkoznak[,] e Városi Tanács figyelmét sem kerűlték el és hogy részéröl mind azon rendeletek jó eleve megtétetvék, mellyekílly körülmények személy és vagyon bátorság tekintetéből nem csak ígényelnek, sőt rendkívűli esetek elő — állása alkalmával a legszorosabb felelet alatt követelnek is, ugyan azért midőn e Városi Tanácsot e Főkormányszék ebbeli kötelességének színtolly erélyes mint más részéről a mutatkozó jelenetekhez képest ildomos és előrelátó vigyázattal őszhangzásban lévő legjobb tapintattali telyesitésére ezennel komolyan felszólítaná, egyszersmind meg van győződve, hogy e Városi Tanács hivatalos eljárásában tanusitott buzgalmánál fogva kölönösen illy rendkívűli esetekben fejti ki azon éber tevékenységét, mellyet tőle e főkormányszék méltán vár.

BFL IV. 1002. a. 1719. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Alkalmazásul vett jelen k. s. k. Intézvény a mutatkozó jelentekhez képest megkivánján[ta]tó czélszerü intézkedések megtétetendenek holnap [...] tartando közgyűlésből e végre valasztmány kiküldetendvén. [...]

4.

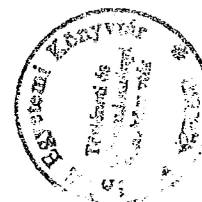
Pest város közgyűlésének a budai tanácshoz intézett átirata a közbátorság (közbiztonság) tárgyában teendő intézkedésekről

Pest, 1848. március 15.

[Részlet]

Addig is még Pest város által Buda város nemes tanácsa a történtek iránt körülményesen értesitethetnék miután a bizottmánynak[1] első teendője a rendnek s a közbátorságnak erélyes fentartása azon testvéri érzelemnél fogva, mellyel a testvér város iránt viseltetik. —

Rögtön rövid uton értesíteni szükségesnek vélte Buda város kapitányát[2] miszerint a bizottmány e tekintetből a katonai hatalom mellözésével az eddig fen álló pesti polgári őrseregnek hazafi buzgoságát vette igénybe, ez már rögtön össze is seregelvén ez éjjel megkezdi a közbátorság feletti örködést[,] felkéri tehát a Bi-

zottmány[,] hogy a testvér város nemes kapitánya is a testvér város bátorságával hasonló modon gondoskodni szíveskedjék.

Kelt fenebbi napon — este 10 orakor. —

Kacskovics Lajos[3]
főjegyző és választmányi tag

BFL IV. 1303. e. 89/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: „éjfélkor meg kaptam Mart: 15/16 48. Pest városi tanács határozata mozgalmak iránt” alárás nélkül.

1 Azaz a Pest városi közbátorsági (közcsendi) bizottság.

2 Schmidt Ferenc 1837-től 1848 májusáig Buda város főkapitánya. Lásd: 50. a. sz. dokumentumot.

3 Kacskovics Lajos 1843-tól Pest város főjegyzője 1848. júniusáig, tanácsnok és a város képviselője az első népképviseleti országgyűlésen; 1849. június 18.: a Belügyminisztérium közigazgatási osztályán tanácsnok. Lásd: 50. b. sz. dokumentumot.

5. a.

A pesti tanács tudomásul veszi a városi közgyűlés határozatát hálaadó istentisztelet tartásáról

1848. március 16.

[Részlet]

A jelenleg a választó polgárság teremében folytatva tartott városi közgyülés küldöttsége Kendelényi Károly[1] ur vezérlete alatt a tanács előtt megjelenvén előterjeszté a közgyűlés abbeli határozatát, miszerint azért, hogy a reform minden vérontás nélkül békés úton fejlődött ki, minden felekezetű helybeli templomban a legközelebbi vasárnap, vagyis folyó mártius hónap 19-ikén hála isteni tisztelet tartassék. [...]

BFL IV. 1202. a. 4802. sz. Tisztázat.

1 Kendelényi (Kedelényi) Károly bizottsági tag, 1848. [?]

5. b.

A Pest városi közgyűlés előterjesztésére a tanács határoz Táncsics (Stancsics) Mihály[1] és családja megsegítéséről

1848. március 16.

[Részlet]

Ugyanazon bizottság[2] tolmácsolván a közgyülésnek abbeli határozatát, hogy miután Stancsics Mihály hazánkfia törvénytelen status fogságából a nm. M. Kir. Httó Tanács által szabadon bocsátatott, s azon időre, míg le vala tartóztatva, kenyérkeresetétől törvénytelenül megfosztatott, valamint méltányosnak találta Stancsics Mihály hazánk fiának és családjának felsegítéséül kebelében aláírást nyitni, ugy hasonló végre egy aláírási ívet küld át a tanácsnak.

Valamint a tanács szíves részt veszen Stancsics Mihály urnak és családjának méltatlan szenvedésein, ugy javára tehetségétől kitelhetőleg örömmel ajánlandván az aláírandó öszleteket, és végre az átvett aláírási ívet maga és a tisztikar kebelében köröztetendi, s annak idején át fogja szolgáltatni, [...] az ülés közben aláírt öszletekkel együtt [...]

BFL IV. 1202. a. 4803. sz. Tisztázat.

1 Táncsics Mihály: író, politikus; sajtóvétségért 1847. március 4-én letartóztatták, s börtönéből március 15-én, a márciusifjak vezette néptömeg szabadította ki. Az első népképviseleti országgyűlésen képviselő.

2 Lásd az 5. a. sz. dokumentumot.

6.

A pesti tanács küldöttséget nevez ki Bécsbe az országgyűlés Pestre hívására[1] *és Táncsics Mihály részére amnesztia kieszközlésére, illetve Pozsonyba a 12 pont átadására*

1848. március 16.

[Részlet]

A folyó hó 15-kén tartott közgyülésből kiküldöt választmánynak tanácsilag is elfogadott javaslata nyomán ezennel küldöttség neveztetik ki, melly

a. Bécsbe menvén Ő Cs. kir. apostoli Felségének [...] hódolatunkat nyilvánitva Ő Felségét megkérje, hogy a mennyiben[,] lehet még ezen Ország gyülést Pestre áttétetni méltóztassék.

b. Ő Felségének az Ország Nádorának is kijelentvén hódolatunkat közbenjárását e czélra kikéri,

c. A Pest város közgyülése által elfogadott pontokat az országgyüléshez intézendö folyamodványi alakban szerkesztve hasonlóan az országgyülés elnökének átadja.

d. Már kezesség mellett[2] szabad lábra állitott Stancsics Mihály hazánkfia részére Ő Felségénél Amnestiat eszközöljön. [...]

BFL IV. 1202. a. 4813. sz. Tisztázat.

1 Vö. A márciusi 12 pont 3. pontja: „Évenkinti országgyűlés Pesten"; 1848:IV. tc. 1. §.

2 „Stancsics Mihály — ki egy általa közre bocsátott könyv miatt bebörtönöztetett, az ellene inditott perbeli eljárás befejezéséig a Nyáry Pál Pest megyei második alispán kezessége mellett, fogságából azonnal szabadon bocsátassék." BFL IV. 1202. a. 4817. sz.

7.

A pesti tanács a Helytartótanácson keresztül a felfegyverzendő polgárőrség számára fegyvereket kér István nádortól

Pest, 1848. március 16.

Fenséges....!

A Rend és Közcsend fentartása tekintetében városunk kebelében a fenálló polgári Örségnek jelenleg 1500-ra leendő szaporitandása találtatván szükségesnek, miután a megkivántató fegyverek szorgalmazása végett eljárt bizottság jelentéséből akkép értesültünk: hogy jelenleg rögtön csak 200 darab fegyver van rendelkezésre a többi Komáromban létezvén, az iránt bátorkodunk Fenséges Cs. kir. Főherceg-ségedet és a Nagym. Magy. Kir. Httó Tanácsot teljes tisztelettel megkérni: méltóztassék a föméltóságú Magyar kir. föhadi Kormánynál annak utján czélszerüen és sikeresen intézkedni: miszerint most ugyan 1500. később pedig a mutatkozandó szükséghez mért számú fegyverek illetö kiküldötteinknek áruk megtérítése iránt annál bizonyosabban kiszolgáltassanak, minél bizonyosabb[,] hogy az eddig olly példásan fentartott Rend és Közcsend csak igy fog állandóan biztosithatni.

Kik egyébiránt magunkat az e tekintetben teendő intézkedésekről haladék nélkül értesitetni esedezöleg magas kegyelmébe s hathatós pártfogásukba ajánlottak mély tisztelettel vagyunk.

BFL IV. 1303. c. 128/1848–49. sz. Fogalmazvány.

8.

Gróf Zichy Ferenc[1] leirata a budai tanácshoz a cenzúra megszűnéséről, a sajtó útján elkövetett vétségek kivizsgálására alakult ideiglenes bizottság létrehozásáról

Buda, 1848. március 16.

[Részlet]

A megelőző censura a törvényhozás további rendelkezéseig megszünvén, sajtó kicsapongásai és visszaéléseinek kellő megtorlása végett addig is, míg a törvényhozás intézkedend, következő szabályok állítatnak fel:

1-ször, a sajtó minden megelőző censura nélkül szabadon működik.

2-szor Minden akár könyvnyomtatás, akár kőnyomás által kiadott, bármelly nemü irat vagy rajznak szerzője, szerkesztője vagy készítője az iratban vagy rajzban foglaltakért felelős.

3-szor Minden könyvnyomtató és kőnyomó az illető irat vagy rajz kinyomása, és a szerzőnek átadása után tartozik azonnal a nyomatnak egy példányát az illető hatóság elnökének átadni. [...]

5-ször A sajtó utján elkövethető visszaélések és kihágások megbirálása végett rendelt ideiglenes bizottság névsora ide mellékeltetik.

Nyáry Pál, Klauzál Gábor, Deák Ferencz, Patay Jósef, Fay András, B. Ötvös Jósef [sic!], Trefort Ágoston, Vörösmarty Mihály, Baiza József [sic!], Fényes Elek, Szalay László, Balla Endre, Rottenpiler Leopold [sic!], B. Kemény Zsiga [sic!], Lukács Móritz [sic!], Valero Antal, Szilágyi István gombkötő, Kappel Frigyes, Tóth Gáspár szabó, Fröleih Frigyes, Burgmann Keresztély, Irinyi Jósef, Egresy Samu, Zlinszky János főbíró[2], Belák Antal esküdt. [...]

BFL IV. 1106. a. sz. n. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Örvendetes tudomás és alkalmazásul vett e jelen k. és k. intézvény eredetben a levéltárba tétetni, hit. másolatban pedig a keb. könyvnyomda tulajdonosoknak szoros hozzátartás végett azonnal irodailag közöltetni rendeltetik[3] [...] 1848. Március 17. polgármester Öffner Ferenc[4].

1 A Helytartótanács helyettes elnöke, a nádor távollétében elnökölt a Helytartótanács ülésein, a Közmunka- és Közlekedésügyi Minisztérium álladalmi altitkára, októberben lemond; 1849 nyarán a cári intervenciós sereg császári főbiztosa.

2 Zlinszky János Pest megye főbírója volt.

3 A budai nyomdatulajdonosok: Tressniczky Ferenc egyetemi könyvnyomda igazgató, Bagó Márton „könyvnyomtató", Szakmáry József könyvnyomda tulajdonos, Lencsó Mihály kőnyomda tulajdonos; ez utóbbi Budán a krisztinavárosi Naphegy utcában, a 102. sz. alatt lakott.

4 Öffner (Oeffner) Ferenc 1828-tól 1848 májusáig, azaz húsz éven át, megszakítás nélkül volt Buda polgármestere. Lásd a 33. és 50. a. sz. dokumentumot.

9.

A budai közgyűlés 1848. március 16-i határozatai

[Részlet]

A közgyülés a hon szellemi és anyagi tekintetbeni felvirágoztatását nem csak szivéből óhajtván, hanem annak békés uton minél előbbi elérhetését férfias erővel előmozditni polgári legfőbb kötelességének ismervén, miután meggyőződött[,] hogy hazánk teendői részint a censura nyomasztó hatása, részint a honban felállitott különnemü osztályok, kivaltsagok és érdek egyenetlenség által nem csak tetemesen gátoltatnak, hanem némű tekintetben lehetetlenné is tétetnek, köz akarattal elhatároza:

1-ör Azon 12 pont mit az országos ellenzék részint rögtön életbe léptetni, részint még jelen országgyülésen törvénybe iktatni ohajt: elfogadtatik, s országgyülési követ urak utasitandók lesznek[,] hogy ezen pontok tárgyában küldendő országos kérelmezést melegen pártolni hazafiui kötelességük[nek] ismerjék.[1] [...]

2-or A most emlitett országos kérelmezés nemcsak az összes tanács és választott polgárság által fog aláiratni, hanem annak a kerületi albiróságoknáli[2] köröztetése is elrendeltetik, a kerületi birák utaltatván, hogy lakosokat a kérelmezés jótékonyságáról meggyözni törekedjenek.

3-or Emlékéül annak; hogy a sajtó szabadság minek életbe léptetése más országokban vérontásokat idézett elő, tegnapi napon e honnak a legjobb rend és csendben vivatott ki, mai esten a város kivilágitatni rendeltetik.

4-er A közgyűlés a kor igényeivel személy és vagyoni bátorság mellett óhajtván haladni, nehogy a kifejlett lelkesülés e kettőt veszélyeztesse; alább megnevezett bizottság neveztetik ki, mely rendőri tekintetben Pest város közgyűlése által kinevezett választmányal szükség esetében; egyet értőleg intézkedni fog.[3] [...]

5-ör Jelen határozat közhirré tétel végett kinyomatni rendeltetik.

Öffner Ferencz
polgármester mp.

BFL IV. 1002. a. 1720. sz. Tisztázat. Közli: FBM I. 166–167. o.

1 Lásd a 6. sz. dokumentum, a pesti tanács határozata.

2 Buda sz. kir. város öt külvárosának — Krisztinaváros, Tabán, Víziváros, Országút és Újlak — helyi igazgatását látták el az ún. albíróságok.

3 Lásd a 4. sz. dokumentumot.

10.

Károlyi István[1] pesti követ Bécsből küldött tudósítása a magyar országgyűlés Kossuth[2]-vezette küldöttségének fogadtatásáról

Bécs, 1848. március 17.

[Részlet]

Nemes Tanács, Nagyérdemű Választó Polgárság!

1848. március 15kén, reggeli 10 órakor gőzösön Pozsonyból útnak indulánk, s délutáni 4. órakor a Leopold városba érkezénk, hol már egy pár ezer bécsi nemzeti gárda várakozott a választmányra, honnan a bel-város Karinthiai utczában lévő fogadókba, tömérdek sok nép között, s „Éljenek a magyarok" öröm-kiáltozások között majd egy óráig tartó lassú lépésekkel eljutánk — estve az egész Deputatio meg vala hiva a Polgárság s Nemzeti Gárda által az Universitás Epületéhez, hol az ifjúság köszönté a választmányt, vagy 200,000 emberből álló tömeg hullámzott Bécs utczáiban — az egész város kivilágítva vala. Ezen tüneményt Bécsben csak képzelni, de leírni majd lehetetlen! Valamerre menénk csak „éljen Kossuth und die Ungarn" tele torokkal hangzott. [...]

BFL IV. 1202. g. 20673/1847. sz. Tisztázat.

1 Károlyi István Pest sz. kir. város követe az 1847–1848. évi rendi országgyűlésen.

2 Kossuth Lajos, lásd a 2. sz. dokumentumot; 1848. április 11. és szeptember 11. között pénzügyminiszter; majd az Országos Honvédelmi Bizottmány elnöke; a Függetlenségi Nyilatkozat után augusztus 11-ig az ország kormányzó elnöke.

11. a.

A pesti tanács utcanévváltoztatásokról dönt

1848. március 17.

Rottenbiller Leopold alpolgármester[1] és választmányi elnök urnak a közkívánat alapján a választmányi megbízatás következtében tett előterjesztése folytán határoztatik, hogy a legujjabb örvendetes események emlékeül a Hatvani utcza Szabadsajtó Utczának, a Seminarium tere Mártius 15-ke terének, s a Városház tere Szabadság terének[2] neveztessék. Mire nézve e határozatról tudomásul s a felirásoknak illy értelmében rögtön czélbaveendő megváltoztatása végett városkapitány Szekrényessy Endre[3] úr nemkülönben a telekhivatal is jegyzőkönyvkivonatilag értesíttetnek illetőleg utasítatnak.

BFL IV. 1202. a. 4824. sz. Tisztázat.

1 Rottenbiller Lipót Pest város alpolgármestere 1843–1848 között; polgármester 1848-ban, majd 1849-ben és 1864 és 1867 között; 1848-ban a pesti közcsendi bizottmány alelnöke, majd elnöke; a pesti nemzetőrség ezredese.

2 A tér az Erzsébet-híd építése miatt lebontott régi pesti városházával együtt tűnt el.

3 Szekrényessy Endre tanácsnok, 1843-tól városkapitány 1848 júniusáig. Lásd az 50. b. dokumentumot.

11. b.

A budai tanács utcanévváltoztatásokról dönt

1848. március 22.

Magyar Ország átalakulása és békés haladása legfőbb kérdéseinek szerencs[és]en történt megoldasa eml[éké]űl és halául azon nagy hazafiak iránt kik ezen atalakulas és haladas kiv[ívá]saban ernyedetlen buzgalommal és példás tevekenyseggel működtenek és faradoztanak mai közgyűlésben az eddigi Dísz piacz Istvan tér-nek az urak utczaja Batthany utczanak és a bécsi kapu utcza a Várban Kossuth utcza-nak neveztetni határoztatot[1]; — Nevezet tér és utczak ujabbi nevezésének felirata V. Kap. Schmidt Fer[enc] urra bízatvan.

BFL IV. 1002. a. 1806. sz. Tisztázat.

1 Ma: István tér = Vár, Dísz tér; Batthyány utca = Úri utca; Kossuth utca = Táncsics Mihály utca.

12.

Rottenbiller Lipót pesti alpolgármester bemutatja a tanácsnak a polgárőrség esküimintáját

1848. március 18.

Rottenbiller Leopold alpolgármester úr mind a Rend és közcsend [sic!] fentartásával közgyülésileg megbizott választmány elnöke a most nevezett választmány által a kebelbeli polgári őrség részére kidolgozott esküformát előterjeszti, mellynek foglallatja szórol szóra a következő:

„Én mint a pesti polgári őrsereg tagja esküszöm az egy élő Istenre[,] hogy Ő Felségének dicsően uralkodó V-ik Ferdinand királyunknak, hazánknak és az alkotmánynak tántorithatatlan híve leszek, a törvényeknek és törvényes hatóságoknak, ide értve polgár őri fő- és altiszteimet[,] mindig engedelmes leszek, azokat tisztelni s törvényszerű parancsaikat teljesiteni fogom: zászlómat a haza és városom szolgálatában semmi esetben el nem hagyandom; őrhadi szolgálatomban nappal és éjjel férfiasan viselendem magamat s a közbátorság és rend fentartásában minden erőmből munkás leszek; általában őrhadi szabályainkat törvénykép tisztelve azoknak minden pontjait teljesítendem s ellenök véteni nem fogok. Isten engem úgy segéljen. Amen."

BFL IV. 1202. a. 4859. sz. Tisztázat.

13.

A Pest városi közcsendi bizottmány dönt bírák kinevezéséről a sajtókihágások megakadályozására[1], a békés átalakulást ünneplő hálaadó istentiszteletről és a város díszkivilágításáról

1848. március 18.

[Részlet]

3. A már tettleg is felszabadult sajtó ügye hozatván szóba, erre nézve határoztatott, hogy a törvényhozás bővebb intézkedéséig netalán elkövetendő sajtókihágások megítélésére megválasztandó bírákul Kotolyár Miklós, Bércy Antal, Réh János, Molnár Pál, Rónay Mihál, Vadász Manó és Somogyi Antal ajánltassanak a legközelebbi népgyűlésnek. A sajtótulajdonosnak ideiglenes maga mihez tartása végett utasításul adatott, hogy minden kinyomandó iratot, annak szerzője által írasson alá, miszerint támadandó kérdés esetén tudni lehessen: kit kelljen felelet terhe alá vonni?

3. Az ország béke úton történt átalakulásáért minden hitvallásu egyházban holnap délelőtt isteni tisztelet tartása rendeltetett, s a lelkészek e végrei felszólítása bizottmányi elnöknek hagyatott meg; a polgári őrsereg megkerestetvén, hogy az ünnepélt megjelenése által növelni szíveskedjék. Ugyanez öröm megünnepléseül a város holnap este kivilágítatni rendeltetett.[...]

BFL IV. 1303. c. 128/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Lásd a 8. sz. dokumentumot.

14.

A Pest városi közcsendi bizottmány megköszöni Óbuda mezőváros tanácsának a rend fenntartására felajánlott polgárőrséget

Pest, 1848. március 18.

Kedves barátink, atyánkfiai!

Hazafias örömmel vettük önöknek azon testvéri izenetét, mihez képest a városunkban netalán lehető rend megzavarása tekintetéből a Keblükben létező egyenruhás polgár őrcsapatot segélyünkre felajánlák.

Midőn tisztelt polgártársaink ezen hazafias ajánlatát egész méltánylattal vennők, testvéri bizalommal tudatjuk, hogy eziránt már nálunk a szükséges rendelések megtétetvék, a nemzetőrség kellő számbani fölállitásával. Azonban szükség esetén önök testvéri szeretetét igénybe veendvén — annak idején polgártársunkat értesitendjük.

Kelt Pesten a Közönség által választott bizottmány 1848. évi Márcz[ius] 18-án tartott üléséből.

Önöknek testvéreik, polgártársaik:

Klauzál Gábor[1]
helyettes Elnök [sic!]
Irányi Dániel[2]
h. jegyző

BFL V. 1. b. 3857/1848. sz. Tisztázat.

1 Klauzál Gábor: a Pest városi közcsendi bizottmány, majd a Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány tagja; a Batthyány-kormány földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztere; 1848 végén visszavonul a politikai szerepléstől.

2 Irányi Dániel pesti ügyvéd, tagja az Ellenzéki Körnek, a Pest városi közbátorsági választmány tagja, lipótvárosi képviselő a népképviseleti országgyűlésen, tagja az 1849-ben alakult Radical Pártnak; 1849. április 25. és június 5. között Pest és Buda kormánybiztosa.

15.

A Pest városi közcsendi bizottmány határozata a közrend fenntartásáról szóló miniszterelnöki körlevél[1] tárgyában

1848. március 21.

[Részlet]

Felolvastatott ministerelnök Ö Nagy Méltoságának helyettes fö biró urhoz[2] érkezett hivatalos levele, melyben a köz csend föntartását, a rendbontok vagy népbujtogatok, és a még fen álló viszonyok netáni tapodoinak szigoru fenyítését rendeli, s inti a helyhatóságot, hogy mig egy felöl törvényes kérés és hatalmát alkalmazza, más felöl haza fiuilag t[ö]rekedjék a bizalom lelkét, s nyugtató érzelmeit a nemzetszeretö Kir. Fölség s Nádor Fö Herczeg mint szinte a törvényesség organumai iránt is gerjeszteni, s öregbíteni, szoval hivatalos és polgári erelylyel eszközölni azt, hogy a hon, magához méltolag érezze át a nemzeti szabadság elsö örömeit; mindenek pontos, és hüséges teljesültét annál biztosban várván Ö N. Mlga, minthogy valamint Ö a kormányzat eredményeiröl felelöséget vállalt ugy a törvényhatoságok elnökeit is felelössekké teszi, mind azon nem reménylendö botrány, és zavarra nézve, mellyek az átalában nem várt hanyagságbol, vagy egy kedvüségböl szármoznának.

Az állando bizottmány annak tudatában hogy a töle telhetöket a jó, s magát szabadságánál fogva is becsülni tudó nép segélével teljesité, egész hittel remenyli: hogy a nép eránti bizalmában jövendöre sem csalatkozandván az elsö felelös ministernek semmi meltó megrovásra okot, s alkalmat nem nyujtand [...]

BFL IV. 1303. c. 128/1848–49. sz. Másolat.

1 István nádor 1848. március 17-én bízta meg gróf Batthyány Lajost a kormányalakítással, aki még ezen a napon körlevelet intézett a törvényhatóságokhoz a rend fenntartására.

2 Pest város helyettes bírája: Szász Mátyás.

16.

A pesti közgyűlés jóváhagyja Rottenbiller Lipótnak, a közcsendi bizottmány elnökének jelentését a miniszterelnök tiszteletére rendezett ünnepség költségéről

1848. március 21.

Elnök abbéli jelentése hogy, a minister elnök tiszteletére határozott díszmenet a legnagyobb rendel, s illendöséggel megtartatott, tudomásul vétetvén, —

A nemzetnek öszvessen 80 pftba kerülő költségei a Városi pénztárbol kifizetettni rendeltettek.

BFL IV. 1303. c. 128/1848–49. sz. Másolat.

17.

A pesti tanács átirata a budai tanácshoz rendfenntartási intézkedéseik összehangolására

Pest, 1848. március 21.

[Részlet]

Buda Sz. kir. város Tanácsának Budán.

Miszerint a Rend és közcsend [sic!] fentartása tekintetébeni intézkedések a két testvér városban lehető legnagyobb öszhangzásban történjenek [...] egy részröl igen kivánatos hogy a Budai választmányhoz a pesti választmány részéröl több tagok neveztessenek ki, úgy más részröl igen ohajtható hogy a kebelbeli választmányban kiküldöttjei által Buda város választmánya is viszont részt vegyen: [...] sietünk önöket ezennel felszollitani: hogy valamint egy részröl a Buda sz. kir. városban müködő rendfentartási bizottság intézkedéseiben az innen kiküldött tagoknak név szerint: Trefort Ágoston, Vörösmarty Mihály, Kasselik Endre, Degre [sic!] Alajos, Bulyovszky Gyula, Oroszhegyi Józsa, és Justh Manó polgártársainknak kellő részvételt engedni, úgy viszont részükröl a pesti választmánynyal müködendö aránylagos számú tagokat kiküldeni s azok névsorát közleni sziveskedjenek[1].

BFL IV. 1303. c. 47/1848–49. sz. Fogalmazvány.

1 Buda városa a pesti közcsendi bizottmányhoz Verderber József, Balás Dénes, Gaal János, Radnai Ferenc, Keszler János, Jászay Antal és Hajós Sándor polgárokat nevezte ki. BFL IV. 1002. j. 823/1847-50., IV. 1303. c. 90/1848–49. sz.

18.

A pesti közgyűlés a kivívott sajtószabadság védelmére kéri fel gróf Batthyány Lajos miniszterelnököt[1] a sajtótörvényjavaslat országgyűlési tárgyalásakor[2]

Pest, 1848. március 22.

[Részlet]

Minister Elnök Úr!

Mit e város lakossága a sajtó felszabadításával Martius 15-ikén dicsően kivívott, azt a törvényhozás a sajtó törvény javaslatával, mellyet e város követei [...] megküldének, tökéletesen lerombolni indul.

Ezen törvényjavaslat [...] olly helytelen, hogy ellene városunk minden lakosa diadal érzetével szólal fel, mellytől visszalépés többé nem lehet.

Midőn tehát ezt Önnek Ministerelnök Úr kinyilatkoztatni kötelességünknek ismerjük, egyszersmind hazafiui bizadalommal kérjük Önt Minister Elnök Ur: méltóztassék ezen elfogadhatatlan törvényjavaslat visszavételét eszközölni, avval együtt, hogy addig is, míg e nemzetnek valódi képviselői által a szabadság és reform szellemében más sajtó törvény fog hozatni, a helytartó tanácsnak a sajtó vétségekre vonatkozólag a hatóságokhoz leküldött ideiglenes rendelete szolgáljon szabályul[3], oly módosítással azonban, miszerint a helytartó-tanácsi ideiglenes bíróság helyett

a vétségek felett esküttszék ítéljen, és hogy a hírlapokra nézve a cautió sokkal mérséklettebb legyen.[...]

Minister-Elnök Ur tisztelt Polgártársunk!

Az idő percei drágák. Intézkedjék Ön, hogy az intézkedés késő ne legyen.

Látta: Rottenbiller
Alpolgármester

BFL IV. 1303. a. 100/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Gróf Batthyány Lajos 1848. március 17. és szeptember 11. között miniszterelnök; szeptember 11-én új minisztérium alakítására kap megbízást, október 1-vel lemond. Osztrák hadbírósági ítélet alapján 1849. október 6-án kivégzik.

2 A Szemere Bertalan által kidolgozott törvényjavaslatot az országgyűlés 1848. március 20-án fogadta el; a feldühödött pestiek a március 22-én tartott tüntetés során elégették a törvényjavaslat kinyomtatott szövegét.

3 Lásd a 8. sz. dokumentumot.

19.

A pesti tanács gróf Batthyány Lajos miniszterelnök támogatását kéri a helyi nemzetőrségi tüzérosztály felállításához

Pest, 1848. március 22.

[Részlet]

Miután kétséget sem szenved[,] miszerint a hadviselés mostani módja mellett a nemzet örség magasztos feladatának egy rendesen betanitott tűzér osztály nélkül vagy épen nem, vagy csak igen tökélletlenül volna képes megfelelni, Peczelt Ott[ó] egyetemi tanár[1] úrnak abbeli szives nyilatkozatát, mellynél fogva mint különben is tökélletesen kiképzett, s több éveken át a Cs. kir. hadseregben szolgálatot tett tüzér a rendszeritendő nemzetőrségi tűzér osztálynak elméleti és gyakorlati kiképzését hazafiui buzgalommal magára vállalni ajánlkozott[,] teljes méltánylattal fogadtuk s a Rendfentartásával Városunk kebelében közgyülési megbizásból müködő Választmány javaslatára rögtön egy bizottságot is küldöttünk ki: melly a városunk kebelében létesitett nemzet örségben egy tüzér osztálynak miképpen leendö felallitását illetöleg javaslatot terjeszszen elő.

Miröl midön Minister elnök urat ezennel értesitjük, egyuttal illö tisztelettel párosult teljes bizalommal [...] megkérjük: hogy [...] az itt idöközben is rendszeritendö tűzér osztály kellö betanithatásaul ennek részére nehány agyút az azokkali gyakorlathoz megkivantató egyéb szerekkel együtt annak helyén és utján kegyesen kieszközleni méltóztassék.

Minister elnök úrnak
kötelezett szolgái

BFL IV. 1303. a. 34/1848–49. sz. Fogalmazvány.

1 Feltehetően Peczelt (Petzelt) Józsefről (Ottó?) a pesti egyetem geodézia professzoráról van szó, aki 1848 nyarán a pesti nemzetőrség tüzérségének szervezője; 1848. december 1-től honvéd alezredes, a Hadi Főtanoda (Ludovica) aligazgatója. Javaslata — tehát — meghallgatásra talált mind a tanácsnál, mind a közcsendi bizottmánynál. A tüzérosztály felállítására létrehozott bizottmány elnökévé Rottenbiller Lipótot választotta meg. BFL IV. 1303. a. 34/1848–49. sz.

20.

A pesti tanács engedélyt kér a Helytartótanácstól, hogy a szervezés alatt álló nemzetőrség kiképzésére nyugállományú, illetve önként jelentkező katonatiszteket alkalmazhasson

Pest, 1848. március 24.

[Részlet]

Miszerint a felállítandó Nemzet örség a fegyver gyakorlatokba minél elöbb s alaposan betanit[t]athassék a M. kir. htto Tanács megkerestetni határoztatik[,] hogy a M. kir. főhadi kormány utján minden ranggal kilépett vagy nyugalmazott katonatisztek részére[,] kik a Nemzet örség betanitására akár önkényt akár illö megkeresés után ajánlkozni szivesek lesznek, az e végre megkivántato fensöbb engedelmet minden különös egyenkinti kikérés nélkül általánosan kieszközölni méltoztassék. [...]

BFL IV. 1303. e. 166/1848–49. sz. Fogalmazvány.

21. a.

A pesti tanács utasítja követeit, érjék el, hogy a minisztérium üléseit Budapesten tartsa

1848. március 24.

[Részlet]

Országgyűlési Követ uraknak e határozat jegyzőkönyvi kivonata megküldésével meghagyatik, iparkodjanak e törvényjavaslatot[1] oda módosítatni:

a./ Hogy akár fog elnökölni a minister-elnök a mininsteriumi ülésekben akár nem, ezek mindenkor Budapesten tartassanak. [...]

BFL IV. 1202. a. 5254. sz. Tisztázat. Közli FBM. I. 170. o.

1 Vö. A márciusi 12 pont 2. pontja: „Felelős ministerium Buda-Pesten"; 1848: III. tc. 5. §. A ministerium székhelye Buda-Pest.

21. b.

Buda város tanácsa István nádorhoz intézett feliratában aggodalmát fejezi ki azon hír hallatán, hogy a minisztérium üléseit Pesten fogja tartani

Buda, 1848. március 27.

Fönséges Ur!

Ös Buda városa lakosait a szállango hírek miként a ministerium Pesten ütendi fel székét, aggodalom, söt rémüléssel töltötték el. Fönséged férfias szilárd akarata e hont szabaddá, függetlenné tette, Fönséged nagylelküségétől, de méginkább szülöföldе iránt tanusított hő ragaszkodásátol reménylik Buda városa lakosi, miként ez végcsapást elfordítandja azon városról, mellyet a nemzet mindenha szívének tekintett és tekint, mellyre a Küzdelem napjaiban az országos rendek pharosként* függeszték szemeiket, s győzelem után diadalmasan kiálták: már benn vagyunk Budán! Fönséged bölcsesége belátja az előnyöket, mellyek a ministerium Budán székelését javalják, belátja azon vészt, melly annak máshol, bár Pesten is felállítása által, Buda városát érhetné. Ös Buda városa lakosi, hodólattal Fönségedbe vetik reményöket, erös hittel hivén, miként elég erös leend a magyarok történetének fénypontját, a Nagy Lajos a Mátyás székvárosát az enyészéstől mit a török másfél század alatt végbe nem vihetett, — megvédi, nehogy kevés évek multával, megirja a történet: nunc seges est ubi Buda fuit.[1]

BFL IV. 1002. j. 703/1847–50. sz. Fogalmazvány.

* Itt: mint vezérlő szellemre.

1 Azaz: Most szántóföld van [ott], ahol Buda volt.

22.

A Pest városi közgyűlés utasítja a nemzetőrség főparancsnokát a Nemzeti Múzeum[1] őrzésére

1848. március 24.

A Nemzeti Múzeumbeli országos kincsek bátorsága megkívánván, hogy a jelen mozgalmak alatt minden netaláni veszélytől megőriztessenek.

Az őrsereg fő parancsnokának Rottenbiller Leopold úrnak [jegyzőkönyvileg] meghagyatik, miképp a Nemzeti Múzeum éjjeli őrzéseül esténkint 24 főnyi csapatot rendeljen a helybeli nemzeti őrseregből. S erről a Nemzeti Múzeum igazgatója Kubinyi Ágoston[2] ur a jegyzői hivatal által olly végre fog nyomban értesítetni, hogy a kirendelendő őrség felett annak vezér-tisztével egyetértőleg rendelkezzék.

BFL IV. 1202. a. 5255. sz. Tisztázat.

1 A Nemzeti Múzeumot 1848. január 24-én nyitották meg a közönség számára.

2 Kubinyi Ágoston 1843-tól 1869-ig a Nemzeti Múzeum igazgatója.

23. a.

A Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány (MOIB)[1] felhívása Rottenbiller Lipót alpolgármesterhez, hogy a pest-budai nemzetőrség is adjon a katonaság által teljesített őrszolgálat mellé őrséget[2]

Pest, 1848. március 29.

Alpolgármester
s nemzetőri ezredes Parancsnok Úr!

Mind a mellett is, hogy a főhadi kormányzótol[3] épen most kapott lev[é]lben az válaszoltatik, miképen a nemzetőri, s sorkatonai örök vegyítése általa nem tanácsolható, azon határozatunk mellett hogy a budapesti fegyver, és lőportáraknál, a pesti ujépületnél, és a dunahid két végénél nemzetörök is őrködjenek[,] megmaradunk azon oknál fogva; mivel a mint küldöttségek tolmácsolták elöttünk, a felingerült közönség megnyugtatására czélszerünek csak e módot véljük, és a közönség is csak ebben találja megnyugvását.

E szerint Önnek kötelességévé tesszük:

1-ör a budapesti fegyver, és lőportáraknál, a pesti újépületnél, és a dunahid két végén nemzetörök is örkődjenek; —

2-or ezen örködést a budai és pesti nemzetörök együtt teljesitvén ezt a budai föparancsnokkal egyetértöleg végezze el.

3-or ezen örködésnek semmi más czélja nincs, mint biztos tudomást szerezni a közönségnek arrol, hogy azon helyeken semmi ollyan nem történik, a mi aggodalmat, s félelmet okozhatna.

De ép ezért tegye Ön a budai nemzetőri föparancsnokkal együtt magát érintkezésbe a katonai illető őrparancsnokokkal, s adjon ki a nemzetöröknek szigoru parancsot, hogy mindent kerüljenek, mi a szinte örtálló katonasággal legkisebb összeütközésre alkalmat adhatna; nem lévén semmi más teendőjük, mint felügyelni, és a mit tapasztalnak tüstint bejelenteni, a nélkül hogy bármit gátolniok bármibe tettleg avatkozniok szabad volna.

E rendelésünk teljesítéseért felelös Ön s illetőleg minden nemzetör, ki Ön által őrállásra kirendeltetik.

a ministeri országos ideiglenes bizottmány
Klauzál Gábor
Szemere Bertalan[4]
Pulszky Ferenc[5]

BFL IV. 1303. a. 545/1848–49. sz. Tisztázat.

1 A Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány 1848. március 23-án alakult meg, s az első felelős magyar minisztérium hivatalba lépéséig (április 10.), illetve a kormány Pestre érkezéséig, a még Pozsonyban tartózkodó miniszterek helyett vitte az ügyeket. Tagjait a nádor nevezte ki: Szemere Bertalan, Klauzál Gábor (miniszterjelöltek, majd miniszterek) és Pulszky Ferenc személyében.

2 A felhívás a március 28-ról 29-re virradó éjszakai esemény következménye, amikoris 12 pesti nemzetőr elfogta a báró Lederer Ignác tábornok budai főhadparancsnok által Eszékre útnak indíttatott dereglyét 31 mázsa lőporral.

3 Lederer Ignác

4 Szemere Bertalan 1848 április 7. és szeptember 12. között belügyminiszter; az Országos Honvédelmi Bizottmány (OHB) tagja; felvidéki kormánybiztos; 1849. május 2. és augusztus 11. között miniszterelnök és belügyminiszter.

5 Pulszky Ferenc: 1848. április 29-től pénzügyminisztériumi államtitkár; május 3-tól külügyminisztériumi államtitkár; az OHB tagja; decemberben külföldre távozott.

23. b.

A budai közcsendi bizottmány jelenti a MOIB-nak, hogy létszámhiány miatt nem képes budai nemzetőröket pesti szolgálatra átengedni

Buda, 1848. március 30.

[Részlet]

Velünk közlött igen becses határozata folytán, mely szerint némely őr állomásokat a pesti örsereggel egyetemben ellátni felszóllitatánk[,] páratlan örömmel fogadtuk, mert azt ugy tekintjük mint megszilárdítását a kölcsönös bizalomnak s zálogát az érdekegységnek. Azonban [...] a felhívásnak egész terjedelemben eleget nem tehetünk[,] mert 1500 főből álló nemzeti őrseregünk kézmüvesek iparüzők és

tisztviselökből lévén összeszerkesztve, ha ezen csekély számú tagokból mi nem csak az itteni őr állományokat, melyek naponta 120 egyedet igényelnek, hanem Pest némely őr állomásit is ellátandjuk[,] a fenti tagok hivatalaikban, s kereset módjukban tetemesen hátráltatnának. Ugyan azért véleményünk oda járul[,] hogy a két hídfőnéli őrállomás ezen iker város őrserege által vegyesen mint tegnap esti 8 órakor megkezdetett a többi itteni őrállomásokat pedig melyekhez különösen a lőpor- fegyver- és kincstár szamítatnak, s melyek utóbbika ma reggeli 7 órától már nemzeti őrökkel ellattatott továbbra is az itteni őrsereg őrködésére bízassanak, oly megjegyzéssel, hogy a löpor tárhoz mindenkor két lovas őr is fog állíttatni. [...]

BFL IV. 1106. a. 59/1848. sz. Fogalmazvány.

24.

Oeffner (Öffner) Ferenc budai polgármester tájékoztatja a MOIB-ot a március 27-i és 29-i nyilvános tanácsülést megzavaró rendbontásról,[1] s a nemzetőrség részére fegyvereket kér

Buda, 1848. március 29.

[Részlet]

Miniszteri országos ideiglenes bizottmányhoz Pesten

[...] Azon mozgalmak melyek ujabb idökben ezen ikervárosban feltüntek s melyek minden hon polgár kebelét csak örömre gerjesztheték[,] egészen más és naponta aggasztóbb alakban mutatkoznak. Mert találkoztak nálunk egyedek, kik édes anyánk a köz haza boldogítására feltüzelt kedélyeket részint haszon, részint népszerűség vadászat tekintetéből egészen más célra — az eddigi rend- és csend megzavarására kezdék felizgatni, kik népgyüléseket hirdetnek sör és boros poharak közt s az össze sereglő többnyire napi munkábol élő s értelmetlen tömeget a tanács és tisztviselőség ellen bujtogatják

Ily bujtogatásnak első kitörését f. hó 27-én éreztük midőn köztanácskozásinkat kellő rendben, de a kor igényeihez képest nyilvánosan megkezdenők a városkapu körében levő korcsmakból egyszerre feltódul egy nép csapat, mely Jakobszon Károly és Bogisits György vezérletük alatt a tanácskozási terembe rohanva s a tanácskozást félbeszakasztva követelé hogy a tanács azon szerződést, mely a mult században k[ö]ttetett s mely szerint a budai polgárok kocsiktol hidvámot fizetni tartoznak, azonnal szüntesse meg, minek a tanács engedni kenyszerülve volt.

De ennél sokkal szomoritóbb volt a mai eset. A fent nevezett lázitók ugyan is, bár ajkaikról mindenkor a szabadság és rend fentartása hangzik[,] az előbbeni esemény által bátorságot nyervén — rendh[á]borító csapatjukat mai napon ismét a város házára csődíték s annak nevében dictatori hangon követelték[,] hogy a tisztviselőség eddigi faizási beneficiumairól[2] mondjon le, mert ők ezt elhatározak, s ezen tárgy befejeztével egyébb, figyelmet alig erdemlő s csupán magány személyekre vonatkozó kivánatokkal elő állván egy Helytartó Tanácsi tisztviselőt, ki mint halgató a terembe megjelent azon ártatlan s igen maga helyén használt kérdésért „hol a megsértett" megragadták s a teremből több ütések közt ki vetették.

Tisztelt Ministeri bizottmány[,] ha ez igy megy, ha ezen egyedeknek korlát nem tétetik[,] akkor nálunk a rend[,] mi a mostani időben annyira kivántatik[,] telyesen elenyeszik s tanácskozasaink botrányos gyülekezetté fognak fajulni[,] ugyan azért k[ö]telességemnek ismerem a ministeri bizottmanyt ezennel megkérni miszerint e tárgyban utasitani, egyszersmind a nemzeti őrsereg részere 1000 db használható fegyvert illető helyen kieszközölni m[é]ltoztatnék.

BFL IV. 1106. a. sz. n. Fogalmazvány.

1 A tanácsülést megzavaró Jakobshon Károly (és Bogisits György) mozgalmát és annak célját részletesen tárgyalja Spira György: Bp. tört. IV. k. 48. o.; és Uő: A pestiek Petőfi és Haynau között 86–89. o.

2 A város erdejében a tisztviselőket megillető fakivágási jog.

25.

Óbudai tanácsi határozat a nemzetőrség toborzásáról és a tisztek megválasztásáról

1848. április 1.

Indítványba tétetvén jegyző úr[1] által, miképen célszerű lehetne a nemzet őrsereghez aláírás útján önként járúló helbeli lakosoknak az alkalmat még holnap délig nyitva hagyni — azután pedig a mai hat százra rúgó nemzetőrséghez megkí-

vántató tiszteket a törvény értelmében mi előbb megválasztani[2], hogy ekként ez idvös s fő tekintélyű országos institutionak* alapja nálunk is tettleg megvettessék.

Végeztetett:

Az előterjesztett indítvány mind két részben egyhangúlag elfogadtatván, ennek nyomán elhatároztatott: a.) Az aláírási ívek csak holnap délig legyenek nyitva. b.) tisztek megválasztását irányzó úgy nem különben az összeírást megvizsgáló választmány azonnal neveztessék ki.

BFL V. 1. a. 334. sz. Tisztázat.

1 Feley Ede 1848 áprilisáig óbudai jegyző, májustól választott budai tanácsnok; 1849-ben Irányi Dániel kormánybiztosi segédje, majd Budavár visszafoglalása után, ugyancsak Irányi helyettes budai polgármesternek nevezte ki. 1849. június 21-én lemondott polgármesteri, majd másnap, június 22-én tanácsnoki tisztéről.

2 1848:XXII. tc. 9. §. A nemzetőrség tisztjeit, a kapitányig, maga választja.

* Itt: intézmény.

26.

A budai közgyűlés támogatja az országgyűlési követei által előterjeszteni kívánt javaslatot Pest és Buda egyesítéséről[1]

1848 április 3.

A közgyülés, mely nemzeti naggyáléthez és szét vált érdekek kiegyenlitéséhez vezerlő minden alkalmat felkarolni törekszik; követ urak jelen tudósitasuk szerint az ország gyűlésen nyilatkozó irany kővetkeztében felallitott azon kérdést valjon nem volna e czélszerű Buda és Pestet törvényczik által egyesiteni olyannak tekint[,] melynek sikeres megoldása az érdeklett két város szellemi és anyagi felviragoztatására hatalyos [tényezőül] szolgálhat, s az ország diszit emelendi. Mely nézete folytán ezen két városnak Budapest név alatt leendö egyesitése elvét köz akarattal elfogadja, oly megjegyzéssel, hogy az elv kivitele vagy is a valóságos egybe olvasztás az érdekek igenyeihez képest a méltanyosság alapján a ministerium igazgatása alatt törtenjék.

BFL 1002. a. 2002. sz. Tisztázat.

1 Lásd a 28. és 29. sz. dokumetumot.

27. a.

A budai polgármester jelenti a MOIB-nak az első felelős magyar minisztérium kinevezése hírének fogadtatását[1], *valamint a nemzetőrség szervezését*

Buda, 1848. április 4.

[Részlet]

Elnöki kötelességemnek [...] megfelelni óhajtván, van szerencsém a ministeri bizottmányt ezennel értesiteni, miszerint igazgatásom alatt levő ezen törvényhatóságnál azon K. Kir. leirat, mely március 31-én éji orákban érkezett Budapestre, s április 1-én itt közhirré tétetett, a felcsigázott kedelyeket teljesen megnyugtatá.

Jelentem továbbá, miszerint a nemzeti örsereg rendezésére egy 24 tagbol állo bizttoság, maguk a nemzetörök által megválasztván, [...] a nemzeti örsereg több századokat alakitott, tiszteket választott, s magát a fegyverben naponta nagyobb eréllyel gyakorolja [...]

A ministeri bizottmánynak alázatos szolgája

helybenhagyatik

Öffner polgármester

BFL IV. 1106. a. sz. Fogalmazvány.

1 V. Ferdinánd 1848. március 31-én fogadta el — a pesti nyugtalanító hírek hatására — a felelős minisztériumról szóló törvényjavaslat lényeges pontjait.

27. b.

Budai gazdasági bizottmányi határozat a város kivilágításáról a nádor tiszteletére[1]

1848. április 6.

[Részlet]

Nádor ö fensége meg[é]rkez[é]sekor az egész város kivilágitandó lévén a hatósági épületek és köz terek k[ö]vetkezőleg javasoltatnak kivilágittatni

1-ör A hidfönél és Kir. palota kapujánal Schmidt asztalos mester által diszetmény volna készitendö mely iránt az eljáro bizottság vele eleve értekezvén ugy

nyilatkozott[,] hogy a hidfö két oldalahoz készitendö diszetményre	1200
a palota kapuhoz pedig	800
lámpa igényeltetik	
2-or a fenti két helyen kivül lámpákkal volnának kivilágitandok	
a) szinház	300
vizigép	24
[...]	
b) István téri kut[2]	400
sz[ent] háromság téri	600
[...]	
c) bomba tér[3]	500
[...]	
d) Rudas fördö	280

[...] ezen terv szerint kivántatnék összesen 4704 lámpa azonban az eljáro bizottság ugy rendelkezett hogy 5000 lámpa töltessék a vállalkozok által [...]

3-or gyertyákkal volnának kivilágitandók	
f) tabani iskola	112
g) Krisztinavárosi iskola	20
h) Ország uti [iskola]	36
i) Ujlaki [iskola]	92
[...]	40
l) Vizivárosi [iskola]	70
m) város ház	224
n) korona őri laktanya	12
o) dologház	36
p) magyar iskola	30
[...]	

Oeffner
polgármester

BFL IV. 1003. 209/1848–49. Tisztázat.

1 István nádor csak április 18-án érkezett meg Budára.

2 Lásd a 11. b. dokumentumot.

3 Ma: I. Víziváros, Batthyány tér.

28.

Pesti tanácsi határozat a városi követeknek a budai követek egyesítési javaslatát ismertető jelentéséről[1]

1848. április 8.

[Részlet]

Országgyülési követ Urak [...] hivatalos tudósitásukban — küldik meg: hogy Buda föváros ország gyülési követei által e napokban a végett beadandó petitio tárgyában: — mi szerint Buda Pest városával articulariter* egyesültnek kimondassék, s e két hatóság minden tekintetben [ö]szveforrasztassék — s legyen egy „Buda-Pest" — Pest város részéről még eddig értesitve nincsen.

Feltévén s a törvényhozás méltányosságától elvárván e városi hatóság, hogy a Buda város részéről indítványozandó egyesítés e város községének meghallgatása nélkül nem fog törvénybe iktattatni, annak idején ez ügy érdemlegesen tárgyaltatandik. [...]

BFL IV. 1202. a. 5532. sz. Tisztázat.

1 Lásd: 26. sz. dokumentumot; Házmán Ferenc budai követ 1848. április 7-én tett javaslatot a három város egyesítését kimondó törvény elfogadására. Az országgyűlés törvény helyett a belügyminiszter, Szemere Bertalan hatáskörébe utalta a javaslat tárgyalását, aki Nyáry Pál Pest megyei alispán elnökletével bizottságot hozott létre az egyesítés előkészítésére.

* törvényileg

29.

Óbuda küldöttség útján kér felvilágosítást a három város tervezett egyesítéséről

1848. április 20.

Több lakos részérűl előterjesztetvén s sürgettetvén a Sz. Kir. Buda fővárosáhozi csatlakozásnak eszméje, s az ebbéli szaporán elterjedt, s sokak részéről nem kevés hevességgel vitatott teendők sora főkép azon válaszban gyökerezvén, mellyet né-

melly lakosok állítólag Házmán Fer(enc) Sz. Kir. Buda fővárosa főjegyzőjétül kaptak, — a jegyzőnek indítványára.

Végeztetett:

E tárgyban egy számosb küldöttség által mind Házmán Fer[enc] mind pedig Nyáry Pál alispán úr[1] megkeresendők, s véleményük megtudatván egyébbkint a tárgy szabad kifejlődésének tekintve a délutánra kívánt népgyülés azonnal kihirdetendő.

BFL V. 1. a. 393. sz. Tisztázat.

1 Nyáry Pál: Pest megyei másod-, majd első alispán; a Pest megyi közcsendi bizottmány elnöke; Honvédelmi Bizottmány tagja, majd helyettes elnöke. Lásd: 93., 105., 113. sz. dokumentumot.

30.

A pesti tanács tárgyalja Szemere Bertalan belügyminiszternek a zavargások megfékezésére és népgyűlések tartására vonatkozó leiratát[1]

1848. április 20.

[Részlet]

3.) A közönség felszólítatik, hogy zavarokra vezethető czéltalan csoportozásoktól ovakodjék. Meghagyatik egyszersmind, hogy ha a rendnek s nyugalomnak megzavarása akkép folytattatnék, s a csoportozat s az illető polgári hatóság biztosának a törvény nevében teendő háromszori felszólítására sem oszolnék el békésen, általa az eloszlatás minden illy esetben fegyveres erővel fog eszközöltetni.

4.) Nemcsak a rendnek s közcsendnek tekintete, hanem a nép jogainak sértetlen fentartása is megkivánja, hogy a népgyűlések rendetlen zavarrá, és lázongó csoportozásokká ne fajuljanak; e végre tehát Budapestet [sic!] illetőleg rendőrileg ideiglenesen rendeltetik: miszerint Népgyülést senki össze nem híhat, ha csak annak idejét, helyét s világosan kifejezett czélját a városi törvényhatóság elnökének 24 órával előbb be nem jelenti, s ha illy előleges bejelentés nélkül valaki népgyülést hína össze, a hatóságnak kötelessége leend a népgyülést meggátolni, vagy ha már összejött, elszéleszteni. Az összehívó pedig rendörileg feleletre vonatik. Ha a kitüzött czél valóságos törvényszegést foglal magában, a törvényhatóság elnöke köteles annak összehívását eltíltani, ki e tílalom ellenére mégis összehívja a népgyülést, mint lázító fog a törvények nevében büntettetni. A városi törvényhatóság elnöke köteles ügyelni arra, hogy a népgyűlés erőszakos kitörésekre át ne menjen, vagy annak kitüzött célja más valamelly törvényszegési czélra ne változzék, s illy esetben a népgyülés azonnal el fog oszlattatni, s mind az ki a népgyülést összehíta, mind pedig azok, kik a kitörést vagy a kitüzött czélnak átváltoztatását szónoklataikkal s biztatásaikkal eszközlötték, feleletre s illetőleg törvényes büntetésre vonatnak.

BFL IV. 1202. a. 6249. sz. Tisztázat.

1 A belügyminiszteri rendelet az 1848. április 19-én, a negyedévi házbér elengedését követelő, s antiszemita zavargássá fajult pesti tüntetés következménye, amelyet a riadóztatott nemzetőrség és katonaság fékezett meg. Vö. Spira, A magyar forradalom, 182–186. o.

31.

A pesti közgyűlés a tisztújítás előkészületeiről rendelkezik[1]

1848. április 20.

[Részlet]

A mai nap kihirdetett 1848-k évi törvények 23-ik cikkelyének 11-k §-a[2] foganatáúl következő határozat keletkezett:

a.) A tiszt ujitásnak e város hatóság részéröli megtartása elrendeltetvén, ennek elnőkévé közakarattal Nyáry Pál Ur választatott[3]

b.) a választók összeirásában követendő sinórmérték s utasitvány kidolgozásával Nyáry Pál tisztujitási elnök ur elölülése alatt munkálkodandó [...] választmány bizatott meg. [...] Ugyanezen Választmány egyszersmind avval is megbizatván, hogy a tartandó tisztujitás helye iránt is javaslatot tegyen, felhatalmaztatik, hogy az összeiró választmányok eljárása közben felmerülendő kérdéseket határozatilag döntse el.

c.) Mihelyt az iménti választmány javaslatát befogják [sic!] mutatni, s az közgyülésileg megleszen alapitva, [sic!] az e végre f. hó 27-n tartandó közgyűlésből a

tisztujitás határnapja is kitüzetendvén, a választók összeirása azonnal elkezdetendik; [...] Kiadta

Kacskovics Lajos
főjegyző

BFL IV. 1303. a. 62/1848–49. sz. Tisztázat.

1 A tisztújítás lefolyásával részletesen foglalkozik: Spira György, Bp. tört. IV. k. 49–51. o.

2 1848:XXIII. tc. A szabad királyi városokról. 11. §. a tisztújítás megtartásáról intézkedik.

3 Nyáry egy hónap múlva lemondott e megbízatásáról. BFL IV. 1202. a. 8015. sz.

32.

Óbudai tanácsi határozat Feley Ede jegyző és Krövick Antal bíró[1] lemondásáról

1848. április 22.

Feley Ede jegyző hivatalárúl legfőkép azon oknál fogva köszönvén le, hogy véleménye szerént ily alakban a közigazgatást, s törvény kiszolgáltatást kellően intézni a tanácsnak is lehetlen volna; másodszor pedig, hogy elösmerve legyen — miszerént sem a bekövetkező tisztujítószék alkalmával concurálni*, sem pedig az 1848 é. 23-ik t. cz. 16-ik §-nak[2] jótéteményére számot tartani nem akar, a miért is f. é. Junius 1-ig a szükséges intézkedést megtétetni k[é]ri.

Végeztetett:
Feley Ede tanácsjegyző-úrnak hivatalárúli leköszönése — ámbár sajnosan — elfogadtatni ugyan, de ő egyszersmind megkerestetni rendeltetik, hogy eddigi hivatalát tisztújító szék megtartásáig még folytatni szives legyen.

Krövick Antal Bíró úr hivatalárúl szintén leköszön, azt csak a legközelebb alkalommal tartandó tisztujitásig fogván folytatni, s kijelentvén mikép ő azontúl sem mint bíró, sem pedig mint tanácsnok tovább nem kiván szolgálni.

BFL V. 1. a. 395–96. sz. Tisztázat.

1 Krövick Antal Óbuda bírája 1848 júniusáig, majd 1849-ben Havas József kinevezése alapján. Lásd az 50. c. és 132. c. sz. dokumentumot. Feleyre vonatkozóan lásd a 25. dokumentumot.

* jelölt lenni

2 1848:XXIII. t.c. A szabad királyi városokról; a 16. §. arról intézkedik, hogy fizetését élete végéig megtarthatja — Feley erről a kedvezményről mond le.

33.

Oeffner (Öffner) Ferenc budai polgármester lemondása hivataláról

1848. április 26.

[Részlet]
Elnök polgármester Oeffner Ferencz úr a mái közgyülés megnyitása után agg kora és gyengélkedő egészsége miatt a már 20 év óta folyamatosan viselt polgármesteri hivatalról oly modorban[,] hogy a tanácsnokok sorába visszaléphessen leköszönvén és az öszvegyűlt polgarságot megkérvén[,] miszerint ezen leköszönését a felhozott fentebbi indokok tekintetéből elfogadni méltoztatnék, egyuttal a polgárságnak és tanácsnok társainak felszázadontuli szolgálatanak[1] ideje alatt benne helyezett bizodalomért [hálát] és köszönetet mondván; — de ezen leköszönéset illetőleg kérelmét a gyülés tagjai által eddigi működésében tanusitott faradhatatlan buzgalmának, és ügyeségenek és ez által e főváros kőrűl szerzett nagy érdemeinek dicsérő elesmerése mellett — nyilvanitott kövélemény és ohajtás következtében viszavevén — ez jegyzősitetik.

BFL IV. 1002. a. 2398. sz. Tisztázat.

1 Oeffner Ferenc Buda városi pályafutása 1800-ban, actuariusként (jegyző) kezdődött. Lásd a 8. sz. dokumentum jegyzetét.

34.

Óbudai közgyülési határozat a tisztújítás módjáról és helyéről[1]

1848. május 3.

Miután a tisztválasztásrúl szolló 1848 é. 23, és 24[2] tczikkek felolvastattak, s az eddig szavazattal bírt hatvanosok[3], e részbeni előjogukrúl lemondván, azt minden lakosra kiterjesztették volna hosszabb vita után általányos egyetértéssel

Végeztett:

A tisztujitás elnökének elválasztása alkalmával a törvény értelmében titkos szavazás fog használtatni, s általános többség megkivántatni, természetes azon következménnyel miszerént az első szavazás alkalmával általános többséget senki nem nyervén, a két ez alkalommal legtöbb szavazattal bírt egyénekre mint kijelöltekre fog a titkos szavazás golyók által folytatatni, oly sikerrel, hogy az ekkor a szavazatok többségét nyert egyén az illető tisztségre elválasztottnak tekintessék. Egyébként a tisztujjitási elnök elválasztása,[4] úgy nem különben az egyébb végzendők elhatárzása jövő kedden a Magyar Koronának nagy termében fog történni; mi is szokott mód közhirré teendő.

BFL V. 1. a. 412. sz. Tisztázat.

1 Lásd az 50. c. dokumentumot.

2 1848:XXIII. tc. A szabad királyi városokról; 1848:XXIV. tc.: A községi választásokra nézve.

3 Azaz Óbuda mezőváros külső tanácsa.

4 Az 1848. május 9-én titkos szavazással megválasztott tisztújítási elnök Kren Mátyás polgár lett. BFL V. 1. a. 424. jkv. sz.

35.

Türnböck János és Házmán Ferenc országgyűlési követek végjelentése *

Buda, 1848. május

[Részlet]

Tisztelt Közgyűlés!

Ha igaz, hogy nemzetek néha pillanatokban századokat élnek keresztül, úgy ezen igazságnak világosabb bizonyítványát a historia fel nem mutat[ja] azon nehány heteknél, mellyek legközelebb fejünk felett történetdúsan repültek el.

Fél Európát villanyozták keresztül a szabadság mozgalmai, Austriának és Porosz Országnak százados rendszerei nehány órák alatt öszve roskadtanak; csak az örök jégtől dermedő éjszak maradt érintetlenül, féltékenyen őriztetve százezerei által.[1] A szabadság testvéresítette a népeket, mert nem a múlt század vérveres lobogójával rohant túl határain, hanem a béke olajágát nyújtotta igénytelen kezével.

Ezen események megrázkódtatták hazánkban is az ős alkotmány épületét, melly szűk vala már befogadni az igényben és számban megszaporodott új nemzedéket; csak két oszlop maradt meg rendíthetlenűl, de a mellyek elég erősek elfogadni a legtágabb épűletet: és ez, a király és szabad törvényhozás. — Ellenben a szabad sajtó, — a népképviselet, — a községi rendszer, — a független magyar ministerium eránt alkotott törvények által olly alapok rakattak le, mellyeket a nemzet köz szabadságának, és bóldogságának legbüszkébb épülete biztosan emelkedhetik, különösen a fel fegyverkezett honpolgároknak, a Nemzeti Örseregnek óltalma alatt.

Azomban [sic!] nagyot hibáznék, ha valaki azt hinné, hogy a munka már bevégeztetett; — a törvénynek meghozatala csak puszta szó, vagy irott betü; és a törvény életbe léptetésének nehéz munkája még hátra van. Számtalan magányérdeket áldoztunk a haza köz javáért, hogy a haza köz boldogságából, és köz szabadságából egyaránt részesüljünk. Kétsékivül, mindnyájunknak része, melly a közösből jut, nagyobb lesz annál melylyet mások kirekesztésével, el különözve bírtak, — Az országnak kiváltságos polgárai: Mert a szabadság nem fogy, hanem nő, ha meg osztatik: Mert a jog nem gyengül, hanem erősebb lesz, ha többek tulajdona: Mert a köz-bóldogság nem sorvad, hanem gyarapodik azoknak száma által, kiket kebelébe befogad; a közjog, közszabadság, és közbóldogság pedig hatalmassá teszi a Nemzetet. — Amde tagadni nem lehet, hogy az előítéleteknek is van hatalma, és

hogy ezen hatalmat legyőzni nehéz, — hogy a vágyaknak van telhetelensége, melylyeket kielégíteni a lehetetlenségek sorába tartozik: — pedig mind a vágyaknak igazságos mértékre szoritása, mind a megszokott és talán megkedvelt balítéleteknek száműzese kívántatik, hogy köz-életünknek törvényeinkben kimondott átalakulása, az írott betüből életté váljék. Őszinte jóakarat, sokat, mindent tehet; de őszinte jóakaratra minden oldalról számolni, és ettől függeszteni fel az egész jövendőt veszélyes koczka-játék. Egyeség és kitartás kívántatik, és ezen, ezen öszvetartás, melly magában foglalja jövendőnk biztosítását, érdeke egyszersmind a honpolgárok legnagyobb többségének; egyeség és öszvetartás arra, hogy legyen az, mit a törvény rendel, legyen meg az mind, de sem több, sem kevesebb; és ha több, mint, mit a törvény rendel, azt törvényes úton eszközöljük. És ime: a Nemzeti Örség nagyszerű rendletetése, melly felfegyverkezteti a Nemzetet a törvény által kimondott Nemzeti Akarat teljesítésére.

[...]

Alig kezdetett meg a harcz Italia classicus földein[2], egy lakoma demonstartiojának fuvallatától öszvedől Frankhonban a Juliusi thronus[3], mert a szabadság helyett a corruptiot vette alapúl: [...] bécsi polgártársainknak, különösen a Bécsi universitásnak lehet köszönni, hogy azon rendszer, mellyet Metternich képviselt, hogy a szolgaság renszere megdőlt; — Ők vért ontottak a szabadságért[4] [...]

[...] ámbár zivataros, de eddig vérontás nélküli átalakúlásunkat, a király vész kémélő kegyelete és a korona örökös felvilágosodottabb buzgalma mellett, a Nádornak köszönhetjük, az igen tisztelt közgyülés eddigi tudósításainkból és a visza szerzett [sic!] szabad sajtó jelentéseiből haza tértünk előtt bőven meg értette. — A mit magunkkal hozunk, törvényes úton meg erősítve, mint törvényes tulajdonát e nemzetnek, ime itt e törvényczikkelyeket be mutatni szerencsénk van. — Nem minden ez, mi az egész Nemzet jövendőjét magában foglalná, hanem alapja jövő kifejlődésünknek, miket az Isteni gondviselés, és az események hatalma mellett, azon erélyeségnek köszönhetünk, melyet a tiszt[elt] közgyülés, felemelkedve az események színvonalára, törekvéseinket pártolta. Nints egyéb hátra, mint a tiszt[elt] közgyülés figyelmét egy fontos körülményre felkérni, s ez következő:

Europa népei a szabadságban egybe olvadtak. — A szabad népek egymás ellen harczot nem folytathatnak, mert a szabadság győzedelmeinek gyümölcsi nem a csata téren, és nem a meg hódított népek rabláncszairól, hanem a magány-tüzhely körül szedetnek. — hóditás csak a zsarnokok nyeresége, mert rabigába görbiti a népeket, [...] És mi, hajdan védfala a Kereszténységnek, legközelebbi szomszédai vagyunk az éjszaki óriásnak, talán azon rendeltetéssel, hogy valamint hajdan a kelet hatalma hazánk határai között meg törött, úgy meg törjék jövőben az éjszak hatalma is. Ha a végzet határozata reánk nézve ez, fogadjuk el az Isteni gondviselésben vetett megnyugvással; nem csak azért, mert nagyszerű, hanem azért is, mert Europa civilisalt és szabad népeinek rokon érzetére ama nagy harczban számot tarthatunk, melly talán reánk várakozik. — Ámde emlékezzünk meg arról is, hogy győznünk csak akkor lehet, hogy áldozatúl esni csak akkor nem fogunk, ha nem elszigetelve állunk a viadalban. Magyar Ország a legközelebbi események által Európa civilisalt és szabad népei között, fontos helyet foglal, hogy ezen helyet kellően betöltse egyetértésre van szüksége, s egységre, melly által támogattassék. [...]

Hazánk határai között sokféle nyelvű népek tanyáznak, de van egy alap, mellyen ezeknek külömböző [sic!] nyelv érdekeit egyesíteni lehet: ez az alkotmányos szabadság, melly a külömbözö nyelvű népfajokat, a polgárzati közös Nemzetiségben egymás között egyesítheti; — ez alapon egyek lehetünk az Adriai tengerig; a polgárzat függetlenségének alapján pedig, ugyan azon egy uralkodó alatt, egysülhetünk a birodalom egységének eszményében. Erőt egyesség ád; — egyenetlenség fel bontja a legerösebb országokat. — Isten világítson fel bennünket, hogy egyesek, és az egyeség által erősek lehessünk.

Mi pedig, kik a tiszt.: közgyűlés parancsából gyenge műszerek vóltunk a gondviselés kezében, hivatásunk megszűnvén, azon megnyúgvással lépűnk visza az engedelmes polgárok sorába, hogy semmit nem tettünk egyebet, mint azt, mit lélekismeret szerént hasznosnak, szükségesnek találtunk a szeretett hon javára. —

Hazafiui tisztelettel maradunk
alázatos szolgái

Türnbök János és
Házmán Ferencz
orsz[ág]gy[ü]l[é]si követek

BFL IV. 1002. ff. sz. n. Tisztázat.

* A jelentés azonos a Pest megyei követek beszámolójával.

1 A cári Oroszország.

2 Az 1848. február 22-i milánói felkelés.

3 Az 1848. február 24-i párizsi forradalom.

4 1848. március 13. A bécsi forradalom, melynek egyik eredményeképp Metternich Kelemen herceg, államminiszter, elmenekült Bécsből.

36.

Szemere Bertalan belügyminiszter rendelete Pest városához, hogy a rend fenntartására a katonaságot is igénybe veheti[1]

Budapest[2], 1848. május 13.

Pest városa polgármesterének

Azon éjjeli rendetlenségeket, melyek a város kebelében meg újulnak, nem lehet tovább tűrni, van szabadság, de kell lenni rendnek is. A rendetlenség sírja a szabadságnak.

Attól lehet tartani, hogy a rakonczátlankodás erőt vesz a békén. A városoknak, az iparnak, a kereskedésnek élete a béke és nyugalom.

Kívánja a város érdeke, követeli a törvény a rend fenntartását. Ennél fogva rendelem a mint következik:

1. A zajos, békétlen, veszélyes csoportozásokat nem fogja szenvedni, kivált éjjel épen nem, és a becstelenkedő, lármás rakonczátlankodást sem.

Kövessen el mindent megelőzésére, ha pedig meg nem előzhető

2. Ön maga a kapitány vagy a hatósági megbízott a tömeget az eloszlásra három ízben a törvény szent nevében szólítsa fel, és ha ekképpen el nem oszolnék, nemzetőri, sőt katonai erővel is eszközlendi eloszlatását. Erő ellen a jognak hatalmával erőt kell használni.

A bűnösök meg fognak büntettetni.

3. Ön és a kapitány tegye meg a kellö rendeleteket, állitsa ki és oszsza el a hatóság megbizottait, és ujabb rendeletig naponkint minden négy órában jelentést teend.

A rendet, a békét, melly a szabadság föltétele, minden áron fen fogja tartani. Ki öntül megbizást nyer, és kötelességét bátran és törvény szerint nem teljesíti, hivatalátul fel fogom függeszteni.

belügyminiszter
Szemere Bertalan

BFL IV. 1303. c. 95/1848–49. sz. Tisztázat.

1 A május 10-kei halálos áldozatot is követelő budai tüntetés után, 12-én a Marcziusi Clubb által összehívott népgyűlés elítélte a kormány erélytelen politikáját. A belügyminiszteri leirat, melyet Buda városa is megkapott, a lakosság körében nem csituló nyugtalanság megfékezésére irányult.

2 Szemere Bertalan belügyminiszter által használt helymegjelölés.

37.

Budai polgárok hűségnyilatkozata a minisztérium iránt[1]

Budapest[2], 1848. május 13.

Miniszter Urak!

Miért századokon át küzdöttek a nemzet jobbjai[,] az a legutobbi országgyülés alatt Önök hazafias közremunkálása és elszánt fellépése által kiviva lön: mert megalakult a független felelös magyar ministerium.

A historia Önök nevével fogva kezdeni a magyarság saját vére általi kormányoztatása történetét.

Mi esmerjük a helyzet nehézségét, melly Önök számára [kijelöltetett], s azt teljesen méltányolva, kétszer vétkeseknek valjuk mind azon izgatásokat, mellyeknek a lefolyt napokban utczáink szinhelyei valának.

A hang, melly Önök iránt bizalmatlanságot kezd terjeszteni, nem a testvér főváros hasonlithatatlan többségének hirdeti meggyözödését.

És azért, mi Budapest testvér főváros népeinek ezerei határozottan kimondjuk a férfias meggyőződést: miszerint a magas minisztérium iránt bizalmunk szilárd, s Önöket a haza jólétére és az utobbi napokban lábra kapott izgatások megfékezésére irányzandott minden törekvéseikben elszántan istápolandjuk; miszerint semmi kétségünk nincs, hogy a ministérium a nemzetőrség minél elöbbi teljes rendezése által bennünket oly karba is teend, hogy bizalmunkat és rokonszenvünket tettleg is bebizonyíthassuk.

Kifejezzük továbbá azon bizodalmunkat és meggyözödésünket: miszerint a ministerium épen olly szilárdul fog örködni és munkás lenni a szabadság, mind a rend érdekében, hogy mind azon nemzeti hatalmat, melly őt a királyi szó által megerösitett törvény szerint megilleti, teljes mértékben általvenni, s az ország közjavára alkalmazni fogja.

A forradalmi állapot megszűntével kell, hogy visszatérjen a tűzhely szentsége, s a polgári foglalkozásokba közbejött pangás elhárittatván, kell, hogy mindenki biztoságban élvezhesse fáradalma gyümölcseit.

A haza láthatárán vészfellegek tornyosulnak, benn a hazában és a haza szivében nem szabad, hogy szakadás és rendetlenség átka duljon, azért tehát rendreutasitást minden békétlen izgatásoknak, és számoljanak Önök közremunkálásunkra.

Éljen a Király, éljen a nádor Kir. helytartó, éljen a felelös független magyar ministerium!

Spurnyaÿ József, Bozókÿ Miklós, Déjáky Manó, Joseph Sedelhmayer, Andreos [olvashatatlan], Rosina Werbeliz, Lorenz Ettl, Johan Sedek, Mándl Ferentz, Francz Schobersberger, Malenda Istvány, Pataky József, Rihó József [olvashatatlan], Bozóky Mihály, Breitner Josef, Bracskó János, Jerzsabek Ferenc, Fets Jósef, Gerlick Ferenc, Nida Ferdinánd, Antoni Johann, Jakobson Károly ifj., Carl Jakobson ältere, Paul Freybiger, Michael Fittelÿ [olvashatatlan]

BFL IV. 1106. a. sz. n. Tisztázat.

1 A hűségnyilatkozatot, mintegy 6000 aláírással május 18-án adták át a kormánynak.

2 Az aláírók által használt helymegjelölés.

38.

A budai tanács a nemzetőrség részére fegyvereket kér a miniszterelnöktől

Buda, 1848. május 14.

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök úrhoz

Azon lázítások és féketlen kicsapongások[,] melyek ezen ikerváros utczain újabb időkben feltűntek s a békés lakosokat naponta nagyobb s nem alaptalan agg[ál]lyal töltik el, a nemzeti őrseregnek czélszerű felfegyverkeztetését nem csak igénylik, hanem követelik. Őrseregünk elvan ugyan látva fegyverrel, hanem [az] sem szurony, sem lövesre alkalmas nem lévén, az őrsereget a zavargók fékezésében s a komolyabb kitörések elnyomasabani erélyes fellépésben nem biztosítják.

Azért miniszterelnök urat bizalomtelyesen megkérjük, miszerint a mostani haszonvehetetlen puskák helyett a fegyvertárból 1000 szuronyos puskát, 1500 gyujtagot (zünder) és 10.000 gyujtagos kemény töltést utalványozni, s az utalványt ide küldeni méltóztatnék.

BFL IV. 1106. a. sz. n. Fogalmazvány.

39.

Rottenbiller Lipót helyettes polgármester és nemzetőrségi ezredes felterjesztése az éjjeli zavargások megakadályozására[1]

Pest, 1848. május 15.

Az éjeli kicsapongások, és zajos csoportozások iránt [] érkezett belügyi ministeri rendelet, célszerű foganatositás végett tanácsilag hozzánk útasitatván, hivatalosan jelentjük:

A. Hogy mi e nagy feladatnak lehetőleg megfelelni ohajtván, mindenek előtt azon organumokról gondoskodtunk, melyeknek segedelmével a meghagyott rend és csend fentartását, e város nagyobb kiterjedését, és népességét tekintve, a mostani körűlményekben czélszerűen eszközölhessük.

B. E végre a B. alatt kinevezett rendügyelőket (:Constabler:) úgy szinte a 3 külvárosi birákat[2] és jegyzőket egybehivattuk, s az azokkal történt értekezés után, mindenik város részbe e következő rendörtiszteket rendeltük:

a./ belvárosban: Pekáry Imre kapitányhivatali tolnok, Gozsdu Döme h. hadnagy és Lechner István kapitányhivatali segéd urakat;

b./ Leopold városba: Tarone Ferdinánd, és Henszler Ignátz h. irnok urakat;

c./ Terézvárosba,

d./ Jozsef városba, és

e./ Ferentzvárosba az ottani biró és jegyző urakat, az általok még megbizandó esküdtekkel.

A rendügyelőknek kötelességökül tettük: hogy kerűletökben minden effele tervezetben késztilő kicspongást és lármás csoportozást lehető elővigyázattal tudjanak meg, s azt a fentebbi rendőrtiszteknek azonnal jelentsék be. Egyuttal

A városi biztosoknak szinte szorosan meghagyatott, hogy a rendügyelőkhez rendesen napjában kétszer elmenjenek, s azoknak röviden felírt jelentéseiket azonnal a rendőri tisztekhez vigyék el.

A rendőr tisztek vevén a jelentést, ha baj van, azonnal a hely szinére menjenek, s a bajt azonnal orvosolják, jelesűl a kicsapongani készűlőket a törvény szent nevében 3-szor rendre és csendre szóllitsák fel, s ha ennek sikere nem lenne, az itt alább érintett nemzeti őrségi erőt alkalmazzák, nagyobb eseteket pedig rögtön az itt alólirt polgármesternek, és városkapitánynak jelentsék be.

Az efféle eseteknél alkalmazandó nemzeti őrség iránt a meg keresett hadi tanács által az az intézkedés tétetett: hogy mindenik város részben nemzetőrségi kapitányok jelöltettek ki, a kik ott lakván maguk körűl, a nemzeti őrségi erőt azonnal előteremteni képesek. Végezetre

A cs. k. katonaság is megkerestetett a végett, hogy bizonyos számú katonai segélyt folytonosan készen tartson a végre: hogy azon esetben, ha a nemzeti őrséggel a csendet és rendet helyre nem lehetne állitani, az a katonai nagyobb erővel bizvást eszközöltethessék.

Miután azonban e nagy feladatnak biztos kivitele leginkább attól függ, hogy ez itt elsősorolt tervezet, buzgósággal, s férfias erélyességgel tétessék folyamatba: a fentebbi rendőri tiszteket ebbeli eljárásuk teendőire nézve azon világos megjegyzéssel tettük felelősökké: hogy a ki e reá bizott kötelességét bátran nem teljesiti, az A. alatti rendelet saját végszavaiként, miniszter úr által hivatalától fel fog függesztetni.

A mindennap időszakonként, a belügyminister úrnak teendő jelentéseket az alólirt városkapitány eszközlendvén.

Végezetül szükségesnek tartjuk: hogy az alkalmazandó nemzeti őrségnek dobszó általi össze hivására, mind az 5 város részben kész dobosok tartassanak; kik a mennyiben közvetlen a nemzeti őrségtől nem volnának meg szerezhetők, a doboknak meg szerzése, és a dobosoknak fizetése városi költségen volna eszközlendő.[3]

Miket tanácsilag is jóvá hagyatni kérünk.

Rottenbiller Leopold
h.polgármester
Szekrényesy Endre
városkapitány

BFL IV. 1303. c. 95/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Lásd a 36. sz. dokumentumot.

2 Pest sz. kir. város külvárosai — Lipótváros, Terézváros, Józsefváros, Ferencváros — helyi közigazgatásának irányítói.

3 Lásd a 90. sz. dokumentumot.

40.

A pesti tanács meghívja Buda város tanácsát, polgárait és nemzetőrségét a minisztérium tiszteletére rendezendő ünnepélyre

Pest, 1848. május 17.

Testvér Polgártársaink!

Azon ünnepélyre, mellyen holnap ez íker fő város nemzetőrsége és lakossága a Nemzeti Ministerium iránt bizodalmát fogja nyilvánítani, Sz. Kir. Buda fővárosnak valamint tisztelt törvényhatóságát és polgárságát, ugy összes nemzetörseregét is szívesen meghivjuk.

Az összejövetel holnap délután 3 órakor az uj vásártéren[1] lesz; honnan a menet ünnepi rendben a meghatározandó helyre 4 órakor fog a Ministerium tiszteletére indulni.

Látta: Rottenbiller
h. polgárm

BFL IV. 1303. e. 308/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Ma: V. kerület, Lipótváros, Erzsébet tér.

41.

Szemere Bertalan belügyminiszter felhívása a közrend és -csend fenntartására, s hogy a rendbontók az okozott kárt megtéríteni kötelesek

Budapest, 1848. május 20.

Buda város közönségének

A katonaságnak hadi lábra lett állítása tetemes költségében[1] van az országnak. Szerfelett szaporodnak ezen költségek akkor, midőn valamely kicsapongásnak megzabolázása végett a katonaságnak egy helyről más helyre való átszállítása szükséges.

A kormánynak kötelességében áll egyrészről megóvni az ország békés lakóit az ily rendkívüli terhek viselésétől; másrészről a büntetésnek egész súlyát éreztetni nemcsak azokkal, kik féktelenségek elkövetésében találtatnak, hanem azokkal is, kik a törvény elleni merényeket gátolni elmulasztották.

Jelenben a közcsend és bátorság fenntartása minden hazafinak szent és magától el nem távolítható kötelessége.

Ezeknél fogva rendelem a következőket:

1. A megháborított közcsend helyreállítására fordított katonaság élelmezési és szállítási költségeinek, úgy napi díjainak megtérítése a törvényes ítéletnél fogva vétkeseknek találandó egyénekre háromlik.

2. Ha ezeknek vagyonaiból a fennérdeklett költségek ki nem telnének, és a vizsgálatból kitűnék, hogy a vétkes tett elkövetését a város vagy helység lakosainak erélyes fellépése megakadályozhatta volna, de ezen fellépés bűnösen elmulasztatott vagy elmellőztetett, azon költségeket, melyek a szoros értelemben vett vétkesek vagyonaiból nem fedezhetők, a város vagy helység minden lakosa vagyonarányilag fogja viselni.

3. Előforduló esetekben tehát Önök ezen szabályokhoz képest intézendik eljárásukat. Szigorúak azok, de a haza mostani komoly helyzetében elkerülhetetlenek.

4. Hogy pedig magát ezen rendelet nem tudásával senki ne védelmezhesse, annak közzététele a legnagyobb nyilvánossággal eszközlendő, és e végre a városban divatozó nyelvekre való figyelemmel nyomtatásban nem csak a tanácsháznál, hanem minden köz és ily célokra használtatni szokott helyen kifüggesztendő.

5. Fel fogják Önök a kebelbeli lelkészeket is szólítani, hogy a fennebbi rendeletnek mind szükségét, mind tartalmát, mind következményeit az egyházi szószékekből előadják és megmagyarázzák.

Belügyminiszter Szemere Bertalan

BFL IV. 1106. a. sz. n. Tisztázat.

1 1848. május 16-tól országszerte folyik az önkéntesek toborzása, melynek során tíz honvéd zászlóalj felállítására került sor. A toborzás megkezdéséhez Kossuth Lajos pénzügyminiszter 200.000 forintot biztosított.

42. a.

A pesti közgyűlés a kormány felhívására[1] bizottságot alakít adománygyűjtésre és 200.000 forintot ajánl fel az önkéntesek felszerelésére

1848. május 22.

Ha édes a teljesitett hazafiui kötelesség tudata alkotmányos szabadság élvezetében: kettős kötelessége minden hazafinak a kivivott szabadság megtartására[,] midőn az veszélyben forog, nem csak vagyonát, hanem életét is felajánlani; mert egyes szabad polgár úgy mikint a szabad nemzet készebb mint szabad az élök sorából becsülettel kimulni, hogy sem rabszolgává legyen.

A ministeriumnak f. hó 19-n közrebocsatott felszolitása szerint Magyar Ország függetlenségét, nemzetiségét és szabadságát veszély fenyegeti.

A ministerium Magyar Ország Szabad Polgárait a hon és szabadság iránti szeretetben állhatatosságra, egyetértésre, s az erök egyesitésére szolitja fel.

A ministerium a hazának biztositásaul s szükség esetében védelmére az önkéntes sereg[2] minél gyorsabb és minél nagyobb számbani kiállitását sürgetve, hazafiui áldozatra hi fel mindenkit.

Magyar Ország s Pest város jövendöje a mártziusi napok óta nagy és dicsö; melly nagyszerü jövendőt azonban csak Nemzeti függetlenségünk biztosithatja.

A tudat Pest város lakosainak kétszeres kötelességökké teszi mindenre, mit a haza java és Országunk függetlensége igényel, tehetségöktöl kitelhetöleg áldozni, s e kötelességérzetböl Pest város közönsége mint a haza szivének lakosai, mindenben mi a szép, jó, nagy és dicsö, a többi hazafiaknak követésre méltó példányul akar szolgálni, reménylvén, hogy valamint Márczius 15-n közzétett felszollamlása

Ország szerte visszhangra talált, ugy hazafiui Szózata most sem fog meghallgatlanul elhangzani.

Mindenekelött tehát határoztatik, miszerint az elhalasztott népgyülés, mihelyt az üdö kedvezö leszen, tartassék meg, s a nép valamint a veszélyröl értesitessék, úgy egyetértésre s áldozatkézségre és szolitassék fel. Továbbá

Önkintes hazafiui adakozások s ajánlások összeirásaul a város részeiben házrol házra s lakásrol lakásra járandó bizottságok küldetnek ki. [...]

Ezen bizottmányok az összeirandó mindennemü adakozásokat és benyujtandó készpénzbeli ajándék[okat,] s kölcsön adományokat nyugtatványozva naponkint befogják jelenteni, s illetöleg adni a központi választmánynak s a lakosságot arra szollitandják fel, hogy a drága ércz és egyébb ékszerbeli adományokat személyesen vagy megbizottaik által adják át az emlitett központi választmánynak, mely d. e. 9. órától 12-ig, délután pedig 3-tul hatig fog együtt ülni a városházán. [...]

Ezen központi választmány a beadando adományokat s kölcsönbeli tárgyakat szinte pontosan bejegyzendő a ministerium megbizottainak jelenlétében fogja átvenni, nyugtatványozni, s a ministerium által kijelelendö helyen átadni; mely végre utasitást fog kéretni a pénzügyi ministeriumtul, oly kérelemmel, hogy a központi választmányhoz biztosokat kiküldeni méltoztassék. [...]

Fel fognak szolitatni az illetö biztosok által minden kebelbeli czéhek, hogy a ládáikban heverö, s nélkülözhetö pénzöszleteket a köz veszély elháritásaul szükséges eszközök megszerezhetése végett tegyék a haza oltárára.

Határozatba ment: hogy azon iparos-segédek, kik az önkéntes Nemzetörség zászloi alatt három éven át folytonos katonai szolgálatot teendnek, a három év kiteltével hazatérendök minden remeklés és dijfizetés nélkül mesterekké fognak felvétetni, s mint ilyenek mesterségöket szabadon üzhetendik, s ez nekik hirdetmény által tudtul fog adatni.[3]

De nem elégelve a Közgyülés az önkéntes adakozás utján bármilly reményeket túlhaladólag bejövendö hazafiui áldozatot a város, mint község részéröl az önkéntessereg minél nagyobb számbani, s minél gyorsabb kiállithatásaul és annak felszerelésére 200,000 pftot ajánl meg[4] a ministerium rendelkezése alá. Miszerint pedig ezen öszletnek gyors kiállitásában, legyen az áldozat s közteher, vagy kölcsön, minden Pest városi polgár és lakos — vagyona, keresete, s jövedelme arányában részesülhessen és részesüljön, ugyan az rendkivüli közadó utján akkép fog beszedetni, hogy a birtokra a tavali kulcs szerint annyi vettessék ki, mennyit a tavali portabeli hadi, és házi adó járulékostól tett, s mely kulcs szerint körülbelöl 140,000

pft fog bejöni, a többi 60,000 pft pedig a helybeli kereskedök, iparosok s tökepénzesekre és honorátiorokra ideértve a papságot, hivatalnokokat, orvosokat, ügyvédeket sat. fog jövedelmi arányban kivettetni. Ezen öszletnek az illetö testületek közötti aránylagos felosztása végett [...] bizottság küldetik ki. [...]

Ugyan ezen bizottság egyszersmind felhatalmaztatik, hogy az ingatlanságokra eső 140,000 pftnyi öszletrészt a tavali kulcs szerint azonnal vesse ki, — a kereskedői s egyébb testületek és czéhek a rájok esendő rész öszleteket magok fogván tagjaik között egyénileg kivetni, s jelesen a tökepénzesekre a földkönyvi betáblázások nyomán és a tisztviselők és honorátiorok, ügyvédek és orvosokra, az ezek bevételéből kinevezett fenntebbi tagok a bizottság által kinevezendö kebelbeli tagok — nem különben a telekhivatali ellenör, s egy vagy több keb. számtiszt és irodai egyén segélyével. [...]

BFL IV. 1202. a. 7841. sz. Tisztázat.

1 1848. május 16-tól országszerte folyik az önkéntesek toborzása, melynek során tíz honvéd zászlóalj felállítására került sor. A toborzás megkezdéséhez Kossuth Lajos pénzügyminiszter 200.000 forintot biztosított.

2 1848. május 16-án rendelte el gróf Batthyány Lajos miniszterelnök tíz önkéntes zászlóalj toborzását.

3 Lásd a 73. sz. dokumentumot.

4 A közgyűlés 1848. július 11-én megismétli „a haza rendkívüli szükségeinek fedezésére adó útján behajtandó" 200.000 forint megajánlását. BFL IV. 1303. a. 61/1848–49. sz.

42. b.

Budai közgyűlési határozat arról, hogy a haza megsegítésére nem ajándékot, hanem kamatmentes kölcsönt folyósít a város

1848. június 8.

A haza rendkívüli szükségeinek fedezésére történendő segedelmezés tárgyábani intézkedés.

Folyó évi Maius hó ... sz. alatt hozott közgyűlési határozat akkint módosittatik, hogy a haza rendkivüli szükségeinek fedezésére ott megajánlott 40,000 pft ajándék

helyett 50,000 pft három évre minden kamat nélkül kölcsönöztetik, az önkénytes ajánlatok a lakosság hazafiui buzgalmára bizatván. Egyébiránt a házi pénztárnokság ezennel utaltatik, miszerint oly öszszletet, mely ezen 50,000 pfthoz a kéznél lévő ... ft segedelmi öszlet beszámításához szükséges kölcsönképpen vegyen fel.[1]

BFL IV. 1101. a. 27. sz. Tisztázat.

1 A pontokkal jelzet helyen az eredeti iratban is kihagyás van.

43.

A nemzetőrség összeírására kiküldött választmány jelentése négy kegyesrendi szerzetes jelentkezéséről a nemzetőrség tüzérségébe[1]

Buda, 1848. május 22.

[Részlet]

A nemzeti őrsereg összeírására nézve meg kell említenünk [...] hogy 4 kegyes szerzetbeli pap, kik [...] a nemzeti őrsereg közt beírva találtatnak, nevezetesen Keszler Károly, Perlaky László, Lutter Ferdinánd, és Peck Ágoston, mint mathesisban járatos férfiak, magukat a felállítandó nemzeti tüzérsereghez ajánlották. [...]

BFL IV. 1106. a. sz. n. Tisztázat.

1 A pesti önkéntesek toborzásakor került sor az első tüzér üteg felállítására is.

44.

A pesti tanács hazafiúi üdvözlettel tiszteleg Mészáros Lázár[1] *hadügyminiszter előtt és együttműködéséről biztosítja őt*[2]

Pest, 1848. május 31.

Tisztelt Minister Úr!

[Részlet]

Hazafinak, ki honát igazán szereti, nem juthat boldogítóbb hatáskör annál, mellyben imádott hazájának, főkép a mienkhez hasonló vészteljes körülményekben, tehetségétől s erejétől kitelhetőleg minél több s minél hasznosb szolgálatot tehet.

Illy hatáskörbe vezérlé Minister Urat köztudomás nyomán honszerte tisztelt hazafiúi buzgalmánál fogva s hasonló érdemei tekintetéből legjobb Fejedelmünk; s midőn ezt tevé, csak a közohajtását teljesíté hív alattvalóinak.

A mi hatáskörünk olly szük, hogy abban gyenge erönkkel s korlátolt tehetségeinkkel csak a törvényeket s fensőbb törvényes rendeleteket végrehajtva használhatunk Kedves hazánknak és városunknak, mellynek közügyeit igazgatni szerencsénk vagyon.

De valamint a törvények végrehajtásaul Felséges Urunk által szentesitett Ministerium minden egyes tagja iránt határtalan bizodalmat és tiszteletet táplálunk kebelünkben, ugy annak, s jelesen tisztelt Minister Urnak is hozzánk intézendő rendeleteit nemcsak gyorsan és pontosan, hanem örömest is teljesítendjük, meg lévén győzödve, hogy azok nemcsak városunk, hanem szeretett hazánknak is ohajtott közjavára lesznek mindenkor irányozva.

S midőn ezekről Tisztelt Minister Urat hazafiúi üdvözletünk nyílvánításával bizonyossá tenni szerencsénk van, a Magyarok Istenétől hazafiúi buzgó törekvéseire áldást kérve s ohajtva, magunkat kegyeibe ajánljuk.

BFL IV. 1303. e. 400/1848–49. sz. Fogalmazvány.

1 Mészáros Lázár honvéd altábornagy; 1848. április 7–1849. április 16. között honvédelmi miniszter. Nem értett egyet a Függetlenségi Nyilatkozattal, ezért lemondott, de május 6-ig vitte az ügyeket. 1848-ban kinevezése után május 23-i pesti megérkezéséig, a miniszterelnök helyettesítette.

2 A tanács abból az alkalomból köszönti a minisztert, hogy másnap, június 1-én a fővárosi helyőrség csapatai a budai Vérmezőn ünnepélyes esküt tettek a miniszterek jelenlétében.

45.

Szemere Bertalan belügyminiszter utasítja Pest városát, hogy gondoskodjék a laktanyákból helyhiány miatt kiszoruló sorkatonaság elhelyezéséről[1]

Budapest, 1848. június 1.

[Részlet]

Minthogy a naponta szaporodó önkénytes honvédseregnek a hadi laktanyákba helyezése által, azokban a rendes katonaságnak helye mindinkább szűkül, — figyelmeztetem Önöket, hogy eleve gondoskodjanak, miszerint azon esetben, ha a sorkatonaságnak az emlitett laktanyákból hely szűke miatt ki kellene költöznie, ennek polgárházakhozi elszállásolása minden akadály nélkül megtörténhessék.

Belügyminister
Szemere Bertalan

BFL IV. 1303. a. 10/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Lásd a 41. sz. dokumentum jegyzetét.

46.

Mészáros Lázár hadügyminiszter köszönete a budai nemzetőrségnek a lelkes fogadtatásért[1]

Budapest[2], 1848. június 2.

A nemzetőrséghez !

Ha köszönetem szivesebb, nagyobb és hálásabb lehetne, mint azon — tőlem még valóban meg nem érdemlett — lelkes elfogadás, mellyel engem a tegnapi diszelgésnél a budapesti nemzeti őrsereg megtisztelt: ugy örömest a szerint nyilatkoznám; de mivel érzetem kellő kifejezésére szavakat nem találok, tehát mind elfogadásuk, mind azon már serdültében oly sokat ígérő harczias tartás és járatért, mellyet önök az egész ünnepélyen át kifejtettek, fogadják egyszerű, de szives magyar köszönetemet. — Ennek nyilvánítását annál kellemesb kötelességemnek tekintem, minthogy reményt gerjesztő törekvéseik öröm- és megelégedéssel tölték el bensőmet.

Mészáros Lázár s. k.
hadügyminiszter

BFL IV. 1002. uu. sz. n. Tisztázat.

1 Lásd a 44. sz. dokumentum jegyzetét.

2 Mészáros Lázár hadügyminiszter által használt helymegjelölés.

47.

Mészáros Lázár hadügyminiszter a távollévő miniszterelnök[1] köszönetét tolmácsolja a Pest városi toborzó bizottmánynak az önkéntes honvéd zászlóaljak gyors felállításáért

Pest, 1848. június 6.

A Minister elnök a toborzói bizottmánynak

Budapest lakossága szent honunk iránti szeretetét, és ellenségei ellen védelmezésére lelkes készségét minden híven érző magyarnak igaz örömére az által bizonyítá be, hogy e rövid időben már is az itt alakítandó két honvéd zászlóalj állony* száma önkéntesekkel egészen betőtt; midőn tehát e hazafiúi buzgalmakért tiszta szívből köszönetemet nyilvánítom, egyszersmind a toborzást itt helyben ideiglenesen megszűntetni rendelem.

a ministerelnök távollétében
Mészáros s. k.
hadügyminister

BFL IV. 1303. a. 103/1848–49. sz. Tisztázat.

1 A miniszterelnök június 2-án, az erdélyi országgyűlés küldötteinek kíséretében Innsburckba utazott, s onnan június 14-én érkezett vissza.

* állomány.

48. a.

A pesti tanács megküldi határozatát a budai tanácsnak a Pesten tartandó országgyűlés képviselői számára biztosítandó szállások tárgyában

Pest, 1848. június 7.

[Részlet]

Közeledvén a népképviselet alapján Budapesten tartandó Hongyülésnek határnapja, miszerint a Nemzet Képviselői elegendő alkalmas szállásokban hiányt szenvedni ne kénytelenitessenek, város kapitány Szekrényessy Endre Úr ezennel oda utasitatik, hogy mind azon e városban találtató üres lakásokat, mellyek a fentebbi czélra felhasználhatók [...] a belügyministerium részéről rövid úton közlött, s a szükségekhez mért elegendő számu példányokban kinyomtatandó rovatos táblázat szerint irassa össze, s az összeirás eredményét a fenn tisztelt ministeriumhoz leendő felterjesztés végett a lehetö legrövidebb idö alatt mutassa be egyuttal az illetö háztulajdonosokat [...] rövid szerkezetü magyar és német nyomtatott hirdetmények által valamint a nemzett képivselői számára összeirandó szállások lakbérének méltányos meghatározására [...] figyelmeztesse. Végül a mennyiben kétséget nem szenved, miszerint a Pesten jelenleg üresen álló s netalán még időközben is megürülendö szállások az eddig szokottnál tetemesen nagyob számu országgyülési személyzet teljes kielégitésére nem lesznek elegendők, hasonló intézkedések megtétele [...] végett [...] Buda sz. kir. város hatósága is meg fog kerestetni [...]

BFL IV. 1002. j. 862/1847–50. sz. Tisztázat.

48. b.

Gróf Széchenyi István közmunka- és közlekedésügyi miniszter[1] leirata a pesti tanácshoz a Pesten tartandó országyűlés[2] részére megfelelő termek biztosítása tárgyában

Budapest[3], 1848. június 8.

A törvény és az összes magyar ministerium engem a nemzet előtt felelőssé tett, hogy a jövő julius 2-ikára már egybe is hítt legközelebbi országgyülésnek Pesten tarthatására itt ideiglenesen két teremet készittessek el.

Részemrül semmi nem lön elmulasztva, hogy e teremek a kellő időre elkészüljenek. A munka már erélyesen megkezdve élénken folyt.

Közbejött azonban három nappal ezelőtt a kézmüves-segédeknek, különösen az asztalosoknak[,] kikre e munkánál legnagyobb szükség van, a munkából kiállása[4], s noha szorgalmukért külön jutalom igértetett nekik, még is vonakodnak dolgozni, sőt a dolgozni akarókat is hátráltatják. Holott más részrül ismét azon panasz hallik részükrül a városban, hogy nincs elegendő munkájuk.

Tegnap felszólítám e Tanácsot, tenne rendet hatóságánál fogva, és szüntetné meg a fentebbi akadályt; minek azonban mindeddig nem lön várt sikere.

Az idő igen rövid és halad. Azért ujolag felhivom a Tanácsot ezennel, rendelkezzék tüstént, hogy az országgyülési teremek készitése, munkások s különösen asztalos-legények hiánya miatt, késedelmet ne szenvedjen; mert különben, ha e teremek az országgyülés kezdetéig el nem készülnek, a felelősség terhe egészen Önökre hárul, kiknek tisztéhez és hatóságához tartozik, e város körében afféle rendellenes munkaelhagyások — és zavargásokat nem tűrni.

Gróf Széchenyi István

BFL IV. 1303. a. 71/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Gróf Széchenyi István 1848 április 11. és szeptember 5. között közmunka- és közlekedésügyi miniszter. Idegösszeomlás miatt elhagyta az országot.

2 Az első népképviseleti országgyűlés képviselőháza a Redout termében tartotta üléseit.

3 Széchenyi István használt helymegjelölés.

4 Az asztalos-segédek előző napon, június 7-én sztrájkoltak.

48. c.

A budai tanács értesíti a pesti tanácsot a szállások tárgyában tett intézkedéséről

1848. június 26.

[Részlet]

Folyó évi Junius hó 7-én [...] kelt becses megkeresésük következtében, kebelünkben az országgyülés megnyitásával kibérelhető lakok kimutatását [...] azon hozzá adással küldjük át, hogy ha valaki önöknél lak felvétel végett jelentkeznék, azok megtekinthetése iránt városházán található lak mesterünk vett utasitásánál fogva segedeségére leend.

BFL IV. 1002. j. 862/1847–50. sz. Fogalmazvány.

49.

Szemere Bertalan belügyminiszter elrendeli Pest város hatóságának, hogy — az általa az ország egész területére meghírdetett statárium következtében — rögtönítélő bíróságot állítson fel

Budapest, 1848. június 12.

[Részlet]

Az ország különböző részeiben az alattomos bujtogatások vak eszközévé aljasult miveletlen nép egy része, sem a szabadság valósításában öszinteséget sem a közös jog tiszteletében készséget, sem a törvények, s azoknak végrehajtói iránt engedelmességet nem tanusit.

Némelly titokban működö elégületlenek a társas életbeli viszonyok, s a tövényhozás által engedett számos jotékonyságok ferde magyarázatával a vallásbeli, és népfaji különségböl meritett ingerlésnek felhasználásával a népet tévutakra vezetni, elégületlenségre, és erőszakos merények elkövetésére bujtogatni törekszenek. —

A naponkint sürübben felmerűlő tények szintoly szomoritók mint aggasztók.

Miután pedig a vakmerö törvényszegés, és engedetlenséget — hogy annak példája a társasági viszonyokat ne veszélyeztesse, — a leghatályosabban megtorolni szükséges.

Miután a törvény ellenálhatlan uraságát megállapítni — a bujtogatási merényeknek elejét venni, — a személy s vagyonbátorléte[t] biztosítani, a megingatott közrendet helyre állitani és az Országnak a békét visszaadni kötelesség még rendkivüli eszközökkel is;

ennélfogva rendeltetik:

Pest város azonnal rögtön itélö biróságot állitand fel, — azt gyors és pontos eljárásra utalandja, és fenállását a hatóság körében haladéktalanul kellően tudomásra juttatandja,

Melly rögtön itélési jog a legfelsőbb rendszabályokban kijelölt eseteken fölül, az Ország békéjének s a törvényes közcsendnek eröszakos kitörésekkel kisért lázadás, lázitás, lázadásra bujtogatás s annak következtébeni gyilkosságok, rablások és

gyujtogatások általi megháboritása eseteire, söt az e részben megkisértett de közbenjött törvényes erö által a végrehajtásban megakadályozott merényekre is, világosan kiterjesztetik; [...]

BFL IV. 1303. c. 98/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: E k. rendelvény eredetiben a levéltárba tétetvén, másolatban Hummel József első és Pekáry Imre h.m. [sic!] alkapitány uraknak olly meghagyással adatik ki, hogy annak tartalmát magyar és német nyelven annak rendje szerint a város minden részeiben élő szóval még ma hirdessék ki, s jelencsék [sic!] ki a közönségnek, hogy ezen rögtön ítélő biroi eljárás az illető bűnök megfenyítéséül ha azok ollyanok elkővettetnének már holnaptol kezdve életbe is fog léptetni. Miszerint pedig ezen rendelet mindenkinek annál bizonyosabban tudomására jusson, ugyanazt a kapitányi hivatal még ma 10,000 magyar és német példányban ki fogja nyomtatni és nem csak felragasztva, hanem házankint és boltonkint is kiosztva közzé teendi [...]

50. a.

Buda város közgyűlésének határozata a tisztújítási jegyzőkönyv elfogadásáról[1]

1848. június 5.

[Részlet]

Elnök polgármester ur most alakult ezen közgyülésnek nagyszámban megjelent tagjait üdvözölvén tárgyalás alá bocsátotta Ráth Péter tisztujitási elnők[2] által benyujtott jegyzőkönyvet. [...] erre nézve határoztatott

1-ször Öffner Ferenc volt polgármester[3], Schmidt Ferenc kapitány — Nagy Benedek, Koleda András, Walheim János, Türnböck János, Nékám Josef, Sárosy Endre tanácsnokok, Házmánn Ferencz és Paldt Josef fő-, Veidinger Alajos és Brandtveiner János aljegyzők, Nerodolik Josef főügyész, [...] Gebhardt József népnagy, [...] Gáspár Lajos alügyész, Pervíz János 2-dik alügyész évi fizetéseik 1848. Évi május hó 27-től [...] megszűntetni rendeltetnek. —

2-szor Valheim János polgármesternek, Schreiber Ferencz fö birónak, Andorffy Károly fö kapitánynak ezen hivatalok után járó évi díj 1848 évi május 27-től

Keller Ferencnek, Bajcsy Károlynak, Brandtveiner Jánosnak, Temesváry Dömének, Nerodolik Józsefnek, Balásy Antalnak, Paulovits Lászlónak, Mary Károlynak és Feley Edének tanácsnoki állomással összekötött évi 400 pft 1848. Évi május 28-tól

Micsinyei Antal tanácsi, Veidinger Alajos törvényszéki főjegyzőnek, Gáspár Lajos főügyésznek, [...] hivataluk után járó díj pedig 1848. Évi május 29-től mint felesketésük napjától utalványoztatván a házi pénztárnokság szerintesen utaltatik. [...]

Iroda által.

BFL IV. 1101. a. 1. sz. Tisztázat.

1 A budai tisztújítás 1848. május 27-től június 1-ig tartott; a megválasztott tisztviselők hivatalba lépését, s fizetésük folyósítását is az eskütétel napjától számították

2 Ráth Péter, vízivárosi polgár, gyógyszerész.

3 Lásd a 33. sz. dokumentumot.

50. b.

Pest város tisztújító közgyűlése

1848. június 13., 17., 18., 19., 20., 24.

[Részlet: *június 13.*]

Miután az 1848-ik évi 23-ik törv. czikk 6-ik §-a szerint tisztválasztó képességgel birók öszsze írása befejeztetett, s a tisztujitás megtartására közgyülésileg meghatározott s kellőleg köztudomásra juttatott határnap elérkezett a választók az Üllői uton fekvö városi katonai laktanya épületben, mint e czélra kijelölt helyen öszszegyülvén; az épűlet nagyobb udvarában felütött tábori sátorban tartott rövid isteni tisztelet Samuel Alajos belvárosi prépost főesperes úr altal előadott egyházi szónoklat után Molnár György[1] tisztujitó elnök úr egy rövid alkalmi beszéddel a tisztujitást megnyitá. [...]

Junius 17.

[...] melly napon, miután alpolgármester s helyettes főpolgármester Rottenbiller Lipót úr a hivatalos pecsétek és kulcsok átadásával mind maga, mind az összes [...] választás alá eső tisztviselői kar nevében is előszóval — Szepessy Ferencz főpolgármester, Damianovics György és Kalóczy Károl tanácsnok urak pedig [...] irás-

ban lemondottak. [...] a négy főhivatalokra [...] megkezdvén s még ugyanazon napon be is fejeztetvén a szavazás szótöbbséggel elválasztattak

főpolgármesterré:	Rottenbiller Lipót	2650	
városkapitánynyá:	Langh Ignácz	2045	
alpolgármesterré:	Sagody Sándor	2178	szavazattal.

Junius 18-kán

folytattatván a tisztválasztás a 12 tanácsnoki állomásra [...][2]

Junius 19-én

[...] szótöbbséggel elválasztattak:

tanácsi főjegyzővé:	Horváth Károly	1060	[...]
törvényszéki főjegyzővé:	Kerékjártó Alajos	1063	[...]

Junius 20-án

Mezei Kapitánynyá:	Keresztes Károly	1401
Alkapitányokká:	Pekáry Imre	765
	Tarone Ferdinand	722

Junius 24-én

[...] Szótöbbséggel elválasztattak; jelesen:

főbiróvá:	Graefl Jósef	1075	
főügyészszé:	Ritter István	1343	[...]

[...] a kétszáz negyven hét képviselőre mai napon szinte megtörtént a szavazás. [...]

Felolvastatván e tisztujitási jegyző könyv — miután az[ok] történeti hivséggel szerkesztetnek [a] közgyűlés [által] elismertetett [...]

BFL IV. 1303. a. 62/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Molnár György: polgár, a tisztújítási közgyűlés elnöke, a város képviselője az első népképviseleti országgyűlésen az 1848. szeptemberében külföldre távozott Trefort Ágoston helyett.

2 Tanácsnokká, és pedig a szavazatok többsége szerint elválasztattak: Kacskovics Lajos 1903, Koller Ferencz 1887, Madedl János 1867, Feszl Auguszt 1476, Terczy Szilárd 1363, Aigner Miklós 1236, Kanicser János [✝] 1225, Schiefner Gyula 1221, Lombay Imre 1202, Kaszelik János [✝] 1035, Thaisz Elek 878, Polgár Károly 877 szavazattal.

50. c.

Óbuda mezőváros tisztújító közgyűlése

1848. június 15.

Az 1848-ik évi Junius hó 15-én Óbuda Város részérül a 1847/8 évi 23 tczik értelmében tartott tisztújjitás alkalmával mindenek előtt vólt bíró Krövick Antal úr a tanács nevében is eddig viselt birói állomásrúl leköszönvén,[1] és személyére nézve kepviselői állómáson kivűl semmiféle hivatalt felvállalni kijelentvén; mire Zeller József eddigi szószólló a választottság nevében is leköszönvén; idö rövidsége tekintetébűl addig is, még föjegyzöi állómásra kihírdetendő Concursus után egy alkalmatos egyén jegyzőnek megválasztatni fog — ideiglenesen Schweigstill Bernát mint jegyző helyettesíttetett. — Melly után szavazatokat szedő választmánynak Spitzer Jakab, Karl Antal, Gigler Antal és Nemes Samú neveztetvén ki, Schlosser István, Graf Lipót és Künstler János birói állomásra kijelelö választmány által kijelöltetett; miútán pedig Schlosser István úr mind szóval, mind irás képen is minden hivatal felvállalásátúl lemondott, a kérdéses birói állómásra szavazat többséggel Graf Lipót vólt tanácsnok választatott.[2]

Tanácsnoknak pedig: Künsztler János, Lencz Ferencz, Schlosser Márton, Kecskeméthy Jósef, Lindmayer István, Donnenberger István, Breitner Lőrincz, Genszky Ferencz, Karl Ferencz, Prohaszka András, Perlinger Jósef, Schaeffer Jósef — melly utobbi közönségesen varoskapitánynak is megválasztatott.[3]

BFL V. 1. a. 554/1848. sz. Tisztázat.

1 Lásd a 32. sz. dokumentumot.

2 Graf Lipót — betegségre hivatkozva — 1848. szeptember 10-én visszavonult, ezután helyettes bírónak, szavazattöbbséggel Künstler Jánost választották. V. 1. a. 864. sz.

3 Greifeneg Vilmost a július 16-i közgyűlésen választották Óbuda jegyzőjévé. BFL. V. 1. a. 632. sz.

51.

Kossuth Lajos pénzügyminiszter felhívja Pest város közönségét az elmaradt hadiadó és toborzási segély mielőbbi befizetésére

Budapest[1], 1848. június 18.

A haza nehéz körülményei, mellyek úgy annak köz, mint az egyesek külön jogait, és vagyonát vésszel fenyegetik, szükségessé tevék, hogy e városi közönséget a közelebbi hongyülésen hozott VIII. törv. cz. 3. szakaszának[2] mielöbb sikerbei [sic!] vételére figyelmeztetve, eleve felhíjam: miszerint folyó évi April hó végé-vel .... 26,460 f. 27 16/32 x
fizetetlenül maradt, valamint Május hó 1-től October hó végeig ... 27,539. 32 16/32 járó és igy összesen .... 54,000 f.-xr.*
tevő hadi adónak; nem különben ugyan azon időre járó toborzási segélynek mielöbbi beszedetése, és a beszedendett összegeknek a kebelbeli Sóhivatal pénztárábai befizetése iránt kellően intézkedvén, a fenyegető veszély a közös hazátoli elhárítására szükséges eszközöknek e szerinti előteremtésében hazafiui buzgalommal járjon el; lángoló honszeretete e városi közönségnek ebbeli figyelmeztetésem biztos sikeréről leginkább kezeskedvén.

A Pénzügyi Minister
Kossuth Lajos

BFL IV. 1303. a. 178/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Ezen eredetben a levéltárba teendő ministeri rendelvény, másolatban olly végre közöltetik az adószedő hivatallal: hogy a benn kitett öszletek** lehető gyors behajtása iránt célszerűen intézkedjék.[...]

1 Kossuth Lajos pénzügyminiszter által használt helymegjelölés.
2 1848:VIII. tc. A közös teherviselésről; 3. §. a közterhek behajtásáról intézkedik.
* x, xr. = krajcár
** öszletek = összegek

52.

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök utasítja a pesti tanácsot, hogy a nemzetőrséghez kinevezett tisztek számára megfelelő lakásokról tegyen jelentést[1]

Pest, 1848. június 21.

[Részlet]
Pest városa összes lovas és gyalog nemzetőreihez kivántató Törzstisztek és Segédjeik kineveztetvén, hivatalosan általam önök oda utasittatnak, — hogy rendeletem vételével, részükre kivántató rendes lakhelyet minden járulékokkal együtt hová hamarébb kimutatni igyekezzenek. —

Batthyány Lajos

BFL IV. 1303. a. 42/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Lásd az 58. sz. dokumentumot.

53.

A budai központi választmány jegyzőkönyve a víziváros országyűlési képviselőválasztásról[1]

1848. június 26.

[Részlet]
A közép ponti [sic!] választmány által, jelen követválasztásra meg bizott elnök[2], a fenti nap reggeli 8 oráján, mint az evégre ki tüzött, s a közép ponti választmány elnöke által nyomtatványokkal is jó eleve közönségesitett idöben a „Fáczán" czimü teremben, a belügy minister ur rendelete folytán összeirt, s nagy számmal öszve sereglett választókat üdvözölvén, öket, törvény engedte, és még eddig elé soha nem élvezett jogaik, s szabadságaik szabad, értelmes, s mivelt polgárokhoz illö modorbani gyakorlatára intvén; a választandó egyénben, az értelmiségnek a jelen haladó kor igényeihez képesti kifejlödését, mint megkivántató, s nelkülözhetlen tulajdont, fö, s szem elöl nem tévesztendö tényezönek tekinteni ajánlván: a választó testület minden tagjait fölszolitá azon törvényszeres jog gyakorlására, miszerént minden

egyes választó, a képviselöi pályára egy egyén ajánlhatásával birván, ebbeli kivánata, szándokát mindenki bátran, s tartozkodás nélkül nyilvánitsa. Mire a választó közönség harsányul, s egy szájjal Perczel Moricz[3] nevén éljenzések között kiáltá. —

Perczel Moricz nevének szünni nem akaró éljeneztetése után, midön az elnök szóhoz juthatott; ismétlé a törvény által elébe szabott ama kötelességet, miszerint fölszollalás, jel vagy félre vonulás által nyilatkozzanak azok, kik netalán mást kivánnak, s ohajtanak követnek; de mivel sem jel nem mutatkozott, sem a néma csendben, egy hang nem emeltett: az elnök jogainál fogva Perczel Moriczot, e választo kerület követének [...] kijelenté, s az elválasztást — mint a választó testület osztatlan bizalmát — Máry Károly tanácsnok szonoklata mellett küldötség által Perczel Moricz Urnak tudtul adatá. —

A kevés idö mulva vissza tért küldötség Perczel Moricz urat, mint megválasztott követet a választó közönségnek [bemutatá]. Ki is a választók benne helyezett bizodalmát forró szavakkal megköszönvén, kinyilatkoztá miszérint, bár Tolna megye bonyhádi választó kerületében képviselöül elválasztatott, e kerület követségét lemondván, készséggel elválalandja. —

Ezek szerént, — miután elválasztott képviselönk politicai hitvallásának föbb ágazatait a választó közönség elött, ennek telyes elégedése, s örömére kitárá, — a választás az elnök által befejezettnek nyilvánitatott; [...]

BFL IV. 1106. a. 58/1848. sz. Fogalmazvány.

1 Buda város országgyűlési képviselői: az első választási kerületben Perczel Mór; a másodikban Házmán Ferenc, a város volt főjegyzője.

2 Azaz Ráth Péter

3 Perczel Mór Szemere belügyminisztériumában 1848. április 30 és július 20. között a rendőri osztályt vezette; 1848 szeptemberéig Buda város első kerületének radikális képviselője volt a népképviseleti országgyűlésen; a Zrínyi szabadcsapat szervezője, honvéd tábornok.

54.

Nádosy Sándor a pesti lovas nemzetőrség parancsnoka[1] parancsőr kinevezését kéri a pesti tanácstól

Pest, 1848. június 27.

Miszerint a főváros lovas nemzetőrség magasztos hivatásának, s én annak mint Ő Fensége Nádor Királyi helytartó Kegyelméből kinevezett őrnagy parancsnoka, elömbe szabott kötelességeimnek hiven és pontossan megfeleljek, és megfelelhessek, mulhatatlan szükséges egy rendelkezésem alá adandó, s 24 óránként felváltandó parancs ör (:Ordonanz:) ki által a szakasz parancsnokokkal, s a többi nemzetörségi őrnagyokkal, valamint az összes nemzetőrség ezredesével s a helybeli hatóságokkal magamat gyors s pontos közlekedésbe tehessem, s kit rendeleteim széthordásával, s elő fordulandó kisebb szerü esetekben rendeleteim teljesitésével is megbizhassak.

Minél fogva hazafiui tisztelettel kérem a városi tanácsot miszerint, Földváry Lajos gyalog nemzeti örseregi örnagy[2] példájára, nekem is egy, a fentebbiek szerint alkalmazandó parancsőrt (:Ordonanz:) rendelni meltóztassék.

Nádosy Sándor
örnagy s N:Ö:
lovasság parancsnoka

BFL IV. 1303. e. 531/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Miután a hatóság a nemzetörségi tisztek számára szolgákat tartani nem köteleztetik, de egyébkint is a csekély számú rendör szolgák közöt a városkapitányi hivatal egyet sem nélkülözhet: megkereső Őrnagy Úrnak kivánata nem teljesitethetik. [...]

1 Nádosy Sándor a pest-budai lovas nemzetőrség őrnagya, majd honvéd ezredes. 1848. szeptember 23-tól az Országos Nemzetőrségi Haditanács elnöke, 1849 januárjában átáll a császáriakhoz.

2 Földváry Lajos honvéd ezredes; 1848. március-áprilisában a fővárosi nemzetőrség egyik szervezője, júniustól az Országos Nemzetőrségi Haditanács gyalogsági osztályának főnöke. 1848 június 6-tól honvéd őrnagy Pesten; önkéntes zászlóaljat szervez melynek élén részt vesz a délvidéki harcokban.

55.

A budai gazdasági bizottmány határozata a város feldíszítéséről az uralkodó Budára érkezése esetén[1]

1848. június 29.

[Részlet]

Feley Ede tanácsnok Úr bemutatja azon véleményt[,] melyet a kiküldött bizottság, elnöklete alatt — Ö Felsége megérkezésének dicsöitésére eszközlendö kivilágitás eránt — mely is tárgyalás alá bocsájtatván határoztatott.

a hidnál: a nemzeti térhez tervezett diszoszlop, az egyesült Magyar haza czímereivel s két egymást fogó kezet és ezek felett a Korona [...] — volna elfogadandó. — „Üdvözlégy" felirással —

a Nemzetitéren[2]: a hídhoz tervezett diadalkapu [...] elfogandadónak véleményeztetik. —

a Várfelmenet második kapuja közepén egy csillár mellék világitással — ezen kivül mind a két részről falakon szurok kosarak [...]

Valamennyi a hidnál világitásra szükséges üvegek honi színekben használtatnak[,] kivéve Erdély czímerét[,] mely Erdély tulajdon szineiben fog tündökleni. —

A Középületek s a várbeli kutak is szinte kivilágítandok — a szökökutak e részben is telyes karba helyezendök. —

A tabánban az Egyesség[3] téren egy obelisk leend felállitandó. [...]

BFL IV. 1003. 393/1848. sz. Tisztázat.

1 Az uralkodót a népképviseleti országgyűlés megnyitása végett várták Budára. Lásd az 57. b. sz. dokumentumot.

2 Feltehetően az épülő Lánchíd budai hídfőjénél.

3 1849 után megszűnt elnevezés. A tér a Tabán lebontásakor eltűnt.

56.

Pest város közgyűlésének döntése a „szabad királyi" cím használatának megszüntetéséről[1]

1848. július 1.

A tanácsi főjegyző által utasítás kéretvén az iránt: valljon ezen Város hatósága az eddig gyakorlatban volt „szabad és királyi" czimeit hivatalos jegyzőkönyveiben levelezéseiben s. t. etc. — továbbra is, kivánja e meg tartani, vagy pedig az ország minden lakosaira s hatóságaira köztörvényileg kiterjesztett alkotmányos szabadság tekintetéből, a „szabad" czimet feleslegesnek, s a királyi városoknak királyi tulajdoniságuknak meg szüntével, a „királyi" czimet helytelennek tekintvén, hivatalosan egyszerüleg „Pest városa" nevezettel kiván élni? —

A hivatalos jkönyvekben, okiratokban, levelezésekben, s e félékben jövendöre egyszerüen „Pest városa" nevezete fog használtatni. Miről a város illető hivatalai jegyzőkönyvileg értesitendők.

BFL IV. 1202. a. 10252. sz. Tisztázat.

1 Buda csak jó egy év múlva, 1849. május 28-án mond le „szabad királyi" városi címéről. BFL IV. 1101. b. 313. sz.

57.

Perczel Mór megküldi a budai polgármesternek a Budapesti Nemzetőrség parancsnokához intézett utasítását a nemzetőrség felvonulási rendjéről az országgyűlés megnyitása napján[1]

Buda, 1848. július 1.

[Részlet]

Belügy Ministeri rendelet következtében, midön a Nemzeti Gyülés [...] ünnepélyes megnyitását jelenteném hivatalosan felszólítom[,] hogy

Ö Fensége menetelének diszesítésére és a rend fentartása végett ugyan az nap reggeli 10 Órakor a Budai vártol a Redout épületben lévő Alsó ház tereméig a

parancsnoksága alatt álló Nemzetőrségnek Kettős sorvonalbani fel állitása iránt a szükséges intézkedéseket tegye meg. [...]

Továbbá addig is míg az illető házak elnőkei másképpen fognának rendelkezni, mind egyik mind másik házhoz naponkint 50 és 50 föbül álló Nemzetőrségi Csapat állíttassék ki, közösen a budai és pesti Nemzetörségek közül a szükséges kül örködési állomások el foglalása és betöltése végett.

Az e részben imigy történendő intézkedések felüli értesítés minél elöbbi beküldetését ki kérem.

Országos Rendöri Osztály Igazgató
Perczel Mór

BFL IV. 1002. j. 800/1848–50. sz. Tisztázat.

1 Az első népképviseleti országgyűlést 1848. július 5-én István nádor nyitotta meg.

58.

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök utasítja a budai tanácsot nemzetőrségi tisztek részére berendezett irodák biztosítására[1]

Pest, 1848. július 2.

A nemzetőrség elrendezésével megbizott választmány elnöke Baldacci ezredes[2] úr, hozzám intézett hivatalos jelentésében inditványt[,] tesz miszerint a nemzetőrség parancsnoksága részére, mind Pesten mind Budán a megkivántató irodák butorozása; irószerek megszerzése, és elegendő parancsörök kirendelése végett, a szükséges intézkedések megtétetés[ésér]e az illető hatóság[ok] utasitatnának.

Melly inditványt én alaposnak találván, önökkel elintézés végett közlöm.

Batthyány Lajos

BFL IV. 1106. a. 63/1848. sz. Tisztázat.

1 Lásd az 52. sz. dokumentumot.

2 Baldacci Mano honvéd ezredes az Országos Nemzetőrségi Haditanács elnöke május 1-től szeptember 22-ig.

59.

A budai polgármester felterjeszti a miniszterelnök irodaigazgatójának, Kuthy Lajosnak a városban lévő országos kormányzati, hadi és városi főtisztviselők névsorát

Buda, 1848. július 4.

Folyó hó 3-károl kelt becses levele folytán az itteni hatósagok, törvényszékek, testületek, s intézetek elnökeinek névszerinti bejelentésére felhivatván, van szerencsém önnel tudatni[,] miszerint itt a ministeriumon kivül: melyhez az itteni fö hadi igazgatoság is tartozik és melynek fönökei minister elnök úr által tudatnák, van

A tárnokszéki elnök Gr. Keglevich Gábor.

Az itten tanyázó Katonai osztály fő személyei: baro Boineburg Moriz osztály parancsnok és altábornagy[1] és baro Kres Károly várparancsnok.

A városi hatóság elnöke Valheim János polgármester — Törvényszéki elnök Schreiber Ferenz főbiró, rendőri osztály fönöke Andorffy Károly Kapitány.

Ezeken kívűl van két nemzet őrségi parancsnok őrnagy: Kiss Miklós[2] és Gebhardt Jósef.[3]

BFL VI. 1106. a. 70/1848. sz. Fogalmazvány.

1 Az 1848. május 10-én macskazenét kapott Lederer tábornok, budai főhadparancsnok, miután katonái a tömegre támadtak, a felelősségre vonás elől Bécsbe menekült; utódja helyettese, báró Móric Boynebourg lett.

2 Kiss Miklós 1848. június 6-tól a budai 1. nemzetőr-zászlóalj őrnagya; november 11-től alezredes, a budai gyalogos és lovas nemzetőrség főparancsnoka.

3 Gebhardt József, víziválrosi polgár, 1848 előtt szószóló.

60. a.

Mack (Makk) József tüzér hadnagy[1] *lőtér kijelölését kéri a pesti tanácstól*

Budapest[2], 1848. július 15.

Az első 6 [fontos] Üteg Parancsnokságától[3]

Miután az Üteg személyzete a fogatokkal végre hajtott gyakorlatokban is anynyira kiképeztetett, hogy minél előbbi czélba lövést, és sor tüzelést, a Keresztúri síkságon is rendezhet, ennek mentől tökéletesbbeni végbe vihetésére szükséges elölegessen megkisértö Gyakorlatot a Rákosi mezön intézni, mivégböl is a T. cz. Városi hatóság hivatalosan felkéretik, hogy illy megkisértö Gyakorlatokra alkalmas térségnek a Rákos mezejéni kijelölése iránt intézkedni, s ebbéli intézkedését az Üteg Parancsnokságával hova hamarébb pontossan közölni sziveskedjék.

Mack Jósef
hadnagy

BFL IV. 1303. a. 206/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: E megkeresvény olly végre utasitatik Ságody Sándor alpolgárnagy Úrhoz: miszerint néhány gazdaság bizottmányi tagokkal magát megkereső parancsnokság[g]al közvetlen érintkezésbe tévén a tüzelési gyakorlatokra alkalmas térnek kijelölése iránt intézkedjék. [...]

1 Mack (Makk) József budai születésű; 1848 tavaszán a budai tüzériskola tanára; június 19-től a nemzetőrség tűzérségének hadnagya.

2 Mack József által használt helymegjelölés.

3 Lásd a 43. sz. dokumentumot és jegyzetét.

60. b.

Ságody Sándor pesti alpolgármester jelentése a tanácsnak a honvéd tüzérség számára kijelölhető lőtér tárgyában[1]

1848. július 30.

[Részlet]

[...] a f évi julius 15-én [...] költ tanácsi határozat következtében jelentem: hogy e város részéről pedig Mack József hadnagy és társa jelenlétében f. évi julius 18-án a Rákos mezején több helyeket megszemlélvén, mellyek azonban a czélbalövéshez kívántató 4000. lépés hosszaságú sík területénél fogva alkalmatosnak egyáltaljában nem találtattak; és miután hosszasb kikutatás után a régi gyakorló helyén kívűl más alkalmatos, és az ottani tájékban a tüzérség részéről tett igényeinek megfelelő tér nem találtatott, ugyan ez megkereső tüzérségnek utalványoztatott, azon hozzáadással azonban, hogy többször emlitett Parancsnokság f. évi Augusztus havábani gyakorlatának kezdetét egy pár nappal elöbb a Hatósággal tudatni köteles leend.

Egyébiránt meghagyatott Keresztes Károly mezei kapitány úrnak, hogy azon földi birtokosok vagy bérlőiknek, kiknek termesztményei a megkezdendő czélba lövés és sortüzelés által károsítatnának, — a fenálló szerzödések következtében a száran lévő termesztményeiknek idején koráni elhordatását hagyja meg, nehogy tulajdon késedelmök miatt, netán történhetö károsittatások végett e hatosághoz intézendö kárpotlási folyamodványoktoli elutasitatását tapasztalni kéntelenitessenek.

Ságody Sándor
alpolgármester

BFL IV. 1303. a. 206/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Az első honvéd tüzérüteg — nagy sikert arató — lőgyakorlatára 1848. augusztus 18-án Rákoskeresztúron került sor.

61.

Buda városa 800 db fegyvert kér nemzetőrsége számára a hadügyminisztertől

Buda, 1848. július 19.

Minister úr!

A Budai nemzeti őrsereg 2-ik zászlóaljának felszolitása következtében, — de különb[en] is fegyverek szűkében lévén, — minister urat megkérni bátorkodunk, miszerint a budai nemzeti őrsereg számára 800 darab fegyvert kegyesen megrendelni méltoztatnék.

BFL 1106. a. 61/1848. sz. Fogalmazvány.

62.

A budai tanács elutasító válasza a miniszterelnök azon rendelkezésére, melyben a nemzetőrségi tisztek részére berendezett irodákat kér[1]

Buda, 1848. július 25.

[Részlet]

A nemzetőrségi parancsnokság részére irodák felvétele, butorozása valamint irószerek megszerzése és elegendő parancsőrök kirendelése [...] kötelessegünké tétetvén[,] ebbeli meghagyás folytán minister elnök urnak bizalom teljesen nyilvánitjuk, miszerint mi a törvénynek és határtalan bizalmunkat biró felelős Kormány rendeleteinek engedelmeskedni, s igy a nemzetőrség iránt mind azt, mire törvény által köteleztetünk[,] eszközölni legszivesb kötelességünknek ismerjük, oly intézkedéseket azonban, melyek személyes szolgálaton kivül pénzbeli áldozatot is igényelnek, előleges kihalgatásunk nélkül elnem [sic!] fogadhatunk; mert

Az 1848: 22 t. cz.[2] a hatóságokra személyes szolgálaton kivül egyébb terhet nem göritvén valamint a felsőbb kinevezéstől függő őrnagy parancsnokok és segéd tisztjeik dijazása az állodalmat illeti, ugy az ezen állodalmi hivatalokkal egybekötött szállás és egyébb mellékes költsegeket sem lehet egyes hatóság lakóira rovni, kik anélkül is személyes szolgálatok minduntalani telyesitése által keresményükben tetemesen hátráltatván vagyoni állapotuk csonkulását naponta érzékenyebben tapasztalják.

De feleslegesnek is tartjuk ilyetén irodaknak itteni felállitását[,] mert nemzeti őrségünk két zászló alljra osztva s mindegyik zászló allj őrnagyal[3] ezek pedig segédtisztel ellátva lévén, e két segédtiszt most is, annyival inkább pedig ha a belbéke álland[,] elegendők az őrnagy parancsnoki hivatal teendöi telyesítésére.

BFL IV. 1106. a. 63/1848. sz. Fogalmazvány.

1 Lásd a 58. sz. dokumentumot.

2 A nemzeti őrseregről.

3 Lásd a 59. sz. dokumentumot.

63. a.

Az óbudai képviselő ülés határozata a 128 nemzetőr kiállításáról szóló miniszteri parancs tárgyában

1848. augusztus 1.

[Részlet]

Elővétetett a megye útján ide érkezett azon ministeri parancs, melly szerint Óbuda városa részéről f. é. Augusztus 7-kéig 128 nemzetőr Pest megye alsó határára leküldeni rendeltetik.

Végeztetett:

A kiállítandó 128 nemzetőrre nézve ezennel meghatároztatik, miszerint azon felszóllítás közhírré tetessék, hogy minden ki, ki önkéntesen le akar menni 20 pxrnyi[1] naponkénti fizetés és 2 pft[2] foglaló gyanánt és a szükséges ruházat felvétele mellett magát a városházán 48 óra alatt jelentse, a 2 pft azonban csak akkor kiadandó, ha a kívánt nemzetőr száma teljes leend. [...]

BFL V. 1. a. 694/1848. sz. Tisztázat.

1 pengő krajcár

2 pengő forint

63. b.

Óbudai képviselő ülési határozat az önkéntesek fizetésének fedezésére szolgáló adógarasok beszedéséről

1848. augusztus 3.

[Részlet]

Vitatkozásba vétetvén az Óbudai önkéntesek milly módoni kieszközlendő fizetésök, mire

Végeztetett:

Az önkéntesek kitartásuk könnyebbítésére az arra szükséges öszveg kikeritése minden adózókra olly formán kiterjesztetik, hogy azok közül mindenki adója mennyisége szerint minden forinttól 4 garast 48 óra alatt vagyis Augusztus 5-éig bezárólag lefizetni tartozzék, az pedig, ki fizetni nem akarna avagy fizetni vonakodnék, vagy maga lemenni vagy pedig maga helyébe embert állítani köteles legyen [...]

BFL V. 1. a. 711/1848. sz. Tisztázat.

64.

Buda város közgyűlésének határozata a fegyverek begyűjtéséről szóló miniszteri rendelet tárgyában[1]

1848. augusztus 1.

[Részlet]

Jelen miniszteri rendelet tartalmából a fegyvereknek nagy s minél gyorsabb fedezést igénylő szüksége kitünvén, ámbár ezen fegyver hiány az itteni nemzetőrségnél is kissebb nagyobb mértékben fenforog tekintve mindazonáltal hogy a hiány ott hol csupán egyszerü katonai szolgálatok kivántatnak nem oly érezhető és veszélyes mint ott, hol ellenséggel szembe szállani s vele elethalál közt küzdeni kell hataroztatik

1-ör A kebelbeli nemzeti őrsereg részére az országos fegyvertárból hatósági számadás mellett kiadott 500 gyutagos puska Kováts ezredes[2] úr tudomásával beszedendő s a hadügy miniszter rendelkezésére vissza adandó

2-or A nemzetőrség hasznalatára még fennmaradt mintegy 1000 részint szuronyos részint enélküli puska összeirandó s a századok között egyformán kiosztandó

3-or Részint a fentebbi 500 puska visszaadásával a nemzetőrségnél ejtett fegyver hiány potolására, részint pedig azért hogy a harczmezőn küzdők használatára minél több használható fegyver adathassék, ezen főváros lakoihoz felhívás bocsátandó hogy nelkülözhető fegyvereiket legyen az puska, pisztoly, vagy lándzsa közhásznaálatra engedjék át

4-er Az ilyetén átadanó fegyverek beszedésére és nyugtatvanyozására a város minden részében bizottmány állítatik fel, mely az illető kerületi tanács[3] termében f. hó 5-től 10-kig naponta reggeli 9-től 10-ig délután pedig 4-től 6-ig összeülend. [...]

BFL IV. 1101. a. 91. sz. Tiszázat.

1 A fegyverek visszaadásáról szóló honvédelmi miniszteri rendeletet Pest városa is megkapta. Lásd a 65. sz. dokumentumot.

2 Kovács (Kováts, Kovách) György nyugalmazott cs. kir. ezredest Batthyány Lajos miniszterelnök 1848. június 22-ével kinevezte a pest-budai nemzetőrség ideiglenes főparancsnokának. Kovács 1848. november 12-én lemond tisztségéről, helyébe, november 16-án, Szász János alezredest nevezte ki az Országos Haditanács. BFL IV. 1303. a.

3 Azaz albíróság.

65.

A budapesti nemzetőrség főparancsnoka tájékoztatja a pesti tanácsot a nemzetőrség felfegyverzéséről, egyúttal kiképzésükhöz harcban nem használható fegyvereket kér

Pest, 1848. augusztus 4.

[Részlet]

A város hatóság által [...] addig is, míg a nemzetörségi századok a fegyverek iránti ősszeirást bé adnak [...] a város kőzünségenek [sic!] hivatalosan tudomására

adom, hogy az összes Budapesti Nemzetőrségnek kőrűlbelől 3940 darab kohás, és 890 darab gyutacsos fegyver volt ki osztva, ebből pedig a hadűgyminister [...] rendeletére 122 darabb gyutacsos fegyver Főldváry Lajos Őrnagy Ur vezerlete alatt tegnapelőtt a Táborba ki indult őnkéntes [sic!] Zászloalj számára ki adattam.

Azon kívűl 29 önkéntes nemzetőr gyútacsos állodalmi fegyverrel van ellátva, kik szinte az önkéntes Zászloaljba soroztaták bé magokat, minek következtében a Budapesti Nemzetörök kezében meg körűlbelűl 3940 darab kohás, és 749 darab gyutacsos fegyver marad, s mint hogy most nagyobb része a Nemzetőrségnek nincs tűz fegyverrel ellátva tarthatni attol, hogy a szolgálattol is sokan viszá [sic!] vonják magokat, és a fegyvergyakorlatokban is kellö készséggel részt nem vénni, mind már is tőbb rendben tapasztalánk.

Illy okoknál fogva arra kérem a Város törvény hatoságát, méltoztasson mind azon fegyvereket ki adattatni hadiminister ki eszközölésére mellyeket a harczmezőn czélszerűen használni nem lehet.

Ez által a belszolgálat csak nyerni fog —, és a Nemzetőröknek sem leénd oka, a fegyvergyakorlatokkal elmaradozni.

Kovács ezredes

BFL IV. 1303. a. 42/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Nem helyeseltetvén az ezredesnek azon eljárása, miszerint a hatóság által nyugtatványozott s felelősség alatt álló fegyvereket beszedvén, bejelentés és a hatóságnak ezek tekintetébeni kötelezettsége alóli felmentsége nélkül az önkénteseknek kiosztatta; a felszólítása szerinti intézkedés akkorra halasztatik, midőn a pesti nemzetöröknél jelenleg létezö fegyverekről kimutatását beadni fogja miről végzés[i]leg értesítetik.

66.

Walheim János polgármester jelenti a hadügyminisztériumnak a városi puskaművesek névsorát[1]

Buda, 1848. augusztus 4.

[Részlet]

[...] jelenleg Buda városában csak a következő 4 puskamüves vagyon, u. m.

1. Lindenbahn János, egy legény s két gránátos segéddel, leginkább a budai őrség (:garnison:) számára dolgozik, nagyobb magán munkákat nem vállal.

2. Kierko Ferentz a pesti fegyvergyárban dolgozik.

3. Triebl József, nőtelen, legénye nincs, s nem sokat dolgozik.

4. Novák Ferentz szinte a pesti fegyvergyárban működik.

Puska-ágy készítő [...] vagyon kettő; u. m. Koch Ignatz, öreg ember legény nélkül, és Vagner Károly[,] egy legé[n]nyel felszollitásomra akkép nyilatkozának miszerént nagyobb munkák vállalására képtelenek.

A fenemlítetteken kivül felhivtam azonban még más a fegyver gyártással rokon mesterséget űző iparosokat is, kik közől a kovetkezök ajánlkoztak puska és kard igazitásokkal foglalkozni és pedig:

A müszerkovácsok [...] közül
Venczel Mátyás — 3 legényel
Küchenberg János — 4 [legénnyel]
s Höltele János — 1 [legénnyel]

A köszörüsök közül Geiger János és Tosse Ferencz legény nélkül; végre a sarkantyusok közül
Hanker Vilmos — 1 [legénnyel]
Baumgartner József — 4 legényel.

Midön ezekröl Minister Urat teljes tisztelettel tudositani sietnék, vagyok alázatos szolgája [...]

BFL IV. 1106. a. 64/1848. sz. Fogalmazvány.

1 Lásd a 102. sz. dokumentumot.

67.

Buda városának Szemere Bertalan belügyminiszterhez intézett panasza a beszállásolási terhek miatt

Buda, 1848. augusztus 8.

E város közönsége évenként — 2550 pftot fizet olly katonai szállásokért, mellyek szorosan véve nem érdeklik Buda városa közönségét, hanem az egész országot, millyenek a vár parancsnokság, had orvosi — had ügyészi kar, had lelkész és országos katonai mérnöki igazgatóság, minthogy pedig e város közönsége egyébb katonai lakásokért a fenkitett sommán kívűl még — 16031 pftot évenként fizet és eképpen aránylag nagyobb terheket visel mint más akármelly hasonló számu és nagyságu község, úgy hogy egyáltalában ezen teher viselésére már már képtelenek vagyunk, minister urat e tekintetben felszólitni bátorkodunk méltóztatnék e tárgyban czélszerű intézkedéseket tenni, mi szerint ezen kiadások jövendöben a katonai kincstár altal fedeztessenek.

BFL IV. 1106. a. 276/48. sz. Fogalmazvány.

68.

A budapesti nemzetőrség főparancsnoka értesíti Pest városát a nemzetőrségi lovasság zászlófelszentelési ünnepségének időpontjáról

Pest, 1848. augusztus 11.

A Város hatóságanak, ezennel tudomására kívánom adni, — hogy a Pesti Nemzeti őrsereg Lovaság Zászlofelszentelési Innepélye jővő Vasárnap az az folyó hó 13-an réggel a Városligetében fog meg tőrténni. —

Sziveskedjék a Városhatossága [sic!] a meg hivások iránt intézkedni, — Egyebiránt ezen Innepély elrendezése az illető parancsnok Nádosy Őrnagy Urra bizatott. —

Kovács György
ezredes

BFL 1303. a. 149/1848–49. sz. Tisztázat.

69.

Pekáry (Pékáry)Imre pesti alkapitány jelenti a tanácsnak, hogy Chappon Lajos vívómester bizonyítványt kér a városi nemzetőrök kiképzésében nyújtott szolgálatairól

1848. augusztus 11.

[Részlet]

Chappon Lajos vivómester azon kéréssel járult t. Rottenbiller Lipót főpolgármester urhoz, miszerint néki itthelyütti tartózkodás ideje, s jó maga viseletéről szólló hiteles bizonyitvány szolgáltatna ki. [...] folyamodó Chappon Lajos, Ceccopieri gróf nevét viselő cs. kir. 23-ik számú gyalog sor ezredében 17 évig szolgálván, 1829-ik évben, mint kiszolgált katona szabadon bocsájtatott, akkoriban itthelyütt letelepedvén, mint vivó mester foglalatoskodott, és közmegelégedést aratott [...].

Folyó évi Marcz[ius] hó óta a nemzet Őrseregnél szolgálatot tévén, azon ajánlatra, miszerint ő a budapesti nemzetőröket a szurony vivásban minden díj nélkül oktatni fogja, Ministeri rendelvény által nemzet őrségi vívómesternek főhadnagyi ranggal neveztetett ki.

Minthogy pedig a Ludoviceumba alakitandó katonai nevelő intézetbe[1] a vivómesteri állomásra folyamodni szándékozik, mire való nézve néki e bizonyítvány szükséges lenne; — annálfogva akadály nem forog fenn, miszerint az esedezőnek a kért bizonyitvány kiszolgálható volna.

Pékáry Imre
városalkapitány

BFL IV. 1303. e. 626/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A szorgalmazott bizonyitvány e tudositás nyomán és értelmében folyamodonak haladék nélkül ki fog adatni. A v. tanács által.

1 Lásd a 19. sz. dokumentum jegyzetét.

70.

Walheim János polgármester jelentést tesz Szemere Bertalan belügyminiszternek a begyűjtött fegyverekről és egyéb adományokról[1]

Buda, 1848. augusztus 16.

[Részlet]

[...] fegyverek átadására az itteni lakosság falragaszok által felszolítattván van szerencsém Minister urnak tiszteletteljesen jelenteni, miszerint az illető bizottmányok által nekem 67 darab fegyver melyeknek neme, az ajandekozók nevei pedig [...] [a] lajstromból kitünik atadatott. Ezen kivül ajándékozott

Bors Eleonora 3 inget és 3 gatyát,

Jakab Eufrosine 1 " 1 " egy névtelen pedig 12 pár sárga bőr kesztyüt.

Mely jelentésem folyamán Minister urat alazattal megkérem, méltóztatnék aziránt utasitást adni kinek adjam át a fennt felsorolt tárgyak[at].

BFL IV. 1106. a. 84/1848. sz. Fogalmazvány.

1 Lásd a 42. a. sz. dokumentum jegyzetét, 64. sz. dokumentumot.

71.

Mészáros Lázár hadügyminiszter leirata a pesti polgármesterhez annak ügyében, hogy Onhaiser ácsmester használhatatlan kaszanyeleket szállított[1]

Buda, 1848. augusztus 17.

[Részlet]

A Hadügyministerium részéről Onhaiser pesti ácscsal 10,000 kasza nyél szállítására köttetett szerződés olly feltétellel, hogy a nevezett ácsmester tökéletesen jó s használható nyeleket szálitott s pedig 14 nap alatt; — minthogy azonban a nevezett vállalkozó olly nyeleket szállitott, mellyek sehogy sem használhatók, részint ridegségök, részint nedvességök miatt; tehát ezennel megkérem polgármester Urat, hogy ezen ácsmestert eléhivatva, őtet ezen semmi hazafiúi indulatot, hanem egyedül a haza kárára czélzó allyas haszonvágyot tanusító tetteit rosszalva, a vele kötött szerződést megsemmisiteni s oda utasítani szíveskedjék, hogy a katonai laktanyában heverő kaszanyeleit mennél elébb onnan elvitesse; — minthogy pedig a pesti lakatosok és kovácsok, mind a mellett, hogy a kaszák kezelésével megbizott Niebelschűtz főhadnagy öket figyelmeztette, hogy ezen fennemlített rosz nyelekre a kaszákat fel ne szegezzék: még is ezen intésnek meg nem felelve, a kaszákat felszerelték; megkérem Polgármester Urat, hogy őket is a kaszáknak ny[é]lnélküli viszaállitására kötelezze, s kárpótlásért ahhoz utasitsa, kinek meghagyásából a kaszanyeleket felszerelték. — Miután továbbá ugyan a pesti lakatosok s kovácsok még az előbbi szerződésre 838 darab felszerelt kaszát kötelesek szállítani: szíveskedjék őket szerződésök teljesítésére szoritani, s minden ez érdekben tett intézkedéseiröl engem értesíteni.

A hadügyminister,
Mészáros Lázár

BFL IV. 1303. a. 156/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Mészáros Lázár hadügyminiszter már az 1848. június 6-i minisztertanácsi ülésen megbízást kapott arra vontakozóan, hogy 100.000 kaszát védelmi fegyverré alakíttasson. V. ö. F. Kiss Erzsébet, 55. o.

72.

A budai gazdasági bizottmány határozata a várbeli nemzetőri őrszobák tisztántartásáról

1848. augusztus 19.

Több részrül panaszok tétetvén az őrtanyák tisztátalansága miatt, föképp pedig a várbeli főör iránt, — e panaszok célszerű orvoslása végett elhatároztatott[,] miszerint az utóbbit tekintve ideiglenesen a Kegyes szerzet oskola házban lévő Zene tanoda használtassék, s a jövö iránt pedig a ministerium megkeresendő volna, hogy az ugy nevezett praesidialis* épületben, költség kimelés tekintetéből, az örtálló nemzet őrök számára, örtanyául egy szobát megnyitni sziveskednék; — mindnyája felszerelése tekintetiben elhatároztatott[,] miszerint minden örtanyán levarrt szal-

mazsakok alkalmazandok, melyek ha lehetséges a katonai ágyraktárbol nyugtatványozás mellett kiveendők. —

BFL IV. 1003. 539. sz. Tisztázat.

* elnöki

73.

Pest város közgyűlése tárgyal a város által kiállítandó és táborba szálló nemzetőrök[1] fizetésének módjáról

1848. augusztus 20.

[Részlet]

Kiss Miklós budai nemzetörségi örnagynak [...] hivatalos levele, mellyben a Peströl táborba szálló nemzetöröknek Buda város hatosága által meghatározott kedvezményekbeni részesitésére szóllítja fel a hatóságot [...]

Mi tehát leginkább a jelen körülményekhez alkalmazottan ezen zászlóalj alakitására nézve javaslatukat a következőkben terjesztjük elő:

1ör is annak kiállítását illetöleg: egyedül csak a toborzás lehetvén azon mód, mellyen a hatóság illy zászlóaljat legrövidebb idő alatt alakitani, s összeszerkeszteni képes leend; miszerint ez minél sikeresben eszközöltethessék, — nem csak e városban, hanem ezenkivül a közelfekvö megyékben is azonnal megkezdethetnék; s pedig a következö feltételek alatt:

a) Hadfogadási dijul minden egyén 20. ezüst forintot kapna, s addig míg e Városból ki nem índitatik a rendes honvédek dijához hasonló 8. pkr. És kenyér díjt e Város pénztárából húzna, kimozditása után pedig az ismét kitett dijt a kormány fizetné; [...] a táborba szálló egyéb honvédek [...] mind azon ideig, míg t. i. a haza jelen vészteljes állapota igénylendi, — melly kötelezettség azonban 3. évnél hoszszabb időre nem terjedhet; azon esetre[,] ha e zászlóalj további fenállásának szüksége nem forogván fen, annak feloszlatása elrendeltetnék, ha ez egy év alatt történik a visszatérendők 40. ha két év alatt 60. ha 3. év alatt 80. Pftnyi segélypénzt kapnának a házi pénztárból. — Mi a hazáért [elvérzendők] özvegyeiröli gondoskodást illeti, ezek megkapván férjeik illető segélydiját egyszersmind 8. pkr napidijt huznának holtukig a város pénztárából. Kik pedig olly sérvvel térnének vissza[,] melly miatt a további kenyérkeresetre alkalmatlanokká tétettek, az illető segélypénzen kívűl szinte naponkint 8. pkrnyi dijjal holtuk napjáig lennének ellátandók. —

b) A kiállítandó zászlóalj egyéneinek száma a rendes katonasági zászlóaljakhoz alkalmazva 720 közvitézböl 72 tizedes, 12 örmester 12 dobos, 6 ács, és 2 zászlósból állana az ehez megkivántató főtiszti karral együtt. — Minthogy pedig e zászlóalj Pest városnak a fen érintett 3. év alatt rendes mozgó nemzetörségét képezné, ezek részére megkülönböztetés végett a rendes honvédektöl a „Pesti Csatárok" név ajánltatik[2]. — [...]

[...] a toborzási dij költséggel együtt 16980. pft a felszerelés 39082. pft 10. kr. a tisztek egy havi dija 1680. A csatároké 3688 pft s végre egy hónapi pauschale* 174. pft 12. krral számitva az egész kiállítás s egyhavi dijjazás 61544. pft 28. kr.

Végül czélszerűnek tartaná a bizottság [...] kimondatni azt is: hogy a csatárok sorába állott iparos, és kereskedöi segédek visszatértükkor minden dij s illetöleg remekelés nélkül a kereskedök s illetöleg iparosok sorába fel fognak vétetni.[3] — [...]

BFL IV. 1303. a. 161/1848–49. sz. Tisztázat.

1 1848. augusztus 13-án jelent meg gróf Batthyány Lajos miniszterelnök rendelete „önkéntes nemzetőri csapatok" megszervezéséről.

2 A pesti önkéntes nemzetőrökből álló zászlóalj a pákozdi csata előtt egy héttel a 14-es sorszámmal reguláris alakulattá szerveződött.

* átalány

3 Lásd a 42. a. sz. dokumentumot.

74.

Óbudai képviselőülési határozat a Pest megye által elrendelt nemzetőrök felfogadásáról

1848. augusztus 22.

Felvétetett azon megyei parancs, melly szerint Óbuda községe 51 nemzetőr minden vallás különbsége nélküli kiállítására köteleztetik, és ellenkező esetben a 19. 21 s 22 éves ifjakat sors húzás után a táborba leküldeni felszólíttatik.

Végeztetett:

A jelen volt tanács és képviselők egyhangulag egy küldöttséget a táborban lévő önkéntes óbudai nemzetőrökhez s illetőleg az őrnagy Mihalóczy[1] úrhoz leküldeni rendelvén, küldöttségi tagoknak Schäffer Jósef tanácsnok, Strohberger és Lencz helybeli nemzetőri tisztek neveztettek ki olly utasítással, miszerint lemenvén a táborba igyekezzenek a mostani óbudai önkéntesek közül 34 egyént bizonytalan időre Óbuda városáért felfogadni.[2]

BFL V. 1. a. 786/1848. sz. Tisztázat.

1 Mihálóczy (Mihalóczy) Károly nemzetőr alezredes; 1848. június 23-tól nemzetőr őrnagy Óbudán; júliustól egy nemzetőr-zászlóalj parancsnoka a bácskai hadtestnél.

2 A toborzott önkénteseket, azaz a mozgóvá tett nemzetőröket meghatározott időre, minimum tíz hétre — majd 3 évre — fogadták fel. Lásd a 73. sz. dokumentumot és jegyzetét.

75.

A pesti közgyűlés határozata az Országos Nemzetőrségi Haditanács megismételt utasításáról, miszerint a város a helybeli nemzetőrtisztek és segédtisztjeik részére szállást biztosítson[1]

Pest, 1848. augusztus 24.

Osztja a közgyülés is jelentő bizottságnak azon nézetét, miszerint a nemzetőrségi őrnagyok részére eddig kiszolgáltatott szállások f. e. Sz. Mihály napjától kezdve, s pedig a következő arány szerinti kész pénzzel, nevezetesen a lovas őrnagyi bel, vagy Lipót városban 500. a gyalog őrnagyoké ugyanott 420, a többi külvárosokban 360, a nemzetőri lovassegédé bel és Lipót városban 200. gyalog segédtiszteké ugyanott 160. a külvárosokban 140 pfttal váltassanak meg; — miután az őrnagyi kinevezésekre időközben történt változások a város pénztárának terhére nem eshetnek, jelentő bizottság oda utasitatik: hogy arra nézve, valjon kiknek részére leend ezen megváltás jövendőre fizetendő, az illetők névszerinti bejelentésével a közgyülést tudósitsa. — minthogy azonban a nemzetőrségi őrnagyok szállás illetményei által e városra, s illetőleg a különben is kimerített pénztárra nagy teher rovatnék, — méltányolván a közgyülés jelentő bizottságnak azon javallatát, miszerint a nemzetőri főtisztek e város nemzetőrei, s polgárai közül választatnának, kiknek sem az állam, sem pedig a város szállást adni nem volna kénytelen; e részben ministerelnök ur olly végből megkéretni határoztatik, miszerint a már kinevezett őrnagyoknak előadandó alkalommali czélszerű áthelyezésével e város által majdan ajánlandó egyéneket nevezné ki; — jelentő bizottság ez uttal egyszersmind oda utasitatván, hogy addig is az őrnagyi állomásokra kinevezendő egyének iránt az illető zászlóaljak közegyetértésével, s ministerelnökhöz teendő ajánlat végett annak idején jelentést tegyen. — Mivégre

Megjegyezve azon körülmény hogy a Közlöny 49. számában megjelent rendelet által a törzs egyéneknek szállásilletményei egyedűl vidékiek részére határoztattak meg, s e hatóság a helybeli törzstisztek szállásilletményeinek meghatározását várva, — azok iránt mind eddig kellőleg nem is intézkedhetett; — a nemzetörségi országos tanácsnak ezen felszollitása a katona szállásolási bizottmányhoz olly meghagyással utasitatik: hogy az annak kiséretében áttett jegyzékben elösorolt szállásilletményeknek a bel, s külvárosokbani bérei íránt vizsgálatot tevén, a közgyülésnek egyszersmind arról tegyen javaslatot; valjon nem lenne e inkább czélszerű ezen szállásilletmények béreinek a középarány szerint készpénzzel leendő megváltása.

A vár. közgyülés által

BFL IV. 1303. a. 281/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Lásd az 52., 58., 62. sz. dokumentumot.

76.

Buda város közgyűlése fegyvereket kér Mészáros Lázár hadügyminisztertől önkéntesei számára

Buda, 1848. szeptember 4.

[Részlet]

Az alsó vidéki lázadás elnyomására 200 fönyi önk[é]ntes sereget[1] küldeni hatóságunk elhat[á]rozván s ennek egy része már be is soroztatván csak felfegyvereztetése van még hátra[,] hogy utnak inditassék.

Minthogy ilyetén táborba szálló önkéntes egyének a dolog term[é]szeténél fogva lehető legjobb fegyverrel volnának ellátandók, Minister urat ezennel bizalom teljesen megkérjük miszerint az itteni allodalmi fegyvertárbol nemzetörségünk részére kiszolgaltatott s általa jelenleg használt fegyverekből a mozgóvá teendő önkentesek felfegyverzése 200 gujtacsos [sic!] puskát átengedni [...]

BFL IV. 1106. a. 369/1848. sz. Fogalmazvány.

1 Lásd a 73. sz. dokumentum jegyzetét.

77.

Az óbudai képviselők ülésének határozata arról, hogy a volt tanácsnokok nem mentesülnek a katonai beszállásolás terhe alól

1848. szeptember 4.

Göth Márton által a bíró előtt történt előterjesztés nyomán, miszerint a volt tanácsnokok katonát szállásba felfogadni vonakodnak

Végeztetett:

Minden további félreértés és vonakodás elkerülése tekintetéből ezennel meghatároztatik, hogy a volt tanácsnokok katonákat tartani tartoznak.[1]

BFL V. 1. a. 850. sz. Tisztázat.

1 A városi és mezővárosi tisztségviselők, tanácsnokok előjoga volt, hogy mentesültek a katonai beszállásolás terhe alól.

78.

A pesti tanács értesíti az Országos Nemzetőrségi Haditanácsot, hogy az engedetlen honvédek dologházi alkalmazását nem tartja megoldhatónak

Pest, 1848. szeptember 9.

[Részlet]

A honvéd seregnél javithatlanoknak mutatkozó egyéneknek e Város dologházába leendő áttétele iránt[i] [...] megkeresvényére ezennel hivatalosan válaszoljuk: hogy miután a kebelbeli dologház fegyenczeinek tartása keresetüket jóval felülmulná, és ekkint az átteendő honvédek még csak a tartási, annál kevésbé pedig a kincstár által rájok forditott költségeket sem lennének képesek leróni, — miután továbbá a keb[elbeli] dologház e Városnak különben is évenkint nagyszerü költségekbe kerülvén a házi pénztárt illy javithatlan honvédeknek az intézetbe leendő felfogadásával annál kevesbé lehetne terhelni — mivel ezen intézet szükségének fedezésében az állomány semmi részt sem vesz; — a nemzetörségi tanács megkeresését az imént előrebocsatottaknál valamint azon körülménynél fogva, hogy dologházunk fegyenczekkel amugy is tulságosan tömve van[,] nem teljesithetjük. —

Rottenbiller
polgárm.

BFL IV. 1303. e. 728/1848–49. sz. Fogalmazvány.

79.

Buda város közgyűlésének határozata a városi közmunkákról

1848. szeptember 11.

Indítvány tétetett miszerint a rendkívüli események igényelte rendkivüli kiadások tekintetéből a gazdászati bizottságnak hagyassék meg[,] hogy a városi köz munkák és egyéb dolgozatokkal addig még a községi pénztár az uj adó által felsegitve nem lesz, hadjon [sic!] fel. De a közgyűlés a közmunkák megszüntetését most midőn a polgári kereset mód a nélkül is tetemes h[á]tr[á]ltatást szenved káros hatásunak tartván[,] a gazdászati bizottságot ezennel utasitja[,] miszerint gondos-

kodjék hogy a szeg[é]nyebb osztályoknak városi munkák által kereset módot nyujcson [sic!].

BFL IV. 1101. a. 151. sz. Tisztázat.

80. a.

Oláh Laura varrónő igazolást kér a tanácstól markotányosi állás vállalása céljából

Pest, 1848. szeptember

[Részlet]

Sorsom könnyebítése és haza eránti szeretett tekintetéböl arra határoztam el magamat: hogy a legközelebben alakult Kosúth [sic!] Lövészi ezrednél[1] markatenderi* felszolgálat végett mennek el — melly czélom elérése tekintetéből magamat az illető fő tisztségnél magamat be is jelentettem — hol azon meg kivántatóságokat tölem igazolni kivánnak — hogy ide való születésű vagyok e és itt léteznek a Szüleim?[...]

A tisztelt városi tanácsnak

alázatos Szolgája
Oláh Laura
helybeli varrónő

1 Valójában a Kossuth Lajos kezdeményezésére toborzott Hunyady-szabadcsapatról van szó.

* Helyesen: marketender (német), markotányos.

80. b.

Pekáry (Pékáry)Imre alkapitány jelentést tesz a tanácsnak Oláh Laura pesti illetőségéről és erkölcsös magaviseletéről

Pest, 1848. szeptember 11.

[Részlet]

Oláh Laurának [...] folyamodványára, mely szerint a legközelebben alakult Kossuth (:illetöleg Hunyadi:) lövész ezrednél marketenderi felszólgálatt [sic!] nyerni kiván magának [...] hivatalos vizsgálat nyomán tisztileg jelentem: hogy a folyamadó Olah Laura hajadon, itthelyinti születés, és Oláh Ferentz kebelbeli szijgyártó mesternek leánya légyen; Magát egyébb iránt ugy viselvén erköltsileg, hogy ellene mind eddig a Város kapitány hivatalban panasz elő nem fordult.

Pékáry Imre
városalkapitány

BFL IV. 1303. e. 738/1848–49. sz. Tisztázat.

81.

Rottenbiller Lipót polgármester utasítja Lángh Ignác főkapitányt a helybeli német és magyar szabómesterek és segédjeik összeírására, a hadsereg számára végzendő munka céljából

Pest, 1848. szeptember 11.

A pesti magyar és német szabó czéhek magokra vállalván 10,800. darab Attilának [sic!] kiállitását, minthogy a zordonabb idő már már bekövetkezik, és e miatt az elkészitést minden módon sürgetni kell, ministerialis rendeles következtében felkérem Főkapitány urat: hogy

a) a városi biztosok által összeiratván kerületeikben lakó szabó mestereket és önkezeikre dolgozó szabó — segédeket, az összeirási lajstromokat a czéhmesterekkel közöltesse;

b) hogy minden szabó mestert és segédet a czéhmesterekhez a végett utasitassa, hogy az Attilák legrövidebb idö alatti kiállitásahoz erejökhöz képest hozzájárulni

kötelességüknek ismerjék, és pedig szükség esetiben felhagyván vagy felfüggesztvén a magányosok számára felvállalt munkákat. Egy darab Attiláért az álladalom által 1 pft 20 kr. fogván fizettetni.

c) Hogy ezen összeirások és felszólitások legfölebb 2 nap alatt teljesittessenek.

Rottenbiller
polgármester

BFL IV. 1303. a. 479/1848. sz. Fogalmazvány.

82.

A budai tanács Kossuth Lajos segítségét kéri önkéntes nemzetőreinek felfegyverzéséhez[1]

Buda, 1848. szeptember 12.

Kossuth Lajos Minister elnök urhoz[2]

Szóbeli előterjesztésem után is méltóztatik tudni miszerint Buda főváros a veszélyben forgó haza ótalmára 200 önkéntes nemzetőrt ajánlott mely szám jelenleg már majd egészen helyre állitva, s az illető egyének fegyveren kívül tökéletesen felszerelve lévén f. hó 14-én szeretnők rendeltetesük helyére utnak bocsátani, minthogy azonban fegyver nélkül őket elszállítani nem csak czélszerütlennek, de a belügy minister ur által e tárgyban kibocsatott rendelettel is ellenkezőnek tartom.

Minister elnök urat a tárgy szentségénel fogva tisztelet teljesen megkérem miszerint a mondottak tökéletes hadi felszerelésére 200 hasznalható fegyvert holnapi napra utalványozni méltóztatnék.

BFL IV. 1106. a.169/1848. sz. Fogalmazvány. Közli: FBM I. 180. o.

1 Lásd a 76. sz. dokumentumot.

2 A Batthyány-kormány tagjai Szemere és Mészáros kivételével 1848. szeptember 10-én benyújtották lemondásukat. Szeptember 11-én a nádor ismét Batthyányt bízza meg a kormányalakítással, aki szeptember 12-én tudatta az újbóli megbízását az országgyűléssel; szeptember 11-én az Egyenlőségi Társulat által összehívott népgyűlés Kossuth Lajos miniszterelnökségét követelte — feltehetően a helyzet bizonytalanságából és a felforrósodott politikai hangulatból eredeztethető a budaiak címzése.

83. a.

A budai közgyűlés eszközöket kér sáncépítésre a Közlekedési Minisztériumtól[1]

Buda, 1848. szeptember 16.

[Részlet]

Minister elnöki rendelet következtében, városunkban ostromi elökészületek tetetvén ugyan azon rendeletben kötelességünké tétetett hogy sáncz ásáshoz mint egy 500 egyént áso kapa és taligával ellátva rendeljünk, minthogy azonban illy menynyiségű szereket a kivánt gyorsasággal ki nem állithatnánk, a tisztelt ministeriumot ezennel megkérjük[,] miszerint rendelkezhetése alatt lévő Tisza szabályozásai hason szerekből 150 taligát, 200 ásót és ugyan ennyi kapát és csákányt kölcsönözni kegyeskedjék.

BFL IV. 1106. a. 111/1848. sz. Fogalmazvány.

1 1848. szeptember 11-én Jellasics főserege átkelt a Dráván, s megkezdte előrenyomulását a főváros felé; a veszélyeztetett dunántúli megyékben Batthyány Lajos miniszterelnök népfelkelést hirdetett. A főváros, Buda, ostromra készült.

83. b.

Décsey Lajos, a minisztérium Közlekedési Osztályának titkára[1] *értesíti Buda városát a kért eszközök kiadásáról*[2]

Budapest[3], 1848. szeptember 19.

Buda város megerősitése körüli munkálatoknál szükséglendő targonczák és anyag szerek kiadatása iránt mai napon közl. ministeri anyag szertár igazgató Zelenka Lajos oda utasittatott, — miként a szükséglendő anyag szereket Önök e tárgyban meg bizotjának felszóllitására a kezelése alatti tárakbúl szokott téritvény

mel-lett rögtön szolgáltassa ki. Miről Önök czélszerű intézkedés végett tudositatnak.

A minister elnök meghagyásából
Décsey Lajos
közlekedési osztály titkár

BFL IV. 1106. a. 111/1848. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A sánczolási-választmányhoz utasitatik szükséges használat végett. — Kelt Budán 1848 évi Sept[ember] ho 22-kén tartott tanácsülésböl.

1 Décsey Lajost 1848. május 1-vel nevezte ki a nádor a közmunka és közlekedési minisztériumba titkárnak.
2 A kiutalt eszközökkel szeptember 20-án kezdődtek meg a budai erősítési munkálatok.
3 Décsey Lajos által használt helymegjelölés.

84.

Az Országos Nemzetőrségi Tanács helyt ad Lángh Ignác pesti főkapitány nemzetőri szolgálat alóli felmentési kérelmének[1]

1848. szeptember 20.

[Részlet]

Lángh Ignácz városi főkapitány folyamodása, miszerint a [...] többek közt a városi polgármesterek és föbírák felmentetvék a nemzetőrseregi szolgálattol, a főkapitány, kinek hivatalos teendői olly tetemesek — emlitve nem lévén, kéri hogy ő is felmentessék, az örseregi szolgálattol; azon megjegyzéssel tétetik át a város hatóságának, hogy azon ministerelnöki rendeletben minden egyes hivatalokat névszerint elösorolni nem lehetett, a mellyeknek személyzete az örseregi szolgálattol fel mentendő lenne, de mivel a városokban a főkapitányi hivatal a polgármester és a főbiróval együtt az ugy nevezett oszlopzati tisztségekhez sz[á]mi[t]tatik, magábol értetődik tehát, hogy azokkal ugyanazon egy cathegoriához is tartozik, következéskép azokkal ugyanazon teherben osztozik, ugyanazon kedvezésben is részesül, mi tájékozásul a városi hatóságnak tudtul adatik.

Baldacci

BFL IV. 1303. a. 199/1848–49. sz. Tisztázat.

1 1848. szeptember 18-án jelent meg a Közlönyben, hogy kik mentesülnek a nemzetőri szolgálat alól. A tisztviselők mentesítése a közigazgatás akadálytalan működése miatt vált szükségessé.

85.

Andorffy Károly budai főkapitány elszámolása a közgyűlésnek a rábízott toborzási költségekről

1848. szeptember 21.

[Részlet]

Folyó év Augusztus 31-kén tartott közgyülés alkalmával az akkoron elhatározott Katonai toborzás elnökének neveztetvén ki, minthogy a fenn érintett toborzás immár befejeztetett es Buda főváros által felajánlott 200 ujjoncz[1] már is kiallitatott, az e toborzás részinti költségnek fedezése végett Zahoray Antal mint közgyülésileg kinevezett pénztárnok úrtól felvett 2080 pftnyi összveg felett ezennel benyujtom a végképbeni számadást.

Három észrevételem van még e tárgyban:

1-ször Buda fővárosnak van joga visszakövetelni [...] 54 ftot 24 xri, melly összveg napi dij gyanánt átadatott Mandl F[erenc][2] százados urnak, Ivánka I[mre][3] örnagy meghagyása kovetkeztében és mellyet tehát az allodalom, kinek kölcsönöztetett, visszaadni tartozik.

2-szor Goldhammer I.[4] élelmezés fejében minden ujjoncz után naponta 6 pxrt kapott. Ezen kiadás méltányos[,] ha hogy az ember tekintetbe vesszi azt, miszerint ezen 200 kiállitott ujjoncz katona közt alighanem többen leendnek, kik a csatatéren a hazáért, szeretett honunk függetlenség szabadságért elvérzeni fognak és kik ekkép a dicső emlékezeten kivül nem csak semmit sem kaphattak életökben jutalom gyanánt de söt ama 12 xrt és elvesztették, melyen Buda föváros nékiek napidij gyanánt megigért.

3-szor Goldhammer Ignác urnak mint szállás felügyelőnek sokféle aprób kiadásai és megkárositásai vóltak, mellyeket ő szamadásában elő nem hozhatta. A tisztetl közgyülés méltányosságától függ, mennyit sziveskedne nékie kárpótláskép utalványozni. [...]

Végtére [...] bemutatom azon ujjonczoknak névsorát, kik mint inasok katonává lettek, és kik maga utján mint legények az illetö czéhbeli könyvbe beirandok volnának.

Andorffy
főkapitány

BFL IV. 1101. b. sz. n. Tisztázat.

1 Lásd a 76. és 82. sz. dokumentumot.

2 Mandl Ferenc vízivárosi polgár, választott városi képviselő, nemzetőrségi őrnagy.

3 Ivánka Imre 1848. április végétől gróf Batthyány Lajos miniszterelnök nemzetőrségi titkára; június 13-tól honvéd százados, augusztus 27-től őrnagy.

4 Goldhammer Ignác, 1843-tól Buda város kvártély- azaz szállásmestere.

86.

Pest város kérelme a pénzügyminisztériumhoz, hogy az újoncállítással kapcsolatos többletkiadásai beszámíttassanak a már megajánlott adóba

Pest, 1848. szeptember 23.

[Részlet]

Ministerelnök úrnak f. évi september 18-án [...] kelt s hatóságunkhoz is megküldött rendeletében[1] kiállitandó ujonczainknak felruházására és szerelésére is a többek közt felszólitatván; ennek eszközlését közgyülésünk teljes készséggel megajánlotta és elhatározta.

Ezen határozat azonban csak annyiban igénylett részünkről ujabb intézkedést, a mennyiben a hatóság által felruházva és szerelve előlegesen megajánlott s már nagy részben ki is állitott 804. csatárainknak[2] ujjonczilletményünkbe beadandó száma, összes ujjoncz illetményünknek 1012-őt tevő számát haladja.

Minthogy pedig városi pénztárunk tetemes és rendkivüli kiadásai; s több százezerekre menő legujabban felmondott, s fizetendő tartozásai miatt az érdeklett 208 ujjoncz felruházása és szerelésének költségei — a felhivott ministeri rendelet értelmében — a kincstár igénye rovására sem képes fedezni; emlitett határozatunk folytán azon kénytelenségben látjuk magunkat helyezve, miszer[é]nt a ministeri felhivásnak másként eleget tenni modunkban nem levén, a penzügy ministeriumot tisztelettel kérjük az iránt, hogy a haza oltárára költsön fejében előleges adóként általunk megajánlott 200,000 pfrtból[3] fordithassunk az érdeklett költségekre a szükséges mennyiségét; olly modon, hogy ezen — a haditanáccsal egyetértőleg teendő kiadásainkról szóló nyugtatványaink a pénzügy ministeriumnál a 200000 pfrtba beszámítathassanak, és ezekre kész pénz fizetés gyanánt a kamatos kincstári utalványok kiszolgáltassanak.

Mi iránt becses válaszát kérjük.

Pest város hatósága

BFL IV. 1303. a. 191/1848–49. sz. Fogalmazvány.

1 Gróf Batthyány Lajos szeptember 19-én adta ki rendelkezését az újoncozásról: minden 127 lakos után 2 főt kell kiállítani.

2 Lásd a 73. sz. dokumentumot.

3 Lásd a 42. a. sz. dokumentumot.

87.

Hajnik Pál[1] rendőri osztályigazgató utasítja a pesti polgármestert a hajóhíd épségének biztosítására

Pest, 1848. szeptember 25.

A Budapest közti hajóhíd, főfigyelmet igényel a vészteli időben, — s ezt a két város közötti közlekedés szakadatlan fentartása végett sértetlenül kell megőrizni; mihez képest Ministerelnöki meghagyás szerint következőkre szólítom fel Önt hivatalosan.

1-ör Levelemet véve, rendeltesse rögtön maga elébe a hajóhidnak bérlőjét, — s hadja meg nekie a legszigorubb felelet terhe alatt, szereltessen fel tökéletesen annyi reserv* hajót, hánnyal a történhető hiányt rögtön kilehessen pótolni, — szükség

esetére, egy új hajóhidat rögtönözni. — Ha a bérlőhöz elegendő bizalma nem lenne, állítson ezen rendelkezések élire ollyan embert[,] kinek hazafiuságáról megvan győződve. —

2-or Rendeltessen Ön a hajóhídhoz elegendő számu, mindennemü oltószereket s csajkákat, hogy szükség esetére a vészt elnyomni lehessen.

3-or Úgy intézkedjék, hogy a hídra felügyelő nemzetőrök nemcsak szaporíttassanak, hanem különösen éjnek idején rajta nemzetőri csapatok czirkáljanak. — Tiltassa el szigorúan a hidoni szivarozást és dohányzást. — Teljesitse Ön rendeletemet a rajtfekvő feleletekhez, s hazafi buzgóságához arányzott pontossággal, kielégitő jelentését mielőbb elvárandom. —

országos rendőri Hivatal Igazgatója
Hajnik Pál

BFL IV. 1303. a. 545/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Hajnik Pál 1848. április 26-tól a Belügyminisztérium rendőri osztályán tanácsnok; szeptemberében Perczel helyére kerülve országos rendőr igazgató, 1849. májusától a központi országos rendőrség vezetője.

* fenntartott, tartalékolt.

88.

Tóth László, a kecskeméti népfelkelők őrnagya[1] köszönetet mond a pesti polgármesternek a lakosság élelmiszer adományáért

Kecskemét, 1848. szeptember 25.

Hazánknak a horvátok általi megtámadtatása, — s annak már Fehérmegyébe történt előnyomulásakor népfelkelésre hívatva fel: táborba szálottunk. Én a Kecskeméti, s hozzá kapcsolt helységek Őrnagya a kisebb sereggel Aba alatt voltam, midőn Budapest nagy lelkű lakosai különféle élelmi szerekből álló hazafiúi adományát kezemhez vettem, mi a sereg közt csak ugyan fel is osztatott; — miért is nagylelkű adóinak a sereg, s a haza nevében köszönetem nyilvánítását kötelességemnek érzem, — egyszersmind önt ezen köszönetemnek az illetőkkeli tudatására a hirlapok által — igen megkérem, — teljes tisztelettel lévén

Tisztelt polgármester urnak

tisztelője:
Tóth őrnagy
Kecskeméten és kerületében

BFL IV. 1303. e. 934/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Tóth László nemzetőr százados, majd 1848. szeptember 25-én Kossuth Lajos a kecskeméti népfölkelők őrnagyává nevezte ki; 1849.: honvéd százados, Kecskemét térparancsnoka.

89. a.

A pesti közgyűlés átirata a budai közgyűléshez, hogy a két város közösen indítsa nemzetőri csapatainak egy részét a haza védelmére

Pest, 1848. szeptember 26.

[Részlet]

A hazát s legközelebb iker fővárosunkat fenyegető veszély[1], s főleg azon kötelesség tekintetéből mellynek teljesítését az előbbi magyar (:hogy úgy szoljunk:) árnyék alkotmány alatt felvirágzott, a kivívott és most fegyveres ellenség által végveszélylyel fenyegetett alkotmányos szabadságunk megtartásával kétségtelenül naggyá s dicsővé leendő fővárosunktól a haza különösen igényelhet, elhatároztuk:

hogy helybeli összes nemzetőrségünk — kivéve csak a betegeket — az ellenség ellen harczra kelésre mozgová tétetik

hogy városunk minden fegyverfogható lakosa — bár különben nemzetőri képességgel nem birnak is állapot és vallás minden különbsége nélkül — kihagyva csupán a hadsereg felruházásával és szerelésével, és a város napi szükségeinek ellátásával foglalkozókat — a mozgó nemzetőrséghez besoroztatik.

Minthogy azonban a helybeli csend és rend fenntartása, a naponkénti örszolgálatok és időről időre előforduló hadi szállitmányoknak fedezete által a helybeli nemzetörség tetemes része folytonosan igénybe vétetik, annak, először csak az első III-dik számú vagy is Lipót városi zászlóalja indul ki akként hogy a tábori szolgálat

8 napig tartván, annak lejártával a következő vagy is 4-ik zászloaljjal s ez ismét a többi zászlóaljakkal váltassék fel.

A mennyiben pedig a táborba szállók és szegényebb sorsuak családosok volnának, ezeknek napi dijakkal segedelmezésének alapjául e hatóság számtalan oldalról igénybe vett kiadásai, s kimerített pénztári állapotánál fogva a nemzetőr tisztek, és tehetősb nemzetőröktől reményli azon áldozatot, miszerint az álladalom által táborozási idejökre járandó napi díjaikat átengedendik. Egyszersmind e czélra azon vagyonosabb lakosokat, kik nemzetőri szolgálatra sem nem köteleztetnek, sem önkénytesen nem ajánlkoznak fogja megadoztatni. — Az önkénytes adakozások a polgári kötelességben legbuzgobbaknak fenhagyatván.

Mellyekről önöket, azon hazafi s testvéri bizalom szülte felszolítással értesitjük, hogy mint közös sorsunk osztályosai, nemzetőreik egy részének a mieinkkel együtt táborba szállitásáról hasonlólag és haladéktalanul intézkedvén, a két fővárosból a hadsereg annyival jelentékenyebb erővel gyamolítassék.

BFL IV. 1303. a. 196/1848–49. sz. Fogalmazvány.

1 E napon, szeptember 26-án foglalta el Jellasics Székesfehérvárt.

89. b.

A budai határozat a pesti felhívásra

1848. szeptember 28.

Pest város közönsége közli azon határozatát, mely szerint a fehérvári táborba 8 naponkint mással felváltandó egy zaszló alj nemzetöroket küld; felhivja egyszersmind ezen hatóságot, miszerint a mondott táborba szinte küldjön az ő zászlóaljukhoz csatlandó nemzet őrséget.

Ámbár hazánk jelen nyomasztó körülményei közt megfeszitett erővel kell törekedni hogy hazánk elpusztitását s a nemzet kiirtását czélul kitüzött ellenség elébe minel számosabb honfiak allitassanak mind az által az eljáro bizottmány elismerni kénytelen hogy e fővárost éppen jelen körülmények között a kellő rend és csendre nézve biztositani szinte hazafiui kotelesség mi a kebelbeli számra nézve a város nagy kiterjedéséhez aránylag csekély nemzetőrséget már magában is nagymértékben annyira elfoglalja, hogy naponta már most is 270 nemzetőr vétetik igénybe ha pedig a számtalan őr állomások, éji örjáratok, hadi szallitmanyok s a már elkeszült sánczok őrizete figyelembe vétetik kitünik hogy az itteni nemzetőrségből nem csak mitsem lehet kimozditani, hanem azok számát a lehetősegig nagyobbitani szükséges. Ugyan azért jóllehet a nemzetrőségi törvény az 50 évet meghaladókat nemzetőrsegi szolgálattól felmenti, mindazáltal a termeszet törvény által követelt önvédelem koteleségéböl kiindulva elvárja sőt igényli a hatóság hogy azok kik a tövény ertelmében felmentetnek hazánk jelen körülmenyei között polgártársaik segedésére lenni s könnyebb nezetőri szolgálatokat milyenek az őrt állás, és őrjárat, telyesiteni hazafiui kötelességüknek ismeredi, s ennél fogva a nemzet őrségi örnagy urak s ezek által a zászadosok jelennek kezbesitése mellett utaltatnak, miszerint kerületjükben lévö tövényileg fel nem tett de külömben egeszéges egyeneket a mondott szolgálatok önkéntes telyesitésére szollitsák fel.

BFL IV. 1101. a. 182. sz. Tisztázat.

90.

A 6. nemzetőr zászlóalj dobosainak[1] kérelme parancsnokukhoz, hogy részükre járandóságot utalványozzanak a megterhelő szolgálat fejében[2]

Pest, 1848. szeptember 27.

Tisztelt fö parancsnok Úr!

Habár rendithetetlenek vagyunk a hon iránti szeretetben s jollehet édes és szent előttünk a haza kötelesége teljesitése, mind e mellett még is kéntelenitetünk eloterjeszteni, mikép a már hosszabban tartó és csak egyedül a dobos polgárokat terhelő szolgálatok olly helyzetbe sodortak bennünket, hogy saját és családunk fenntartása miatt ollykor s ollykor a legnagyobb inséggel kell küzdenünk. Mert a szegény és vagyontalan család apának idejében rejlik a kereset forrása, ha ideje töle elvétetik; kereset modja vétetik el, már pedig hogy benünket a hadi köteleségek mennyire terhelnek, avagy reánk milly nyomasztolag hatnak a következökbül kiderül; —

hetfön a hét elsö napján a századnál kell jelenlennünk[sic!] a gyakorlaton és ha mindjárt az egész századból 10. egyén is jelenik meg, a dobosnak okvetetlen jelenleni kell. —

kedden a födobosnál oktatás tartatván ugyan megjeleni tartozunk

szerdán ismét a század gyakorlatott [sic!] tartván oda megjeleni parancsoltatunk

csütörtökön az egész zászloalyal [sic!]

pénteken szinte és szombaton mind kedden a fö dobossal vagyunk melly a födobosali tanulás annál is inkabb elkerülhetetlen, mint hogy a helyes dobolásra nem csak fáradhatatlan igyekezet de többszöri gyakorlat is igényeltetik

Ezek elöadása után hozzá járulván még az is hogy az elsorolt szolgálatokon kivül meg strázsára menni is köteleztetünk — átlátni méltóztatik tisztelt parancsnok úr miszerint egész héten át akadályozva vagyunk élelmünk keresésében —.

Miután pedig nincs ok s nem lehet törvény a melly miglen egyik polgárától egyszeri szolgálatot kiván a másikat egész heteken át köteleséggel terhelje, kérelmünk oda járúl méltóztassék nekünk az annyira aránytalan szolg[á]latunk némi pótlásáúl, — mint frank és német honokban — hol csak egy közdobos polgár havankint 10 vagy 12 tallérnyi fizetést húz havi járandóságot utalványoztatni, és eme mélytányos ügyünk mi elöbbi sikeresitése végett magát kegyesen a nemzeti örsereg Tanács elnöke Baldácsi N. [sic!] úrnál közbenvetni. Kérésünket ismételve egész al[á]zatosaggal vagyunk.

A tisztelt Parancsnok úrnak alázatos szolgai:

Alois Bartuschek tambour* [...]	Matzl Antal fődobos
Joseph Stark	Mészáros Sándor dobos
Schölhz Leopold	Tremel Matyas dobos
Szervatczius Joseph	Johann Thill
Johann Georg Eder	Josef Ohl

BFL IV. 1303. a. 301/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Lásd a 39. sz. dokumentumot.

2 A Pest városi közgyűlés a nemzetőri dobosok havi bérét futárszolgálat teljesítésével együtt 12 pft-ban állapította meg. Uo.

* dobos

91.

Buda város állandó választmányi gyűlése[1] tudomásul veszi Kossuth Lajos, az Országos Honvédelmi Bizottmány (OHB) elnöke[2] által megküldött képviselőházi határozatot és jelentést tesz a városban állomásozó katonai alakulatokról

Buda, 1848. szeptember 28.

Kossuth Lajos mint a honvédelmi országos bizottmány tagja közhirré tétel végett átküldi a Képviselő háznak azon határozatát[,] mely szerint ministeri ellenjegyzés nélkül — és igy törvény ellenesen királyi biztosul kinevezett grof Lambertnek[3] [sic!] mint ilyennek haza árulás büne alatt engedelmeskedni nem szabad. Egyszersmind rögtön tudositást kér magának az iránt, mikint vannak a város területében lévő bármely katonai pontok, tanyák és tárak az alkotmány iránti hüség számára biztositva.

Mi a megküldött képviselő házi határozatot illeti[,] ez elnök polgármester és kapitány urak jelentesük szerint[,] de a bizottmány tudtára is már közhirré tétetvén s maga részéről mindenben elfogadván[,] a bizottmanynak intézkedése e tárgyban nem igényeltetik.

A Katona laktanyák és tárak iránt feltett kerdésre pedig az hataroztatik válaszul adatni, hogy mind ezek oly katona egyének rendelkezése alatt állanak, kik az elárjó bizottmány tudtára az alkotm[á]nyra mind ez ideig megnem esküttek[4] [sic!].

BFL IV. 1101. a. 182. sz. Tisztázat.

1 Buda város közgyűlését helyettesítő testület a közgyűlés tagjaiból.

2 1848. szeptember 16-án döntenek az OHB felállításáról. Tagjai: Kossuth Lajos elnök, Madarász László, Nyáry Pál, Pálffy János, Patay Imre, Sembery Imre; október 1-től Szemere Bertalan és Mészáros Lázár is.

3 Gróf Lamberg Ferenc altábornagyot 1848. szeptember 25-én nevezte ki az uralkodó a Magyarországon állomásozó hadsereg főparancsnokául, miniszteri ellenjegyzés nélkül. Lamberg szeptember 28-án a pesti hajóhídon a fellármázott nép áldozatául esett.

4 Lásd a 59. sz. dokumentum.

92.

Mayer Lambert, a budai csillagvizsgáló igazgatója jelenti a pesti polgármesternek, hogy az OHB megbízására a város állandó megfigyelés alatt áll[1]

Buda, 1848. szeptember 30.

Az országgyülési honvédelmi bizottságának,[2] tisztelt uraságod által közlett meghagyása, — melly szerint Budapest tájéka távcsövek segitségével folytonos kémlés alatt tartandó, s minden, hadi tekintetben figyelmet érdemlő észrevétel tüstént feljelentendő — a Buda csillagászati intézet igazgatósága által tudomásul vétetvén, minden intézkedés megtörtént: hogy — a mennyiben a láthatás bármikép gátolva nincsen — ezen meghagyás lehető pontossággal teljesitessék.

Mayer Lambert
a csillagda igazgatója

BFL IV. 1303. a. 545/1848–49. sz. Tisztázat.

1 A gellérthegyi csillagvizsgálót 1849. július 11-én, a fővárost elfoglaló cs. kir. katonaság feldúlta, tönkretette.

2 Helyesen: Országos Honvédelmi Bizottmány.

93. a.

A budai közgyűlés határozata a népfelkelésről

1848. október 2.

Azon rendkivüli állapot melyben a haza b. Jellachitsnak [sic!] rabló csoportjávali betörése s a főváros hozi közelitése által helyeztetett, rendkivüli s oly intezkedeseket igényel[,] melyek ezen igazságtalan megtámadást legbiztosabban vissza nyomhassák, s rablás és gyujtogatással a hazát pusztitó[,] s annak [békés] polgárait remüléssel elárasztó vad csorda legsikeresebben megsemmisitessék[,] ily intézkedések leg czélszerübbikéül mutatkozik a népfelkelés, a nép szabadságát s vagyonát dulja s ennek kipusztitására törekszik az elámitott s felböszitett ellenség, s igy a nép mely e hon szabad legét szivja leg hathatosabb eszköz annak igazolására[,] hogy a magyar haza polgárainak a sors könyvében szabadság van osztály reszül beirva, minek megörzésére elvan [sic!] szánva, s bír elegendő erővel. A népfelkelés tehát ezennel közakarattal elhatároztatik, s mindenki[,] ki karját emelheti fegyvert ragadni[,] s magát és hazáját védni hatosagilag köteleztetik, ki ezt akarva elmulasztja[,] az ugy tekintendő mint haza áruló, mely hatarozatról a nép röktön értsitetni s a felkelök f. hó 3-án utnak bocsátatni rendeltetnek.

BFL IV. 1101. b. 183. sz. Tisztázat.

93. b.

Nyáry Pál utasítása Lahner György honvéd őrnagy[1] *részére*

Budapest[2], 1848. október 2.

[Részlet]

Legszorosabb személyes felelősség mellett meghagyatik őrnagy úrnak az óbudai nemzetőrség számára azonnal 600 darab kaszát kiszolgáltatni. Ha 800 százat [sic!] adhat — pedig 800 darabot.

Nyáry Pál
honvédelmi bizottmány tag

BFL V. 1. c. sz. n. Tisztázat.

1 Láner György: 1848 októberéig őrnagy, október 12-től honvéd alezredes; fegyvertári főfelügyelő Budán, majd a Hadügyminisztérium tüzérségi és felfegyverzési osztályának vezetője; 1849. február 17-től honvéd tábornok. Aradi vértanú.

2 Nyáry Pál OHB-i tag által használt helymegjelölés.

94.

Kemény Dénes, belügyminisztériumi államtitkár[1] leirata a pesti tanácshoz, hogy tiltsa meg a pesti fegyvergyár munkásainak csatlakozását a népfelkelőkhöz

Budapest[2], 1848. október 3.

A helybeli fegyvergyár igazgatósága elé terjesztvén: hogy munkásainak egyik része a nép felkeléshez[3] csatlakozni szándékozik, miután jelen vészes körülmények közt a hazának oltalmára megkívántató fegyverek készitése a legsürgőbb szükségek közé tartozik, e Város közönségét oda kivántam utasitani: miszerint az említett fegyvergyár munkásait egyedül helybeni használatra fenntartani rendelje.

Belügyi álladalmi Titkár
Kemény Dénes

BFL IV. 1303. a. 252/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Kemény Dénes: 1848. április 6-tól a Belügyminisztérium államtitkára; az OHB-ban belügyminiszteri referens; 1849. február 17-én elhunyt.

2 Kemény Dénes államtitkár által használt helymegjelölés.

3 A Jellasics előrenyomulásának megállítására hirdetett népfelkelést e napon az Országos Honvédelmi Bizottmány a Dunántúlra korlátozta.

95. a.

Nyáry Pál, az OHB tagja közvetíti a budai polgármesternek a pesti nemzetőrség kérését, miszerint részt vállalnának a Vár őrzésében

Pest, 1848. október 5.

A pesti nemzetőrség kivánatára[,] miután a fövárosokra nézve annyira fontos budai vár örizete eddig egyedül a budai nemzetörség terhére esett, czélszerünek tartanók, ha a pesti nemzetőrség is felváltva minden másod nap használtatnék a vár őrizetére.

Midön azért ezen kivánatát a pesti nemzetőrségnek teljesiteni ajánljuk; egyszersmind felszólitjuk önöket, ezt ugy rendezni, nehogy általa a két város polgársága s nemzetőrsége közt akár féltékenység, akár nyugtalanság támadjon.

a ministerelnök távollétében
a honvédelmi bizottmány.
Nyáry Pál

BFL IV. 1002. j. 916/1847–50 sz. Tisztázat.

95. b.

A budai tanács utasítja a helybéli nemzetőr parancsnokokat a pesti nemzetőrség ajánlatának elfogadására

Buda, 1848. október 6.

[Részlet]

A nemzetörségi I. és II. zászlóalji örnagy uraknak

A honvédelmi valasztmánynak [...] felszollitásábol átlátja örnagy ur mikint a pesti nemzetörség nemzetörségi szolgalatok elvallálásával az itteni nemzetörségnek segedségére [sic!] lenni önként ajánlkozik, minthogy pedig a hatoság köztudomására az itteni nemzetörség nem csak őrállások de egyébb szolgálatok által és tulsagosan van terhelve, a tanácsnak ezen ajánlat ellen legkisebb észrevétele sincsen sőt azt k[ö]sz[ö]nettel fogadja és örnagy urat ezennel felszóllitja miszerint egyetértöleg a pesti nemzet őrségi örnagy urakkal a szükségeseket eszközölni sziveskedjék. [...]

BFL IV. 1002. j. 916/1847–50 sz. Fogalmazvány.

96. a.

Nádosy Sándor honvéd ezredes rendelete Óbuda tanácsához Buda város erődítési munkálataira vonatkozóan

Pest, 1848. október 10.

Nyílt Rendelet

Mellynél fogva Óbuda Mezőváros tanácsa ezennel oda utasíttatik, miszerént intézkedjék haladéktalan, hogy Albert Ferenc nemzetőrségi százados[1] úr Buda város erősítési munkálatát azonnal foganatba vehesse; és annak eszközlésében senki által ne gátoltassék.

Nádosy Sándor ezredes

BFL V. 1. b. 4179/1848. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Eredetijével mindenben megegyez. Költ ÓBudán 1848 Octo[ber] 11-kén. Greifeneg Vilmos jegyző.

1 Albert Ferenc tabáni polgár, csillagász, választott városi képviselő; a budai első nemzetőrzászlóalj ideiglenes parancsnoka.

96. b.

Albert Ferenc ideiglenes nemzetőr parancsnoknak és óbudai sáncépítési vezetőnek a pesti polgármesterhez intézett megkeresése a sáncépítésre jelentkező pesti lakosok fogadása tárgyában

Buda, 1848. október 15.

Éppen most jön hozzám egy ember ki Tisztelt Polgármester Úr megbizásából azon kérdést intézett hozzám, hogy a Pestről a Sánczmunkákra jövő hazafiak hovvá [sic!] jőjjenek? Erre tisztelettel válaszolni bátorkodom, miszerint olly intézkedést méltóztassék tenni, hogy Pest városának azon lelkes polgárai, kik a haza szent ügyében a sánczmunkában részt venni kivánkoznak, gőzősön Ó Budáig, ottan pedig a városház terére jönni szíveskedjenek, honnan őket magam a munkatérre elvezetni szerencsés leendek. Tisztelettel marandván

Polgármester Úrnak

alázatos szolgája
Albert Ferencz
N. Ő kapitány és budai képviselő

BFL IV. 1303. a. 545/1848–49. sz. Tisztázat.

97.

Az óbudai képviselő testület határozata a sáncolásra kivezényelt katonák elszállásolásáról és élelmezésének módjáról

1848. október 13.

Tárgyalásba vétetett városunk szélső határán sánczok ásásával foglalkozó 7 szapér[1] és 4 pattantyus élelmezése és beszálásolása, mire

Végeztetett:

Az illető 11 katona privát házakba beszállásoltatni, és egy személyre 24 xr-érti ebéddel elláttatni, nem különben ezen költségek f. é. Octóbr. 3-án adakozás útján bevett 55 pftnyi öszvegből kifizettetni rendeltetnek.[2]

BFL V. 1. a. 913. sz. Tisztázat.

1 sapeur (francia) = árkász

2 Az óbudaiak alig öt nap múlva további ötven, Buda és Óbuda erősítésére érkező árkász és hadnagyuk elhelyezésére kaptak parancsot. BFL V. 1. a. 955. sz.

98.

Kovács György ezredesnek, a nemzetőrség főparancsnokának panasza, hogy a pesti tanács lövöldözéseket tiltó utasítását nem tudja végrehajtatni

Pest, 1848. október 15.

[Részlet]

Folyo October hó 12-ről ide küldött töltések, lövöldözések tárgyabani szoló, városhatosági határozatra, annyiba válaszolhatok, [] hogy a városbani lövöldözés szigoru fenyiték alatt eltiltassék, e tárgy felett is napi parancsokba már többször intézkedtem, de minden sikeretlenül, egyrészt azért, mivel a tölem kiadott parancsok soha köztudomásra nem juthatnak, más részt pediglen, mivel sok lövöldözések nem a nemzetöröktöl történnek, czélszerü volna tehát, hogy ez, az egész lakosságnak köz tudomásra adattatnék. —

Kovács
ezredes

BFL IV. 1303. c. 201/1848–49. sz. Tisztázat.

99.

Buda város közgyűlése két havi adó kivetéséről határoz

1848. október 18.

[Részlet]

Az utobbi országgyülésen elfogadott adó rendszer mikinti alkalmazása[,] s a kivetési kulcs[,] mindeddig törvényhozás utján megküldve nem lévén[,] miután adó nélkül a város köz igazgatása jövö November kezdetétől megakadni kényte-lenitetnék, két hónapi adó kivetés hataroztatott oly formán[,] hogy azok kik már eddi is adóztak eddigi adojuktól minden egyes adó forinttól 40 pkrt[,] az edigi adómentesek pedig egy általános öszletet fizetni tartozzanak[,] mely ideiglenes adó annak idejében kivetendő adóba befog tudatni. [...]

BFK IV. 1101. a. Tisztázat.

100. a.

Nádosy Sándor, az Országos Haditanács elnöke utasítja Flór Ferencet[1]*, a pesti nemzetőrség főorvosát a táborba szállásra*

Pest, 1848. október 17.

[Részlet]

Orvos úr ezennel a holnapi napon kiindulo sereghez mint nemzetörségi tábori fő orvos törzs tiszti ranggal, azon minémüségben mint már a Budaörsi táborba vala, kineveztetik; — magát ma estve a honvédelmi bizottmány elnökénél jelentvén, olly modon készülend el, hogy mintegy 6000 emberre szükséges gyogyszerrel ellátva legyen, — segitségül magához vévén még egy alorvost.

Nádosÿ Sándor

1 Flór Ferenc Pest városi főorvos, a Rókus Kórház igazgatója. Az önálló magyar katonai egészségügy létrehozója 1848–1849-ben; 1849: honvéd tábori főorvos.

100. b.

Flór Ferenc, Pest városi főorvos és kórházigazgató jelenti a polgármesternek, hogy Kossuth Lajos kíséretébe beosztva, táborba rendelték

Pest, 1848. október 17.

Az idemellékelt okirat nyomán, országos elnök Kossuth Lajos úr kiséretére, a táborba lévén kirendelve, szóval tett jelentésem után, hazafi kötelességem tellyesitendő, táborba szállok.

Hivatalos állásomra vonatkozólag, akkép intézkedtem, hogy az igazgatósággal Hoffmann Károly legöregebb korházi, a physicatussal* legöregebb városi főorvost

Miksó György urat biztam meg; Egyszersmind a korházi sebészi osztályt városi fősebész Erényi Antal úr által láttatom el.

Ki is ebéli hivatalos jelentésem után vagyok szokott tisztelettel

hivatalos szolgája
Flór Ferencz
városi főorvos és kórházi igazgató

BFL IV. 1303. e. 896/1848–49. sz. Tisztázat.

* itt: orvoslással

101.

Az Országos Nemzetőrségi Tanács nevében Nádosy Sándor megköszöni a kiszolgált pesti tüzérek jelentkezését

Pest, 1848. október 22.

[Részlet]

Ertesitetett a haditanács a felöl, hogy Budapesten 500 többnyire gyárakban müködő kiszolgált s a városnál beirt tüzérek a haza védelmére szolgálatukat illő dijj mellett felajánlják, — Az 500 derék egyén ezen igaz hazafihoz illő nyilatkozatát a haditanács igen kedvesen vette, s midön erre nézve köszönetét nyilvánitja, kijelenti egyszersmind, hogy ha a haza körülményei úgy kivánandják, szolgálatukat igénybe veendi.

Nádosy Sándor

BFL IV. 1303. a. 261/1848–49. sz. Tisztázat.

102. a.

Budai közgyűlési határozat az Országos Nemzetőrségi Haditanács megkereséséről a város határát őrző nemzetőrök felszerelése tárgyában

1848. október 23.

Alberty* Ferencz nemzetőrségi százados úr előterjesztése ezen főváros déli szélén felallitott ágyúk és egyébb hadi szerek örizetével foglalkozó nemzetőrök az őri órákat jobbára szabad ég alatt kénytelenitetvén tölteni, s a beállott hives éjszak[á]khoz alkalmas ruh[á]zattal ellátva nem lévén[,] az ört állás nem csak tetemesen terhes, hanem az illetők megbetegüléseknek is nagymértékben kitétetnek[,] ugyan azért a hadi tanács közgyülésileg megkéretni határoztatik, miszerint a kebelbeli erösségi igazgatoság által 6 ör gunyhót és 50 köpönyt ezen hatóság rendelkezésére szolgáltasson ki.

BFL IV. 1101. b. 208. sz. Tisztázat.

* Helyesen: Albert.

102. b.

A budai közgyűlés határozata a sáncok építésénél alkalmazott horvát hadifoglyok napidíjáról

1848. október 23.

A horváth [sic!] hadi foglyok a honvédelmi bizottmány határozata szerint sánczolási munkára alkalmazandók[,] s napi dijaik ezen hatóság által meghátárazandok lévén, a közgyülés m[é]lt[á]nyosnak tartja hogy azo[n] foglyok napi illetékei[,] kik a mondott munkára lesznek használandók az állodalom által meg kettöztessenek vagy egy adag kenyérről 2-re s 4 król 8-ra emeltessék, mi is a honvédelmi bizottmánynak megiratni határoztatik.

BFL IV. 1101. b. 209. sz. Tisztázat.

103. a.

Nádosy Sándor utasítása a pesti puskaművesek foglalkoztatásáról[1]

Pest, 1848. október 27.

Pest városa hatóságának

A honvédelmi bizottmány meghagyásából tétessék közé a városban tartózkodó puska műveseknek, hogy jelenleg semmi magán munkát fel ne válaljanak, egyedül csak az ország számára dolgozzanak, s magukat a várban a hadügyministeriumnál müködő Lahner alezredes úr[2] főfegyvertárnoknál jelensék.

Nádosÿ Sándor

BFL IV. 1303. a. 246/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Lásd a 66. sz. és 105. sz. dokumentumot.
2 Lásd a 93. sz. dokumentum jegyzetét.

103. b.

Nyáry Pál, az OHB helyettes elnöke[1] *felszólítja a pesti polgármestert, hogy a hadsereg fegyverrel való ellátása céljából mozgósítsa a város puskaműveseit, kovács- és lakatos mestereit*[2]

Pest, 1848. november 3.

A körülmények rendkivüli intézkedéseket tévén szükségessé, Önnek ezennel meghagyatik, hogy a kiállitandó fegyverek tekintetében requisitio* utján is nyujtsanak a fenyegetett álladalomnak s fövárosnak segéd kezet.

E czélra felszólitjuk önt, hogy holnap 11 órára valakit a városi hat[ó]ság részéröl is kirendelni[,] egyszersmind valamennyi puskamüves mestert, nehány kovács és lakatos elöbbkelő mestereket különösen Werheim polgárt[,] a fenemlitett órára a honvédi haditanács hivatalába — (:Hatvani utsza[3] [sic!] Horváth ház:) megjelenni rendelje.

az orsz. honvédelmi bizottmány
Nyáry Pál
h. elnök

BFL IV. 1303. a. 246/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Az érdeklett mesterek a polgármester által elnökileg és előlegesen a megszabott időre a hadi tanács elébe rendeltetvén, Thaisz Elek tanácsnok a végett küldetik ki, hogy az érdeklett rendelkezéseknél a hadi tanácsnak hatósági biztoskint kezére járjon. [...]

1 A képviselőház 1848. október 8-án az Országos Honvédelmi Bizottmányra (OHB) ruházta a végrehajtó hatalom gyakorlását; Kossuth Lajost kinevezte az OHB elnökévé. Lásd a 29. sz. dokumentum jegyzetét.
2 Lásd a 102. sz. dokumentumot.
* foglalás
3 Ma: V., Belváros, Kossuth Lajos utca.

104.

Tizenkét pesti vendéglős a tanács közbenjárását kéri az országos rendőrigazgatóságnál a hozzájuk beszállásolt nemzetőr csapat számára kiszolgáltatott zab, széna és szalma árának megtérítéséért

Pest, 1848. október 27.

Folyó évi October hó 18. s 19-ik éjjelén Hunyady [sic!] nevét viselő 185 emberböl álló lovas csapat[1] alolirottaknál beszállásoltatván, mint hogy megjöttük éjfél után történt, s igy zabot, szénát s szalmát az álladalmi tárbol nem nyerhettek, kénységeritve voltunk nékiek zabot, szénát, és szalmát kiszolgáltatni; olly kéréssel járu-

lunk tehát a tisztelt tanácshoz: mikép a [...] zab széna s szalma adagoknak mostani piaczi ároni megtérítését az álladalom által, kieszközleni méltoztatnék[2].

A tisztelt tanácsnak

alázatos szolgái: Brunner József, Sipitzky Anna, Petrovics Pál, Kovik Pál, Egendorfer József, Kovács György, Egyházy László, Zelenyik György, Sárközy Mihál, Keil Samu, Petrovics József, Tretska György

BFL IV. 1303. e. 864/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Lásd a 80. a. sz. dokumentum jegyzetét.

2 A tanács a polgárok kérvényét egyetértőleg terjesztette fel az országos rendőrigazgatóságnak.

105.

A pesti tanács felszólítása a megválasztott városi képviselőkhöz, hogy a közgyűléseken minél nagyobb számban vegyenek részt

Pest, 1848. november 2.

[Részlet]

A város köz jóllétének előmozditása szükségessé tevén, hogy a közbizalom által megválasztott képviselők a város ügyeinek elintézésénél minél számosabban részt vegyenek; ennél fogva miután több izben tapasztaltatott azon eset, miszerint a közgyülésekre csekély számmal megjelent képviselők miatt illy gyüléseket tartani majd nem lehetetlen lön, — mai közgyülési megállapodás folytán is felszóllítom e Város képviselöit, hogy a bennök helyezett közbizalomnak megfelelni, — s ekkint a közigazgatás fennakadásának megelözéseül a szokott közgyülésekre megjelenni polgári kötelességüknek ismerjék.

BFL IV. 1303. a. 545/1848–49. sz. Fogalmazvány.

106.

A pesti tanács válasza a hadügyminisztériumnak nyolcvan önkéntes tiroli felfegyverzése ügyében[1]

Pest, 1848. november 3.

[Részlet]

Pest város tanácsától.

Láhner alezredes Urnak

[...] a tiroliakból alakitott vadász csapat számára magánosok által kész pénz fizetés mellett átengedendő vont csővű fegyverek iránt e város polgármesteréhez intézett megkeresvényére válaszolólag értesitjük Önt: hogy már akkor, midőn az említett vadász csapat alakulni kezdett, Városkapitányunk Nádosÿ Sándor hadi tanácsi elnök úr szorgalmazása következtében a kivánt fegyverek átengedésére a városi közönséget falragaszok által fölhívta; azonban jelentése szerint, az eredmény a várakozásnak meg nem felelt, mert ezen fölhivás után azonnal csak hat darab fegyver küldetett be, mellyek közül négyet a tiroli csapat már át is vett, a másik kettő pedig haszonvehetlen volt; később ismét négy darab beküldetvén, ezeknek megvizsgálása, és haszonvehetőségük esetébeni átvétele végett városkapitányunk által a vadászcsapat parancsnoksága már értesittetett.

Rottenbiller
polgármester

BFL IV. 1303. a. 240/1848–49. sz. Fogalmazvány.

1 A tiroli légió novemberben alakult ausztriai menekültekből, vezetőjük Witalis Söll honvéd százados, majd őrnagy. 1849. január 5-én Pesten a császáriak fogságába esett. Halálra ítélték és január 30-án kivégezték.

107.

A pesti tanács Rombach János serfőző mester folyamodványára a szorult helyzetben lévő pesti serfőzők számára Pozsony város tanácsától kér segítséget

1848. november 10.

[Részlet]

E város serfözői annyira kifogytak komló készletükből, hogy rövid idö alatt a serfőzést megszüntetni; és minthogy a mostani zavaros időkben rendes szállításra szert tenni alig lehet, ellenben helybeli képviselő serháztulajdonos Rombach János előterjesztése szerint, egy bizonyos Pozsonyi lakosnál számára komló letéve vagyon, melynek megnyerése által a kebelbeli szükségen segitve lenne; az iránt keressük meg önöket, hogy jelen levelünk áthozójának föntebb nevezett Rombach János urnak a kérdéses komló mennyiség átvételénél hatóságilag kezére járni, — s eképp az átvételt könnyitve [...] egy nevezetes fogyasztási czikk kiállitásának megszüntetéséből netán eredhető kellemetlenségek elháritásában közremunkálolag gyámolitani szeveskedjenek.

Költ Pesten 1848. évi november 10-n tartott tanácsülésből.

BFL IV. 1303. e. 867/1848–49. sz. Fogalmazvány

108.

Buda város közgyűlésének határozata a háztulajdonos özvegyek nemzetőri szolgálata tárgyában

1848. november 16.

Több oldalról panasz tetetvén[,] hogy a nemzetörségi tartalék századok alakitása óta nemzetörségi szolgálat telyesítésére ház tulajdonos özvegyek is felszollitatnak[,] s mint ilyenek maguk helyet[t] férfi egyént állitani köteleztetnek. Minthogy pedig a nemzetörségi szolgálat csupán személy nem pedig vagyon beli lenne a nemzetörségei parancsnokság értesitetni határoztatik[,] hogy az özvegyeket csupán éji őrjáratok telyesitésére kötelezze helyetteseik által megjelenni.

BFL IV. 1101. a. Tisztázat.

109.

A pesti tanács jelentést tesz az OHB-nak a város kezelésében lévő gabonaraktárak befogadóképességéről

Pest, 1848. november 17.

[Részlet]

[...] azon rendeletére melyben meghagyni méltóztatott, hogy a külön gabona nemek lerakására alkalmas raktárakat összeiratván az eredményről annak megemlitésével valjon az összeirás nyomán hány pozsonyi mérő rakathatnék le a Városban, jelentést terjesszünk fel; — Városi alkapitányunk [...] hivatalos tudositása nyomán ezennel jelentjük: hogy [...] összesen 240.600 mérő gabona rakathatik le a helyben létező raktárakba. —

Melly jegyzékeket egyrészt mind azon megjegyzéssel terjesztjük fel a tisztelt honvédelmi bizottmánynak: hogy ezen raktáraknak netán mások által időközben történhetö kibérlése elmellözéseül az álladalom részére eszközlendö lefoglalás iránt alkalmas intézkedéseket tenni méltoztatnék. — [...]

Rottenbiller
polgármester

BFL IV. 1303. c. 198/1848–49. sz. Fogalmazvány.

110.

Kossuth Lajos[1] utasítja a két város hatóságát, hogy a sáncolási munkánál legyenek figyelemmel a talált régiségekre és a Nemzeti Múzeumnak, valamint az Akadémiának tegyenek róluk jelentést

Pest, 1848. november 30.

A tudományt harczok között sem szabad felejtenünk, sőt, azt ápolni mindenkor kötelességünk; minél fogva Pest-Buda hatóságának, úgy a sánczolási munkák körül felállított ügyelőknek meghagyatik: miként szigorú vigyázattal legyenek a munka közben itt ott találandó régiségekre és tárgyakra, legyenek azok egyes nagyobb kisebb réz, vas, kő anyag sat. eszközök, vagy gyűrűk, pénzek, fegyverek, edények sat. azokat a lelhely és mélység pontos feljegyzésével foglalják le a muzeum szá-

mára, és az academia titoknokának (:Borz-utcza[2] 222 szám alatt:) tegyenek róla jelentést.

Az orsz. honv. bizottmány elnőke, Kossuth Lajos

BFL IV. 1303. a. 226/1848–49. sz.; Közlöny, 175 szám. 1848. deczember 2. Másolat.

1 Lásd a 105. sz. dokumentum jegyzetét.
2 Ma: V. kerület Nyáry Pál utca.

111.

A budai közgyűlés határozata a város által fogadott, de továbbszolgálni nem akaró önkéntesekről[1]

1848. december 6.

E hatóság által a veszélyben forgó haza vedelmére kiallitott s felszerelt önkéntes honvédek nagyobbrésze köztudomásra, de ezen önkentesek örnagy[á]nak a tanács előtt szolag tett jelentése szerint is azon örnagy alatt[,] hogy ők csak 6 hétre szegődtek, zászloaljokat elhagyják s reszint itt[,] reszint más helyeken tétlen barangolnak s a hatoság által részükre biztositott 12 pxr. napi zsoldot érdemtelenül huzzák.

Minthogy pedig ezen önkentesek a hatóságra kivetett ujonczok számába betudatván, s igy 4 évi szolgálatra l[á]tszatolagosan köteleztetve a hatóság azon hatarozatától hogy öket csak a jelen haború idejeig állitja már csak annál fogva is elüttetett, hogy jelen időben szabad csapatok többé nem tűretnek ezen önkéntes század zászlóalji őrnagya megkéretni hataroztatik[,] miszerint az egész századot szóllitsa fel, kik akarnak a [hatóság] által részökre biztositott kedvezmények bemondása mellett 20 pft egyszerre kezbesitendő felavatási díjként rendes honv[é]ddé vagy is 4 évre szegődni? s a szegödendők n[é]vsora a felavatási dij megküldetése végett ezen hatósággal közölni[,] a szegődni vonakodokat pedig a hadi szerek vissza tartoztatása mellett szabadon bocsátani szíveskedjék.

BFL IV. 1101. b. 263. sz. Tisztázat.

1 Mind a nemzetőröket, mind a szabadcsapatokat decemberben a honvéd seregbe sorolták be. V. ö. Urbán, 548–603.

112.

A budai nemzetőrség 2. zászlóalj 5. század esküdtszéki tanácsa megkeresi a tanácsot az itasság miatt elítélt Metky István nemzetőr ügyében

Buda, 1848. december 10.

Tisztelt Város Tanácsa!

E századbeli őrvitéz Metkÿ István ezen esküttszéki tanácsa elött vádoltatván: miként az őrállomásán olly anyira megitasodott, hogy minden intések hasztalanná váltak — ki nemcsak az őrparancsnokot, de az őrsön lévö s ötet a rendre intö társait is mind egyre sértegette s kihágásokat tett.

Miután ezen egyén előjárója s őrtársai irányában szolgálat ideje alatt a tartózó tiszteletet s kéméletet már több izben megtagadta, és az őrtanyán megitasodott — valamint túlkihágásokat is tett — a fegyszabályok — különösen azoknak l. 10. És 15-ik szakaszai értelmében 48 órai közbörtönzésre itéltetett.

Melly itéletnek végrehajtása tekintetéből e Város tisztelt hatósága bizalommal megkerestetik.

Valter Jozsef
esküttszéki alelnök

Spurnyaÿ Jozsef
jegyző

BFL IV. 1106. a. 6770/1848. sz. Tisztázat.

113.

Buda város tanácsának felirata a belügyminiszterhez[1] a hadi fuvarok költségeinek fedezése érdekében[2]

Buda, 1848. december 18.

A hadi fuvarozások költsegeinek fedezésére az allodalmi pénztárból aláterjesztendő szigoru számadások mellett Buda város tanácsának elébb 1000 késöbben pedig 1200 pfttal utalvanyozott öszlet kimeritve lévén, miután községi pénztárunk oly helyzetben van, hogy gyakrabban elő forduló és röktön [sic!] telyesitendő ebbeli fuvarozások költségeit az allodalomnak leg szilardabb akaratunk mellett nem elölegezhet ne hogy gyors elintézést igénylő dolgok penzhianya miatt hátr[á]ltatván a köz ügy veszélyeztessék a tisztelt ministeriumot bizalom teljesen megkerjük miszerint a mondott czélra az allodalmi pénztárnál 1200 pft ismét utalványozni kegyeskednék — az illető számadások kellő okadatokkal annak idejében felterjesztendő lévén.

BFL IV. 1106. a. 160/1848. sz. Fogalmazvány.

1 Az OHB-n belül a belügyminisztérium munkáját a rendőri ügyek kivételével Nyáry Pál irányította.

2 Lásd a 91. sz. dokumentumot.

114.

Kossuth Lajos utasítja Pest város hatóságát, hogy a jég zajlása ellenére biztosítsa a hadsereg dunai átkelését[1]

Budapest, 1848. december 29.

Az ikerfőváros biztositására okvetlenűl szükséges levén, hogy a Duna két partja közti közlekedés akadály nélkül folyhasson, s a katonaság átszállitása minden perczben eszközőltethessék: ennél fogva meghagyatik e Város Közönségének, hogy a dunaparti jégnek átvágására, s a kompokoni szállitásnak helyreállitására rögtön intezkedéseket tegyen, s éjjel nappal annyi kezeket foglalkodtasson, mennyi

a kivánt czélnak mielöbbi elérésére megkivántatik. — A költségeket — rögtöni fizetés mellett az állomány hordozandja, azért rögtön intézkedést kivánok.

a honvédelmi bizottmány elnöke
Kossuth Lajos

BFL IV. 1303. c. 128/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A dolognak szerfelett sürgős volta miatt ezennel rövid uton utasittatik Főkapitány Langh Ignácz Úr, hogy e rendeletben meghagyatottak minden kitelhető erőveli foganatositása iránt, egyett értve a mostani híd berlökkel, és minden czélra vezető módot felhasználva rögtön intézkedjen, az eredményről a honv. bizottmány Elnökét[,] kitöl egyuttal a szükséges költségek fedezésére megkivantato összegnek utaltatását rövid úton kieszközlendi, idöröl idöre értesitendi. Pesten 1848 Dec[ember] 29. esti 8. órakor. Rottenbiller polgármester.

1 Kossuth Lajos ezen rendeletét Buda városa is megkapta. BFL IV. 1002. j. 1166/1847–50. sz.

115.

Kossuth Lajos rendelete Buda városához a fegyverek beszolgáltatásáról

Budapest, 1848. december 29.

[Részlet]

A mint örömmel és méltánylással fogadta a kormány a városi közönségnek s illetöleg a kebelbeli nemzetőrségnek abbeli készségét, miszerint a kormányt a fegyver szükségből a nála volt fegyverek kész átadásával kisegitni nem késett, — Úgy más részből az esvén tudomására, mikép a martiusi napokban kiosztott kincstári fegyverekből még tetemes mennyiség van kün a lakosság között.

És ennél fogva a haza mostani körülményei minden darab fegyvert mi csak használható sürgetőleg szükségelvén ezennel meghagyatik a közönségnek a város minden részeiben rögtön közhirré tenni: hogy minden nemzetőr vagy más akárki kinél kincstári szuronyos fegyver van[,] azt 48. óra alatt a nemzetőrségi parancsnoksághoz beadni múlaszthatlan kötelességének ismerje. —

Ellenkező esetben az ollyan egyén[,] ki e rendeletnek engedelmeskedni vonakodnék 50. pftal fog büntettetni, — az ellenben[,] ki az illy letartóztat[and]ót feljelentendi 25. pftal jutalmaztatni. —

az országos honvédelmi bizottmány elnöke
Kossuth Lajos

BFL IV. 1002. j. 1167/1847–50. sz. Tisztázat.

116. a.

Kossuth Lajos megbízása Kiss Miklós alezredesnek

Buda, 1848. december 31.

Kiss Alezredes Úrnak!

Alezredes Úr ezennel megbizatik, miszerint a következő két pontban foglalt feladatok, mellyek, minthogy az álladalomra nagy hatásúak, tökéletesen végrehajtassanak s jelen[t]sen

1-ör Erélyes parancsnoksága alatt a Budára vezető utakra őrök állítassanak, mellyek az eltévedetteket a betegeket, s általjában engedelem nélkül minden uton lévő katonai egyéneket[1] feltartóztassák s vagy a budai vár- vagy a pesti városi parancsnokságnak általadják

2-or Hogy az állohidnál minden szerek fenntartóztassanak, és kik hiteles bizonyitványok által az állodalom érdekében leendő általbocsájtatásukat nem tanusíthatják, elutasíttassanak.

Kossuth Lajos
s. k.

BFL IV. 1002. uu. sz. n. Másolat.

1 Perczel Mór hadteste 1848. december 30-án Mórnál súlyos vereséget szenvedett; a szétszóródott és menekülő honvédek Buda alatti összeszedésére (is) vonatkozik Kossuth Lajos megbízása.

116. b.

Kiss Miklós utasítja Culmann (Kulmann) Károlyt[1], hogy Kossuth Lajos rendeletére nemzetőröket állítson a város határába

Buda, 1848. december 31.

Másolatban idezárt országos honvédelmi bizottmány elnöki rendelet következtében Kulmann Kapitány Úrnak, a haza szent nevében meghagyatik: hogy az Ó Budai vámháznál 2 tizedes és 24 nemzetőr által telyesitendö szolgálatot haladék nélkül kirendelje, a felváltásrol gondoskodva[2].

Kiss Miklós
alezredes

BFL IV. 1002. uu. sz. n. Tisztázat.

1 Cullmann Károly országúti polgár, választott városi képviselő, a budai nemzetőrség kapitánya.

2 Nemcsak az újlaki és az óbudai határon álló vámházhoz, hanem a Várba (24), Újlakra (24), az Országútra (24), a Krisztinavárosba (24), a Vízivárosba és a Tabánba (48–48) is állítottak — összesen 192 fő — őrséget Uo.

117.

Döbrentei Gábor[1] budakerületi országos főbiztos utasítása Walheim János polgármesternek

Buda, 1848. december 31.

Tisztelt Polgármester Úr,

A felette sűrűn jövő menő katonaságot hamar pontosan kell mostan továb szállitanunk.

Pest vármegye pedig még most sem állít ki Budárol előfogatot, mert Pest várossával lévő pere a felett, maig sincs befejezve. Óbudárol pedig ide berendelni előfogatot, elindulást késlelteti.

Ennél fogva a tabáni biróságot szollítottam fel hivatalosan, hogy hazafiasan áldoztasson, mert a szabott rendtől most elállanunk kötelesség.

„Megteszi a mi csak telhetik" válaszolá ma, hanem azt említi, hogy lovasember kevés van körében, s a lovasok között meg vannak, kik „nem engedelmeskednek"!

Uram! a fővárost veszély fenyegeti; s polgárai között pudvás keblüek vannak!

Hiszen „fogd-ki, fogd-be" igy kellene most készen állani, katonáink elszállítására, kik életüket hordják tenyerüken a csatában.

A tabáni biró s a mellette levő tanácsbeliek, látom levelükből, Polgármester Ur erélyes rendelését ohajtják, melly a polgárokat kötelezze.

Parancsoljon tehát a főváros feje, szilárdan levelem vétele után azonnal.

Pest vármegyéhez is megy felszolitásom, hogy az is segitse Budát ez ügyben.

Döbrentei Gábor
Budakerületi országos főbiztos

BFL IV. 1106. a. 74/1848. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A főváros házipénztárábol lehetne kellene most ez esetben az elöfogatokat fizetni, mely majd megtéritetik vagy a katona nyugtatvány adóba vétetik-bé.

1 Döbrentei Gábor szépirodalommal, nyelvészettel foglalkozó tudós; 1848-ban (?) mint budakerületi országos főbiztosnak feladata a katonaság (honvédség) és a polgári lakosság között felmerülő ügyek intézése.

118.

OHB-rendelet a dunai átkelés biztosításáról[1]

Budapest[2], 1848. december 31.

Az országos honvédelmi bizottmány Elnöke.
A hidigazgatóságnak.

A közlekedés tekintetéből minél több hidas, komp és dereglyékre lévén szükség, ezennel oda utasíttatik az igazgatóság, miként a nevezett közlekedési eszközöket, legyenek azok bár magánosoké, vagy akármelly társulaté — azonnal olly bő szám-

mal állítsa ki, s a járható helyeken ugy alkalmazza, hogy a forgalom és közlekedés lehető könnyen történhessék.

A honvédelmi bizottmány elnöke nevében
Szöllősy Ferencz s. k.
elnöki titkár

BFL IV. 1303. a. 329/1848–49. sz. Másolat.

1 Az országgyűlés december 31-én döntött arról, hogy az OHB-val együtt Debrecenbe teszi át székhelyét. A főváros kiürítése 1849. január 1-től 5-ig tartott.

2 Szöllősy Ferenc elnöki titkár által használt helymegjelölés.

Mellékletek

Kimutatása

a kir. m. Főhadi Kormánytól átvett és
az álladalmi nemz. Őrseregnek kiszolgáltatott Fegyverekről.

1848-dik	évi	Március	16-kán	átvevődött Fegyver darab	500.
"	"		17.	" "	500.
"	"		18	" "	500.
"	"		23	" "	500.
"	"		24.	" "	500.
"	"		27	" "	500.
"	"		28.	" "	300.
"	"		29	"	200
				Összeg	3500.

abból kiszolgáltatott

Magyar Gyalogságnak Nádosdy István Úr nyugtatványa mellett összesen	1136.
Lövészeknek Grosz Ferenc " " "	650.
Fekete Seregnek Szász Mátyás " " "	320.
Gránátosoknak Gróf Szapáry Istv. és Czuczay "	300.
Egyetemi Ifjuságnak, és egyenlőségi-csapat, valamint a radical kör osztálya ideiglenes használatra	849.
	245.
Összesen	3500.

A pesti nemzetőrség részére 1848. március 16-án kiutalt fegyverek (BFL)

Hazafiak!

Előbbi nyilatkozványunkban arra szólitottunk fel mindenkit, hogy a veszélyben forgó szabadság és függetlenség védelmére készen álljon.

Ezen éberségre folyvást szükség van; mert a szabadság, mellyet jog-érzet s bátorság vitt ki, csak éber, elszánt és soha ki nem fáradó hazafiság által tartathatik fen.

Azonban kötelességünk bejelenteni az országnak, hogy szabadságunk ügye jobb fordulatot nyert.

István nádor erélyes közbejárására kivivatott a független magyar kormány.

Ezen független magyar kormány nem igéret többé, a mart. 31-én kelt királyi levél óta a nemzet minden hatalma a felelős magyar ministerium kezében s ellenőrsége alatt van.

A régi kormány megszünt; a bécsi kormány vak eszközeiül használt Cancellaria, Consilium s Kamara nincs többé.

A magyar ministerium akaratja s megegyezése nélkül egy tisztviselő s hivatalnok sem neveztethetik ki ezentul a Magyarbirodalomban. A ministerek ellenjegyzése nélkül minden kinevezés, minden intézkedés érvénytelen.

Ebben áll az uj magyar kormány függetlensége, s csak ez alapon vállalhaták el a felelősséget.

A ministerek hatalma nagy, de nem félelmes; mert a nemzetnek a törvényhozás előtt felelettel tartoznak, s a törvényhozás nem kiváltságos osztályok kifolyása többé, hanem az összes nemzeté.

A mi a királyi levélben a ministerium szerkezetére nézve hiányos, gr. Batthyányi Lajos ministerelnöknek s társainak ismert hazafiságos bátorsága, erélye, bölcsesége s a nemzetgyülés, mellynek felelősek, a gyakorlati téren ki fogják egyenliteni.

Hazafiak! az országgyülés nemsokára véget ér. Az eddig ismeretes, s már életbe lépett törvények után még két nevezetes törvény fog kihirdettetni: a nemzetőrség s népképviselet törvényczikkei.

Ezen két ügy az, melly a nemzet figyelmét s munkásságát legközelebb felhija.

A nemzetőrség kezében van a hazának közbátorsága, s a szabadság legerősebb támasztának, a rendnek fentartása.

A nemzetőrség fölállitása s fölfegyverzése első gondunk legyen.

Nemsokára a képviselők választására fogunk felszólittatni.

A népképviselőkre temérdek munka vár. A népképviselők buzgalmától s bölcseségétől függ a nemzet sorsát olly alapra tenni le, hogy virágzásnak indulhasson.

Midőn Magyarország szabad fiai a képviselők választására összegyülendenek, tudni fogják, hogy nem viaskodni jöttek; mert ezen jog nem kiváltság többé, hanem közös joga az összes nemzetnek. A szabad választás nem viszálkodásban áll, hanem abban, hogy senki se gátoltassék arra adni szavazatát, kihez legtöbb bizodalma van.

A szabadság maga kész vagyont nem ád; de felszabadítja a munkát, s egyedüli eszköz arra, hogy becsületes munkája és szorgalma után mindenki jóllétre juthasson; és pedig egyesek jóllétén alapul a nemzet vagyonossága és ereje.

Az ország csak ugy lehet boldog és erős, ha fiai nem henyélnek. A henye és munkátlan nemzet elveszti a jogot, elveszti a földet, mellyet méltatlanul birt.

Hazafiak! midőn polgári kötelességteket teljesititek, el ne feledjétek, hogy munka és szorgalom az, mi személyes jóllétet és függetlenséget biztosit.

Munkára hazafiak! Az urbér alatt nyögött Magyarország kietlen puszta volt, most csak tőletek függ, hogy a szabad Magyarország boldog, erős és virágzó legyen.

A' szabad Magyarország minden fiától megvárja, hogy mind polgári, mind házi kötelességét teljesitse.

Éljen a király, éljen a nádor, éljen a független felelős nemzeti kormány.

A pestvárosi rendreügyelő bizottmány.

Nyomatott Landerer és Heckenastnál.

Felhívás a nemzetőrség felállítására (BFL)

Tekintetes Nemes Tanács!

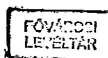
Alulirt egész tisztelettel jelentem, hogy egyedül honszeretet által buzditva az 1848diki magyar törvényczikkelyeket — közügyéri kiadás után — nyomdámban velin papirra, gr. Battyány Lajos és Kossuth közügyér urak kőre metszett arczképeikkel ékesitett csinos boritékba foglalta, kinyomattam, s hogy ezen örökre emlékezetes t. czikkelyeket a szegényebb néposztály is megszerezhesse, nálam mai naptól 1 darab példány rendkivül olcsón — 7 pengő krajczárért — megszerezhető. Mire nézve méltóztassék a Tek. Nemes Tanács a kebelében szükséges példányokat nálam megrendelni, s én azokat rögtön átszállitani kész vagyok. Kassán aprilhó 25én 1848.

Tek. nemes Tanácsnak

alázatos szolgája s polgártársa
Werfer Károly s. k.
könyv- és kőnyomda tulajdonos.

Werfer Károly Kassai nyomdatulajdonos felhívása (BFL)

72. szám.
Közl. E.

A közmunka s közlekedésügyi minister

Pest város Tanácsának.

Törvény által az tétetvén kötelességemmé, hogy a közelébb Pesten tartandó országgyűlés számára szükséges termeket elkészitessem, és az idő rövidsége miatt a városi redoute-termeket kénytelenitetvén e czélra hasz-nálatba venni; miután ezek kellő alkalmaztatása a munkához azonnal fogni parancsol. Önöket tudósitom, hogy azokat f. hó 15-kén lefoglalandom olly módon, miszerint ott sem gyűlések, sem más öszvejövetelek helyt nem nyerhetnek; miről is az illetők értesitendők leszznek.

Budapest, máj. 8. 1848.

G. Széchenyi István

A pesti Redout termeinek lefoglalása az országgyűlés részére (BFL)

Minister Urak!

Miért századokon át küzdöttek a nemzet jogai az a legutolbi országgyűlés alatt Önök hazafias közremunkálása és elszánt fellépése által kivíva lőn: mert megalakult a független felelős magyar ministerium.

A história Önök nevénél fogja kezdeni a magyar nemzet saját vére általi kormányozlatása történetét.

Mi ismerjük a helyzet nehézségét, melly Önök számára kifejlődött, s azt teljesen méltányolva, kétszer vékesebbnek valljuk mind azon izgatásokat, mellyeknek a lefolyt napokban városunk szintere valának.

A hang, melly Önök iránt bizalmatlanságot kívánt terjeszteni, nem a testvér főváros hasonlíthatatlan többségének hirdeti meggyőződését.

És azért mi Budapest testvér főváros népeinek nevei, határozottan kimondjuk a férfias meggyőződést: miszerint a magas ministerium iránt bizalmunk szilárd, s Önöket a haza jólétére, és az utolbi napokban lábra kapott izgatások megfékezésére irányzandott minden törekvéseikben elszántan istápolandjuk; miszerint semmi kétségünk nincs, hogy a ministerium a nemzetiség minél előbbi teljes rendezése által bennünket olly helyzetbe is teend, hogy birodalmunkat és rokonszenvünket tettleg is bebizonyíthassuk.

Kifejezzük továbbá azon bizodalmunkat és meggyőződésünket: miszerint a ministerium épen olly szilárdul fog őrködni és munkás lenni a szabadság, mind a rend érdekében, hogy mind azon nemzeti hatalmat, melly őt a királyi szó által megerősített törvény szerint megilleti, teljes mértékben általvenni, s az ország közjavára alkalmazni fogja.

A forradalmi állapot megszűntével, kell, hogy visszatérjen a tűzhely szentsége, s a polgári foglalkozásokba közbejött pangás elhárittatván, kell, hogy mindenki biztosságban élvezhesse fáradalma gyümölcseit.

A haza láthatárán vészfellegek tornyosulnak, benn a hazában, és a haza szivében, nem szabad, hogy szakadás és rendetlenség átka duljon, azért tehát rendreutasítást minden békétlen izgatásoknak, és számíthatnak Önök közremunkálásunkra.

Éljen a Király, éljen a nádor kir. helytartó, éljen a felelős független magyar ministerium!

Kelt Budapesten Május 13án 1848.

Spurnyay József
Doczky Miklós

Budai polgárok hűségnyilatkozata (részlet) (BFL)

937
P. M.

Pest Városa Közönségének.

A' haza' mostani körülményei, mellyek úgy annak köz, mint az egyesek' külön jogait, és vagyonát vésszel fenyegetik, szükségessé teszik, hogy e' városi közönséget a' közelebbi hongyülésen hozott VIII. törv: cz. 3. szakaszának mielőbbi sikerbei vételére figyelmeztetve, eleve felhívjam: miszerint folyó évi April hó végéig . . . . 26,460 f. 27 16/32 kr.
fizetlenül maradt, valamint Május hó 1től October
hó végéig . . . . 27,539 " 32 16/32 "
járó, és így öszvesen . . . . 54,000 f. — kr.
tevő hadi adónak; nem különben ugyan azon időre járó toborzási segélynek mielőbbi beszedetése, és a' beszedendett öszvegeknek a' keblebeli Sóhivatal pénztárábai befizetése iránt kellően intézkedvén, a' fenyegető veszély a' közös hazától elháritására szükséges eszközöknek e' szerinti előteremtésében hazafiúi buzgalommal járjon el; lángoló honszeretete e' városi közönségnek ebbeli figyelmeztetésemi biztos sikeréről leginkább kezeskedvén. Kelt Budapesten 1848 évi Junius hó 18kán

a' Pénzügyi Minister
Kossuth Lajos

Kossuth Lajos pénzügyminiszter leirata az adó tárgyában (BFL)

720
ënö

A' ministerelnök.

Pest város tanácsának

Több helybeli nemzetőrök járultak hozzám hogy egy pestbudai csupán csak nemzetőrökből álló zászlóaljjal szeretnének a' lázadók ellen indulni, mely kiindulásra Kiss Miklos Őrnagy Budán szinte késznek nyilatkozott.

Hazánk megvédésére lelkesen ajánlkozó honfiakat vissza utasitani nem csak hogy nem lehet, de az ily áldozat készségét méltányolni kelletik. Felhivom tehát önöket, e mozgóvá alakuló budapesti nemzetőrsereget a' lehetőségig elősegiteni, minden esetre pedig jó fegyverekkel el látni azok számából mellyek az álladalomtól osztattak ki a' helybeli nemzetőrsereg felfegyverzésére.

Pesten Augustus 3án 1848.

Batthyány

A miniszterelnök rendelete az önkéntes pesti nemzetőrök táborba szállására (BFL)

501 sz. Szám

A hadügyminister
és hadsereg fő-parancsnoka:

Pest Város Kapitányságának

Főhadszállás Losonczy kert május hó 7-én 1849.

A' Város Kapitányságnak ezennel meghagyatik, hol-
nap reggeli 5 órára 1200 fövénnyel töltött zsákot
60 F és 60 targonczát öszveszedni, mellyek a' József téren a'
Vogelház előtt lerakandók; ezenkívül még 600 dolgo-
zók és kőmüvesek olly formán öszveegyüjtendők,
hogy azok püspökség épületében minden órában hasz-
nálhatók legyenek.
Továbbá olly intézkedéseket tegyen a' város kapitány-
ság, hogy mai délutánra a' nádor vendégfogadó
/: zum Erzherzog Stephan :/ úgy innen a' jobbról és
balról az említett fogadótól fekvő 2 vagy 3 házak
tökéletesen üresek legyenek, mellyek pallásairól
minden éghető anyagok eltakaritandók.

Görgei Arthur
tábornok

Görgei Artur rendelkezései Buda ostroma előtt (BFL)

54 Szám
Ó Buda Várossa Tanácsának

A cs. kir. Seregek számá-
ra folyó hó 23 kára 150,000 ke-
nyér részlet igényeltetik, melly-
ből Ó Buda várossának 16,000
részletet kiállitani, és a' Kata-
nai raktárba beszállitani tar-
tozik.

Egy kenyérnek, melly két
részletet foglal magában leg-
alább 3 ½ és 4 latot kellétik
nyomni.

E rendelet végrehajtásá-
ért felelőssé teszem a városi
tanácsot, mert maradékossá-
ga erőszakolt requisitiót, és
ezzel számtalan bajokat hozi-
tana a' Város lakóira. —
Kelt Pesten 1849 ik évi Ju-
lius 21 kén.

Babarczy Antal
országos főbiztos

Babarczy Antal rendelete kenyér sütéséről a cs. kir. hadsereg számára (BFL)

Szent-Ivány Vince ker. főbiztos rendelete a színészek igazolására (BFL)

119. a.

A budai polgármester átirata a pesti polgármesterhez a rendkívüli helyzetre való tekintettel délelőtt és délután is tartandó közgyűlések tárgyában

Buda, 1849. január 1.

Tisztelt Polgármester Úr!

Mai napra hatósági közgyülést hirdetvén ennek hazánk, s különösen városunkat érdeklő fenyegető körülményeket elébe terjesztettem s a teendők iránti határozat hozatalára felszóllitottam, azonban Kozgyülésünk azon nézetből — hogy a viszonyok előre nem látható kifejlődése tekintetéből határozni nem csak nem tanácsos, hanem sikerrel nem is lehet — indulván ki: csak azt határoztuk hogy naponta reggel 9 és délután 5 órakor közgyülést tartunk ezekben a körülményekhez képest akkint intézkedendők a mint városunk java s jóléte igényli.

Különös változás nálunk mind ez ideig nem történt csupán azt tudathatom polgarmester urral hogy Pethő[1] tartalék brigáda d[é]ltáján hozzánk bevonult.

Walheim János
polgármester

BFL IV. 1303. a. 545/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Pethő Vilmos honvéd őrnagy; 1848. június 13-tól százados, október 10-től őrnagy, zászlóalj parancsnok.

119. b.

Az óbudai tanács és képviselők ülésének határozata a városházán tartandó állandó ügyeletről

1849. január 2.

Szükséges lévén hogy jelen körűlményekben a városházán mindenkor felügyelés legyen

Végeztetett:

Mától fogva mindég egy tanácsnok más által felváltva 12 órát a városházán töltend 3 képviselővel együtt, kik az előfogat és szálásolás tekintetében teljes hatalommal rendeléseket teendenek.

BFL V. 1. a. 3. sz. Tisztázat.

120. a.

Tenczer (Tentzer) Károly[1] *értesíti a pesti tanácsot, hogy a dunai átkelésre biztosított összeget a pénzügyminisztérium utalványozta*

Pest, 1849. január 2.

Lefolyt 1848-ik évi December hó 31-dikén [...] [az] országos honvédelmi bizottmány Szőllősy Ferencz elnöki titkárjától vett rendelmény folytán köteleztetvén minél több kompot és dereglyét felállítani hadseregünknek a Dunán való átszállítatása végett.

És minthogy ebbeli költségek fedezésére tegnap délelőtt a pénzügyi Ministerium helyettes elnöke által 12000 pft. utalványozva lőn[2], kérem a tisztelt tanácsot, kinek másod kapitánya ez öszletet felveendni sziveskedjék[,] ebből Buda város tanácsának még ma délelőtt vagy 2000 pft juttatni a végett hogy az, az általam a fenebbi czélra felfogadott hajós legényeket naponta kifizetni és egyébb erre vonatkozó költségeket fedezni képes legyen; magából értetődvén: miszerint e költségek külön beszámitatni fognak.

Ki is tisztelettel vagyok
Pest város tanácsának

alázatos szolgája
Tenczer Károly
osztály igazgató Főmérnök

BFL IV. 1303. a. 329/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Tenczer (Tentzer) Károly 1848 nyarától a Közlekedési Minisztérium technikai osztályok, kőút- és hídépítési osztály igazgató főmérnöke.

2 Lásd a 114. sz. dokumentumot.

120. b.

Pekáry (Pékáry) Imre pesti alkapitány jelentése a tanácsnak az átkelés biztosítására tett intézkedéseiről

1849. január 2.

[Részlet]

Kazinczy utászkari őrnagy[1] ur a honvédelmi bizottmány által oda utasittatván, hogy a Dunáni átmenet könnyítése végett a jégen utakat készittessen; — meghagyatván tehát a tisztelt tanácsnak, hogy az állomány költségére nevezett őrnagy urnak a szükséges deszkák, és szalma azonnal szolgáltasson ki.

Ezen rendelet föpolgármester Rottenbiller Lipót úr által [...] a kapitányi hivatalhoz azonnali pontos, és szigorú tellyesités végett azzal utasittatván, hogy az illető deszka, és szalma tulajdonosok, valamint a fuvarosok, és napszámosok kielégítése végett a szükséges pénz összeg utalványoztatása a honvédi [sic!] bizottmány elnökénél szinte rövid uton eszközöltessen ki.

[...] A honvédelmi bizottmány elnöke Kossuth Lajos úr e végre az álladalmi pénztárból 12,000. pftat utalványozot, melly összeg a helybeli letét hivatal által Budán fel is vétettvén, ezen hivatal által kezeltetik. — [...]

Pékáry Imre
városalkapitány

BFL IV. 1303. c. 128/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Kazinczy Lajos: 1848. november 28-tól honvéd őrnagy, a 2. utászzászlóalj szervezője Pozsonyban és a 3. utászzászlóaljé Győrben. 1849. januárjától ezredes, majd tábornok. Aradi vértanú.

120. c.

A budai tanács panasza a pesti polgármesterhez fuvarosainak Pest városi visszatartása tárgyában

Buda, 1849. január 2.

[Részlet]

Némely itteni lakósok az iránt panaszkodván, hogy innét Pestre állodalmi szereket átszállító kocsik s lovak önök által visza tartva szinte hadi szerek szállítására használják, minthogy pedig nálunk a ló szüke a nélkül is igen nagy s illyetén visza tartóztatás által a szünet nélkül érkező hadi szerek szállítása tetemessen s az állodalom kárával h[á]tr[á]ltatik, azért igen tisztelt polgarmester urat hivatalos bar[á]ts[á]ggal felkérem sziveskednék rögtön olyatin parancsot kiadni, hogy a mondott szekerek s lovak semmi szin alatt visza ne tartassanak.

Walheim János
polgármester

BFL IV. 1303. a. 545/1848–49. sz. Tisztázat.

120. d.

Walheim János budai polgármester jelenti a tanácsnak, hogy kétezer forintot átvett Pest város tanácsától

1849. január 3.

[Részlet]

Pest szabad királyi város a dunai átjárási költségek fedezésére 12,000 pfkat felvévén az álladomtól, ezen összegböl én alólírt 2,000 pfkat azaz két ezer pengő ftkat Budaváros részére, [...] átvettem; — mit a Nemes Tanácsnak azzal terjesztem alá, miszerint erre nézve egy pénztárnokot kinevezni méltóztatnék, ki az én és Tenczer Károly képviselő ur nyugtatványozása mellett a megkivántató költségeket annak idejében adandó számadás mellett fizesse.

Walheim János
polgármester

BFL IV. 1002. j. 1169/1847–50. sz. Tisztázat.

121.

A budai közgyűlés határozata a város megadásáról és tisztelgő küldöttségről Windisch-Grätz herceghez, a cs. kir. sereg fővezéréhez[1]

1849. január 5.

[Részlet]

Elnök Polgár mester ur előterjeszti miszerént délelőtti órákban az ausztriai seregnek a városházi kozeledéséről sőt az előörsöknek a Krisztina városbani bejöveteléről ertesűlvén néhány tanácsbéli és képviselő urakkal herczeg Windischgrätz (sic!) ausztriai főtábronokhoz sietett neki a minden ótalom nélkül hagyott fő város és lakósok kímélését ajánlandó —

Eljutván a nevezett főtabornokhoz kijelenti hogy a magyar tábor e főváros falait elhagyván a lakossag részéről semmi ellen állás nem tétetik mért is e város kimélésére öt felkérvén allitása igazolásaúl s biztosítékúl a had sereg előtt a városba

bevonúlni, és a város szék házára az egyház tornyára, és a fő hercegi lakra fekete sárga szín lobogó kitűzésére utasitatott. —

Ennek folytán a had sereg déli 10 1/2 órakor a várba bevonúlván e várost megszállotta.

Későbben egy küldöttséggel ismét Windischgrätz fö herczeghez menvén ez azon rendelet adá, hogy a városi hatoság további intézkedésig maga épségében hagyatvan a hatoság egy alá vető okmányt adj[on] ki. [...]

BFL IV. 1101. b. 293. sz. Tisztázat.

1 Alfred Windisch-Grätz herceg, 1848 október 16-tól 1849 áprilisáig a magyarországi intervenciós csapatok főparancsnoka.

122. a.

A pesti közgyűlés határozata a város megadásáról és tisztelgő küldöttségről a cs. kir. sereg fővezéréhez

1849. január 5.

A közgyülés hiradást vevén arról, hogy az Austriai cs. hadsereg előcsapatai a szomszéd Budavárosát megszállották

Rottenbiller Lipót polgármester Graefl József főbíró Staffenberger István Konrát József és Strohmayer Ferenc és Szilágyi István képviselők kiküldetnek, hogy az illető cs. katonai főtisztségnek a város önmegadását bejelentsék és a lakosság iránti kiméletet kerjenek.

Staffenberger István és Szilágyi István képviselők déli 11-12 órakor Budáról visszatérvén jelenték, hogy Budán gr. Wrbna cs. tábornokkal[1] értekezvén, őket herczeg Windischgraetzhez a cs. hadsereg fővezéréhez Buda Örsre utasitotta, egyetlen bérkocsinál azonban többet nem találván azon a főpolgármester és főbiró elutaztak, ők pedig gr. Wbrna tábornok azon meghagyásával, — mellyet jelentésökre, miszerint a város tornyán b[é]ke és hódolat jeleűl fejér zászló lobog — hogy a sárga fekete zászló valamint a városház, ugy valamennyi egyház tornyaira kitüzess[é]k.

Jelentés elsőbb része tudomásul vétetvén, az érdeklett sárga fekete zászló készitetésére Staffenberger István utasitatván, annak a város tornyára kitüzetése elrendeltetett.

BFL IV. 1202. a. Tisztázat. Közli: FBM I. 182–183. o.

1 Ladislaus Wrbna cs. kir. altábornagy, hadtestparancsnok.

122. b.

A pesti tanács Windisch-Grätz fővezér utasítására hűségnyilatkozatot tesz az uralkodónak[1]

1849. január 5.

Elnök polgármester előterjesztvén: miszerint a csász. hadsereg fővezére hg. Windisch-Grätz a tanács részéről a tagok egyenkénti aláirásával olly nyilatkozatot kíván: miszerint Ő Felségét Ferencz Józsefet[2] Magyarország törvényes királyának ismerje el, és parancsainak föltétlenül engedelmeskedni magát kötelezze.

A tanács valamint eddig az ország alkotmányos törvényeinek, és azok között a Pragmatica Sanctionak is, hazafi és polgári kötelessége szerint, mindenkor hódolván, és azok megtartása esküjével is kötelezve lévén, Ő Felségének Ferencz Józsefnek trón örökösödési jogát kétségbe nem vette, hanem azt tiszteletben tartotta, s jövendőben is tartandja; s miután az Ország eddigi koronás fejedelme Ferdinánd Ő Felsége a koronáról lemondott, s trón örökös testvér öccse Ferencz Károl a koronát első szülött fiának engedte át: Ö Felségét Ferencz Józsefet törvényes magyar királynak elismerni kötelességének tartja; biztosan reménylvén, hogy ő Felsége elődeinek példája szerint magát Magyar Ország királyának megkoronáztatni, s az ország sarkalatos törvényeinek megtartására kötelezni fogja; miért is a tanács Ő Felségét Magyar ország királyának kész szívvel elismeri; parancsainak föltétlenül pedig magát aláveti azért, mivel a város katonai törvények s hatalom alatt áll.

Ezek szerint a tanács hg. Windisch-Grätz fővezérnek az osztályos főbb tisztviselők és valamennyi tanácsnok aláírásával következő nyilatkozatát adja:

Nyilatkozat:

Melly szerint alolírottak Pest városának egyetemes tanácsa ezennel ünnepélyesen nyilvánítjuk, hogy mi Ő cs. kir. ap. Felségét Ferencz Jósefet Magyar ország törvényes királyának hódolattal elismerjük, s magunkat parancsainak föltétlenül alávetjük.

BFL IV. 1202. a. 1472. sz. Tisztázat. Közli: FBM I. 183–184. o.

1 Ugyanezt a hűségnyilatkozatot teszi le a budai tanács is: BFL IV. 1019. sz.

2 1848. december 2-án V. Ferdinánd lemondott a trónról, Ferenc Károly a trónutódlásról; I. Ferenc József bejelentette trónra lépését. A magyar országgyűlés december 7-én trónbitorlónak nyilvánította.

123.

Harvatovics őrnagy[1] utasítja a pesti tanácsot, hogy készítsen összeírást a városi laktanyákról, kórházakról, termény- és fegyverraktárakról, valamint a sebesült vagy fogoly honvédekről, tisztekről és a fegyverekről

Pest, 1849. január 6.

[Részlet]

1-ör [...] a hatvani út hoszszában egész a hatvani vonalig terjedő minden cs. k. katonai laktanyák, vagy az utósó időkben a bitorló magyar kormány által használt laktanyák, kórházak, termény, és fegyver lerakók, írásbeli kimutatásban fölterjesztessenek.

2-or Hogy a tanács személyes felelőségére, a most nevezett városrészben tartózkodó mindazon tisztek, és katonák, kik akár az egykori cs. kir. magyar hadsereghez, akár az ujabb időkben alakított forradalmi csapatokhoz tartoztak, s akár sebesülten, vagy betegen, vagy pedig fogolykép, vagy bármi okból itt helyütt elmaradtak, — a tisztek névszerént, a legénység pedig számszerént föl jelentessenek.

3-or A nevezett város részben található minden kincstári, úgy a népfölkelés fegyverzéséhez tartozó fegyverek bejelentésének, s az 1-ő haditest tüzérségi igazgatójához Peter majorhoz[2] át adassanak. — A 2-ik és 3-ik pontok teljesítéséért, minden ház tulajdonos fejével tétetik felelőssé, s mind az, ki az emlitett kincstári fegyverek eltitkolásában találtatnék a később tartandó szoros ház motozás alkalmával [...] rögtön ítéletileg kötél által fog kivégeztetni.

BFL IV. 1202. a. 93. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A tanács saját részéről azonnal megteszi a szükséges intézkedéseket e rendelet pontos teljesítésére; mit legczélszerűbben vél olly módon eszközöltetni, hogy nyomtatott hirdetvények által a helybeli háztulajdonosok lehető leggyorsabban értesítessenek annak tartalmárol. [...]

1 Harvatovics őrnagy: Horvatovič, Stephan Windisgrätz seregében élelmezési tiszt.

2 Peter major (= őrnagy) személyére vonatkozó adatot nem találtunk.

124.

Havas József[1] királyi biztos utasítja a pesti tanácsot az útlevelek kiállításának módjáról

Pest, 1849. január 7.

[Részlet]

Az utlevelek kiszolgáltatására nézve további bővebb intézkedésig rendelem: Helybeli személyeknek csak ugy adathatik útlevél, ha vagy ismeretesek, és ellenek semmi gyanu fen nem forog, vagy kezest állítnak, ki szinte ismeretes és biztos egyén, és irásbeli kezességet ád ki az illetö utazandó személy mellett.

Idegeneknek utleveleik vizsgálandók, és ha ellenök nincs kifogás, elmenet végett szokás szerint láttamoztatnak.

Mind a két rendbeliek a kiszolgáltatott útlevelekkel, és illetőleg kezességgel az én irodámba utasítandók, hogy aláirásomat megnyervén, a katonai hatóság láttamozását kaphassák meg.[...]

Havas József
kir. Biztos

BFL IV. 1303. c. 202/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A tanácsi, és törvényszéki aljegyzők [...] utasittatnak, hogy az útleveleket ezen rendelethez alkalmazkodva szolgáltassák ki; kötelességekül tétetvén, hogy e végett naponként reggeli 8 órátol 12-ig d. u. 1/2 3-tól 7-ig hivatalaikban légyenek, pontos megjelenésökre

az illető főjegyzők felügyelvén. — Ugyan ezen rendelet tudomás, és illetöleg alkalmazkodás végett a kapitányi hivatallal jkönyvileg közlendő. — [...]

1 Havas József: az egyetem jogi karának tanára és dékánja, majd Pest városi alügyész, később tanácsnok; 1824–1838 között pesti városbíró, utána a Helytartótanács tanácsosává nevezték ki; Windisch-Grätz mellett Pest-Buda királyi biztosa 1849 januárjától áprilisig.

125. a.

A pesti tanács Havas József királyi biztostól további felvilágosítást kér a fegyverek beszolgáltatására vonatkozóan

Pest, 1849. január 9.

[Részlet]

A tegnapi nap folytán [...] tárgyalt kir. biztosi rendelvény kapcsában, mellyben az iránt értesítetett e tanács, hogy azon egyenek s nevezetesen tisztviselők kik magyar ruhához kardot hordozni jogosítvák, vagy hivatalaiknál fogva nemzeti ruhát viselni épen tartoznak, — ollynemü kardokra nézve a hirdetett lefegyverzési szabály szigorától kivétetnek, és nekik az érintett nemü kardok meghagyatnak, — az iránt fog megkerestetni Havas Jósef kir. biztos úr ő nagysága: valjon e rendeletben csak szorosan a tisztviselők értetnek-é? s mi történyék a köz csend és bátorság fentartása végett fegyverekkel ellátott rendőri személyzettel, hová tartoznak a biztosok, poroszlók, mezei kerülők kültelki csőszök és boltőrök. [...]

Monaszterly János
jegyző

BFL IV. 1303. c. 23161848–49. sz. Tisztázat.

125. b.

Havas József utasítja a pesti tanácsot mindenféle fegyver begyűjtésére

Pest, 1849. január 10.

Tegnap költ hivatalos felterjesztésére válaszoltatik: Miután a lefegyverzés általánosan parancsoltatott, és csupán a disz kardokra nézve tétetett némi kivétel, — annál fogva mindennemü fegyver lészen beszedendő, belé értve még azt is, melly szinházakban vagy fegyverkészítő mesterembereknél találtatik. — A mennyire pedig rabok őrizetére fegyveres erő nélkülözhetlen volna, az iránt rendes katonaságot kell megkeresni.

Havas József
kir. Biztos

BFL IV. 1303. c. 231/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A helybeli fegyverkészítő mester emberekre, és a városi biztosokra nézve város kapitány Langh Ignácznak, a kerülőkre nézve Keresztes Károly mezei kapitánynak, a csőszökre nézve telek bíró Schalacz Antalnak a városi poroszlókra nézve Wittich Hadnagynak és Weinberger Jósef algazdának a magyar szinházra nézve Pekárÿ Imre alkapitánynak a német színházra nézve Patisz Zsiga szépitő bizottsági irnoknak e j. könyvi kivonatnak közlése mellett, meghagyatik, hogy mind ezeket fegyvereiknek ládákba rakva, s kettős jegyzék melletti átadására utasítsák, illetőleg ezen átadásokat magok eszközöljék, melly jegyzékek egyike az átadandó fegyverek mellett tartandó másika pedig az át adó feleknek aláírva nyugtatvány gyanánt visszaadandó leszen. Egyuttal miután e szerint legalább azon fegyveres őrszolgálat mellyet a városházán, a dologházban s a korház azon osztályában hol az elitélt és beteg rabok öriztetnek a cs. k. katonaság altal lesz teljesitendő, ennek megrendeléséért Wrbna Gróf cs. k. tábornagy úr ő Excellentiája haladék nélkül megkeresendő. Kelt Pesten 1849 január 11-en. A tanács által.

125. c.

A pesti tanács határozata arról, hogy felmentést kér a városi rendőrök és mezőőrök számára a fegyverbeszolgáltatás alól

1849. január 19.

[Részlet]

Kir. biztos úr Ő méltóságának mai napon [...] érkezett rendelete folytán a beszedett magán fegyverek, mellyek közt a város rendőrei s kerülőinek is léteznek, átadandók levén, — miután a cs. kir. katonai őrség mai napon e városházától s a szükséges helyektől elvonatott, de különben is a rendőrök fegyverei Buda fővárosnál a szükséges használatra már áttengedtettek; — ennél fogva Havas Jósef kir. biztos úr Ő Méltósága a végett fog tisztelettel meg kéretni, hogy e város rendőrei fegyvereinek vissza adását annál is inkább kieszközölni méltóztatnék, mert a naponkint elő forduló több rendbeli lopás s rablási merényletek rendőri fegyveres erő nélkülözését elkerülhetetlenné teszik. — [...]

BFL IV. 1303. c. 231/1848–49. sz. Tisztázat.

126.

Havas József utasítja a pesti tanácsot a parancsok pontos végrehajtására

Pest, 1849. január 10.

Tapasztaltatván, hogy valamint Ő csász. kir. Felsége, úgy a Herczeg Windisch-Grätz csász. kir Tábornagy nevében közhírré tétetni parancsolt, s jelesen a f. évi Január 7-én Buda Pesten kibocsátott proclamatiók tartalma e város népei előtt főkép azokra nézve ösméretlen marada, mivel azok csupán a falakra ragasztatván, e téli idők zordonsága miatt, csak kevesek által olvastathatnak, ennél fogva a városi tanácsnak szigoruan meghagyom: miszerint a fennebb [é]rintett hirdetményeknek minden közhelyekeni, u. m. kávé, s vendégházakbani szétoszlatását s közzétételét

a legnagyobb felelősség terhe alatt eszközleni kötelességének ismerje, mi czélra 650 példány ezennel átküldetik.

Havas József
kir. Biztos

BFL IV. 1303. a. 444/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A kapitányi hivatalhoz olly végböl utasitatik hogy az átküldött proclamatiokat a kebelbeli egyházakra külvárosi bérházakra is kifüggesztetvén egyszersmind valamennyi kávéházakba és nagyobbszerü vendégházakban osztassa szét [...]

127. a.

Havas József királyi biztos elrendeli a császári lobogók kitűzését

Pest, 1849. január 10.

Miután az illető tisztviselőknek szóval már megparancsoltatott, hogy t. i. mind azon nevezetek, küljelek, szinek, mellyek Mártius 15-e elött fenállottak, ismét visszaállitandók, és a császári lobogók a templomok minden tornyairól kitüzendők; Mennyire ezen parancs eddig siker nélkül maradott volna, a legszorosabb felelet terhe alatt meghagyatik: miszerint ez a legközelebbi 24 óra alatt okvetlenül végrehajtassék.

Havas József
kir. biztos

BFL IV. 1303. a. 704/1848–49. sz. Tisztázat.

127. b.

Havas József rendeletére a kincstári épületeken a császári színeket és címert, az országos és hatósági épületeken pedig az ország színeit kell alkalmazni

Pest, 1849. január 24.

A kerületi cs. k. katonai parancsnokság egyrészt legszorosabb felügyeletet kivánván arra, hogy minden bár mely néven nevezendő kincstári épületeken egyedül a császári színek s czímerek használtassanak, más részt pedig megengedvén, hogy az országos s hatósági épületekre az ország színei alkalmaztassanak, erről a városi tanács alkalmazása végett értesíttetik

Havas József
kir. biztos

BFL IV. 1303. a. 331/1848–49. sz. Tisztázat.

128.

A tabáni albíróság panasza a beszállásolt cs. kir. katonaság okozta károk miatt

1849. január 11.

E bíróság a szünetnélküli panaszoktól indíttatva — melyek szerint minden kétségen kívüli tény lévén: hogy a csász. kir. hadsereg nagy részének itteni beszállásítása által, e külvárosnak már különben is nagyrészint nyomorúsággal küzdő lakosai — ha e részben rajtuk segítve nem leend, mindenükből végképpen kipusztulni fognak, s emiatt a város terhévé válandanak, — de másrészről — a jobb móduaknak is tetemes kárt okoz, mert a tüzifa nem léte miatt a legénység már nem csak a szőllőkarókat és telkek deszkakerítéseit, hanem a szőllőtőkéket is kitördelik és égetik. Ily szorongató körülállások súlyától kitelhetőleg mentendők lakosainkat — a tisztelt tanács előtt esedezünk, hogy a katonaszállásolásoktól szegény lakosainkat lehetőleg kíméltetni, s ezeránt hathatósan intézkedni méltóztassanak. — Kellő tisztelettel maradván —

Tisztelt tanácsnak alázatos szolgái
Schwaiger Wencel[1]
és a többi ülnökök

BFL IV. 1106. a. sz. n. Tisztázat.

1 Schwaiger (Schweiger) Vencel, lisztkereskedő, polgár, 1848 júniusától választott tabáni bíró.

129.

Óbudai tanácsi döntés a városnak tartozó polgárok adósságainak beszedéséről

1849. január 12.

[Részlet]

A helyben szálásoló katonaság élelmezés, fa, bor s egyéb szükségei tetemes költségeket igényelvén: ugyan azért a contractualis[1] és város gazdai pénztárban hátra lévő tartozások behajtandók lennének mire

Végeztetett:

A [...] hátralévő tartozások még pedig a szerződési pénztár részére a 1846-ik évi fizetetlen sommák*, a város gazdai pénztárba általában minden tartozások legnagyobb szigorral behajtatni rendeltetik.

BFL V. 1. a. 5. sz. Tisztázat.

1 Óbuda és polgárai közötti szerződésekből eredő bevételt kezelő városi pénztár.

* sommák = összegek

130.

Pekáry (Pékáry) Imre alkapitány jelentése a pesti tanácsnak a cs. kir. katonaság okozta károkról

1849. január 16.

A város vonalán lévő ház, s kert tulajdonosok részéről, nevezetesen azon vonalon, a vas utról kezdve a két sziv utczai[1], és a város árkáig[2] terjedő telek tulajdonos részéről több rendbeli panaszok tétettek, miszerint az ottani vonalon örködő katonák a kertek palánkait rongálják, és a deszkákat tüzelésre használják, mi által az illető telek, és ház tulajdonosok nem tsak tetemesen károsodnak, de egyéb vagyonuk is vészélyeztetik. —

Több izbeni megintés daczára is ezen helytelenség folytonosan üzetik, mellynek megszüntetésére csak a helybeli cs: kir. katonai parancsnokság intézkedhetik. —

Miért is teszem alázatos jelentésemet azzal, méltóztatna egy ebbeli szigoru parancs kiadására a helybeli katonai parancsnokságot, felterjesztés mellett, hatóságilag megkeresni: —

Pékáry Imre
város alkapitány

BFL IV. 1303. c. 238/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A bejelentett panaszok megszüntetése végett a császári királyi katonai vár és város parancsnokság megkerestetni rendeltetik. Pesten 1849-k évi januarius 16-n. A városi tanács által.

1 Ma: VI. ker. Terézváros, Szív utca.

2 Ma: VIII. ker. Józsefváros, Fiumei út

131.

Havas József utasítja Buda város tanácsát, hogy a kórházakat a cs. kir. katonaság részére biztosítsa, a beteg honvédek elhelyezéséről pedig Sthaly Ignác főorvossal tárgyaljon

Pest, 1849. január 16.

[Részlet]

A két szomszéd városban hátramaradt beteg honvédek további ápolása iránt azon felsöbb parancs érkezvén hozzám, hogy ezek egy helyre áthelyeztendők, és a többi kórodák a cs. k. hadsereg betegei számára kiürítendők, egyéberánt pedig a honvédek ápolására szükséges költségek a két város által fedezendők, ezeknek folytán meghagyatik: miszerint a polgármester úr azonnal megbizassék, hogy magát Stahly Ignác[cal, az] ország főorvosával[1] egyetértésbe tevén felsőbb parancs végrehajtását maga részéről ahoz képest segítse elő [...]

Havas József
kir. Biztos

BFL IV. 1003. sz. n. Tisztázat.

1 Stahly Ignác volt helytartótanácsi tanácsos, 1843-tól országos főorvos.

132. a.

Koller Ferenc pesti tanácsnok[1] előterjeszti Havas József rendeletét a város új tisztikaráról[2]

Pest, 1849. január 24.

[Részlet]

Az e folyó hó 7-én [...] kelt rendeletem folytán, s felsőbb parancs következtében ezen városi tanácsnak tudtul adom, mikép annak következő tagjai, ugymint Rottenbiller Lipót polgármester, Gräfl Jósef főbiró, Kacskovics Lajos, Polgár Károly, Lombaÿ Imre, Thaisz Elek tanácsbeliek, Horváth Károly és Kerékjártó Alajos főjegyzők városi hivatalaikból elbocsájtatván, Lángh Ignácz továbbá városkapitányi tisztségből felmentetvén ennek folytán a tanács ekképen alakitatik:

Polgármesternek: Lechner Károly úr, volt tanácsbeli.
Főbirónak: Koller Ferenc úr eddigi tanácsbeli.
Kapitánynak: Terczy Constantin úr eddigi tanácsbeli kineveztetnek.
Alpolgármester: Ságody Sándor úr tovább is hivatalában megerősitetik.
Tanácsbelieknek kineveztetnek illetőleg megerősitetnek e következő urak: Szekrényesy Endre volt kapitány, Alkér Antal volt tanácsbeli, Kanicser János, Madedl János, Aigner Miklós, Schiefner Gyula, Feszl Ágoston, Lángh Ignácz, Kasselik János, jelenleg is tanácsbeliek, Miksó Pál, Gamperl Alajos és Szloboda Ferencz hites ügyvédek. [...]

A többi hivatalok rendezése közelébb időben következendvén, azon egyének, kik mostan a tanácsban nem ülnek, azonban e városban tartózkodnak, tüstént felfognak szóllitatni miszerint helyök s hivataluk elfoglalása s illetőleg az eskü letétele végett e folyó hó 25-kén délelőtti 10 órakor elnökségem alatt tartandó tanácsülésben jelenjenek meg. [...]

E kegyes királyi Biztosi rendelet kihirdetése után Rottenbiller Lipót a hivatalos pecséteket s ezekkel eddig viselt polgármesteri hivatalát letevén, s mind maga mint elbocsájtott társai nevében is bucsut vevén az azok közül jelenvoltakkal együtt eltávozott. [...]

BFL VI. 1202. a. 775. sz. Tisztázat. Közli: FBM I. 186–187. o.

1 Koller Ferenc 1847-1848 között pesti bíró, tanácsos; 1849 januárjától kinevezett főbíró, majd az év nyarától kinevezett polgármester.

2 Lásd az 50. b sz. dokumentumot.

132. b.

Havas József rendelete Buda város új tisztikaráról[1]

Pest, 1849. január 24.

[Részlet]

[...] felsöbb meghagyáshoz képest ezen városi Tanácsnak tudtául adom: mikép annak következő tagjai: Andorffy Károly volt kapitány, Balássy Antal, és Feley Ede tanácsbeliek s Micsinyei Antal főjegyző, a városi hivatalaikból elbocsájtatnak, [...] ennek utánna a Városi tanács ekép lészen alakítva:

Polgármester: Walheim János úr,
Főbíró: Schreiber Ferencz úr,
Kapitány: Paulovics László úr,
Tanácsbéliek: Keller Ferencz, Bajcsy Károly, Türnböck János, Nékám Jósef, Paldt Jósef, Nerodolik Jósef, Brandweiner János, Temesváry Döme, Máry Károly — urak [...]

Havas József
kir. biztos

BFL IV. 1002. j. 1190/1849. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Kellö tisztelettel fogadott ezen rendelet kihirdettetvén az e szerint rendezett tanács működése foganatba tétetik [...] Kelt Budán 1849 évi Január hó 25-én tartott tanácsülésből.

1 Lásd az 50. a sz. dokumentumot.

132. c.

Havas József leirata az óbudai tisztikar kinevezéséről[1]

Pest, 1849. január 24.

[Részlet]

[...] e városi tanácsnak tudására adom: hogy a közszolgálat előmozdítása tekintetéből, visszanézve egyszersmind az utolso zavaros tisztújítási jelenetekre, szükségesnek találtam ezen városi tanács személyzetét következőképen elrendezni, ugymint:

A mostani Biró Graf Lipot agg kora, és gyengélkedő egészsége tekintetéből hivatalától, mellynek egyébiránt mindég mint becsületes ember eleget tenni igyekezett, felmentetvén

Biró lészen: Kröwik Antal,
Tanácsbeliek: Genszky Ferenc, egyszersmind kapitány,

Kecskeméti József, Lesch Máté, Schlosser István, Gruck Mihály, Sailer Károly, Breitner Lőrincz, Künsztler János, Strohberger Károl, Lindmayer István, Prohaszka András, Perlinger József.

Kik ezen sorban foglalandják el székeiket.

Jegyző: Greiffeneg Vilmos.

[...]

Ez úttal minden hivatalnok kötelességei[nek] a legpontosabb teljesítésére felszóllíttatik olly hozzá adással, miszerint minden mulasztás annál inkább valami vétkes eljárás a legsulyosb felelet terhével jár, sőt a hivataltóli azonnali elmozdítást is vonandja maga után. [...]

Havas József mp.
kir. Biztos

BFL V. 1. c. sz. n. Tisztázat.

1 Lásd az 50. c sz. dokumentumot és jegyzetét.

133.

Tretska Sándor és Kund Vilmos Pest városi vámbérlők kérvénye Havas Józsefhez, hogy a cs. kir. katonaság hagyja el a vámházak épületeit

Pest, 1849. január 24.

Méltóságos Királyi Biztos Ur!

Úgy vagyunk meg győződve, hogy a Katonaságnak a város ez ostrom állapotbani[1] tartasa alattis [sic!] Felsőbségének rendeleteit megtartani szoros kötelessége.

E nézetből indúlva alázatosan esedezünk, méltóztatnék olly rendeleteket tenni, hogy a vámházoknál őrködő Katonaság, melynek száma egy egy vonalnál 200–300 főre is reá megy, a vámházoktól távolyétassék el; — Mivel a Katonaság a vámházokat mindenütt úgy tekinti, mint laktanyákat, és azokat szegény vámosaimtól ugy elfoglalta, hogy azok a magok tulajdon podgyászaival sem szabadok. — Fájokat, gyertyájokat felhasználták, külömbféle házi eszközeiket öszvetörték, és ezen fellül miólta az őrködés tart, se éjjel, se nappal nints nyugodalmuk, és már annyira el vannak sanyargatva, hogy ha rögtön enyhülést nem kapnak, készebbek inkább

mindnyáján szolgálatjokat oda hagyni, hogy sem ezen emberi erőt fellül múló; és egészséget rongáló nyomorgatást tovább is szenvedni.

Ez okból bátrak vagyunk Méltóságodat alázatosan felkérni, méltóztatnék a katonaság és azok tisztjei számára a rosz idő elleni védelemül a vámvonaloknáli őrhelyeken a városi hatóság által néhány fabódét felállitatni, a mi által a vámosokon segitve lesz, a Katonaságnak se lehet panasza, hogy sehol menedéke nintsen.

Egyébiránt mi, mint ezen szomorú időben Vám bérnökök magunk részéről méltó panaszképen felemlítjük itt, hogy olly károknak és veszteségeknek vagyunk kitéve, mellyek ha annak idejében illő tekintetbe vétetni nem fognának, magunk és családunk végromlását vonhatják maguk után.

Többnyire legnagyobb tisztelettel vagyunk

Méltóságodnak!

alázatos szolgái:
Tretska Sándor és
Kund Vilmos
Pest városi vámbérnökök

BFL IV. 1202. pp. sz. n. Tisztázat.

1 Wrbna altábornagy 1849. január 7-én ostromállapotot hirdetett ki a testvérvárosokban.

134.

A tartományi biztosságok főigazgatóságától Torkos Mihály[1] utasítja a budai tanácsot széna és szalma szállítására

Buda, 1849. január 27.

A kincstári javak igazgatósága 2750. mázsa szénát melly Visegrádra, Bogdányba, és Nagy Maroson, továbbá 4000 csomó szalmát, melly Bogdányon az uradalmi pajtákban van lerakva, a cs. k. hadsereg számára megtérités mellett átengedvén: ezen városi tanácsot ezennel felszóllitom: miszerint magát az e részben maga útján már kellöleg utasitott óbudai kincstári fötisztel érintkezésbe tevén a kérdéses széna

és szalma öszleteknek szerződés mellett felfogadandó hajókon a budai katonai élelemtárba leendő beszállitását s illetőleg nyugtatvány melletti átadását eszközölje.

Torkos Mihály

BFL IV. 1106. a. 397/1849. sz. Tisztázat.

1 Torkos Mihály a cs. kir. hadsereg ellátásáról gondoskodó tartományi biztosságok főigazgatója, udvari tanácsos.

135.

Havas József utasítja a pesti tanácsot a városból eltávozott pártütők névsorának összeállítására

Pest, 1849. február 3.

Értésemre esvén, hogy több városi tisztviselő, főképen pedig a fiatal a pártütőkkel Peströl eltávozott, és némellyike mai napig sem tért vissza; meghagyom e város tanácsának, miszerint nekem az eltávozott egyének névsorát minél elébb küldje fel, mellyben ki legyen téve, meddig volt távol az illető, ha már visszajött, és kik azok, kik e pillanatig sem kerültek vissza hivatalukba?

Havas József
kir. biztos

BFL IV. 1303. a. 371/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: E kegy[es] kir. Biztosi rendelet a szorgalmazott jegyzéknek az illető hivatal fönőkökkel egyértőleg eszközlendő elkészítése s legfellebb 24. ora alatt okvetlenül leendő bemutása végett Siffter Ferentz kiadó urnak adatik ki. [...]

136.

Óbudai tanácsi határozat a kocsmák és vendéglők éjszakai nyitvatartásáról

1849. február 4.

Szükségesnek találtatván, hogy az óra, mellyben éjjel a helybeli korcsmák, bezáratassanak meghatároztassék

Végeztetett:

A helybeli korcsmák, kávéházak és egyéb vendéglők hét köznapon éjjeli 11, vasárnap és ünnepkor pedig 12 órakor legszigorubb büntetés terhe alatt bezárandók.

BFL V. 1. a. 38. sz. Tisztázat.

137.

Budai tanácsi határozat kölcsön felvételéről a cs. kir. katonaság részére teljesített szállítások kifizetése céljából

1849. február 10.

Elnök Polgármester úr előadván, hogy a katonai ruhák megszerzésére kiküldött bizottság az itteni várga czéhel szerzödésbe lépvén; rövid csizmának párját 4. ft. 30. kr pp. német bakantsért pedig párját 3 f. 12 xr. szálitani megalkudozott ezen szerzödés tehát tanácsilag is helyben hagyatik, egyszer s mind az érintett bizotmány a szükséges posztók és más egyébb ruha nemüek megvásárolásaval megbizatik és, minthogy felsőbb helyen rendelt katonai ruhák megszerzésére e városházi pénztár a kész pénzel ellátva nem volna ugyan azért az eljáró Tanács a Polgársággal együtt határozta: hogy e végett 10,000 pft-nyi öszlet költsön felvétessék az érintett pénztár kezelö uraknak meghagyatván, hogy olyan egyéneket, kik pénzüket e városnak költsön adni szándékoznak e tanácsnak jelencse [sic!] be.

BFL IV. 1106. a. 611/1849. sz. Tisztázat.

138. a.

A pesti tanács Havas József utasítását kéri a városban elhelyezendő cs. kir. katonaság elszállásolására vonatkozóan

Pest, 1849. február 16.

[Részlet]

A cs. kir. Budapesti városparancsnokságnak [...] hivatalos levele folytán f. évi februar 13-n Henczi[1] cs. kir. Őrnagy tábornok és a helyparancsnok kapitány urak úgy szinte e város mindkét polgármestere, kapitánynya s a katona szállásolással megbizott hivatal személyzete jelenletökben bizottmányi ülést tartatott aziránt miképen lehetne a cs. kir. katonaságnak a magán házakból kiszállásoltatását minél hamarabb s egészen eszközölni, s igy e város lakóit ezen kivált a szegényebb osztályú polgárságra felette nyomasztó tehertől megmenteni.

A bizottság miután jelen volt fentisztelt Őrnagy tábornok úr altal arról értesitetett[,] hogy a jelenleg Pesten levő 5600. emberböl a helybeli valamennyi laktanyák még üres részeibe csak 2000 ember helyeztethetik el abban állapodott meg[,] hogy a fenmaradott 3600 ember a város által bérlendő quasi-kaszárnyakba szállásoltassék, sőt ezek felfogadására néhány bizottmányi tag azonnal tettleg meg is bizatott.

Miután ezen intézkedés kétségkivül nem csekély költséget vonand maga után de különben is több más esetekben is igen gyakran veszünk cs. kir. főtisztektől olly tartalmú irott rendeleteket, mellyeknek teljesitése szinte tetemesbb pénzkiadásokkal van öszszekötve, kötelességünknek ismerjük a körülményeket Méltóságodnak magunk mihez tarthatása tekintétéből kegyes utasitásaért esedezőleg alázatosan felterjeszteni, azzal[,] hogy mivel főleg pénzkiadásokkal öszszekötött fontosabb tárgyak Méltóságod tudta s beleegyezése nelküli elintézésére magunkat feljogositottaknak nem érezzük valamint efféle rendeleteknek jövendőre nézve egyedül Méltóságod utján leendő hozzánk juttatását kieszközölni[,] úgy bennünket aziránt mihez kellessék magunkat a fenálló ostrom állapotban illy rendeletek irányában tartani kegyes utasitást adni méltoztassék.

BFL IV. 1303. a. 369/1848–49. sz. Fogalmazvány.

1 Helyesen: Hentzi, Heinrich vezérőrnagy, 1849. április 25-től a budai vár cs. kir. védőseregének parancsnoka, 1849. május 21-én elesik.

138. b.

A budai beszállásolási bizottmány a várbeli katonai férőhelyekről[1]

1849. március 8.

[Részlet]

Miután [...] [a] várbani beszállásolási kimutatásból kitünik hogy a várban jelenleg már 235 tiszt
2415 katonaság és
393 lovak beszállásoltattak, és jövöre csak legnagyobb erölködéssel több beszállásolás történhetnék, az eljáró bizottmány véleménye szerint ezen körülményről a cs. kir. katonai parancsnokság volna értesitendő.

BFL IV. 1106. a. Tisztázat.

1 A budai várat végülis kb. 5000 fős cs. kir. helyőrség védte a májusi ostrom alatt.

138. c.

A budai beszállásolási bizottmány a városba beszállásolt cs. kir. katonaság elhelyezéséről[1]

1849. március 19.

[Részlet]

Miután felsöbb helyen a cs. kir. katonaság beszállásolás tekintetében történt rendelet nyomán:

1-ször Minden e város területében beszállásolt törzs és főtisztek névszerinti jegyzéke, valamint is az elindúlandó katonaság eránt a naponkénti jelentés tétel megkivántatattnék; [...] egyszersmint az illetö háztulajdonosoknak, és szállást adoknak meghagyandó, hogy a lakosoktol kiszállásolt, és elindúlt katonaságot, várban a fenálló központi katona beszállási bizottmánynak, a többi kerületekben pedig az illetö Albiróságoknak, kik szinte azt magaútján a központi beszállásolási bizottmánynak beküldeni fogják aláterjesszék [...] a városi katonai parancsnokság

pedig megkeresendő volna hogy az illető katonaság föképp a tisztek kiindulását azonnal bejelentsék.

2-szor Miután e város területében közönséges esetben 3000 ember és 1600 lovak, a bécsi kapú alatti keritési fal közti tér (:Zwinger:) és nádori istállók hozzá számitásával beszállásoltathatnak, a beküldött kimutatás szerint pedig a bészállásolás 8000 emberre és 2800 lóra már többször is felrugott, és az illyen esetben alig lehetne eleget tenni, az illető parancsnokság beszállásolási fogyatkozásáért volna tanácsilag megkeresendő. [...]

4-szer Befolyt többféle jelentések szerint némely háztulajdonosok eddig a beszállásolástol mentek maradván, azok feljegyzendök, és egyszersmind arrol értesitendök, hogy minden személy különbség nélkül a legközelebbi beszállásolást elfogadni tartozzanak. [...]

BFL IV. 1106. a. sz. n. Tisztázat.

1 Lásd a 140. a sz. dokumentumot.

139.

Havas József utasítja a pesti tanácsot a Radical Kör helységeinek zárolására[1]

Pest, 1849. február 20.

[Részlet]

A volt „Radical Kör" által báró Laffert örökösei házában tartott alkalmatosságnak bérben adhatás végetti felnyitása felsőbb helyről megengedtetvén; mielőtt azonban ez eszközöltetnék a mondott alkalmatosságban lévő bútorok kivált pedig könyvek és irományok pontos összeírása szükségesnek találtatván, e városi tanátsnak meghagyom: hogy Szloboda Ferencz tanácsnok által az említett bútorok könyvek, s irományokat irassa össze, ki ennek történtével a könyveket s irományokat egy zár s petsét alatt tartandó külön szobában helyeztesse el, az alkalmatosság egyéb részeit pedig a háztulajdonosok felelőssége mellett egyedűl tsak bérbe adás végett nyitva hagyván az eszközlöttekről az elkészítendő leltár kiséretében jelentését ide felterjessze .

Havas József
kir. biztos

BFL IV. 1303. e. 1175/1848–49. sz. Tisztázat.

1 1849 nyarán a Radical Kör elárverezte bútorait és könyvtárát — 2415 ft 46 kr értékben — és az összeg egy részét adósságai kifizetésére, a fennmaradó részét „a haza oltárára" ajánlotta. BFL IV. 1303. e. 1322/1848–49. sz.

140. a.

Sebastianovich Imre vízivárosi bíró jelentése a beszállásolási bizottságnak a katonalovak számára rendelkezésre álló férőhelyekről[1]

1849. március 6.

Igen tisztelt Központi Bizottmány!

[Részlet]

Az ide mellékelt táblás kimutatásbol meg gyöződni méltoztatik arrol, miszerint a Vizivárosban jelenleg legfeljebb csak 146 lóra vagyon még elégséges istálló, minél fogva ezen Albiróság olly kérelemmel kénteleníttetik az Igen tisztelt Központ Bizottmányhoz járulni: hogy a Vizivárosba utasítandó katonai lovak mennyiségét a fenebbi számhoz arányositani méltoztassék.

A Buda-vizivárosi
Albiróság nevében.
Sebastianovich Imre
biro

BFL IV. 1106. a. sz. n. Tisztázat.

1 Lásd a 138. b sz. dokumentumot.

140. b.

Óbudai tanácsi határozat az előfogatokról és azok árának a lótulajdonosokra terheléséről

1849. március 11.

Az előfogatokat bérbe adni akarván, miután többen jelentkeztek, kik egy társaságban lenni látszottak és ekkép az árlejtés siker nélkül maradna

Végeztetett:

Előfogatra mint eddig úgy ezentúl és minden ló tulajdonosok menni köteleztetnek olly megjegyzéssel, hogy minden állomásért (:statio:) a nyerendő nyugtatvány 3 vftig[1] pótoltatni és e felől fizetés minden helybeli földbirtokosokra aránylag felosztatni fog.

BFL V. 1. a. 186. sz. Tisztázat.

1 váltóforint.

140. c

Óbudai tanácsi határozat az előfogati díjak elosztásáról

1849. március 29.

Az előfogatok szaporodása a helyben lakó lótulajdonosokra nezve olly felette terhes lévén, hogy annak egyaránti felosztását a méltányosság igényli annálfogva

Végeztetett:

Az előfogatok terhe az egész községet és nem csak egyes lakosokat illetvén, az melly egész napra indúl, mint példáúl Budára az élelemtárba naponként 3 pfttal az, mely állomás szerint meg[y] és éjszakán túl maradt minden állomásra 2 pfttal, Pestre a vasúthoz 1 fl 36 pkral megfizettetni rendeltetik, rendkívűli esetek, melylyeknél kárpótlásról van szó, a tanács által az illető körülményekhez képest hozandó határozattal eldöntendők.

BFL V. 1. a. 301. sz. Tisztázat.

141.

Havas József értesíti a pesti tanácsot, hogy a főparancsnokság a várost felmentette az előfogatok kiállításának kötelezettsége alól

Pest, 1849. március 7.

A Császári Királyi hadsereg főparancsnoksága a katonaság élelmezésére kívántató czikkeknek a pesti katonai életestárból Gödöllőig való szállítását, — ennek gyorsabb és biztos eszközlése végett, s e városban az előfogatok kiszolgáltatása eránt fenforgó nehézség miatt a tábori szekerező katonaság által tétetni rendelvén, — e város az élelembeliek szállitása terhétől felmentetik ugyan, fennmaradván mind a mellett joga az illető élelmezési hatóságnak, rendkívűli szükségben, a helybeli fuvarosok segedelmét méltányos bér eránt igénybe venni.

Havas József

BFL IV. 1303. a. 427/1848–49. sz. Tisztázat.

142.

Havas József utasítja a pesti tanácsot a pártütőkkel, illetve az általuk megszállt vidékkel való mindennemű kereskedelmi kapcsolat megakadályozására

Pest, 1849. március 12.

[Részlet]

[...] e város tanácsának meghagyom: miszerint ne csak arra ügyeljen, hogy minden kereskedési viszony e város lakosai s a pártütőkkel, valamint is minden közvetett s közvetlen összeköttetés azokkal, s az azok által megszállva tartott vidékek lakosaival azonnal megszűnjön, hanem hogy kivált a dugárusság meggátlásául a helybeli szállítókat, kereskedőket, iparosokat, és fuvarosokat [...] különösen értesitse, s őket ovatosokká tegye, miszerint mind az, ki ennek ellenére cselekszik, s a pártütők által elfoglalva tartott vidékekre árukat, vagy bármi nemü holmikat küld, készít, szállít, vagy fuvaroz [...] büntetéssel okvetlenül sujtatni fog.

Havas József

BFL IV. 1303. a. 429/1848–49. sz. Tisztázat.

143.

Wladár G. M. pesti polgár és felesége engedélyt kérnek a tanácstól, hogy elköltözhessenek a városból[1]

Pest, 1849. március 13.

Miután majd mindenféle űzlet pangásban volna, szerinte keresetünk is annyira csökkent hogy mitt eddig minden eröltetés nélkül fizettünk jövendöre egy könnyen nem tellyesithetnénk, oda járul alázatos kérelmünk miszerént nekünk kik ekkóráig adónkat, ház és bolt bérünket is pontosan fizettük, erkölcsös viseletünket tanúsitó bizonyitványt adatni méltóztatnék s igy minden háborgatás nélkül Slavoniába nevezetesen Pozsega Városába utazhassunk. —

Tisztelettel maradván

A Nemes Tanács

alázatos szolgái
Wladár G. M.
és neje Wladár Antonia
született Heiml.

BFL IV. 1303. c. 1155/1848–49. sz. Tisztázat.

1 A kért engedélyt, s így a távozási engedélyt megkapták a várostól. Uo.

144.

Óbudai tanácsi határozat az adó és a polgárok tartozásainak beszedéséről

1849. március 29.

Az adó behajtása jelen rendkívüli körülményekben elmellőzhetlen lévén

Végeztetett:

Mind azon tartozások, mellyek 8 pftot felül nem haladnak az aljegyző vagy irnok által, azok pedig, mellyek 8 pftnál nagyobbak a tanácsnokok által behajtatni rendeltetnek.

BFL V. 1. a. 302. sz. Tisztázat.

145.

Óbudai tanácsi határozat a császári katonaság részére szállított ruhanemű kifizetéséről

1849. április 5.

[Részlet]

Méltóságos Havas József kir. biztos úr [...] parancsa következtében szállított kat[onai] ruhaneműek 5539 pft 50 xkrban kerülvén

Végeztetett:

Utalvány szerint a szállítóknak a helybeli vgazdai pénztárból kifizettetni rendeltetik.

BFL V. 1. a. 346. sz. Tisztázat.

146.

Havas József utasítása a budai tanácsnak a harangozás szabályozásáról

Pest, 1849. április 12.

Felsőbb meghagyás következtében a harangozás iránt olly rendelkezés eszközlése hagyatik meg: hogy miután e jelen körülményekben a harangozás bal magyarázatra és a lakosság nyugtalanitására is könnyen szolgáltathatna alkalmat, addig is, még a hadseregek[1] a városok kőzelében lesznek, a szokott reggeli, déli, és esti imádságra jelt adó harangszón kivűl, semmi egyéb temetési, vagy más okbóli harangozás helyt ne foglaljon. Miről az illető lelkészek, és egyházfiak olly hozzáadással értesítendők lesznek, hogy minden e tekintetben történhető visszaélés, vagy kihágás iránt ők fognak a legsúlyosabb felelet terhe alá vonatni.

Havas József

BFL IV. 1002. j. 1315/1847–50. sz. Tisztázat.

1 Április 11-én Aulich Lajos hadteste és Kmety György hadosztálya érte el Pest határát.

147.

Az óbudai tanács jelenti Bene Antal cs. királyi kerületi biztosnak a helybéli lótulajdonosok döntését az előfogatok kiállítása tárgyában

Óbuda, 1849. április 20.

Bíró Úr Nagyságos Bene Antal kir. ker. biztos úr rendelete következtében előterjesztvén, miszerint azon esetre ha az óbudai lótulajdonosok a cs.k. hadsereg részére előfogatra menni nem akarnak Ő Nagysága bizonyos számú előfogatokat Óbudára rovand, mellyek közül mindegyik naponta 30 pxral és zabbal és szénával Óbuda költségén felfogadni és ellátatni fog, mire összejővén az illető lótulajdonosok és nyilatkoztak s kivánságuk nyilvánítása végett felszóllíttatván

Végeztetett:

Harmincz három egy ellen kinyilatkoztaván, miszerint az előfogatot inkább megfizetni, mint magok elmenni kivánják, ennélfogva a Nagy. Kir. Biztos Úr azon kéréssel megkerestetni rendeltetik: hogy aránylag Óbuda részére előfogatra használható szekereket felfogadtatni méltoztatnék.

BFL V. 1. a. 391. sz. Tisztázat.

148. a.

Pesti tanácsi határozat a magyar táborba menő küldöttség tagjairól[1]

1849. április 23.

[Részlet]

Elnök polgármester jelenti miszerint [...] a Magyar táborba kimenendett küldöttség tagjává kinevezett Aigner Miklós tanácsnok, ezen általa csak nagy nehezen elfogadott tisztről tegnap késő estve ismét lemondott, azonban Tarone Ferdinánd alkapitány úr altal szóval tudatott azon főhadparancsnoksági fenyegetés következtében hogy további vonakodás esetére mint status rab Olasz országba fog deportáltatni a kényszeritésnek engedni volt kénytelen s igy a küldöttség ma delelőtti 10. ora tajban végre csakugyan eltávozott. [...]

BFL IV. 1202. a. 4162. sz. Tisztázat.

1 A magyar táborba menő küldöttség szükségességére Welden táborszernagy utasította a tanácsot a „két virágzó város kimélését" óhajtva, nehogy „virágzó Pest városa a lánczhiddal a művészet e remekével együtt okvetlenül az ágyúk tüzének martalékul adassék"; a tanács Rottenbiller Lipótot és Károlyi Istvánt küldte ki, akik azonban e megbízást nem vállalták el. BFL IV. 1202. a. 4087. sz. és 4088. sz. Havas József ezután nevezte ki Homonnai Boldizsár és Aigner Miklós tanácsnokokat. Uo. 4090. sz.

148. b.

Pesti tanácsi határozat a forradalom idején választott tisztikar visszahelyezéséről[1]

1849. április 24.

[Részlet]

Mai nap reggelére a császári beütő seregek a városból egészen kitakarodván[2], s alpolgármester Ságody Sándor d. e. 10 orára szokott módon közgyűlést hirdettetvén, a katonai hatalom ideje alatt polgármesterkedett Lechner Károly ugy szinte az említett hatalom által behelyezett többi tisztviselök is, a közgyülés elött hivatalukat leteszik — mire elnök alpolgármester inditványára a közgyülés törvényes hatóságába vissza lépettnek s a törvényesen választott és a törvénytelen hatalom által hivatalaiktól elmozditott tisztviselök ennek megszüntével a hatóság tisztviselöinek lenni közgyülésileg kijelentetnek, s állomásaik elfoglalására utasitattak. Miről a városi közönség falragaszok által értesitendő. Rottenbiller Lipót polgármester székének elfoglalására küldöttség által meghivatik. A városból eltávozott főbiró Graefl Jósef helyett visszatéréséig Madedl János törvényszéki tanácsnok helyettesitetik, ugy szinte Láng főkapitány állomására még visszaérkezendik eddigi főkapitány Terczy Szilárd meghagyatik, s az illetők j. könyvileg is értesitetni rendeltetik.

Rottenbiller Lipót föpolgármesterhez kiküldött képviselök azon jelentéssel térvén vissza, hogy öt hon nem találták s megbizásukat szóval nem, hanem hátra hagyott irattal teljesitették.

Ennek következtében a közgyülés ugyan azon elnöklet alatt folytatatva a szomszéd Czinkota helységben szállásoló magyar hadtest parancsnokságához Rottenbiller Lipót vezérlete alatt az alábbi következő tagokbol délutáni 1 orára számos tagu küldöttséget rendel a magyar hadsereg eddigi nagyszerü győzelmein s előmenetelein a város örömét, üdvözletét és szerencse kivánatát megvinni. [...]

BFL IV. 1202. a. 4254. sz. Tisztázat. Közli: FBM I. 188. o.

1 Lásd a 132. a sz. dokumentumot.

2 Welden táborszernagy, a leváltott Windisch-Grätz utóda április 20-án elrendelte Pest kiürítését, ahová április 23-án és 24-én Aulich Lajos II. hadteste vonult be. Budát április 25-én hagyták el — a Vár kivételével — a cs. kir. fősereg utolsó egységei.

148. c.

Aigner Miklós tanácsnok beszámol az Aulich Lajos tábornoknál[1] járt küldöttség fogadtatásáról

1849. április 26.

Aulich tábornok Úrnál tisztelgett küldött nevében, — Rottenbiller Lipót polgármester betegsége miatt meg nem jelenthetvén, — Aigner Miklós tanácsnok szóval jelentést tesz, a küldöttségnek testvéri örömmel s szivességgel fogadtatásáról.

BFL IV. 1202. a. 4198. sz. Tisztázat.

1 Aulich Lajos: 1849. február 25-től honvéd tábornok, a 2. hadtest parancsnoka. A szabadságharc utolsó hadügyminisztere (július 14-től). Aradi vértanú.

148. d.

Ságody Sándor alpolgármester jelentést tesz a tanácsnak Terczy Szilárd elfogatásáról

1849. április 26.

Elnök alpolgármester szóval jelenti Terczy Szilárd kapitánynak[1] elfogatását, s a közgyülést e hivatalnak ideiglenes betöltésére felszólítja. —

Lombay Imre tanácsnok a kapitányi hivatalba helyettesittetik, az állomás azonnal átvételére közgyülésileg utasittatván. —

BFL IV. 1202. a. 4199. sz. Tisztázat.

1 Lásd a 132. a sz. dokumentumot.

149.

Kossuth Lajos kormányzó elnök[1] „Nyílt rendelet"-e Irányi Dániel teljhatalmú kormánybiztosi kinevezéséről[2]

Debrecen, 1849. április 25.

[Részlet]

Mellynél fogva a nemzet által reám bizott hatalomnál fogva, adom tudtára Budapest városok hatóságának, tisztviselőinek s minden lakosainak, valamint a testvér főváros kebelébeni minden törvényszékeknek, s bármi néven vezetett hivataloknak, hogy ezen rendeletem által Irányi Daniel képviselőt Pest városanak a nemzetgyűléseni egyik követét Budapest városokra nézve teljhatalmu kormány biztosúl kineveztem, és kinevezem, adván neki a nemzet nevében minden szükséges hatalmat és hatóságot a testvér főváros körében mint azt elrendelni, megtenni s meg-

tétetni mi a haza erdekében s a testvér fővárosnak a haza számára biztositása végett szükséges; rendelvén és parancsolván a nemzet nevében, hogy intézkedéseinek mindenki a legszorosabb felelett terhe alatt engedelmeskedni tartozzék.

Az ország kormányzó elnöke
Kossuth Lajos s. k.

BFL IV. 1303. a. 488/1848–49. sz. Másolat.

1 Kossuth Lajos az 1849. április 14-ki trónfosztás után Magyarország kormányzója.
2 Lásd a 14. sz. dokumentum jegyzetét.

150.

A pesti tanács elfogadja a Függetlenségi Nyilatkozatot és tisztelgő küldöttséget nevez ki Kossuth Lajos kormányzó-elnök köszöntésére[1]

1849. április 28.

[Részlet]

A nemzetgyűlés e nagyszerű határozatának alaposágáról tellyesen meggyözödve, s indokainak igazságától áthatva Pest városa közgyülése az érdeklett függetlenségi határozatot általános lelkesedessel fogadja; a nemzet képviselőinek pedig e határozatért annál hálásabb köszönetet mond minél inkább sujtoltatott erkölcsileg s anyagilag a közelebbi majdnem négy hónap alatt a császári zsoldosok zsarnok önkénye által, és a hatoság öszinte s önkénytes hódolatát nyilvanitja, e határozat mint Isten által az emberi szivbe irt természeti s szazadokon át szentesitett emberi jogokon és törvényeken alapult iránt, s a határozat foganatositására s fentartására hatósága körében müködni szoros kötelességének tartja, s megajánlja mind azt, mi a haza fővárosának erejétől s áldozat készségetől telik. Végre Kossuth Lajosnak a nemzet képviselői által az ország kormányzojává választása a hatóságnak örvendetes tudomásul és alkalmazkodásúl szolgál; és ezenni öröménék, s mint a haza végveszélytöli szabaditojának a hatoság s e város érzelmeit tisztelgö küldöttség által nyilvánitni határozza.

A küldöttség vezérletével Rottenbiller Leopold polgármester, ennek akadályoztatása esetében Graefl Jósef fő bíró bízatván meg [...]

A fennt érdeklett határozat nyomatt példányai a lakoság közt kellö számmal kiosztatni rendeltetnek, a nemzet függetlenségének és ezzel kapcsolatban a győzelmes hadsereg által a város felszabadításának öröm ünnepét rendezni s erre idöt határozni, alpolgármester Ságody, a gazdasági bizottsággal és a fökapitány közbejöttével megbizatik; [...]

BFL IV. 1202. a. 4134. sz. Tisztázat. A dokumentumot eddig közli: FBM I. 189. o.

1 Pest város hatósága Kossuth Lajos kormányzó elnököt csak a június 5-i, pesti bevonulásakor köszöntötte.

151.

Debrecen város tanácsa értesíti a pesti tanácsot, hogy miután Pest és Buda az ellenség kezén volt, a Szent György-napi[1] *országos vásár határidejét májusra tette*

1849. április 30.

[Részlet]

Hazánk nagy részét s különösen a hazai kereskedésűnk középpontját Buda Pestet elfoglalt ellenséges seregek miatt maga idejében meg nem tartathatott Debreczeni tavaszi úgy nevezett Szent Györgynapi [sic!] országos vásárnak újjabb határidejeűl folyó évi Május hó 13-ka tűzetvén ki, ezennel hívatalosan felkérjük Pest Város Tanácsát, hogy [e] kö[z]zé teendő határ időnek Pest Város kebelében is kihírdetését általános köz tudomásra való jutását, nem csak városunk, hanem az egész kereskedés különösen a tisztelt város Polgárainak is érdekében, minél elébb eszközöltetni szíveskedjék.

Debrecen Város Tanácsa

BFL IV. 1303. c. 311/1848–49 sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Ezen még f. hó 4-én érkezett megkeresvény melly a város akkori veszélyes körülményeinél fogva közhirré nem tétethetett, miután a kihirdetni szorgalmazott határidő már különben is elmult tétessék a levéltárba. Pesten 849-ik évi Maj[us] 24-n .A v. tanács által.

1 Április 24.

152.

Irányi Dániel kormánybiztos letiltja az osztrákokkal együttműködött Pest városi tisztviselők nyugdíjának folyósítását

Pest, 1849. május 1.

Mind azon nyugdijazott várósi tisztviselőnek, kik a Zsarnók Austriai Kormánynyal elszőktek, vagy azoktól hivatalt vagy valamely megbizást fogadtak el, — nyugdijai kifizetését ezennel letiltom.

teljhatalmu Kormánybiztos
Irányi Dániel

BFL IV. 1303. a. 483/1848–49. sz. Tisztázat.

153. a.

A pesti katonai kórházak főigazgatója utasítja a tanácsot a Károly kaszárnyában fekvő betegek ellátásához szükséges szalma biztosítására

1848. május 4.

[Részlet]
Ismételve hivatalosan szóllítom fel a tisztelt Hatóságot, hogy még ma delután az Úgynevezett Károly laktanyában mint egy ezer beteg számára friss szalmát küldetni kötelességének esmerje, különben a betegeim azzal nem fognak elláttatni, kényszeritve leendek e feszolításom telljesítésére kórmány elnőki hatalmat igénybe venni [...]

Doktor Obonyai Örnagy
Törzsorvos[1]

BFL IV. 1303. e. 1243/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Obonyay János őrnagy, törzsorvos, Kossuth Lajos a „budapesti katonai kórházak igazgatójául" nevezte ki; Kossuth házi orvosa; a Károly laktanyában kialakított kórház igazgatója.

153. b.

Paulovics László helyettes városkapitány a budai polgármester intézkedését kéri a vizivárosi laktanyába elszállásolt beteg honvédek ellátása ügyében

Buda, 1849. május 9.

[Részlet]
A háromnyúl katonai laktanyában levő korház parancsnoka által jelentevén, hogy a közel 500 betegek számára szükségelt liszt s dara a vizivárosban nem szerezhetök: tisztelettel kérem: miszerint azonnal rendelést tenni méltóztatnék az iránt: hogy egy helybeli Molnármester a szükségelt liszt s dara szállitásaval szerzödésileg megbizassék.

Paulovics
hvkapitány

BFL IV. 1106. a. 2170/1849. sz. Tisztázat.

154.

Az óbudai tanács tudomásul veszi Feley Ede helyettes budapesti kormánybiztos[1] rendelkezését az előfogatokról és az elmozdított tisztviselők visszahelyezéséről

1849. május 6.

Felolvastatott Feley Ede úrnak mint a Pest s Buda t.[elj] hatalmú kormány biztosi felhatalmazási levele, melly szerint a község a katonaság részére megkivántató élelmiszerek és előfogatok irányában rendelkezéseit pontosan teljesíteni meghagyatott. Továbbá felolvastatott a Junius 15-én 848 tartott törvényes tisztújítás alkalmával megválasztott tanácsnokok s képviselök névjegyzéke, kik ezentúl előbbi jogaik élvezetébe visszatétetnek.[2]

BFL V. 1. a. 414. sz. Tisztázat.

1 Lásd a 25. sz. dokumentum jegyzetét.

2 Lásd az 50. c. és 132. c. dokumentumot.

155.

Görgei Artúr hadsereg főparancsnok[1] védelmi előkészületek megtételére utasítja a Pest városi kapitányságot[2]

Buda, 1849. május 7.

[Részlet]
főhadiszállás: Losofsky kert[3] május hó 7-én 1849

A város kapitányságának ezennel meghagyatik, holnap reggeli 5 órára 1200 fövénnyel töltött zsákot és 60 targonczát összveszedni, mellyek a Josef téren[4] a Vogel ház előtt lerakandók; ezenkivűl még 600 dolgosok és kőművesek olly formán összvegyüjtendők, hogy azok szükség esetében minden órában használhatók legyenek.

Továbbá olly intézkedéseket tégyen a városkapitányság, hogy mai délutánra a nádor vendégfogadó (:zum Erzherzog Stephan:) ugy szinte a jobbról és balról az említett fogadótól fekvő 2 vagy 3 házak tökéletesen üresek legyenek, mellyek pallásairól minden égő anyagok eltakarítandok.

Görgei Arthur
tábornok

BFL IV. 1228. 49. sz. Tisztázat.

1 Görgei Artúr honvéd tábornok több ízben fővezér, országgyűlési képviselő; 1849. május 7. és július 4 között honvédelmi miniszter.

2 1849. május 4-én a magyar fősereg körülzárta Buda várát. Hentzi aznap lövette — először — Pestet.

3 Azaz Laszlovszky kert.

4 Ma: V. ker. Lipótváros, József nádor tér

156.

A bombázások miatt a pesti közgyűlés határoz a tanács- és közgyűlések áthelyezéséről

1849. május 8.

[Részlet]
Elnök főbíró szóval előterjeszti, miszerint Görgey Arthur fővezértől vett értesités folytán, a város, az ellenség részéről a Budai várból folytonosan az ágyuztatás és bombáztatás veszélyének van kitéve, miért is a hatóság a város teremeiben nem maradhat, hanem annak alkalmas helyről gondoskodni kell.

Mindenekelött tekintve a körülmények rendkivüliségét, a jelen közgyülés, bár képviselő tagjai kellő számmal nincsenek, érvényes határozatok hozatalára magát feljogosítottnak, s kötelesnek kijelenti: ennek kijelentése után a hatoság ideiglenes szállása a polgári lövölde termeibe[1] kitétetik: ott úgy a föbb mint alsóbb tisztviselők a hivatalos órákban megjelenni, a tanács a körülmények szerint összeülni, és a sürgős s halaszthatlan tárgyakat elintézni köteleztetnek. [...]

BFL IV. 1202. a. 4382. sz. Tisztázat.

1 A mai Lövölde tér területén állott.

157.

Pesti tanácsi határozat a városi levél- és irattár, valamint a városi hivatalok költöztetéséről[1]

1849. május 8.

Elnök főbiró előadja, miszerint a magyar hadsereg fő vezérével Görgey Arthurral tartott értekezése nyomán, a város a Budai várban tartózkodo ellenség további rongálásainak, és bomba általi pusztitásainak valószínleg kitéve leend: minélfogva a városi levél és irattáraknak úgyszinte a közpénztáraknak tüzveszély elleni biztositásáról gondoskodni szükséges.

A levél és irattáraknak a városház pinczéiben leszállitása iránt a levél-tárnokok és a többi illető hivatalnokok utasitatnak; a pénz táraknak biztositása tekintetéből Ságody Sándor alpolgár m[ester], a hadi- és telek- Kasselik János tanácsnok a házi,- Aigner Miklós tan. a letét- végre Kerékjártó Alajos a gyám-pénztárak számadásainak berekesztésével az illetö pénztárnokok azoknak a lövész épületbe kiszállitására utasitatnak, a kapitányi hivatalnak e pénztárak kellő őriztetése kötelességévé tétetvén.

BFL IV. 1202. a. 4407. sz. Tisztázat.

1 A vár felszabadítása után a tanács a levéltár és a pénztárak, valamint a városi hivatalok visszaköltözéséről határozott. BFL IV. 1202. a. 4479. sz.

158.

A budai tanács kérelme Nagysándor József tábornokhoz[1] az otthonaikat elhagyni kényszerülő polgárok vagyonának őrzése tárgyában

Buda, 1849. május

Miután Nagysándor Tábornok úr parancsa következtében a vizivárosi és országuti lakosság hajlékát és vagyonát elhagyni kénytelenítetett[,] van szerencsénk hivatalosan megkeresni: miképen hadi rendeletét oda kiterjeszteni méltoztatnék: hogy az ott örködő magyar had sereg az elhagyott hajlékokra is őrszemét forditani sziveskednék; nehogy az előforduló lopások és betörések által a lakosság kárt tapasztalni kéntelenitessék.

Mely kérelmünk után tellyes tisztelettel vagyunk
Tisztelt hadi tér parancsnokságnak
alázatos szolgái

BFL IV. 1012. sz. n. Fogalmazvány.

1 Nagysándor József, 1848. június 19-től a pesti nemzetőrség őrnagya; november 1-től alezredes, 1849. áprilistól a Feldunai hadsereg lovasságának főparancsnoka; májustól tábornok. Budavár bevételénél, május 21-én, az elsők között tört be a várba csapatai élén. Aradi vértanú.

159.

Türnböck János helyettes budai polgármester1 értesíti Paulovics László városkapitányt[2], hogy az ostrom miatt a tanácsüléseket a Vízivárosban tartják[3]

1849. május 8.

Tisztelt fövárosi Kapitány ur!

Az utolsó, még a várban tartatott, tanács gyülésben határoztatott, hogy az esetben, ha a vár elzárattatna, a további tanácsgyülések a vizivárosban tartassanak, hogy így a nyilvános administratio akadályt ne szenvedjen, és a polgári rend, és biztosság fentartassék, ezennel tisztelt városi kapitány ur hivatalosan és barátságosan megkérettetik, hogy az országuton és az ujvárosban tartózkodó tanácsbeli uraknak tudtára adná, hogy minden nap reggel nyolcz orakor, ha csak valami rendkivüli akadály közbe nem jönne, a vizivárosi tanács teremben, megjelenni sziveskedjenek, mert csak egyesült erövel és bölcs tanácsal támogatva lehet a szükséges intézkedéseket tenni.

Egyébiránt igen kivánatos volna, hogy a család atják lakásaikat elne [sic!] hagynák, miáltal a rendetlenségnek és rablásnak tág kapu [nyittatik] miért is megkéretik tisztelt kapitány ur, ezt az ott tartozkodo család atjáknak tudtára adni.

Tisztelt fövárosi kapitány urnak

Kész köteles baráti
Türnbök János hely[ettes] Polgármester
és a tanács többi tagjai

BFL IV. 1012. sz. n. Tisztázat.

1 Türnböck János a Várban maradt Walheim János polgármestert helyettesítette.

2 Paulovics László, választott városi képviselő, városkapitány 1848–1849-ben. Lásd a 132. b sz. dokumentumot.

3 A kettészakadt budai tanács Walheim János polgármester elnöklete alatt a Várban május 7-én és 9-én; Türnböck János vezetése alatt május 8-án, 9-én, 10-én, 14-én, 16-án, 18-án, 19-én és 21-én nem a Vízivárosban, hanem Újlakon tartott tanácsülést. BFL IV. 1101. b. 438. sz.

160.

Feley Ede továbbítja Bajcsy Károly helyettes polgármesternek[1] Irányi Dániel utasítását, miszerint a Hentzi által a Várból kibocsátott[2] lakosok között rejtőző honárulókat le kell fogatni

Pest, 1849. május 10.

Feley Ede segéd kormány Biztosnak

Miután a Budai várbol Henczy altal szamos lakosok bocsajtottak ki, és telepettek le a vizivárosban és Obudán ezennel különős figyelmébe ajánlom Önnek azokra felűgyeltetni, mi végből a ház tulajdonosok oda utasitandók, hogy a nálok szálásba lévő egyének neveit azonnal beadják. Továbbá Repeczkÿ Ferencz Heves Nográd Megyei kormány biztos hozám intézet hivatalos levele következtében ha a budai várbol kibocsájtott egyének kőzt lennének Grof Forgács Sándor, Czente István, Lossonczÿ Plebános, Denike Hermán, Kacskovits Károly, és Osztroluczky Miklos; ezeknek mint az érintett kormány biztos alitása [sic!] szerint lázítási és honárulási bűnnel terheltettnek befogadásuk iránt a kellő rendezéseket megteendi.

Buda pesti telhatalmú biztos
Irányi Dániel

Felei Ede
segéd kormány biztos

BFL IV. 1106. a. 2176/1849. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Ezen rendelet Bajcsÿ Károly Budai helyettes Polgármester urral a véget közöltetik hogy annak értelmében intézkedjék, egyébb irant a rendelet azonnal visszaküldendő, nem különben annak foganatositásárol szóló névjegyzékekkel ellátott jelentése beváratván. Költ ÓBudán 1849 évi Május 11-kén.

1 Bajcsy Károly tanácsnok, valójában budai bíró 1848-tól 1862-ig.

2 Walheim János polgármester kérésére, Hentzi engedélyével 1849. május 6-án és 8-án mintegy kétezer ember hagyta el a Várat.

161.

A budai térparancsnokság levele a város kapitányának liszt őrlése és a császári katonaság részére készített ruhanemű lefoglalása tárgyában

[Buda-] Újlak, 1849. május 10.

[Részlet]

Értesülvén hogy Óbudán és Budaujvárosi[1] molnároknál örlött liszt létez, nem külömben több féle mesteremberekénél ruha nemek, mellyek az austriai katona kormánytól elkészítés végett adattak át; felszollitatik ezennel a fennebbi kapitányság akint rendelkezni, hogy mindenki[,] kinél liszt, vagy ruha nemek találtatnak, a fennebbi térparancsnokságnál, Budaújvárosban a plébánia háznál, magokat jelenteni köteleségüknek ismerjék.

Ujvárÿ[2]
örnagy

BFL IV. 1012. sz. n. Tisztázat.

1 Helyesen: újlaki

2 Ujváry István honvéd alezredes 1849 május közepétől júliusig Buda térparancsnoka.

162.

Feley Ede utasítása a [Buda]-újlaki bíróhoz[1] a honvédsereg részére kenyér sütése tárgyában

Óbuda, 1849. május 10.

Tisztelt Biró Úr!

E mai napon hozzám intézett levelére azt adhatom tudtára: hogy az ujlaki lakosoknak 50 mázsa liszt adatott ki kenyér sütés végett, a megsütött kenyér rakassék azonnal olly kocsikra mellyek azt előbb ide OBudára a Duna partra és innen egyenesen a táborba vihessék, hanem annak azonnal meg kell történnie, itt OBudán jelentsék magokat az élelmezési tisztnel, ki is nekik további utasitást adand. Az

vajjon süssenek e még többet és mikor önnek maga idejében adandó rendelettől függ.

Feley Ede
korm. biztosi segéd

BFL IV. 1012. sz. n. Tisztázat.

1 Birghoffer Ignác.

163.

Hajnik Pál országos rendőrigazgató rendelete útlevelek kiállításáról

Pest, 1849. május 11.

Pest Város hatóságának

A Pesti lakosok részére belföldre szólló útlevelek kiadása a Város kötelessége és joga lévén, utasittatik a hatóság hogy a jellemre és maga viseletükre betsületes lakosokat belföldre szólló útlevéllel lássa el.

Hajnik Pál
orsz. rendőri igazgató

BFL IV. 1303. c. 314/1848–49. sz. Tisztázat.

164.

Irányi Dániel értesíti a pesti tanácsot, hogy Nyáry Pál Pest megyei első alispánnal együttműködve segíti a városból menekülő lakosokat

Pest, 1849. május 15.

Nyáry Pál Pest megyei első Alispán, azon előterjesztésemre — tegyen rendelkezést az iránt, hogy a Pestről szomszéd falukra menekültek, ottan semmi némü zsarolásnak ne legyenek kitéve — azt válaszolván, hogy ő ezeknek számára a közelfalukban ingyen, szállást fog nyittatni: ezt oly utasitással tudatom a városi hatósággal, hogy a falokra kiköltözni szándéklókat, s magát e végett jelentőket — összeirva, azok számát, nékem 24 órákként jelentsék be.

Intézkedni fogok, hogy a kiszállittatás vasúton s az állomány költségén történjék.

Egyszersmind felszóllitom önöket, hogy mi elött a kiköltöztetés megtörténhetnék, a beállott essős idő kellemetlen, s egészségtelenségeinek eltávoztatása végett rögtön úgy intézkedjenek, hogy a városban de a lővonalon kivül eső, üres köz-, vagy akár magán épületekben, vagy egyes szobákba, s ezek elégtelensége esetére fedeles szinekbe a szabad ég alatt tanyázó népség — legelöl azok, kiknek semmi sátoruk nincsen — elszállásoltassék. —

Továbbá, mennyiben még ezen helyiségek (:localitások:) sem lennének elégségesek a menekültek befogadására — a már ki szállitott vásáros bódékon felül épittessenek önök mi elöbb, több, s nagyobb kiterjedésü deszka sátorokat. A szükséges deszkák beszerzését a város requisitio* utján is eszközölhetvén — az emberiség szaván kivül politikai okok is sürgösen ajánlják minden lehetőt elkövetni, mi a menekültek sorsát bár mi részben enyhíteni képes. —

budapesti t. h. kormánybiztos
Irányi Dániel

BFL IV. 1303. c. 308/1848–49. sz. Tisztázat.

* foglalás.

165.

A pesti közgyűlés határozata a távol maradó tisztviselők ügyében

1849. május 16.

[Részlet]

Tapasztaltatván miszerint több tisztviselők, a hatóság jelen szállásán hivatalos óráikon a város jelen sulyos körülményei közt kétszeresen vétkes hanyagsággal jelen nincsenek, valamint a közgyülést potló állandó bizottmányi képviselő tagok a naponkénti ülésekben nagyob részt nem mutatkoznak: s az által a körülményeknél

fogva gyakorta sürgős intézkedések hátramaradást szenvednek, s kellő eréllyek nem tellyesithetnek.

Azon tisztviselők, kik a hatóság jelen szállásán vagy épen nem vagy hanyagul szoknak hivatalos óráikon megjelenni, végzésileg s a lövölde ajtó felein felszegezéssel felhivatnak, hogy különbség nélkül mindennapon a hivatalos órákat [...] a lövölde teremeiben töltsék ki. Kik kötelességöknek e felhívás után is eleget tenni mulasztandják, hivatalaiktól elmozditás végett a kormánybiztosnak fel fognak jelentetni. [...]

BFL IV. 1202. a. 4449. sz. Tisztázat.

166.

A pesti közgyűlés jelenti a hadügyminisztériumnak az elrendelt rendkívüli toborzás teljesítésének akadályait

Pest, 1849. május 16.

A hadügyminisztériumhoz és (:Budapest városa t. h. Kormánybiztosához:)

Kedves hazánk köztudomáson levő körülményei, s a bitor hatalom által veszélyezett jogaink és köz szabadságunk tekintetéből, sietett hatoságunk, köteles buzgósággal, a ministerium felszólítására ujjoncz illetékünk helyett egy zászlóaljat fölszerelten megajánlani, azon szándékkal, hogy azt a lehetö leggyorsabban ki is állitsa.

A Buda várát körmei közt tartó ellenség azonban városunkat istentelen rombolásaival[1] olly állapotra juttatá, miszerint a lakosság legnagyobb részben hajlékaiból elűzve s elszéledve van. E körülmény ugy az általunk megrendelt toborzást rendkivül akadályozza, mint a sorshuzás alá esőknek elöállitását s egybegyűjtését teljesen lehetleníti.

Ezekről a hadügyministeriumot (:kormánybiztos urat:) nehogy az ujjoncz állitásbani késedelmünk buzgalom hijányának [sic!] vagy hanyagságnak tekintessék, azzal értesitjük, hogy mihelyt az emlitett gátló körülmények megszűnnek, a megajánlott zászlóalj kiállitását azonnal a legerélyesebben eszközlendjük. A megkezdett toborzás utjáni ujonczaink száma eddig 43.

BFL IV. 1303. a. 191/1848–49. sz. Fogalmazvány.

1 Hentzi Pest városát május 4-én, 6-án, 8-án, 9-én, 12-én és 13-án ágyúztatta. Igazán pusztító, tetemes károkat a 8–9-i és a 12–13-i ágyúzás okozott.

167.

Hivatalos jelentés a budai városi kórházban elhelyezett sebesült honvédekről

Buda, 1849. május 18.

[Részlet]

Hivatalos jelentés azon Honvédekröl, mellyek az városi kórházban béhozattak.

Szatmárÿ Mihál, vadász [...] mind a két czombja köröstül van lőve.

Blasko György, 9-ik zászlótól [...] jobb czomb csont el van törve.

Fratrits Ferdinánd Lengyel csapatnál [...] az al bal láb csont el vagyon törve.

Kratsek Ferenc tüzer [...] a mellén egy granat lövés.

Tobagy János 31-sz zázból csorvász lázban*

Fehér Sándor 34. zázból** csorvász lázban.

Pubraka Márton 3-ik zól [...] hányszékelésben.

Ivan András 3. zból csorvász lázban.

Potsi István 10. zból bal czomb csont mind középtáján el vagyon törve.

Aichsberg Károly úr had[nagy]nak [...] a bal mellén a puska lövés körösztül ment.

Kiss
városi főseborvos

BFL IV. 1012. sz. n. Tisztázat.

* bélfertőzésben.

** zászlóaljból

168.

Ludvigh János kormánybiztos a Vár ostrománál megsebesült katonák elszállítását kéri az óbudai tanácstól

Svábhegy, 1849. május 21.

Miszerint a várbevétel alatt sebesült honvédeink, mint a mai napnak ugyanannyi hős bajnokai a Ludoviceumban felállitott katonakorházba gyorsan ápolás alá adassanak, a város közönségének ezennel szoros kötelességébe teszem hogy a vár falai alá, valamint a várba kocsikat s a mennyiben lehet szalmával, merre a sérültek fektethessenek rögtön küldjön, meghagyván a fuvarosoknak, hogy a hol csak sebesültet látnak azt kocsira tegyék s rögtön a Ludoviceumba szállitsák. A halottakat pedig az illetö lelkész urak által temettesse.

Ludvigh János
kormánybiztos

BFL V. 1. c. sz. n. Tisztázat.

169.

Pesti közgyűlési határozat a Függetlenségi Nyilatkozat és Budavár visszavételének megünnepléséről

1849. május 22.

Elnök föbiró úr előterjesztvén: miként már azon alkalommal, midőn f. é. april hava 28-n tartott közgyülésen a Magyar Nemzet „függetlenségi nyilatkozata" kihirdettetett, egy örömünnepnek rendezésével a gazdasági bizottság megbizatott; — Ezen ünnepélynek megtartására f. hó 27-ét inditványozá kitüzetni, és egyszersmind a budai tábor főhadvezérét Görgey Arthur hadügyminister[1] urat is megkéretni: miszerint a fenkitüzött ünnepélyben a hadsereggel együtt részt venni sziveskedjék.

Elfogadtatott, s a főhadvezér meghivása végett fő biró elnöklete alatt Madedl János tanácsnok, Molnár József, Burgmann Károly, és Weinzierl N. képviselők kiküldettek. Egyéb iránt ezen határozat Ságody Sándor alpolgármesterrel, mint az ünnepélyt rendező választmány elnökével közöltetni rendeltetik.

BFL IV. 1202. a 4497. sz. Tisztázat.

1 Mészáros Lázár honvédelmi miniszter lemondása után Kossuth Lajos 1849. május 7-vel hadügyminiszterré Görgei Artúrt nevezte ki, aki július 5-ig töltötte be ezt a tisztséget.

170.

Óbudai tanácsi határozat az újoncozásról

1849. május 22.

Az ujonczállítás vétetvén kérdésbe, mire a szavazat többséggel

Végeztetett:

Az összeírt 19. 20. 21. 22 éves fiatalok a holnapi napra összehívandók és sorshuzásra felszóllítandók.

BFL V. 1. 415. sz. Tisztázat.

171.

Lángh Ignác, a pesti toborzási választmány elnöke, az újoncok felszerelésére 3000 forint utalványozását kéri a közgyűléstől

1849. május 23.

Ujjonczainknak minél elöbbi felszerelhetése végett, kiknek száma Buda várának szerencsés bevétele óta napról napra nevezetesen szaporodik, 3000 ezüst forintot utalványoztatni kérek, s azon esetre, ha illy összeg felett a tisztelt közgyülés

rögtön nem rendelkezhetnék, annak kölcsön utjáni elöteremtése végett határozni méltoztassék.

a toborzási valasztmány elnöke
Lángh Ignác

BFL IV. 1303. a. 480/1848–59. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A szorgalmazott 3000 pft, azaz három ezer forint pengő pénzben a mai napon e czélra felvett kölcsönből utalványoztatik, mire nézve e jkönyvi kivonat valamint a letéthivatallal ugy a számvevőséggel közlendő [...]

172.

Irányi Dániel felszólítja Buda városát, hogy a Függetlenségi Nyilatkozat kihírdetését és Budavár visszavételét ünnepelje együtt Pest városával

Pest, 1849. május 25.

Pest városa elhatározván az ország függetlenségi nyilatkozatának kihirdetésére, s Budavárosa szerencsés visszavételének örömére, közelebbi vasárnap, vagy is folyó hó 27-kén ünnepélyt rendezni; föl szollitom Budavárosa hatóságát, hogy ezen ünnepélynek Pestvárosával együtt leendő tartása iránt tegye magát érintkezésbe a Pest városa ez ügyben már kinevezett választmányával, s kövessen el mindent, hogy a nemzet életében előfordult ezen két nagyszerü esemény emléke méltón megünnepeltessék. —

Egyszersmind tudatom önökkel hogy a pesti lánczhíd igazgatósága ezen ünnepély iránt viseltető részvétnél fogvást, s a testvér föváros nagyobb kényelme végett az ünnepély napjára a lánczhidat gyalogosok ingyen átkelésére megnyitni szives lészen. —

budapesti t. h. kormánybiztos
Irányi Dániel

BFL IV. 1106. a. sz. n. Tisztázat.

173.

Irányi Dániel budai nemzetőr parancsnokokat nevez ki

Pest, 1849. május 25.

A közbatorság és rend fentartása e város kebelében, különösen a jelenleg itt szállásoló katonaság eltávozása után a budai nemzetőrség feladata lévén, — Miután ez most parancsnokság nélkül van[1]: az itt létező két nemzetőri zászlóalj parancsnokságával, jelesen az első, vagy is várbeléivel, Albert Ferencz ugyanazon Zászlóaljbeli Századost[2], a Második, vagy viziválrosiéval pedig Fischer Jakab[3] 2-k Zászlóaljbeli Századost ideiglenesen megbizom, és erröl a hatoságot ezennel értesitem. —

Budapesti t. h. kormánybiztos
Irányi Dániel

BFL IV. 1106. a. 1335/1849. sz. Tisztázat.

1 Lásd az 59. sz. dokumentum jegyzetét. A budai gyalogos és lovas nemzetőrség főparancsnoka, Kiss Miklós 1849 elejétől a magyar kormány párizsi megbizottja, gróf Teleki László mellett.

2 Lásd a 95. sz. dokumentum jegyzetét.

3 Fischer Jakab vízivárosi polgár, szíjgyártó, választott városi képviselő, a budai nemzetőrség századosa.

174. a.

Kapocsfi Imre közvádló[1] Irányi Dániel utasítására az osztrákokkal kollaboráló pesti lakosok javainak lefoglalására hivatalnokok kirendelését kéri a tanácstól

Pest, 1849. május 25.

[Részlet]

A hon árulók javai össze irása s lefoglalása Irányi Daniel Kormány biztos úrnak rendelete következtében, egy a közvádló hivatal, s más részről a helybeli városi hatóság által kiküldendő egyének együtt munkálkodásával lévén telyesitendő: a városi tanácsot annakokáért [...] hivatalosan megkeresem, hogy miután Pest városa területén a fen közölt javak igen számos helyen, s nagyobb mennyiségben létez-

nének, és azok kezelését egy egyén azon gyorsasággal mint a dolog természete igényelné nem képes telyesíteni — az érdeklett javak lefoglalása s illetőleg zár alá vételére kebeléből még két — értesités végett a közvádló hivatalhoz utasitandó egyént, kiküldeni méltóztassék.[2]

Kápocsfi Imre
pesti ker. közvádló

BFL IV. 1303. a. 476/1848–49. sz. Tisztázat.

1 Kapocsfi Imre ügyvédet Irányi Dániel 1849. május 1-én nevezte ki a pesti rögtönítélő bíróság közvádlójává, azaz ügyészévé.

2 A pesti tanács Gyurkovics Alajos másodpénztárnokot és Henszler Ignác irnokot küldte ki a közvádlói hivatalnok mellé. Uo.

174. b.

Kornis Károly közvádló átirata a budai tanácshoz Panajóth Farkas polgár ügyében

Pest, 1849. május 30.

[Részlet]

Panajóth Farkas azon vád alapján, miszerint Ő állitólagosan Buda vár elleni ostrom alkalmával a függetlenség, s honszabadság ügyében küzdö harczosainkra lövőldözött légyen, — a katonai parancsnokság által elfogatván a közvádló hivatalnak átküldetett. Nevezett vádlott ellen az előadott ügy f. évi Junius hó 4-ik napján reggeli 9 órakor a pesti kerűleti rögtön itélő bíróság eljárása alá fog bocsátatni.

Annál fogva hivatalosan kerestetik meg a czimzett hatóság, miszerint kebeléből, vagy a lakosság közűl mindazokat: kik az érdeklett ügyben alkalmas tudomással birnak, tanúság tétel végett a fennt kitett határidőre a pesti kerületi közvádló hivatalba (:Seminarium utza 313[1] szám alá:) az állomány költségén mulhatatlanul szálitassa be.

Kornis Károly közvádló

BFL IV. 1002. j. 1361/1847–50. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A kívánt tanuk átküldettek.

1 Ma: V., Belváros Papnövelde utca.

175.

Kunhegyi János ügyvéd a polgármester intézkedését kéri a Vár ostromakor halálosan megsérült két polgárasszony ingóságai ügyében

Buda, [1849. május 26.]

Tisztelt Polgármester Úr!

Bomba golyó által két aszonyság Neuverth Ferencz házában agyonütetet — a hátra lévő vagyományok (:kivéven a temetési költségeknek potolását:) Tisztelt Buda Városi Fiscusnak járandó lenne[1] —

Azért ezennel kérem kegyeskedne a fen emlitett Branauer s Neuhauser Aszonyoknak Vagyon[á]t — kiküldés mellet elfogadni — s részemre a bejelentés törvényes harmadrészét bisztositás alá venni. — tisztelettel maradván

alazatos szolgája:

Kunhegyi János
h ügyvéd

BFL IV. 1106. a. 2211/1849. sz. Tisztázat.

1 Azaz az örökös nélkül elhúnyt polgárok és polgárasszonyok vagyona a városra szállt.

176. a.

Lombay Imre helyettes pesti főkapitány átirata a budai tanácshoz egy új híd építése tárgyában[1]

Pest, 1849. május 28.

Pest város kapitányi hivatalától.

Buda főváros tisztelt tanácsának

Irányi Dániel Buda pest városi teljhatalmú kormánybiztos úrnak, egy újj [sic!] hidnak, a dunán alkalmas helyen, a két főváros közre munkálása mellett, lehető legrövidebb idő alatt leendő felállítása tárgyában, Pest város hatóságához [...] irt rendelete folytán, hivatalos tisztelettel felkérem a tisztelt hatóságot, hogy az e rész-

ben kebeléből kinevezett bizottmányt, holnap f. évi május 29-n d. u. 4 órára, a hid felállitása iránti tanácskozás végett hozzánk átrendelni sziveskedjék.

Lombaÿ Imre
város h. fökapitány

BFL IV. 1002. j. 1334/1847–50. Tisztázat.

1 A cs. kir. csapatok az április 23-ról 24-re virradó éjjel felgyújtották a hajóhidat. Lásd a 148. b. dokumentum jegyzetét.

176. b.

Irányi Dániel utasítja Feley Ede budai polgármestert[1] a hajóhíd építése körüli visszásságok megszüntetésére

Pest, 1849. június 5.

Felei Ede Buda városa polgármesterének

Tenczer Károly főmérnök által azon panasz terjesztetvén hozzám, hogy a hajóhíd fölállítása körüli munka a budai oldalon igen rendetlenül történik; — miután pedig minden erélyt föl kell használni a hajó hídnak mielébbi elkészitésére: — ezennel oda utasítom Önt, hogy rögtön 10-12 nemzetőrt rendeljen ki a budai oldalra, kik Tenczer Károly főmérnök utasítása szerint az ottani munkások között a rendet és fegyelmet főn tartani segélyül legyenek. —

budapesti t. h. kormánybiztos
Irányi Dániel

BFL IV. 1002. j. 1334/1847–50. Tisztázat.

1 Lásd a 25. sz. dokumentum jegyzetét.

177.

Schwaiger Vencel tabáni bíró értesíti a tanácsot a honvéd sereg részére kiszolgáltatott élelmiszerekről

1849. május 31.

[Részlet]

Amidőn a magyar sereg a városba jött — a váralatti térparancsnok — tisztelt Magassÿ Százados úr[1], az itt szállásoló tisztikarnak élelmezésére — 89 vft 36xrig vásárlott a város számadására — melly költségnek el — vagy nem elfogadhatása iránt e biróság a tisztelt tanácstól utasitásért esedezik . —

Egyszersmind értesítéskép kötelességének isméri meg említeni: hogy tisztelt Térparancsnok ur e külvárosban magának köztiszteletet aratott: — mert mind a mellett hogy itt temérdek mennyiséggel volt a katonaság — a rendet és békét közméltánylást igénylő czélszerűséggel fenn tartván — iránta hálàdatossággal tartozának [...] kik egyébiránt egész tisztelettel maradtunk —

A tisztelt tanácsnak

Alázatos szolgái
Schwaiger Wenczel
Tabani biro

BFL IV. 1303. 2991/1849. sz. Tisztázat.

1 Magassy Antal 1848. november 1-től honvéd hadnagy, 1849. január 17-től főhadnagy, május 14-től százados az I. hadtestben.

178.

Irányi Dániel utasítja Buda város hatóságát a cs. kir. kormány által kinevezett tisztviselők fizetésének visszavételéről[1]

Pest, 1849. június 1.

Ezennel oda utasittatnak önök, hogy a bitor osztrák kormánytol uj hivatalt s illetőleg előléptetést nyert városi tisztviselöktől, az ezen hivatal után felvett fizetéseket, avagy nétaláni nyugdijjokat vissza foglalják. — Jelentésök elváratván.

budapest t. h. kormányboztos
Irányi Dániel

BFL IV. 1106. a. sz. n. Tisztázat.

1 Lásd a 132. b. sz. dokumentumot. A budai tanács Paulovics László kinevezett tanácsnok, Weidinger Alajos törvényszéki főjegyző és Türnböck János kinevezett tanácsnokról tesz jelentést, mint akik Irányi utasítása alá esnek. BFL IV. 1106. a. sz. n.

179.

Ludvigh János kormánybiztos[1] *értesíti a budai polgármestert, hogy a cs. kir. hadsereg számára teljesített szolgáltatásokat a város nem fizetheti ki a polgároknak*

1849. június 1.

Azon szóbeli előterjesztése következtében, vallyon az ellenség számára tellyesitett mindenféle kiszolgáltatások, nevezetesen az előfogatok ára a város lakóinak fog e az állodalom által pótoltatni, vagy pedig e kármentesitési kötelezettség a városra háruland e? ezennel meghagyom, miszerint a városi pénztárt addig, mig ez iránt a kormány bővebben nem rendelkezendik, illyes az ellenség számára történt kiszolgáltatások fejében, igénybe venni ne engedje.

főtábori kormánybiztos
Ludvigh János

BFL IV. 1106. a. 2262/1849. sz. Tisztázat.

1 Ludvigh János újságíró, politikus; országgyűlési képviselő, 1849 nyarán főkormánybiztos.

180.

Balássy Antal helyettes budai főkapitány őrség kirendelését kéri a térparancsnokságtól az ország függetlenségének és Budavár visszavételének tiszteletére rendezendő ünnepség idejére

1849. június 2.

Holnap az az Junius 3-kán a városi hatóság az ország függetlensége és Budavár viszafoglalásának megünneplésére a Városmajorban 600. honvéd számára ebédet készitetvén, a Városi rendőri legénység részint itt, részint Zúgligetben, és más több helyeken a rend, és csent [sic!] fentartására lészen felállitandó; — mivel pedig ez ünnep nagyobitására az nyári szinházban egyszersmind ingyen előadás rendeztetvén, a rendőri személyzetből őröket oda alkalmazni képes nem vólnék: Tisztelt Térparancsnokságot hivatalos tisztelettel megkérem, miszerint illy alkalommal könnyen történhető zavar elháritása tekintetéből holnapi napra az érintett szinházba 30. honvédet illő jutalom mellett, hogy egymást felválthassák, rendeltetni, s engem erről hová elöbb értesiteni sziveskedjék.

Balássy Antal
városi hfőkapitány

BFL IV. 1012. sz. n. Tisztázat.

181.

Szölényi József honvéd alezredes[1] *ruhanemű és lábbeli készíttetését kéri a katonai kórház részére az óbudai tanácstól*

Óbuda, 1849. június 2.

Az Országos ruhabizottmánytól.

[Részlet]

Az összes hadsereg felszerelési kormány biztos Lukács Sándor úr[2] [...] szigoruan meghagyta: hogy az álladalmi katonai kórházak számára a nagy szükség miatt f. é.

junius 5-ke estveig Budapesten, és Óbudán legalább 2000 papucs, és 2000 kórházi vászony köpeny elkészitessék.

Van szerencsém tehát a tisztelt városi hatóságot ezennel megkérni: miszerint nekem e szent czél, és szigoru parancs végrehajtásánál segéd kezeket nyújtani, és az óbudai aszonyszabó czéhmestert — minthogy a férfi szabók már mással foglalkoznak — szigoru fenyiték terhe alatt holnapi délutáni órákban az új épületbe [...] rendelni, a vargákat (:Schuster:) és csizmadiákat pedig azonnal Grund Antal budai czéh mesterhez, ahol papucsnak való szabott bört kapandnak, azon hozzá adással utasitani méltóztassék, hogy a mai naptól számitva f. hó 5-ig minden mester, és legény naponkint egy pár papucsot elkésziteni köteles.

Szölényi
alezredes

BFL V. 1. c. sz. n. Tisztázat.

1 Szölényi József honvéd alezredes, 1848. november 11-től az Országos Ruhabizottmány főfelügyelője Óbudán.

2 Lukács Sándort, volt Győr városi kormánybiztost, Kossuth Lajos 1849. január 9-én nevezte ki országos hadfelszerelési kormánybiztossá.

182.

Budai közgyűlési határozat az ostrom alatt leégett házak ujjáépítésének szabályairól[1]

1849. június 4.

[Részlet]

A magát atyáskodó kormánynak hirdetett ausztriai ház béres szolgái vak dühökben polgártársaink hajlékait elhamvasztták ugyán de az okozott kár illy tetemes magasra nem fog vala rugni, ha az épületek és fedezetek, az ujjabb időkben felsöbb helyről kiadott szabályok szerint épitvék. A közgyűlési bizottmány, elkerülendő a gyulladásokból eredhető károsításokat, de tekintetbe véve külömben is mind azt, mi a polgárságnak külsőkép is ízlését a városnak pedig virágzását érdekli, elhatározá: mikép noha ugyan azokat kik hamuvá lett házaikat rögtön befedni kivánják, nem akadályozza, mind az által városi fő kapitány úr által oda utasitja, miszerént lakait fedni csupán cserép zsindellyel tartoznak, — a szükségkép vonandó tűzfalak felépitése önként értetődvén, az egészen ujonnan épitendő házak izlés kényelem és biztos felépithetése tekintetéböl Andorffy Károly F. úr elnöklete alatt [...] bizottmány küldeni ki a véget, hogy az épitésre vonatkozo részleteket kidolgozván jóvá hagyás végett ide mutassák be, hogy innen felsőbb megerösités végett felterjesztethessenek.

BFL IV. 1106. b. sz. n. Tisztázat.

1 Hentzi Pest ágyúztatásán kivül május 12-től kezdve éjszakáról éjszakára felgyújtatta a várfalakon kivűl eső házakat is. Ennek következtében a Vízivárosban mintegy ötvenkét épület rongálódott meg.

183.

A pesti közgyűlés kérelme a közlekedési minisztériumhoz a város égésekor kárt szenvedett háztulajdonosok részére beszerzendő épületfa kedvezményes szállítása tárgyában

Pest, 1849. június 7.

[Részlet]

Köztudomású azon példátlan galádság mellyel a trón fosztott zsarnok zsoldosai a budai ostrom nehéz napjaiban e virágzó város legszebb épületeit részint rommá lőni, részint tetemesen megrongálni, s így a több holnapi bitor uralma alatt különben is már minden tekintetben érzékenyen sujtott helybeli lakosságot még jobban megkárositani nem iszonyodott.

Alulirt hatóság egyik legszentebb kötelességének ismervén mindent elkövetni miszerint az okozott károk a különben is eleget szenvedett tulajdonosok lehető kimélésével s részint a hon fővárosa diszének minél elöbbi helyreállitása, részint a kormány és Nemzet gyűlés tagjainak elegendö szállásokkali elláthatása tekintetéböl lehetö legrövidebb idö alatt tökélletesen ki javittassanak mind a szükséges mennyiségü épületfa anyagok szállitása, mind pedig a kellö számú munkás kezek előallitása iránt tehetségéhez képest gondoskodott.

Mivel azonban előrelátható, miszerint károsult helybeli háztulajdonosaink közül többen leégett vagy haszonvehetlenné tett háztetőik helyett a helyben található s még szállitandó épületfa anyagok elégtelensége miatt Szolnokon lesznek kénytelenek készítetni új tetőket, az iránt kérjük meg a tisztelt közlekedési Ministeriumot hogy a Szolnoki vasútnál intézkedni méltóztassék: hogy Szolnokon Pesti károsult, s magukat a hatóság bizonyitványával igazolandó háztulajdonosok számára készitendő tetők a vaspályán Szolnokról Pestre vagy ingyen, vagy legalabb érezhetöen mérséklettebb áron annál inkább szálitassunk, minthogy több kárvallott háztulajdonosok eddigelé is már e kedvezmény reményében készitettek Szolnokban tetöket, mellyeket megtagadás esetében romlásuk nélkül nem is használhatnának.

BFL IV. 1303. c. 319/1848–49. sz. Fogalmazvány.

184. a.

Pest városi nagykereskedők, a Singer-testvérek panasza üzlethelyiségük használhatatlanná válása tárgyában

Pest, 1849. június 7.

Bétsi utszában [sic!] Haris házban tartott boltunkban a bomba beütvén vagyonunkban tetemes kárt okozott, és a szállást lakhatatlanná tette, mellyet most nem használhatunk, a boltok anyira meg vannak rongálva, hogy javitani lehetetlen, azt ujra kel épitteni, — a házi tulajdonos azonban a hasadékokat beakarja tapasztatni, mellyek megtörtivel a fenyegető veszél a berlö szemei elöl eltünik; — és igy közbátorság érdekéböl szükséges az épületet megvisgáltatni, és az épités tervét a Ház tulajdonosstól kivéve az épitést a személy és vagyon bátorság tekintetéböl rendeztetni; mindenek elött pedig müértők közbenjöttével megvizsgálásra egy Tanácsnok urat kiküldeni. — Maradván tisztelettel

Tisztelt Tanátsnak

alázatos szolgáji:
Singer testvérek
helybeli nagykereskedők

BFL IV. 1303. e. 1275/1849. sz. Tisztázat.

184. b.

Kanicser János pesti tanácsnok jelentése a Singer-testvérek panasza ügyében

1849. június 11.

[Részlet]

Tisztelt Tanács!

Singer testvérek [...] kérlevelük következtében a városi épitési bizottmány tartott helyszini vizsgálat után szerencséltetik jelenteni[,] mi szerént bár ha egy bomba által a bolthajlás be szakasztatott s az épület ezen rengés kővetkeztében, nehány hasadékokat kapott, a kőműves munkát illetöleg ezen épület meg rongált részei annyira helyre állitva találtattak, hogy az bár mennyi ideig még benn lakókra nézve veszélyes nem lehet. [...]

BFL IV. 1303. e. 1275/1849. sz. Tisztázat.

185.

A pesti közgyűlés előfogatok kiállítása alól kér felmentést a hadügyminisztériumtól

Pest, 1849. június 8.

[Részlet]

A pesti katonai térparancsnokság [...] irataiból értesültünk, mikép a tisztelt Ministerium rendeletéhez képest az előfogatok minden egyes státiora egy lótól húsz ezüst ftnyi fizetésért kiszolgáltatandok.

Ámbár eme rendelet átalában az egész országra terjeszkedik, mindazon által e város kebelében, hol a termesztés lehetlen, hol zab s a takarmány csak másod kézböl szerezhető, az istállok bére, a ló és cseléd tartása felette drága, a szerszámok jól karban tartása szerfelett költséges, az előfogatok ez ároni kiállitása teljes lehetetlen.

Minek folytán oda járul kérésünk, miszerint e város lakosait, — kik töbnyire kereskedők és kézművesek a legnagyobb szükség esetén kivül ember emlékezetet haladó szokáshoz képest az eléfogatok kiszolgáltatásátol, mellyet ily fövárosban létezö többbnyire disz, és kényelmi lovakkal teljesiteni különben sem lehet felmen-

teni, rendkivüli szükségben pedig midőn a megye elégtelensége miatt e városban található fogatok is igénybe veendök egyes statiora egy lótóli díjat 45 pkrra felemelni méltoztassék. Igy lévén csak a városi fogatok fizetése legalább közelitőleg oly igazságos, mint minő 20 xral a megyeieké.

Melly felterjesztésünk iránt a tisztelt ministerium mielébbi rendelkezését annál is inkább kérjük, mivel Pest megye által berendelt, és a számos átkelő katonaság részére szükségelt előfogatok kiszolgáltatására használt vidéki fuvarosok több napok ota elmaradtak, a helybeli fuvarosok pedig, kik mindennapi keresetük után élnek, a megállapított díjon előfogatokat kiállítani, végromlásuk nélkül képtelenek.[1]

BFL IV. 1303. a. 534/1848–49. sz. Fogalmazvány.

1 Szemere Bertalan belügyminiszter a kért felemelt összeget és a felmentést nem engedélyezte, uo.

186.

Vashegyi Alajos főtanodai igazgató kérelme a budai tanácshoz a kórháznak használt iskola kitakarításáról

Buda, 1849. június 8.

A budai oskolák épülete még Áprilhóban kórházzá alakítatott, és hosszas ágyuzás által is annyira megrongáltatott, hogy kitüzött czéljának meg nem felel. Ennél fogva, miután már a beteg katonák más épületekbe szállítattak, és különben is a másod évi kitisztitásnak ideje is közelget, alázatosan esedezem a tisztelt fővárosi Tanácsnak, meltóztassék oly rendeléseket tenni melyeknek folytán az emlitett epület kijavitatván és tisztittatv[á]n, a tanárok abban a nyilvános oktatást minél elébb elkezdhessék. Ezt bizton remélvén, vagyok kegyébe ajánlott

A Tisztelt fővárosi Tanácsnak

Vashegyi Alajos
[főgimnáziumi] és elemi fötanoda igazgató

BFL IV. 1106. a. sz. n. Tisztázat.

187.

Krause Ferenc posztónyíró legény folyamodása a budai tanácshoz letelepedési engedélyért

Buda, 1849. június [10.]

Alól írt alázatosan esedezem: Ha engemet az itteni lakásra — arra külföldröli engedelem nélkül — feljogosítani méltóztatnék — következő okokból:

Minthogy szűlőföldemre, Csehországba többé vissza menni soha sem kívánok — hanem e honnak híve, és örökös lakosává lenni egyedüli ohajtásom, — Szülőföldemet elhagyni pedig, és e honban, mint a szabadság dicső honában letelepedhetni azért hiszem magamat feljogosítottnak; minthogy azon koronás hatalom, melly szülöföldem, és e nagy hon fölött mindenhatóskodott — a Magyar Nemzet és hazában megszűnt lenni, s azzal azon viszonzó kelléki rendszer is — mint p. o. a kivándorlási engedelem, és visszakövetelési jog — miket e két nemzet hazafiaikra nézve egymástól az előtt igénylett már elenyészvék. — Mik szerint ha én szűlőföldemről, Csehországból kivándorolhatásomat kérném is, azt nem nyerném meg — ámbár engem e honból visszahívási joga nints többé; Mert én mint ember, a 19-ik században — kivált a magyar szabad ég alatt, emberi szabadságomat — mellyből szülőföldemen kivetkőztettem — ismét feltaláltam — Amiért mint a Magyar Szentügy kellékéért éltemmel is kész vagyok adózni — Melly okokból is feljebbi alázatos kérésemet megújjítván — mély tisztelettel maradtam

A tisztelt Tanácsnak

legalázatosabb szolgája
Krause Ferencz
posztónyíró — itteni lakos

BFL IV. 1106. a. sz. n. Tisztázat.

188.

A budai tanács kérelme Görgei Artúr hadügyminiszterhez a császáriak által elkobzott fegyverek visszaadásáért

Buda, 1849. június 11.

[Részlet]

Él, s nem holt meg, csak aludt a Nemzet, melyet a császári kegyelem századokon át, de különössen az ujj korban meg semisiteni akart; fel ébredt e nemzet, hogy oriási ereje nemes, ön tudat[á]ban büszkén verje határain dölyfös ellenét, ki létele legyilkolására élessen fent fegyverrel rontott be. És futnak a törvény taposok; el hagyta öket a bátorság el maga az Isten is; mert az ügy mit pártolának rabszolgaság volt, a magyar pedig él, mert szent ügye fölött örködik a gondviselés.

Amde midön honunkat, a már meg tört, de még, meg nem semmisitett ellen[ség] ellen megszabaditva s biztositva nem csak nem látjuk, de sött ujjabb meg támadásait tudjuk és várjuk: kérjük tisztelt Minister urat, miszerint azon fegyvereket, miket mint sajátunkat a bitor katonai hatalom kezünkböl ki facsart a mennyiben meg vannak adassa vissza, hogy szükség esetében mi is tényezői lehessünk a szabadság kivivásának, a nemzeti lét biztositásának.

BFL IV. 1002. j. 163/1847–50. sz. Fogalmazvány.

189.

Hont megye értesíti a pesti tanácsot, hogy a komáromi vár erődítési munkálatai miatt a budai vár helyreállításában nem vehet részt

[Ipolyság] 1849. június 13.

[Részlet]

Hont Megye közönsége —

Pest Város tanácsának.

[...] azon felszólításukra, melly szerint az osztrák vandalismus által az ország szívében Pest és Buda Városában okozott károk minél elöbbi kijavitása véget kömíves, és ács mester embereket, valamint napszamosokat megyénkbül le utasítattni kívánnak, van szerencsénk valaszolni; — hogy részint az illyetén mester emberek-nek megyénkbeni csekély száma véget, — de főleg azért, mivel a szükségelt kőmíves és ács mester embereket, valamint napszámosokat is a komaromi vár erősítéséhez lenénk kéntelenek utasítani. Önöknek bizalmas kívánságukat tettlegesen foganatba nem vehettyük. [...]

Hont megye Közönsége

BFL IV. 1303. a. 463/1848–49. sz. Tisztázat.

190.

Kiss József pesti csizmadia mester igazolást kér a tanácstól Pest bombázása idején elszenvedett kárairól[1]

Budapest, 1849. június [15.]

Mult hó 13-án Pestnek bombáztatása alkalmával a Lipót városi Templom melletti mázsa-háznak; — hól lakásom vólt, — végképeni leégése által én alólirt ugy is szegény adózó minden vagyonomtól megfosztattam; — Miért is felsegélésem s illetöleg karmentesítésem eránt az illetö ministeriumhoz folyamodni akarván,

Kérem a Tisztelt Tanácsot mikép elöterjesztésem valódiságának megvizsgálására Szenner Jósef h. irnok urat kiküldeni a tapasztaltat[an]dokról adandó tudositása nyomán a megkárosítasomrol hiteles bizonyitványt részemre kiadni méltoztassék maradván

A tisztelt Tanácsnak

alázatos szolgaja
Kiss Josef
elszegényedett csizmadia mester

BFL IV. 1303. e. 1559/1848–49. sz. Tisztázat.

1 A folyamodványt a tanács — miután kérelmező nem sürgette — levéltárba tenni rendelte. Uo.

191.

Belügyminiszteri rendelet Buda, Pest és Óbuda egyesítéséről

1849. június 24.

Hivatalos rész.
Az ország kormányzójának.

Az ide rekesztett rendeletben elősorolt okoknál fogva kerülhetetlenül szükséges és országlati szempontból kívánatos levén Buda és Pest fővárosoknak egyesítése; ezen rendelet jóváhagyás végett, sietek ezennel bemutatni.

Belügyminister
Szemere Bertalan

Helyeslem
Kossuth Lajos,
kormányzó.

Rendelet

Buda és Pest városokhoz, és Pest megye egyeteméhez.

Miután a lánczhíd rövid idő múlva tökéletesen elkészülvén, ezáltal meg fog szüntetni az anyagi akadály, melly a két törvényhatóságban elkülönözve élt s létezett testvér főváros egyesítését és szellemi összeolvadását nehezíté.

Miután a közigazgatás rendezése az egész magyar álladalomban halaszthatatlanná vált, hogy a mennyiben a természeti akadályok, s politicai nézetek engedik, a népszám és terület szerint a törvényhatóságok némileg összeolvasztás, némileg elválasztás által helyesb felosztást nyerjenek, s e szempontból is kiindulva a két testvér főváros arra van rendeltetve, hogy mind fekvését, mind lakosainak számát tekintve, ó Budával együtt, egy törvényhatóságot képezzen.

Miután e három hatóság együtt bír azon hivatással, alkotni a magyar álladalom fővárosát, s ez egyesítés nélkül közigazgatásunkból egység, összehangzás, egyszerűség, gyorsaság és pontosság örökké hiányozni fogna, mint hiányzik a személy és vagyon biztosíték ott, hol három most külön hatóság nyújt az üldözött vétkesnek menhelyet.

Miután a főváros csak úgy lesz hatalmas, ha benne egy igazgató hatalom lesz, csak ugy lesz lételében virágzó, ha törekvésében egy lélek, egy akarat által vezéreltetik, csak ugy lesz boldog, nyugodt, ha a külön érdekek egy közös érdekbe olvadnak fel.

Miután a magyar álladalomnak csak egy fővárosa lehet, mellynek élő erejét főleg Pest történeti ős emlékezetét főleg Buda adja meg; és miután végre az ország fővárosának dísze, ereje, hatalma, nagysága, egysége által föltételeztetik, mire az igazságtalan háborúval megtámadott hazának most különösebben nagy szüksége van.

Mind ezeknél fogva rendelem a mint következik:

1. Buda és Pest, s illetőleg ó-Buda hatóságának egyesítése elrendeltetik, s a testvér két főváros mint Budapest ezennel egyesíttetik.

2. A két törvényhatóság e rendelet vétele után három nap alatt tartandó közgyűlésből, hét és hét tagot küld ki, a kik az általam kinevezendő elnök alatt választmányt képezve, a nehézségek, érdekek, jogok miként kiegyenlítése, s a tisztikarok egyesítése iránt tervet készítenek, mellyet 12 nap lefolyása alatt felelet terhe mellett tartoznak nekem előterjeszteni.

A választmány elnökéül Nyáry Pál pestmegyei alispán neveztetik ki.

3. Egyszersmind, miután Buda városának ó-Budával határos területe annyira beépíttetett, hogy az utóbbi város Budának külvárosává lett, ó-Buda ezennel Buda-Pest hatóságába bekebeleztetik.

Belügyminister
Szemere Bertalan.

Közlöny, 1849. június. Nyomtatvány. Közli: FBM I. 280–281. o.

192. a.

Pesti kéményseprő legények folyamodványa a tanácshoz a város bombázásakor tanúsított helytállásuk megjutalmazásáért

Pest, 1849. június [27.]

Alolirott kémény seprő legények f. é. Majus 5-etől — egész 21-ig t. i. Pest városa bombáztatásának egész ideje alatt tüz őrségen lévén, e közben a városnak nem csekély szolgálatot tettünk.

Esedezünk ez okbol a t. városi tanácshoz, méltóztassék figyelembe véve az akkori szolgálat nehéz körülményeit — ahoz mért megjutalmaztatásunkat elrendelni.

Tisztelettel maradván

A városi tanácsnak

alázatos szolgái
többi társaik nevében is
Blobner Joseph
Frankovits Florián

BFL IV. 1303. e. 1316/1848–49. sz. Tisztázat.

192. b.

A pesti tanács helyt ad a kéményseprő legények kérésének

1849. július 10.

[Részlet]

Miután [...] [a] feljegyzett 17. kémény seprő legények a város bombáztatásának egész ideje alatt nem csak a tüzörséget látták el, a kiállitott tűzoltó karral egyetemben, — hanem az oltás körül is lehetö legnagyobb serénységgel müködtek, — s miután nekik az mert mestereik által fizetéssel látattak el, a tűz oltó karhoz felfogadott és kifizetett egyének közt fel nem soroltattak — ennél fogva a város irányába tett hasznos szolgálataik jutalmául az adó tárbol a rendkivüli költségek fedezésére szánt pénzekből 80 pft rendeltetik. [...]

BFL IV. 1303. e. 1316/1848–49. sz. Tisztázat.

193.

A budai takarékpénztár igazgatója tájékoztatást kér a tanácstól, felveszi-e a város részére rendelt kölcsön hátralévő összegét

Buda, 1849. június 27.

[Részlet]

Egyletünk által a tisztelt Város részére elrendelt tizezer pft. kölcsönből a napokban hivatalnokai által egyezer pft. felvétetvén, — felkérjük a tisztelt Városi Tanácsot,— miszerint a még hátralevő Kilencezer pft. mielébbi felvétele iránt nyilatkozni, s illetöleg annak felvételét eszközleni annál fogvást is méltóztatnék, minthogy jelenleg a pénztárunkban heverőben levő pénz iránt ellenkezö esetben másképp rendelkezni kényszeritve volnánk.

A budai Takarékpénztárnak 1849 évi Juniús hó 27-én tartott igazgató Választmányi Üléséből. [...]

BFL IV. 1106. a. 2776/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: A közgyülés a város szükségeinek fedezésére megkivantató oszletet a keb[eli] gyámtárból rendelvén kölcsönöztetni a takarék pénztári egylet szives ajánlata ez uttal el nem fogadtathatik.

194.

Albert Ferencnek, a budai és óbudai nemzetőrsereg ideiglenes parancsnokának panasza a polgármesterhez az őrhelyek elhanyagolt állapota tárgyában

Buda, 1849. június 27.

[Részlet]

A közbátorság és rend fentartása a nemzet örség feladata lévén, minden tölem kitelhetö módon azon vagyok, hogy a szolgálat rendesen és pontosan teljesítessék. Azomban a Nemzetőr polgártársaimnak egy igen igazságos panaszuk van, t. i. az őrtanyák jelen igen igen elhanyagolt álapota. Sok helyen se asztal, se pad se más nincs, a puszta négy falat kivéve, ugy hogy csakugyan nem lehet nemzetőrpolgártársainktól követelni[,] hogy olly igen rendetlen örtanyákban legyenek. Így pél-

dául az ideiglenes hajóhid őrzetére kirendelt Nemzetőrök a vas körtvélynél tanyáznak egy tökélletesen üres szobában, s ha ott intézkedés nem tétetik, ma holnap képtelen leendek az őrt kirendelni. Azért bátorkodom hatósági Elnök Urat ezennel hivatalosan s szeretettel fölkérni, miszerint a nevezett őrtanyát a szükséges őrbútorokkal ellátni méltóztassék.

Albert Ferenc
a budai s ÓBudai N. Őrsereg
ideiglenes parancsnoka

BFL IV. 1003. sz. n. Tisztázat.

195.

Thaisz Elek pesti tanácsnok jelentése az orosz betörés[1] elleni népfelkelés megszervezése tárgyában

1849. június 28.

Tisztelt közgyűlés!

[Részlet]

A hazába beütött oroszok elleni nép fölkelés rendezése mai napon a közlönyben kőzzétett kormányi rendelet nyomán e hatóságnak meghagyatván — alulírott [...] számu közgyűlési végzéssel olly végből küldedtem ki: hogy a helybeli nemzetörségi főtiszteket tűstént összehivatván közös tanácskozás utján ezen fölkelés rendezése tárgyában véleményt adjunk.

Minek következtében ma esti 6. órakor tartott bizottsági ülés alkalmával a budapesti nemzetőri főparancsnok s a helybeli nemzetőri főtisztekkel tartott tanácskozmányban a következőkben állapodtunk meg:

1-ör A fölkelésben mellynek idején minden hivatal kereskedés s üzlet meg fog szüntettetni részt venni tartozzék minden pesti lakos 18. évestől 50. évesig, kivétessenek azonban e szabály alól a lakosság élelmezésével foglalkozandó mesteremberek, a pénztár tisztek, a rendőrség, továbbá a megye s város szolgái.

2-or A felkelendő helybeli lakosság, a nemzetörségi fennálló zászlóaljakba soroztassék be,— melly végből

3-or Általános összeirás rendeltessék el akkép[,] hogy az illető nemzetőrségi századosok a századjaik kerületében lakó s a fennebbiek szerint főlkelésre minősitett lakosokat 48. óra alatt irassák össze s az elkészülendő névjegyzéket a felkelendő nép számának megtudása, — s a zászlóaljaknak ekkép történendő czélszerű szabályozása s feloszlása végett a főparancsnoksághoz mutassák be.

4-er Miután ezen eljárás által a nemzetőrségi zászlóaljak lét száma felettébb meg fog szaporodni, — a nemzetőri fő parancsnok utasítandó lenne, — hogy ha a zászló aljak szaporítását szükségesnek találná, ezek részére kinevezendő törzstisztekről eleve gondoskodjék.

5-ör Hogy pedig a nemzetőrség s helybeli lakosság kivonulásakor a helybeli legszükségesebb őrállomások ellátathassanak, — e végett a honmarandandó 50. évet meghaladott lakosok rendeltessenek[,] valamint a tűzi őrszolgálat is ezek által lesz teljesitendő. —

6-or A nemzetőrség zsoldja törvény értelmében járand ki, — egyébiránt szűkségesnek tartaná e bizottmány kimondatni azon elvet, hogy az elesendők netán hátramaradt családjárol a város gondoskodandik, valamint azokérol is, kik a családfö távolléte miatt nem lennének képesek maguk élelmezésére.

7-er A felkelő népet élelemmel a város lássa el, — melly végből is e bizottmány az élelmezéssel foglakozó mesterembereket már fennebb fölmentetni javallá, — miszerint pedig az élelmezés iránt jokorán rendelkezések tétethessenek, a végett volna a kormány fölkérendő, hogy a kiindulás idejét legalább 3. nappal előbb a hatóság tudomására juttatná. — Végül

8-or Minthogy a helybeli nemzetőrség egy üteg ágyúhoz megkivántató szolgálati s tartalék személyzettel is ellátva van, — a hadügyministerium megkérendő lenne[,] hogy a most érintett tűzérség részére egy üteg ágyút engedne át; az előfogatokrol az illető tüzér parancsnok hozzájárultával gondoskodandván.

9-er A népfelkelésben betegség vagy bármilly ok miatt részt nem vehetőknek igazolásaul szükséges levén vizsgáló bizottmányok felallitása; — ennek eszközlésével az illető zászlóalji őrnagyok tiszti karaikkal megbizathatnának; — a minden ok nélkül magokat visszavonók már a kormányi rendelet értelmében honárulóknak jelentetvén ki, ellenök az eljárás illy értelemben fog történni. — Végül

10-er Nehogy a helyb[eli] lakosok más helyekre leendő átköltözéssel is hazafiui kötelességüktől magokat elvonhassák, népfölkelésre minősített egyének részére a útlevél adás ideiglenesen betiltandó lenne.

A most érintettekrőli tanácskozás közben Neszvarba Venczel lovas nemzetőri százados előadván azt, mikép a lovas nemzetőrség szolgálata tekintetében előfordulható számtalan nehézségek miatt nehezen tehet majd tömegestöl szolgálatot; —

azt javallá, hogy a lovas nemzetőröknek szabad akaratára hagyatnék az, miszerint a fölkelésben vagy mint lovas, vagy mint gyalog nemzetőrök részt vehessenek; — minek folytán e választmány jelentő századosurat oda utasítá: hogy a lovas ugy szinte a gyalog nemzetörségi szolgálatot teendök névsorát a nemzetőri főparancsnoknak 48. [óra] alatt mutassa be.

Thaisz Elek
Pest városa tanácsnoka

BFL IV. 1303. a. 514/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Jelentő választmány által előterjesztettek még a következő észrevételekkel hagyatnak jóvá a közgyűlés által jelesül

az 1-őre nézve: felkelés idején e városban létező valamennyi oskolák is meg fognak szűntetni; az élelmezéssel foglalkozando iparosok alatt a molnárok, pékek és mészárosok értetnek, — kik a város és hadsereg élelmezésére szükségesek előállításával foglakozandván legfellebb két két segéddel a nép felkelés alól felmentetnek — valamint a gyógyszerészek is a városban létező betegek ellátásához megkivántató ugyanannyi segédekkel. [...]

Az 5-ikre nézve, a népfelkelés idején az őrállomások ellátásárol és szinte a tüzi örszolgálat teljesítéséről gondoskodni fog a hatóság

6-ra nézve: Sem a nemzetőrség sem a besorozandó felkelő nép zsoldot nem huzand — az elesettek családjáról, úgy szinte a felkelés ideje alatt magokat ellátni nem képes családok róli [sic!] gondoskodás iránt tett javallat elfogadtatik. [...]

9-ik pont jóváhagyatik, — s egyszersmind az is hozzáadatik: hogy miután a honért küzdő népfelkelésben részt venni a kivételeseken kivül minden honpolgár szent kötelessége lenne, — a minden ok nélkül magokat visszavonókon a becstelenség s gyávaság bélyege fog maradni. —

A 10-ik pontra nézve: útlevelek a vidékre csak a hatósági elnök engedelyével ellátott egyéneknek fognak adatni. — [...]

Végül miután a népfelkelésben is valamint egyéb hadi intézvényekben csak a szigorú fegyelem tarthatja fel a kellő rendet — e hatóság most érintett határozatáról a belügyministeriumot egyszersmind azon kérelemmel fogja értesiteni, hogy a felállitandó zászlóalljak részére a hadi törvényeket több példányokban olly végből küldeni meg: miszerint ezeknek többszöri felolvasása által zászlóaljaknáli fegyelem életbe léptethessék, s kellő szigorral fentarthassék. [...]

1 A cári orosz csapatok Paszkievics tábornagy parancsnoksága alatt 1849. június 17–18-án kezdték meg benyomulásukat Magyarországra, a kormány június 27-én népfelkelést hírdetett.

196.

Sebes Károly őrnagy, budai térparancsnok[1] nyílt rendelete a városházán található fegyverek beszolgáltatására

Buda, 1849. július 2.

Nyilt Rendelet

Melynél fogva Nagy Sándor térőrmester ezennel felhatalmaztatik: hogy a budai városházán találtató mindennemü fegyvereket összeszedvén; azokat ide a térparancsnoksághoz szállitassa annál fogva felhivatik buda [sic!] városi hatósága: hogy e részben a nevezett kiküldött egyénnek segéd kezet nyujtson.

Sebes Károly Őrnagy
térparancsnok

BFL IV. 1106. a. 2819/1849. sz. Tisztázat.

1 Sebes Károly honvéd őrnagy 1848. november 2-től Buda térparancsnoka 1849. januártól májusig, majd szolgálaton kívűli. Májustól ismét őrnagy a budai térparancsnokságon, júliustól feltehetően ismét ő a térparancsnok.

197.

Lukács Sándor, a magyar hadsereg fölszerelési kormánybiztosa 500 fuvaros kirendelését kéri az óbudai tanácstól az Országos Ruhabizottmány költöztetésére

Pest, 1849. július 2.

Az Országos Ruha bizottmánynak minden fölszerelési tzikkeivel együtt, rögtön költöznie kelletvén; — a haza e betses vagyonainak elszállítására számos fuvarosok kívántatnak, ezért hivatalosan fel kérem Ó buda Városa Törvényhatóságát, hogy e rendelet vetelével rögtön úgy intézkedjék, hogy hólnap reggeli az az július 3-án 3 órára reggel minden hatósága alatt levö fuvarosokat legalább is 500 fuvarost a leg nagyobb felelett terhe alatt Pestre az Újépület udvarába rendelye [sic!] — elvárja a fölszerelési kórmánybiztosi hivatal, miként az O budai hatoság minden útat es

módot el fog követni szorgalmát meg feszíteni, hogy hazafiúi kötellességének e részben is eleget tegyen.

fölszerelési Kormánybiztos
Lukács Sándor úr megbízásából
Millye Lajos
[...] titoknok

BFL V. 1. c. sz. n. Tisztázat.

198.

Katona Miklós őrnagy[1] *a pesti tanácstól őrséget kér a kormányzó szállása elé*

Pest, 1849. július 5.

Az ország Kormányzója szállására a rend feltartásra 12 nemzetörből állo örizet szüksegeltetvén ezennel a város hatosága megkerestetik azt megrendelve a Csány minister[2] szállására küldeni ahol a Kormányzo ur szálva van.

Katona Miklós
őrnagy

BFL IV. 1303. e. 1307/1848–49. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Elnöklő h. polgármester Ságody Sándor jelentésekint a kérdéses nemzetőrök már kirendelve lévén. [...]

1 Katona Miklós honvéd alezredes; 1848. szeptemberében elkíséri Kossuth Lajost toborzó körútjára; október 19.: őrnagy; 1849. április 19-től a Felsőmagyarországi hadsereg karsegéde, augusztus 9-től alezredes.

2 Csány László 1848. áprilisától kormánybiztos; 1848. december 31-től a főváros kormánybiztosa; a Szemere-kormány közmunka- és közlekedésügyi minisztere, 1848. október 10-én haditörvényszéki ítélettel kivégezték.

199.

Szabó Imre hadügyminisztériumi államtitkár[1] *köszönete Buda városának a beteg honvédek ápolásáért*

Pest, 1849. július 6.

[Részlet]

A Ministerium Buda városának ama készségéért, mellyet ápolásába ajánlott beteg harczosai gyámolitásában tanusitott a haza nevében szíves köszönetett szavasz, valamint a figyelmeztetésért is a gy[ó]gyszerek iránt; Ezek átvételére egy tábori gyógyszerészt kirendelt s a hatóságot pedig fölkéri a ministerium a gyógyszereknek saját költségén megtérités melletti kiszolgáltatására.

Hadügy ministeri
Álladalmi titkár
Szabó Imre

BFL IV. 1002. j. 1391/1847–50. sz. Tisztázat.

1 Szabó Imre honvéd ezredes 1849. május 25.: a Honvédelmi Minisztérium felszerelési osztályának főnöke, június 2-tól honvédelmi minisztériumi államtitkár, hadügyminiszteri helyettes.

200.

A budai tanács kérelme Csány László közlekedési miniszterhez, hogy a városba élelmet szállító polgárai átkelhessenek a Lánchídon

Buda, 1849. július 6.

[Részlet]

[...]

Az első szükségű élelmi szerek ugymint gabna, liszt, és vágó marha városunkba részint Pestről[,] reszint annak környékéről szereztetvén be miután a hajó hid nem létezik[,] komponi közelekedés pedig tetemes bajokkal és nagy költséggel lenne összekötve[,] a mondott czikkek hiányát már most is nagy mértékben érezzük, a készlet felemesztése után még nagyobban érezendők. Ugyan azért Minister urat

bizalom teljes tisztelettel megkérjük méltóztatnék kegyesen intézkedni[,] hogy molnáraink, mészárosaink s egyébb élelem szállitok általunk minden egyes esetre kiadandó igazoló levél mellett a láncz hidon [sic!] átkelhessenek.

BFL IV. 1002. j. 177. sz. Fogalmazvány.

201. a.

Hajnik Pál országos rendőrigazgató leirata az óbudai bíróhoz az elmaradt előfogatok ügyében

Pest, 1849. július 6.

Nyílt rendeletben utasitva volt az elöljáróság hogy a Budai élelmezési tárból a vasuthoz naponként szállittandó kenyérhez szükséges 25 szekereket felelöség terhe alatt rendelje ki az elöljáróság hanyagsága miatt azonban a szekerek ki nem állittattak és ekkép a kenyér szállittás megakadt.

A Kormány részéröl hivatalossan s komolyan intem önt hogy naponkint az élelmezési tárnál 1/2 5 órakor 25 szekér a fent mondott czélra megjelenjen, mert ha ezek elmaradása által akadály vagy kár lesz, Ön a kár megtéritésére szorittattni s erélytelenségeért érdemlett büntetés alá vonatni fog.

Állodalmi rend: középponti
osztály igazgatója
Hajnik Pál

BFL V. 1. c. sz. n. Tisztázat.

201. b.

Krövick Antal óbudai bíró válasza Hajnik Pál országos rendőrigazgatónak

Buda, 1849. július 6.

Tisztelt orsz. rendőri Igazgató Úr!

E mai napon vett ujabb rendelete folytán van szerencsém jelenteni miszerint Óbudának 62 pár lova lévén azok közűl 30 Szegedre a hadsereggel kiindittatott 3 az utászoknál helyben a kaszárnyában van, azon kivűl minden nap 3–4 az invalidusok számára kenyér és betegek szállitására szükségeltetik[,] ekkép összesen 25 esnék rendelkezésünk alá; miért is mind ezeket figyelmébe ajánlva nem külömben az aratás[,] melly immár beállott[,] úgy nem kevésbé azon körülmény is miszerint ha a hátra lévő 25 előfogati szekér holnap mozgásba tétetik kiüthető tűzveszély esetén a vizhordás is lehetlenné tétetik[,] végre hogy azon esetre[,] ha a kívánt szekér mennyisége ma igénybe vétetik holnap használhatlan leend, érintésre méltó alázattal kérem Tisztelt országos rendőri Főigazgató urat mikép nehogy akaratunk és ügyekezetünk daczára akadály avagy hátra maradás történjék jelen körülményekben a naponként kiállitandó előfogatok számát 10-re annyival inkább meghatároztatni méltóztatnék; a mennyiben különben a lehetlenséget vétségül felróni senkinek sem lehet; Betses utasitását magam alkalmazása végett várva maradok

BFL V. 1. c. sz. n. Fogalmazvány.

201. c.

Óbudai tanácsi határozat a városi pénztárban lévő magyar bankjegyek felhasználásáról

1849. július 8.

Strohberger Károly kontractualis pénztárnok úr előadván, miszerint pénztárában 3000 pft magyar pénzben léteznék, és azt jelent zavaros időben más czélra fordítandónak véli

Végeztetett:
Ezen 3000 pft a város gazdai pénztárnak kölcsönöztetni és avval az előfogati felülfizetés és egyéb kiadások fedezendők.

BFL V. 1. a. 510. sz.Tisztázat.

202. a.

Hajnik Pál parancsa a hajók Pestre szállításáról[1]

Pest, 1849. július 8.

Nyílt rendelet

Állad. rendőrségi tiszt Közsényi József megbizatik s utasittatik hogy a Budai Duna partnál álló minden nemű hajókat azonnal a pesti partra átszálitassa s ez iránti rendeleteiben a város hatóság által is segittendő, ha némellyek a hajók átszállitását azonnal készséggel nem akarnák eszközleni[,] a hajó elsüllyesztésére kiküldött úr utasitva van.

Alladalmi rendőrség középponti Osztály igazgatója
Hajnik Pál

BFL V. 1. c. sz. n. Tisztázat.

1 A kormány 1849. július 8-tól költözik Szegedre.

202. b.

A budai közgyűlés jegyzőkönyvének 454. sz. iktatókönyvi bejegyzése

1849. július 9.

A kormány eltávoztát jelenti.

BFL IV. 1101. b. Tisztázat.

203.

Gróf Zichy Ferenc cs. kir. országos főbiztos rendelete a budai tanácshoz a testvérvárosokban található élelmiszerek összegyűjtéséről és átadásáról

Buda, 1849. július 17.

[Részlet]

Tekintetes Stefanovich István[1] úr általam biztosi minőségben olly utasitással lévén kiküldve: hogy

1-őr a Buda Pest iker városokban, és Pest vármegyében található bár mi nemű élelmi szereknek — azokat is ide értve, mellyek valamint az előbbeni Felséges Cs: Királyi, úgy a forradalmi kormány által bevásároltatván még vagy természeti készletben meg vannak, vagy eladás s bármi más uton magánosok birtokába jutottak, — minden haladék nélküli öszve irását eszközölje,

2-or hogy ezen rendeletem pontos folyamatositására magához elegendő személyzetet vévén az illető törvényhatóságokat segéd kezek nyujtására kötelezze, — a jelen rendelet ellen szegülők hütlenségi fenyiték alá lévén vonatandók, végre

3-or hogy egyszersmind az irántis rendelkezzék: miszerint a molnárok s malmok tulajdonosai, a hozzájok szállitandó gabona nemüeknek azonnali megörlésére minden perczben készen legyenek. [...]

Gf Zichy Ferencz
Országos fő Biztos

BFL IV. 1002. j. 1399/1847–50. sz. Tisztázat.

1 Stephanovits István ügyvéd, 1847-től budai polgár.

204.

Gróf Zichy Ferenc rendelete a budai tanácsi tisztviselők kinevezéséről[1]

Pest, 1849. július 18.

[Részlet]

Ugy hiszem, nem szükség Önökkel tudatnom a helyzetet, miben hazánk egy év óta létez, s mellybe a pártütők azt az ország rovására kibocsájtott törvénytelen pénzzel a nép vérével s fegyveres kézzel minden áron dönteni folytonosan törekednek; mind ezeknek nagyobb részbeni lehető elhárítása a hatóság egyéneinek erélyes fellépésétöl, józan intézkedéseitől, és szilárd akarattali közremunkálásától függvén, midőn e tekintetbeni támaszt e város hatósága közébe szinte feltalálhatónak bizton reméllem, [...] tudom, miszerint rendesen az emberek hajlamaiban rejlenek a király és haza java feletti vitatkozások elemei, czélszerünek tartom a tanács azon tagokbóli alakítását életbe léptetni, kiket a folyó évi Január 25-én [...] kelt k. b. rendeletnél felsöbb meghagyáshoz képest tanácsnoknak kineveztem azon észrevétellel, hogy [...] az összes testület kiegészittését magamnak fenntartom.

A városi tanács e szerint ekép lészen alakitva:

Polgármester: Vallheim János úr,
alpolgármester: Türnböck János úr,
főbiró: Schreiber Ferencz úr,
Főkapitány: Schmidt Ferenc úr,
Tanácsbéliek: Keller Ferencz úr
Nékám József úr
Bajcsÿ Károly úr
Cullmann Fülöp telekbíró úr
Nerodolik József úr
Türnbök János, egyszersm alpolgármest
Brandtveiner János úr
Paldt József úr
Paulovich László úr
Temesvári Döme úr [...]

BFL IV. 1002. j. 1190/1847–50. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Alázatos tudomásul vett és zsinor mértékül szolgálandó ezen rendelet tartalmárol az illető, kinevezett tanácsnokurak értesitendők az eredeti pedig levéltárba teendő. [...] Kelt Budán 1849 évi Julius hó 18-án tartott tanácsülésből.

1 Lásd a 178. sz. dokumentumot.

205.

A budai tanács gróf Zichy Ferenc utasítását kéri a polgármester lemondása és további intézkedés tárgyában[1]

1849. július 18.

[Részlet]

A helybeli tanács alakitása tárgyában mai napon kelt, s hozzánk erkezett Kegyes rendelete kihirdetése alkalmával Valheim János főméltóságod által K. kinevezett polgármester szólag előterjeszté, miszerint ő ezen fényes és fontos hivatalnak úgy lelki mint testi erejének nagymértékbeni hanyatlása miatt megfelelni nem képes és azért ebbeli hivataláról tisztelettel leköszön kérvén a tanácsot[,] miszerint irásban is beadandó, s delutánni órákban tetleg be is adott leköszönését főméltóságodnak kegyes intézkedés végett azonnal jelentené fel.

A tanács az elnöki széket üresen rövid idöre sem hagyhatván, annak ideiglenes elfoglalására Türnbök János alpolgármestert hivta fel.

Mit főméltoságodnak Valheim János polgarmester ur irásbeli leköszönésének [...] alatti rekesztése mellett azon alázatos kérelemmel terjesztjük alá miszerint az ürességben lévő polgarmesteri állomás iránt kegyesen intézkedni méltóztatnék.

[...]

BFL IV. 1002. j. 183/1847–50. sz. Fogalmazvány.

1 Lásd a 203. sz. dokumentumot. Walheim János budai polgármester lemondását Zichy nem fogadta el, így hivatalában maradt egészen 1854-ig.

206. a.

Ságody Sándor pesti alpolgármester beszámolója a város küldöttségének gróf Zichy Ferenc cs. kir. biztosnál tett látogatásáról

1849. július 18.

Ságodÿ Sándor alpolgármester ur, mint a Gróf Zichÿ Ferencz országos királyi fö biztos ur Ő Excellentiája elébe meghívott küldöttségnek elnöke: szóval elöadja: miképen tisztelve emlitett kir. fö biztos ur annak elörebocsátása mellett, hogy a határt nem ismerö királyi kegyelemnél fogva, azok[,] kik a forradalmi kormány terroristicus intezkedései s rendeletei által valamelly különben tiltott cselekvésnek elkövetésére — meggyözödésük ellenére mintegy kényszerítőleg birattak — megkegyelmezést bizton várhatnak — a tisztviselöknek valamint szinte minden egyes polgárnak szigorú kötelességévé teszi, arra közremunkálkodni: hogy valamint egy részről józan magaviseletök, ugy más részröl, a csend és rend helyreállításául ide érkezett s még nagyobb számmal is e város környékére vonulandó cs. kir. hadseregnek szükséges élelemmeli kellö ellátása által Ö cs. kir. Apostoli Felsége Ferencz Jósef urnak s törvényes királynak kegyelmét ismét visszanyerhessék; s ennek kapcsán e várost pénzbeli elölegezéssel elösegíteni igérkezvén, még ma délelötti 11. órára küldöttséget magához rendeltetni kívánt, mellynek egyelöre 50000 frtot katonai szükségek fedezéseül szolgálandókat kötelezvény iránt kézbesíthessen; továbbá tisztelt Ő Excellentiája megemlítvén azt: hogy a helybeli izraliták a zavarok közben a felséges uralkodó ház irányában tanusított botrányos magokviselete miatt érezhetöbb bánásmódot érdelmelvén, ennek eszközölhetéseül azon házak, és tulajdonosaik jegyzékének elkészítését, és minél elöbbi feltejresztését — meghagyá, végre pedig: a küldöttség részéröl tett azon észrevételre, hogy a város más oldalroli segély nélkül alig ha fogja a fuvarosokat elegendö számmal kiállíthatni, Ö Excellentiája oda nyilatkozni méltoztatott: miszerint a fuvarosok hiányában — ha Pest megye részéröl az szükségelt számmal a megyei tisztviselök eltávozta miatt elö nem állíthatnának, — Ö felségétöl nyert felhatalmazásánál fogva Ö maga fog egy a városi hatósag által megajánlandó erélyes egyszersmind becsületes Városi tisztviselöt vagy polgárt e tekinetben Pest megyében való intézkedhetésül felhatalmazni, s kötelességei teljesíthetéseül szükség esetében katonai fegyveres erövel is gyámolítani: a marha husnak szoba hozott hiányára vonatkozólag megnyugtatásul azt jegyezvén meg: hogy az orosz cs. hadsereg 6000. darab marhát hozot maga után, kötelességül tevén egyszersmind e hatoságnak: hogy az eladogált reszint pedig eltitkolt aerarialis* javak kikutatásá és visszafoglalása iránt kellöen intézkedjék.

BFL IV. 1202. a. 6531. sz. Tisztázat. Közli: FBM I. 192. o.

* kincstári

206. b.

Hadisarc kivetése a pesti és óbudai zsidókra

Pest, 1849. július 19.

[Részlet]
A császári és királyi hadsereg főparancsokságtól

Pesten és Óbudán a két zsidó hitközség többirányú valóban gyalázatos és törvénytelen viselkedésével általában, különösen pedig a lázadók ügyének sokféle kedvezésével és támogatásával annyira kitűnt, és ezáltal törvényes császára és királya iránti gonosz érzületét és hűtlenségét olyan nyilvánvaló módon kimutatta, hogy ezért indítva érzem magam, hogy jól megérdemelt büntetésként, valamint más hitközségeknek figyelmeztetésül, egyenruházati és egyéb felszerlési tárgyakban az alábbi hadisarcot vessem ki éspedig Pestre és Óbudára egyenlő részekben:

A büntető rekvirálás az alábbiakból álljon:

Negyvenezer darab gyalogsági köpeny
Nyolcezer darab lovassági köpeny
Negyvenezer darab gyalogsági nadrág
Tizenhatezer darab kék lovassági nadrág
Nyolcezer darab sötétzöld lovassági nadrág
Tizenkétezer darab lovassági nadrág
Hatvanezer pár német cipő

Húszezer pár magyar cipő
Tizenötezer pár félcsizma
Hatvanezer darab ing
Hatvanezer darab gatya
Húszezer darab nyakravaló
Tizenhatezer darab nyakravaló fátyolszövetből
Valamennyi kész állapotban.
Továbbá:
Tizenhatezer rőf szürkés posztó
Harmincezer rőf fehér posztó
Nyolcszáz mázsa talpbőr
Négyszáz mázsa cipőfelsőrész
Háromszáz mázsa talpbélésbőr —
anyagban.

Ezeket a fajtákat egyenlő tételekben, éspedig az első részletet mai naptól számított egy hónap múlva, és aztán tizennégy napról tizennégy napra az újból létesítendő Egyenruházati Bizottmány hivatalába kell beszolgáltatni úgy, hogy hat hónap alatt az egész mennyiség le legyen adva.

Abban az esetben, ha az egyik vagy másik időpontban valamelyik fajtában késedelem állna be, az illető hitközségre ötszáz forint készpénz bírságot kell kiróni ércpénzben és azt tőle mindjárt be is kell hajtani, a pénzt pedig azonnal be kell fizetni a Hadműveleti Főpénztárba.

[...]

Továbbá mindkét zsidó hitközségnek, mégpedig négy napon belül, be kell szolgáltatnia az egészségügyi zászlóaljhoz, ugyancsak minden térítés nélkül:

Egyszáz lovat
Harminckét pár lószerszámot
Százkilencvenhat kurantert* és
Ötvenöt nyerget

Ezek alapján kell a városparancsnokságnak, mégpedig az óbudai zsidó hitközséget illetően a budai városparancsnoksággal egyetértésben, a polgári hatóságok és a zsidó hitközség elöljárói útján a szükséges intézkedéseket megtennie. [...]

Haynau s. k.
táborszernagy[1]

A dokumentum teljes szövegét közli: FBM I. 193–194. o.

* hátaslovat

1 Julius Haynau, báró 1849. májusától táborszernagy; a magyarországi császári csapatok főparancsnoka.

206. c.

Babarczy Antal cs. kir. főbiztos[1] parancsa az óbudai tanácshoz az előírt számú kenyér sütéséről és szállításáról

Pest, 1849. július 21.

A cs. kir. Seregek számára folyó hó 23-kára 150,000 kenyér részlet igényeltetik, mellyböl Óbuda városa 10,000 részletet kiálitani, és a Katonai raktárba beszállitani tartozik.

Egy kenyérnek, melly két részletet foglal magában leggalább 3 lb[2] és 4 latot kelletik nyomni.

E rendelet végre hajtásáért felelőssé teszem a várossi tanácsot, mert muladékossága erőszakolt requisitiót*, és ezzel számtalan bajokat háritana a Város lakóira.

—

Babarczy Antal
Országos főbiztos

BFL V. 1. c. sz. n. Tisztázat.

1 Babarczy Antal 1849 januárjától királyi biztos, júniustól a cs. kir. sereg élelmezési biztosa.

2 libra: font

* foglalást

207.

Az óbudai tanács jelentése [Babarczy Antal] királyi biztosnak a városi pénztár állapotáról

Óbuda, 1849. július [21.]

[Részlet]

[...] községünk felsőbb parancs következtében 10146 kenyér részletet a cs. k. hadsereg számára s ekkép még 146 részlettel többet a kívánt mennyiségnél szálitani, és valamint e részben úgy más tekintetben különösen az előfogatra nézve legpontosabban teljesité kötelességét, de most midőn pénztárainkból — a magyar bankjegyek átadatván — törvényes pénz hiánya annyira érezhető, hogy a város még szolgákat avagy trabantokat* [...] annál kevésbé a szállitott 10146 kenyér részletért a helybeli pékeket sem birja kifizetni, sőtt még [...] az eddig kiinditott előfogatoknak a szükséges élelemre legkevesebbet sem előlegezhet, miből csak engedelemetlenség és ellenszegűlés következhetnék és annak nyomán felsőbb parancsok teljesitése lehetlenné válnék. Mindezek elmellőzése tekintetéből alázattal esedezünk Excellenciádnak: miszerint a szállitott 10146 kenyér részlet árát részünkre kegyesen kifizettetni, nem különben a cs. kir. térparancsnokságnak közpénztárainkból átadott 12000 pftnyi magyar bankjegyekért törvényes pénzt kiszolgáltatni [...] méltóztatnék. Mély tisztelettel maradván

Nagyméltóságú Kir. biztos Úrnak
alázatos szolgái

BFL V. 1. c. sz. n. Tisztázat.

* azaz drabantokat, városi őröket

208.

Koller Ferenc helyettes polgármester jelentést tesz a pesti tanács tisztikarának hűségéről[1] és hiányos létszámáról

Pest, 1849. július 24.

[Részlet]

Mlgos királyi biztos ur![2]

Legbuzgobb tisztelettel fogadott azon kegyes rendelet következtében minélfogva e város tanácsát Havas József volt királyi biztos ur által rendezett alakban ideiglenesen megerösitni, s e városi hatoság minden tagjait felséges Urunk iránti hűség s tőrvényes rend fenntartásában buzgo közremunkálásra utasitni méltoztatott, Méltoságod elött hodoló érzettel nyilvánitjuk, hogy mi mint Ö Cs. Kir. Apostoli Felségének legbuzgobb hivei a köz jo elömozditására s a törvényes rend fentartására Mlgod kegyes parancsához képest minden erő s tehetséggel müködni egyenként és öszvessen legkészebbek vagyunk.

Minthogy azonban e városi hatoság körében a kőzügyi tárgyallások kellö gyorsaságát a tiszti személyzetben több hivatalnokok eltávozása által okozott hijjány hátráltatja, s e hijjány [sic!] főleg a jegyzői karnál annálfogva érezhető, mivel a tanácsnál föjegyzöi állomás mind eddig tetlegesen betőltve nincsen több tiszti egyének pedig jelenleg távul vannak — ezen körülményt addig is, mig a tanács s tőrvényszék elnökeitől s az egyes hivatalosztályok fönökeitől bekivánt tiszti személyzet egész lajstromát felterjesztetnők, ezen hijjány potlását tárgyazo kegyes intézkedés végett felterjeszteni — valamint a katonai élelmezési, szállitási, szállásolási s betegápolási ügyek könnyebb kezellésére hozott végzésünket is [...] bemutatni kivánjuk.

Koller Ferenc
hely. Polgármester

BFL IV. 1303. a. 342/1848–49. sz. Fogalmazvány.

1 A hűségnyilatkozatot Buda városa már július 12-én letette.

2 Szent-Iványi Vince volt helytartótanácsi titkár; 1849–1850-ben a pest-budai kerület cs. kir. biztosa.

209.

Gróf Zichy Ferenc megelégedését fejezi ki a budai tanácsnak az orosz hadsereg kórháza számára ajándékozott ruhaneműért[1]

Pest, 1849. július 25.

[Részlet]

Hivatalos úton örvendetes értésembe esvén: miszerint e városi hatóság a hozzá intézett felhivás következtében a császári orosz segéd hadsereg részére Pesten felállítandó korodák felszereléséhez ruha nemüekben 1000 darab inget, ugyan annyi lepedöt, és 500 darab szines vánkosczihát Pest város kapitányi hivatalába ajándok képen már is beszolgáltatott.

Midön e város tanácsának ebbeli dicséretes eljárása iránt (:azon remény kiséretében, hogy Buda város Ö cs. Kir. Fölsége I. Ferencz Jósef legkegyelmesebb Urunk iránti hü ragaszkodását jövöre is minden alkalommal hasonló buzgósággal tanusítandja:) teljes megelégedésemet kijelenteném, az iránt egyszersmind cs. kir. táborszernagy és fő hadvezér Báro Haynau Úr Ő Nagy Méltóságát hasonló méltánylatul értesíteni el nem mulasztom.

országos főbiztos
Zichÿ Ferenc (s.k.)

BFL IV. 1002. j. 1402/1847–50. sz. Tisztázat. Az irat hátoldalán az alábbi szöveg olvasható: Örvendestes tudomásul vett ezen nyilatkozat Türnböck János alpolgármester úrnak[,] ki ez ügyben leginkább fáradozott másolatba kiadandó. [...]

1 Lásd a 8. sz. dokumentum jegyzetét.

210.

Babarczy Antal utasítja a budai tanácsot kenyér és zab szállítására a cs. kir. hadsereg számára

Pest, 1849. július 27.

A cs. kir. seregek fővezérének ma vett szigoru rendelete szerint naponkint 80,000 kenyér, és 4000 zab részletek lévén Ketskemétre szállitandók, — minthogy a szállitások tekintetében a leggszorosb felelet teherrel tartozok, komolyan szólitom fel a Városi Tanácsot, illetőleg annak Elnökét, hogy a város kebelében lévő kocsikat minden válogatás nélkül összeszereztetvén, a tulajdonosokat már holnapi napon leendő megjelenésre kötelezze, kinyilatkoztatván, hogy a vonakodókat, és restelkedőket minden napi mulasztásáért 100 pengő forintnyi birsággal büntetendem.

Rendeletem mikképeni [sic!] végrehajtásának sikeréröl jelentést várok.

Babarczÿ Antal

BFL IV. 1106. a. 3164/1849. sz. Tisztázat.

211.

Ráth József és Barton József lipótvárosi káplánok kérelme évdíjuk felemeléséért[1]

Pest, 1849. július 29.

[Részlet]

Mélyen tisztelt városi Tanács!

Templomunk f. e. Május hóban lángok martalékává lőn. E csapás mélyen sujtá hiveinket, ugymint kiktől ez által sok lelki vigasztalás elvonatott; de még inkább érezzük mi e csapás súlyát, ugymint kik oltárunktól megfosztva mellynek szolgáltunk, más templomba kénytelenítettünk zarándokolni, hogy hivatásunk szabta adóját leróhassunk. Ide járul még a szomorú körülmény is, hogy mi ez által minden jövedelmi forrástól elzárva egészen csak a 100 pftnyi évdijjunkra szoritattunk; s mint hogy e sommával napjainkban még csak eltengeni sem lehet, szabad remény-

lenünk, miszerint a mélyentisztelt városi tanács, mostoha helyzetünket méltányolván, évdijunkat évnegyedenkint addig is, még egyházunk fölépülend, kegyesen megtoldani méltóztatandik. S midőn e kegyességért mély alázattal könyörgénk mély tisztelettel vagyunk.

alázatos szolgáji
Ráth Jósef
Barton Jósef
lipótvárosi káplánok

BFL IV. 1303. e. 1504/1848–49. sz. Tisztázat.

1 A káplánok kérelmét Szent-Iványi Vince jogosnak találta és teljesítését engedélyezte. Uo.

212.

Szent-Iványi Vince cs. kir. kerületi biztos utasítása Koller Ferencnek a Szent István-napi ünnepségre vonatkozóan

Buda, 1849. augusztus 17.

[Részlet]

Buda vár utzái a közelebbi események következtében, a Sz. István király ünnepén tartatni szokott ünnepélyes menetre alkalmas nem lévén, tisztelt uraságodat ezennel oda utasitom: miszerint a közönséget arról, hogy az emlitett ünnepélyes menet, a mondott oknál fogva ez évben meg nem tartathatik, s csupán a rendes egyházi ajtatosságok fognak a vár kápolnában elvégeztetni, nyomtatott falragaszok által értesitse.

Szent-Ivány [sic!]

BFL IV. 1303. e. 1429/1848–49. sz. Tisztázat.

213.

Szent-Iványi Vince utasítja Koller Ferencet, hogy a forradalom és szabadságharcban részt vett színészekről és a színházak személyzetéről tegyen jelentést

Buda, 1849. augusztus 21.

Köz intézeteknél, főleg pedig az erkölcsiségre annyira ható szinházaknál olly egyéneket, kik a forradalmi időszak alatt, főleg tetleges közremunkálásukkal ezen undok ügynek szolgálatot is tettek, tűrni nem lehetvén; miután a most visszatérök közt olly egyének nevei is emlitettnek, kik ez elött a szinházak személyzetéhez tartozván, elébb vagy utóbb a forradalmi párt szolgálatjába léptek át; most pedig ismét elhagyott helyük visszaszerzésére irányozzák törekvésüket, tisztelt Uraságodat sietve figyelmeztettni kivántam; miszerint az illető szinházak igazgatóságánál rögtön intézkedjék: hogy az eféle szinészek nembeli külömbség nélkül, ugy lehetőkép a szolgák is, a szinház személyzetébe csak azon esetre leendnek ismét visszafogadhatók, ha eddigi hol tartózkodásuk és viseletük módját az illető helyen bejelentvén, annak útján magukat kellőleg igazolandják. —

Szent-Iványi

BFL IV. 1303. c. 590/1848–49. sz. Tisztázat.

214.

Óbudai tanácsi határozat bor kiszolgáltatásáról a katonaságnak a császár születésnapja tiszteletére

1849. augusztus 22.

A helybeli cs. kir. katonaság számára a császári felsége f. é. születés napjakor 2 akó bor kiszolgáltatni a jegyző úr által terveztetvén

Végeztetett:

Az ajánlat elfogadtatván a két akó bor eladó Karl Ferenc úr által kiszolgáltatni és az adó pénztárból kifizettetni rendeltetett.

BFL V. 1. a. 590. sz. Tisztázat.

215.

Koller Ferenc jelentése Szent-Iványi Vince cs. kir. biztosnak hogy aKossuth Lajos pesti bevonulási ünnepségének költségei Graefl József pesti bírót terhelik

1849. augusztus 24.

[Részlet]

Méltoztatott [...] rendeletében a f. e. may [sic!] 27-én tartott népunepély költségeit azok vagyonában, kik az ünnepélyt vagy inditványozták, vagy tartására szavaztak, megvétetni parancsolni, e folytán [...] alázattal jelentem:

Miszerint érintett ünnepély inditványozói s megszavazói tárgyában tett nyomozásoknak eddigi sikere az lön, hogy a kérdezettek egyhangulag volt főbírót Graefl Jósefet inditványozójának vallották; Hogy kik járultak a kiadások utalványozásához szavazatukkal? ezt igazsagosan s lelkiesmeretesen kideriteni nem lehet. Nem lehet pedig azért, mert a közgyülési jegyzőkönyvek nem irattak alá a jelenvoltak által, csupán az elöterembe lévö tanácsszolgák feljegyezték a közgyülésbe menöket. [...] ide járul még az is, hogy a jegyzőkönyvek fejezetein az elnök tisztviselök és képviselök nevei kinyomatva voltak, s az illető jegyzönek minden ellenörködés nélküli kényire hagyatott a szolgák által mondottképen feljegyzett jelenlévöket az ivben fenhagyni, a nem jelenvoltakat pedig kitörülni; mi oly hanyagul eszközöltetett, hogy többször olly egyének fodulnak elö, mint a gyülésben résztvevök, kikröl köztudomás, hogy helyben sem voltak.

Illy körülményekben alig lehet meltányosan, s az igazság ösvényén házi pénztárunkat az illetö vagyonában kármentesiteni [...].

Kétségbe nem vont köztudomásra van azonban[,] hogy volt föbiró Graefl Jósef tette az inditványt, s minthogy annyi helybeli vagyonnal bir melly a havi pénztárbol illetéktelenül kifizetett 1767 pf 56 kr teritendö, — a tanács úgy vélekedik, hogy mondott összlet többször nevezett Graefl Jósef vagyonábol visszafoglalando lenne. [...]

Mély tisztelettel maradván

alázatos szolgája
Koller Ferenc
h. Polgármester

BFL IV. 1303. a. 555/1848–49. sz. Fogalmazvány.

216.

Koller Ferenc jelentése Eötvös József kir. jogügyigazgatónak[1] Kossuth Lajos lakásán talált konyhaeszközök lefoglalásáról[2]

Pest, 1849. szeptember 14.

[Részlet]

Folyó évi September 8-ról [...] hozzám intézett hivatalos levele kapcsában sietek tisztelet tellyesen tudatni, hogy azon konyhabeli réz, vas, czin és pléh eszközök felkutatása iránt, mellyek Duschek Ferencz volt forradalmi pénzügy minister parancsa következtében ez évi Junius 27-én a budai királyi palotából Kossuth Lajos lakába átszállitattak — a tanács részéröl megtétettek a kellö intézkedések.

Azon kivánatra vonatkozólag, miszerint a kérdéses konyha eszközök visszaszolgáltatására az illetök falragaszok által is felhivassanak, a tanács *bár mennyire szivén viseli a cs. k. család tulajdonához tartozó fentebb emlitett tárgyak visszaszerzését, a kivánt falragaszok általi közhirré tételt nem rendelte meg saját részéröl, — nem véli ezen utat* már czélhoz vezetőnek, miután mind a hadkerületi parancsnokság mind a helybeli térparancsnokság által több rendbeli hirdetmények *eredménytelenül* bocsájtattak ki e tárgyban *már* több alkalommal.

Ki egyébiránt kegyeibe ajánlott tisztelettel maradok[3]

Nagyságod

alázatos szolgája
Koller Ferencz
h. polgármester

BFL IV. 1303. e. 1462/1848–49. sz. Fogalmazvány.

1 Eötvös József (1798–1883) királyi ügyész (jogügyigazgató), a hétszemélyes tábla ülnöke, 1877-ben kapott báróságot. (Nem azonos az íróval).

2 A császári királyi 3. hadosztály biztosa 1849. július 16-án utasította a pesti tanácsot Kossuth Lajos javainak lefoglalására. BFL IV. 1303. e. 1297/1848–49. sz.

3 A dőlt betűs részek az iratban áthúzva szerepelnek.

217.

Szent-Iványi Vince utasítása a budai polgármesternek a forradalom legyőzésére tartott ünnepségről

Pest, 1849. október 1.

[Részlet]

Ő cs. kir. Felsége Ferencz-József Urunk névünnepe f. hó 4-én lévén megülendő: a legkegyesebb fejedelem jolléteérti egyházi szertartások a Budai vár főtemplomában aznap reggeli 10. órakor — nemkülönben a gyászos emlékü forradalom szerencsés legyőzéseért a fegyverek erejét vezérlő mindenhatóhoz hála imák f. hó 9-én szinte reggeli 10. órakor ugyanazon szentegyházban fognak tartatni.

Ezekről tisztelt uraságodat szükséges tudomás s kellő intézkedés végett ezennel értesitem.

Szent-Iványi

BFL IV. 1002. j. 1416/1847–50. sz.Tisztázat.

218.

Feszl Auguszt tanácsnok jelentése Kaiserheim Franciska pesti lakosnak a város bombázása során elszenvedett kárairól

Pest, 1849. október 3.

[Részlet]

Tisztelt Tanács!

Kaiserheim Franciska asszony folyamodványára[,] mellyben Pestváros bombáztatása alkalmával a Lipótvárosi bálvány utczában[1] 195 sz. a. fekvö házon tüz és bombáztatás által szenvedett kárról magának hiteles bizonyitványt kiadatni esedezik [...] jelentem: hogy a julius hóban ez érdemben müködött bizottság jelentésekint a Lipótvárosi 195. sz. a. fekvő egy emeletes háznak teteje egészen leégett, elsö emelete beégett, s különben is a ház nagy részben lakhatatlanná tétetett, melly kár a kiküldött bizottság által számmal 6,000 pftra becsültetett.

Feszl Auguszt
tanácsnok

BFL IV. 1303. e. 1658/1848–59. sz. Tisztázat.

1 Ma: V. Október 6. utca.

219.

A pesti tanács határozata Haynau, Jellacsics, Paskievics és Windisch-Grätz díszpolgárrá választásáról[1]

1849. december 31.

Elnöklő cs. kir. tanácsos és főpolgármester Koller Ferencz ur következő inditványal nyitá meg az összes tanács ülést: azon jótétemények emlékezete, melylyeket a most hanyatló év leforgása alatt Austria és Oroszország egyesült seregeik magas hadvezérei nyujtának, kötelességünkké teszi, a szivünkben törülhetlenül vésett hála és tiszteletünk, egy szembetünő, maradandó jelét emelni, s ennél fogva indítványozom: miszerint a bátor diadalkoszorúzott báro Haynau Gyula cs. kir. szertabornagy és hadifőparancsnok Ő Excellentiáját, ki e hont a forradalom igájából felszabadítá, azon nemes emberbarátot, ki a szígort és a kegyeletet ritka tapintattal és szerencsés arányban egyesiti, — ugyszinte Baró Jellachich Jósefet cs. kir. szertábornagy és Dalmát, horvát és slavon országi bán ő excellentiáját nemes harcztársát, a kinek elszánt bátorságának, a felséges cs. kir. uralkodó házhozi rendületlen hüségének, és ragaszkodásának az összes birodalom jobbádán megmentését köszöni; — Továbbá arrol meggyőződve, hogy a vészteljes magyarhoni forradalom oly gyors s oly végképpeni lesujtatásának egyik főbb tényezője az orosz Császár Ő felsége legvitézebb vezére vala; azért ő magasságát a varsói herczeg és eriváni grof Paskievicz János a cs. orosz seregek bátor, babérkoszorúzott, s a világ két részeiben mindég győztes főparancsnokát — két nagy birodalom magasztos egyetértésének örökítéseül, végül pedig

herczeg Windischgrätz Alfred cs. k. tábornagyot, kinek csüggedetlen bátorsága a forradalom hydráját a birodalom székes varosában legyőzte s ez által ura Császárja thronját a vész közepette oltalmazta; s e végből m[é]l[tósá]gos cs. kir. Pestkerületi főispán Szentiványi Vince úr közbenjárása kikérendő lenne, hogy eme nyujtott csekély adományt elfogadni kegyeskedjenek.

Baro Haynau Gyula szertabornagy Ő excellentiájához pedig egy küldöttség őt megkérendő járulna, miszerint ezen hála jeleink elfogadásával szerencséltessen.

Eme indítvány közörömmel és egyhnagu közakarattal elfogadtatván báro Haynau Gyula cs. kir. szertábornagy és hadi főparancsnok Ő Excellentiája, báró Jellachich Jósef cs. kir. szertábornagy és Dalmát, Horvát, s Slavon országi bán Ő Excellentiája, eriváni gróf Paskievicz János varsoi herczeg orosz cs. tábornagy és főparancsnok Ő magasságát, végül Vindichgrátz [sic!] Alfred cs. kir. tábornagy, ő herczegsége szab. kir. Pest városa dísz polgárainak kineveztetnek; adván ez által nekik mind azon jogokat s szabadalmakat, mellyekkel e minőséggel felruházottak e város területében bírnak, s Ő felsége kegyelméből birandnak — s e végből m[é]l[tósá]gos Pest kerületi cs. kir. főispán Szent Iványi Vincze úr a részbeni közbenjárása, miszerint kieszközölni kegyeskedjék, hogy a tanácsnak eme csekély adományát fentisztelt nagy férfiak elfogadják — kikéretni — Ő Excellentiája baró Haynau szertábornagy úr pedig índitványt tevő cs. kir. tanácsos és főpolgármester Koller Ferencz úr vezénylete alatti tanácsi küldöttség által a díszpolgárság elvallalására alázattal megkéretni határoztatik.

Közli: FBM I. 197–198. o.

1 A budai tanács 1850. március 4-én választotta díszpolgárává Haynaut, Felix Schwarzenberg herceg miniszterelnököt és Karl Grünne grófot, Ferenc József szárnysegédjét. BFL IV. 1102. a. 21. sz.

Irodalomjegyzék

Forrás

Pest szabad királyi város levéltára

Pest város tanácsának iratai

BFL IV. 1202. a.	Tanácsülési jegyzőkönyvek
BFL IV.1202. g.	Levelezések
BFL IV. 1202. pp.	Lajstromozatlan tanácsi iratok
BFL IV. 1228.	Pesti Történeti értékű okmányok
BFL IV. 1303. a.	Közigazgatási iratok 1848–1849
BFL IV. 1303. c.	Rendőri iratok 1848–1849
BFL IV. 1303. e.	Vegyes iratok 1848–1849

Buda szabad királyi főváros levéltára

BFL IV. 1001. b.	Buda város választó polgárságának iratai

Buda város tanácsának iratai.

BFL IV. 1002. a.	Tanácsülési jegyzőkönyvek
BFL IV. 1002. j.	Tanácsi levelezés
BFL IV. 1002. ff.	Országgyűlési iratok
BFL IV. 1002. uu.	Vegyes iratok
BFL IV. 1003.	Buda város Gazdasági Bizottmányának iratai
BFL IV. 1012.	Buda város Kapitányi Hivatalának iratai
BFL IV. 1019.	Történeti értékű iratok

Buda város bizottmányi közgyűlésének iratai 1848–1849

BFL IV. 1101. a.	Jegyzőkönyvek 1848
BFL IV. 1101. b.	Iratok 1848–1849
BFL IV. 1106. a.	Buda város tanácsának iratai. 1848–1849. évi iratok

Óbuda mezőváros Levéltárának iratai

Óbuda város Tanácsának iratai

BFL V. 1. a.	Tanácsülési jegyzőkönyvek
BFL V. 1. b.	Tanácsi iratok
BFL V. 1. c.	Vegyes tanácsi iratok

Nyomtatásban megjelent művek:

Baraczka István:
Buda főváros első törvényhatósági közgyűlésének megalakulása. 1848. In.: Tanulmányok Budapest Múltjából X. k. Szerk.: Némethy Károly és Budó Jusztin. Bp. 1943. 235–255. o.

Schmall Lajos:
Adalékok Budapest székes főváros történetéhez. 1–2. k. Bp. 1899.

Spira György:
A magyar forradalom 1848–49-ben. Bp. 1959.

Spira György:
A pestiek Petőfi és Haynau között. Bp. 1998.

Szőcs Sebestyén:
Irányi Dániel pest-budai kormánybitossága 1849-ben. In: Budapest Főváros levéltára közleményei 78. Bp. 1979. 99–150. o.

Urbán Aladár:
Batthyány Lajos miniszterelnöksége Bp. 1986.

Wildner Ödön:
Pest és Buda közigazgatásának története az 1848–1849-i szabadságharc alatt. Bp. é.n.

Az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc története. Szerkesztette: Hermann Róbert. Bp. 1996.

Az 1848–1849. évi minisztertanácsi jegyzőkönyvek. Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta F. Kiss Erzsébet. Bp. 1989.

Budapest története IV. Budapest története a márciusi forradalomtól az őszirózsás forradalomig. Irta: Spira György és Vörös Károly. Szerkesztette: Vörös Károly. Bp. 1978.

Források Budapest Múltjából I. Források Buda, Pest és Óbuda történetéhez 1686–1873. Szerkesztette Bácskai Vera. Bp. 1971. FBM I.

Budapest teljes utcanévlexikona. Az adattárat összeállította Mészáros György. Bp., 1998.

Névmutató

Rövidítések jegyzéke

alpolgármest.	alpolgármester
cs., csász.	császári
cs. kir.	császári királyi
d. e.	délelőtt
d. u.	délután
e. é.	ez év/évi
egyszersm.	egyszersmind
etc.	et cetera (és így tovább)
f. é.	folyó év/évi
f. hó	folyó hó
fl	forint
gr./gf.	gróf
h. m.	helyettes
hg.	herceg
hit.	hiteles
honv.	honvéd, honvédelmi
jkönyv	jegyzőkönyv
k. k.	kegyes királyi
k. s. k.	kegyes és királyi
keb.	kebelbeli
ker.	kerületi
kir.	királyi
közl.	közlekedési
kr.	krajcár
m. k.	magyar királyi
mp.	manu propria, saját kezűleg
Nm. M. Kir. Httó Tanács Helytartótanács	Nagyméltóságú Magyar Királyi
N. Mlga	(Ő) Nagyméltósága
N: Ő:	Nemzetőrség
n. őr	nemzetőr
orsz.	országos
Ő cs. kir. ap.	ő császári királyi apostoli

pft	pengőforint
pkr, pxr	pengőkrajcár
p. o.	példának okáért
polgárm.	polgármester
s. k.	saját kezüleg
s. t.	és a többi
sz. a.	szám alatt
sz. kir.	szabad királyi
tan.	tanácsnok
t. cz.	tisztelt cím
t. h.	törvényhatóság
t. i.	tudniillik
t. vagy: telj(hatalmú)	tisztelt
tettes	tekintetes
törv. czikk	törvénycikk
u. m.	úgy mint
v. kap.	városkapitány
v.	város/városi
vft.	váltóforint
x.	krajcár
zászl.	zászlóalj

Közölt iratok jegyzéke

8. Gróf Zichy Ferenc leirata a budai tanácshoz a cenzúra megszűnéséről, a sajtó útján elkövetett vétségek kivizsgálására alakult ideiglenes bizottság megalakulásáról
1848. március 16.

9. A budai közgyűlés 1848. március 16-i határozatai

10. Károlyi István pesti követnek Bécsből küldött tudósítása a magyar országgyűlés Kossuth-vezette küldöttségének fogadtatásáról
1848. március 17.

11. a. A pesti tanács utcanévváltoztatásokról dönt
1848. március 17.

11. b. A budai tanács utcanévváltoztatásokról dönt
1848. március 22.

12. Rottenbiller Lipót pesti alpolgármester bemutatja a tanácsnak a polgárőrség eskümintáját
1848. március 18.

13. A Pest városi közcsendi bizottmány dönt bírák kinevezéséről a sajtókihágások megakadályozására; a békés átalakulást ünneplő hálaadó istentiszteletről és a város díszkivilágításáról
1848. március 18.

14. A Pest városi közcsendi bizottmány megköszöni Óbuda mezőváros tanácsának a rend fenntartására felajánlott polgárőrséget
1848. március 18.

15. A Pest városi közcsendi bizottmány határozata a közrend fenntartásáról szóló miniszterelnöki körlevél tárgyában
1848. március 21.

16. A pesti közgyűlés jóváhagyja Rottenbiller Lipótnak, a közcsendi bizottmány elnökének jelentését a miniszterelnök tiszteletére rendezett ünnepség költségéről
1848. március 21.

17. A pesti tanács átirata a budai tanácshoz rendfenntartási intézkedéseik összehangolására
1848. március 21.

18. A pesti közgyűlés a kivívott szajtószabadság védelmére kéri fel gróf Batthyány Lajos miniszterelnököt a sajtótörvényjavaslat országgyűlési tárgyalásakor
1848. március 22.

19. A pesti tanács gróf Batthyány Lajos miniszterelnök támogatását kéri a helyi nemzetőrségi tüzérosztály felállításához
1848. március 22.

20. A pesti tanács engedélyt kér a Helytartótanácstól, hogy a szervezés alatt álló nemzetőrség kiképzésére nyugállományú, illetve önként jelentkező katonatiszteket alkalmazhasson
1848. március 24.

21. a. A pesti tanács utasítja követeit, érjék el, hogy a minisztérium üléseit Budapesten tartsa
1848. március 24.

21. b. Buda város tanácsa István nádorhoz intézett feliratában aggodalmát fejezi ki azon hír hallatán, hogy a minisztérium üléseit Pesten fogja tartani
1848. március 27.

22. A Pest városi közgyűlés utasítja a nemzetőrség főparancsnokát a Nemzeti Múzeum őrzésére
1848. március 24.

23. a. A Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány (MOIB) felhívása Rottenbiller Lipót alpolgármesterhez, hogy a pest-budai nemzetőrség is adjon a katonaság által teljesített őrszolgálat mellé őrséget
1848. március 29.

23. b. A budai közcsendi bizottmány jelenti a MOIB-nak, hogy létszámhiány miatt nem képes budai nemzetőröket pesti szolgálatra átengedni
1848. március 30.

24. Oeffner (Öffner) Ferenc budai polgármester tájékoztatja a MOIB-ot a március 27-i és 29-i nyilvános tanácsülést megzavaró rendbontásról, s a nemzetőrség részére fegyvereket kér
1848. március 29.

25. Óbudai tanácsi határozat a nemzetőrség toborzásáról és a tisztek megválasztásáról
1848. április 1.

26. A budai közgyűlés támogatja az országgyűlési követei által előterjeszteni kívánt javaslatot Pest és Buda egyesítéséről
1848 április 3.

27. a. A budai polgármester jelenti a MOIB-nak az első felelős magyar minisztérium kinevezése hírének fogadtatását valamint a nemzetőrség szervezését
1848. április 4.

27. b. Budai gazdasági bizottmányi határozat a város kivilágításáról a nádor tiszteletére
1848. április 6.

28. Pesti tanácsi határozat a városi követeknek a budai követek egyesítési javaslatát ismertető jelentéséről
1848. április 8.

29. Óbuda küldöttség útján kér felvilágosítást a három város tervezett egyesítéséről
1848. április 20.

30. A pesti tanács tárgyalja Szemere Bertalan belügyminiszternek a zavargások megfékezésére és népgyűlések tartására vonatkozó leiratát
1848. április 20.

31. A pesti közgyűlés a tisztújítás előkészületeiről rendelkezik
1848. április 20.

32. Óbudai tanácsi határozat Feley Ede jegyző és Krövick Antal bíró lemondásáról
1848. április 22.

33. Oeffner (Öffner) Ferenc budai polgármester lemondása hivataláról
1848. április 26.

34. Óbudai közgyülési határozat a tisztújítás módjáról és helyéről
1848. május 3.

35. Türnböck János és Házmán Ferenc országgyűlési követek végjelentése
1848. május

36. Szemere Bertalan belügyminiszter rendelete Pest városához, hogy a rend fenntartására a katonaságot is igénybe veheti
1848. május 13.

37. Budai polgárok hűségnyilatkozata a minisztérium iránt
1848. május 13.

38. A budai tanács a nemzetőrség részére fegyvereket kér a miniszterelnöktől
1848. május 14.

39. Rottenbiller Lipót helyettes polgármester és nemzetőrségi ezredes felterjesztése az éjjeli zavargások megakadályozására
1848. május 15.

40. A pesti tanács meghívja Buda város tanácsát, polgárait és nemzetőrségét a minisztérium tiszteletére rendezendő ünnepélyre
1848. május 17.

41. Szemere Bertalan belügyminiszter felhívása a közrend és -csend fenntartására, s hogy a rendbontók az okozott kárt megtéríteni kötelesek
1848. május 20.

42. a. A pesti közgyűlés a kormány felhívására bizottságot alakít adománygyűjtésre és 200.000 forintot ajánl fel az önkéntesek felszerelésére
1848. május 22.

42. b. Budai közgyűlési határozat arról, hogy a haza megsegítésére nem ajándékot, hanem kamatmentes kölcsönt folyósít a város
1848. június 8.

43. A nemzetőrség összeírására kiküldött választmány jelentése négy kegyesrendi szerzetes jelentkezéséről a nemzetőrség tüzérségébe
1848. május 22.

44. A pesti tanács hazafiúi üdvözlettel tiszteleg Mészáros Lázár hadügyminiszter előtt és együttműködéséről biztosítja őt
1848. május 31.

45. Szemere Bertalan belügyminiszter utasítja Pest városát, hogy gondoskodjék a laktanyákból helyhiány miatt kiszoruló sorkatonaság elhelyezéséről
1848. június 1.

46. Mészáros Lázár hadügyminiszter köszönete a budai nemzetőrségnek a lelkes fogadtatásért
1848. június 2.

47. Mészáros Lázár hadügyminiszter a távollévő miniszterelnök köszönetét tolmácsolja a Pest városi toborzó bizottmánynak az önkéntes honvéd zászlóaljak gyors felállításáért
1848. június 6.

48. a. A pesti tanács megküldi határozatát a budai tanácsnak a Pesten tartandó országgyűlés képviselői számára biztosítandó szállások tárgyában
1848. június 7.

48. b. Gróf Széchenyi István közmunka- és közlekedésügyi miniszter leirata a pesti tanácshoz a Pesten tartandó országyűlés részére megfelelő termek biztosítása tárgyában
1848. június 8.

48. c. A budai tanács értesíti a pesti tanácsot a szállások tárgyában tett intézkedéséről
1848. június 26.

49. Szemere Bertalan belügyminiszter elrendeli Pest város hatóságának, hogy — az általa az ország egész területére meghirdetett statárium következtében — rögtönítélő bíróságot állítson fel
1848. június 12.

50. a. Buda város közgyűlésének határozata a tisztújítási jegyzőkönyv elfogadásáról
1848. június 5.

50. b. Pest város tisztújító közgyűlése
1848. június 13., 17., 18., 19., 20., 24.

50. c. Óbuda mezőváros tisztújító közgyűlése
1848. június 15.

51. Kossuth Lajos pénzügyminiszter felhívja Pest város közönségét az elmaradt hadiadó és toborzási segély mielőbbi befizetésére
1848. június 18.

52. Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök utasítja a pesti tanácsot, hogy a nemzetőrséghez kinevezett tisztek számára megfelelő lakásokról tegyen jelentést
1848. június 21.

53. A budai központi választmány jegyzőkönyve a vízivárosi országyűlési képviselőválasztásról
1848. június 26.

54. Nádosy Sándor a pesti lovas nemzetőrség parancsnoka parancsőr kinevezését kéri a pesti tanácstól
1848. június 27.

55. A budai gazdasági bizottmány határozata a város feldíszitéséről az uralkodó Budára érkezése esetén
1848. június 29.

56. Pest város közgyűlésének döntése a „szabad királyi" cím használatának megszüntetéséről
1848. július 1.

57. Perczel Mór megküldi a budai polgármesternek a Budapesti Nemzetőrség parancsnokához intézett utasítását a nemzetőrség felvonulási rendjéről az országgyűlés megnyitása napján
1848. július 1.

58. Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök utasítja a budai tanácsot a nemzetőrségi tisztek részére berendezett irodák biztosítására
1848. július 2.

59. A budai polgármester felterjeszti a miniszterelnök irodaigazgatójának, Kuthy Lajosnak a városban lévő országos kormányzati, hadi és városi főtisztviselők névsorát
1848. július 4.

60. a. Mack (Makk) József tüzér hadnagy lőtér kijelölését kéri a pesti tanácstól
1848. július 15.

60. b. Ságody Sándor pesti alpolgármester jelentése a tanácsnak a honvéd tüzérség számára kijelölhető lőtér tárgyában
1848. július 30.

61. Buda városa 800 db fegyvert kér nemzetőrsége számára a hadügyminisztertől
1848. július 19.

62. A budai tanács elutasító válasza a miniszterelnök azon rendelkezésére, melyben a nemzetőrségi tisztek részére berendezett irodákat kér
1848. július 25.

63. a. Az óbudai képviselő ülés határozata a 128 nemzetőr kiállításáról szóló miniszteri parancs tárgyában
1848. augusztus 1.

63. b. Óbudai képviselő ülési határozat az önkéntesek fizetésének fedezésére szolgáló adógarasok beszedéséről
1848. augusztus 3.

64. Buda város közgyűlésének határozata a fegyverek begyűjtéséről szóló miniszteri rendelet tárgyában
1848. augusztus 1.

65. A budapesti nemzetőrség főparancsnoka tájékoztatja a pesti tanácsot a nemzetőrség felfegyverzéséről, egyúttal kiképzésükhöz harcban nem használható fegyvereket kér
1848. augusztus 4.

66. Walheim János polgármester jelenti a hadügyminisztériumnak a városi puskaművesek névsorát
1848. augusztus 4.

67. Buda városának Szemere Bertalan belügyminiszterhez intézett panasza a beszállásolási terhek miatt
1848. augusztus 8.

68. A budapesti nemzetőrség főparancsnoka értesíti Pest városát a nemzetőrségi lovasság zászlófelszentelési ünnepségének időpontjáról
1848. augusztus 11.

69. Pekáry (Pékáry) Imre alkapitány jelenti a tanácsnak, hogy Chappon Lajos vívómester bizonyítványt kér a városi nemzetőrök kiképzésében nyújtott szolgálatairól
1848. augusztus 11.

70. Walheim János polgármester jelentést tesz Szemere Bertalan belügyminiszternek a begyűjtött fegyverekről és egyéb adományokról
1848. augusztus 16.

71. Mészáros Lázár hadügyminiszter leirata a pesti polgármesterhez annak ügyében, hogy Onhaiser ácsmester használhatatlan kaszanyeleket szállított
1848. augusztus 17.

72. A budai gazdasági bizottmány határozata a várbeli nemzetőri őrszobák tisztántartásáról
1848. augusztus 19.

73. Pest város közgyűlése tárgyal a város által kiállítandó és táborba szálló nemzetőrök fizetésének módjáról
1848. augusztus 20.

74. Óbudai képviselő ülési határozat a Pest megye által elrendelt nemzetőrök felfogadásáról
1848. augusztus 22.

75. A pesti közgyűlés határozata az Országos Nemzetőrségi Haditanács megismételt utasításáról, miszerint a város a helybeli nemzetőrtisztek és segédtisztjeik részére szállást biztosítson
1848. augusztus 24.

76. Buda város közgyűlése fegyvereket kér Mészáros Lázár hadügyminisztertől önkéntesei számára
1848. szeptember 4.

77. Az óbudai képviselők ülésének határozata arról, hogy a volt tanácsnokok nem mentesülnek a katonai beszállásolás terhe alól
1848. szeptember 4.

78. A pesti tanács értesíti az Országos Nemzetőrségi Haditanácsot, hogy az engedetlen honvédek dologházi alkalmazását nem tartja megoldhatónak
1848. szeptember 9.

79. Buda város közgyűlésének határozata a városi közmunkákról
1848. szeptember 11.

80. a. Oláh Laura varrónő igazolást kér a tanácstól markotányosi állás vállalása céljából
1848. szeptember [10.]

80. b. Pekáry (Pékáry) Imre alkapitány jelentést tesz a tanácsnak Oláh Laura pesti illetőségéről és erkölcsös magaviseletéről
1848. szeptember 11.

81. Rottenbiller Lipót polgármester utasítja Lángh Ignác főkapitányt a helybeli német és magyar szabómesterek és segédjeik összeírására a hadsereg számára végzendő munka céljából
1848. szeptember 11.

82. A budai tanács Kossuth Lajos segítségét kéri önkéntes nemzetőreinek felfegyverzéséhez
1848. szeptember 12.

83. a. A budai közgyűlés eszközöket kér sáncépítésre a Közlekedési Minisztériumtól
1848. szeptember 16.

83. b. Décsey Lajos, a minisztérium Közlekedési Osztályának titkára értesíti Buda városát a kért eszközök kiadásáról
1848. szeptember 19.

84. Az Országos Nemzetőrségi Tanács helyt ad Lángh Ignác pesti főkapitány nemzetőri szolgálat alóli felmentési kérelmének
1848. szeptember 20.

85. Andorffy Károly budai főkapitány elszámolása a közgyűlésnek a rábízott toborzási költségekről
1848. szeptember 21.

86. Pest város kérelme a pénzügyminisztériumhoz, hogy az újoncállítással kapcsolatos többletkiadásai beszámíttassanak a már megajánlott adóba
1848. szeptember 23.

87. Hajnik Pál rendőri osztályigazgató utasítja a pesti polgármestert a hajóhíd épségének biztosítására
1848. szeptember 25.

88. Tóth László, a kecskeméti népfelkelők őrnagya köszönetet mond a pesti polgármesternek a lakosság élelmiszer adományáért
1848. szeptember 25.

89. a. A pesti közgyűlés átirata a budai közgyűléshez, hogy a két város közösen indítsa nemzetőri csapatainak egy részét a haza védelmére
1848. szeptember 26.

89. b. A budai határozat a pesti felhívásra
1848. szeptember 28.

90. A 6. nemzetőr zászlóalj dobosainak kérelme parancsnokukhoz, hogy részükre járandóságot utalványozzanak a megterhelő szolgálat fejében
1848. szeptember 27.

91. Buda város állandó választmányi gyűlése tudomásul veszi Kossuth Lajos, az Országos Honvédelmi Bizottmány (OHB) elnöke által megküldött képviselőházi határozatot és jelentés tesz a városban állomásozó katonai alakulatokról
1848. szeptember 28.

92. Mayer Lambert, a budai csillagvizsgáló igazgatója jelenti a pesti polgármesternek, hogy az OHB megbízására a város állandó megfigyelés alatt áll
1848. szeptember 30.

93. a. A budai közgyűlés határozata a népfelkelésről
1848.október 2.

93. b. Nyáry Pál utasítása Lahner György honvéd őrnagy részére
1848. október 2.

94. Kemény Dénes belügyminisztériumi államtitkár leirata a pesti tanácshoz, hogy tiltsa meg a pesti fegyvergyár munkásainak csatlakozását a népfelkelőkhöz
1848. október 3.

95. a. Nyáry Pál, az OHB tagja közvetíti a budai polgármesternek a pesti nemzetőrség kérését, miszerint részt vállalnának a Vár őrzésében
1848. október 5.

95. b. A budai tanács utasítja a helybéli nemzetőrparancsnokokat a pesti nemzetőrség ajánlatának elfogadására
1848. október 6.

96. a. Nádosy Sándor honvéd ezredes rendelete Óbuda tanácsához Buda város erődítési munkálataira vonatkozóan
1848. október 10.

96. b. Albert Ferenc ideiglenes nemzetőrparancsnoknak és óbudai sáncépítési vezetőnek a pesti polgármesterhez intézett megkeresése a sáncépítésre jelentkező pesti lakosokfogadása tárgyában
1848. október 15.

97. Az óbudai képviselő testület határozata a sáncolásra kivezényelt katonák elszállásolásáról és élelmezésnek módjáról
1848. október 13.

98. Kovács György ezredesnek, a nemzetőrség főparancsnokának panasza, hogy a pesti tanács lövöldözéseket tiltó utasítását nem tudja végrehajtatni
1848. október 15.

99. Buda város közgyűlése két havi adó kivetéséről határoz
1848. október 18.

100. a. Nádosy Sándor, az Országos Haditanács elnöke utasítja Flór Ferencet, a pesti nemzetőrség főorvosát a táborba szállásra
1848. október 17.

100. b. Flór Ferenc, Pest városi főorvos és kórházigazgató jelenti a polgármesternek, hogy Kossuth Lajos kíséretébe beosztva, táborba rendelték
1848. október 17.

101. Az Országos Nemzetőrségi Tanács nevében Nádosy Sándor megköszöni a kiszolgált pesti tüzérek jelentkezését
1848. október 22.

102. a. Budai közgyűlési határozat az Országos Nemzetőrségi Haditanács megkeresésérő1 a város határát őrző nemzetőrök felszerelése tárgyában
1848. október 23.

102. b. A budai közgyűlés határozata a sáncok építésénél alkalmazott horvát hadifoglyok napidíjáról
1848. október 23.

103. a. Nádosy Sándornak utasítása a pesti puskaművesek foglalkoztatásáról
1848. október 27.

103. b. Nyáry Pál, az OHB helyettes elnöke felszólítja a pesti polgármestert, hogy a hadsereg fegyverrel való ellátása céljából mozgósítsa a város puskaműveseit, kovács- és lakatos mestereit
1848. november 3.

104. Tizenkét pesti vendéglős a tanács közbenjárását kéri az országos rendőrigazgatóságnál a hozzájuk beszállásolt nemzetőr csapat számára kiszolgáltatott zab, széna és szalma árának megtérítéséért
1848. október 27

105. A pesti tanács felszólítása a megválasztott városi képviselőkhöz, hogy a közgyűléseken minél nagyobb számban vegyenek részt
1848. november 2.

106. A pesti tanács válasza a hadügyminisztériumnak nyolcvan önkéntes tiroli felfegyverzése ügyében
1848. november 3.

107. A pesti tanács Rombach János serfőző mester folyamodványára a szorult helyzetben lévő pesti serfőzők számára Pozsony város tanácsától kér segítséget
1848. november 10.

108. Buda város közgyűlésének határozata a háztulajdonos özvegyek nemzetőri szolgálata tárgyában
1848. november 16.

109. A pesti tanács jelentést tesz az OHB-nak a város kezelésében lévő gabonaraktárak befogadóképességéről
1848. november 17.

110. Kossuth Lajos utasítja a két város hatóságát, hogy a sáncolási munkánál legyenek figyelemmel a talált régiségekre és a Nemzeti Múzeumnak, valamint az Akadémiának tegyenek róluk jelentést
1848. november 30.

111. A budai közgyűlés határozata a város által fogadott, de továbbszolgálni nem akaró önkéntesekről
1848. december 6.

112. A budai nemzetőrség 2. zászlóalj 5. század esküdtszéki tanácsa megkeresi a budai tanácsot az ittasság miatt elítélt Metky István nemzetőr ügyében
1848. december 10.

113. Buda város tanácsának felirata a belügyminiszterhez a hadi fuvarok költségeinek fedezése érdekében
1848. december 18.

114. Kossuth Lajos utasítja Pest város hatóságát, hogy a jég zajlása ellenére biztosítsa a hadsereg dunai átkelését
1848. december 29.

115. Kossuth Lajos rendelete Buda városához a fegyverek beszolgáltatásáról
1848. december 29.

116. a. Kossuth Lajos megbízása Kiss Miklós alezredesnek
1848. december 31.

116. b. Kiss Miklós utasítja Culmann (Kulmann) Károlyt, hogy Kossuth Lajos rendeletére nemzetőröket állítson a város határába
1848. december 31.

117. Döbrentei Gábor budakerületi országos főbiztos utasítása Walheim János polgármesternek
1848. december 31.

118. OHB-rendelet a dunai átkelés biztosításáról
1848. december 31.

119. a. A budai polgármester átirata a pesti polgármesterhez a rendkívüli helyzetre való tekintettel délelőtt és délután is tartandó közgyűlések tárgyában
1849. január 1.

119. b. Az óbudai tanács és képviselők ülésének határozata a városházán tartandó állandó ügyeletről
1849. január 2.

120. a. Tenczer (Tentzer) Károly értesíti a pesti tanácsot hogy a dunai átkelésre biztosított összeget a pénzügyminisztérium utalványozta
1849. január 2.

120. b. Pekáry (Pékáry)Imre pesti városkapitány jelentése a tanácsnak az átkelés biztosítására tett intézkedéseiről
1849. január 2.

120. c. A budai tanács panasza a pesti polgármesterhez fuvarosainak Pest városi visszatartása tárgyában
1849. január 2.

120. d. Walheim János budai polgármester jelenti a tanácsnak, hogy kétezer forintot átvett Pest város tanácsától
1849 .január 3.

121. A budai közgyűlés határozata a város megadásáról és tisztelgő küldöttségről Windisch-Grätz herceghez, a cs. kir. sereg fővezéréhez
1849. január 5.

122. a. A pesti közgyűlés határozata a város megadásáról és tisztelgő küldöttségről a cs. kir. sereg fővezéréhez
1849. január 5.

122. b. A pesti tanács Windisch-Grtz fővezér utasítására hűségnyilatkozatot tesz az uralkodónak
1849. január 5.

123. Harvatovics őrnagy utasítja a pesti tanácsot, hogy készítsen összeírást a városi laktanyákról, kórházakról, termény- és fegyverraktárakról, valamint a sebesült vagy fogoly honvédekről, tisztekről és a fegyverekről
1849. január 6.

124. Havas József királyi biztos utasítja a pesti tanácsot az útlevelek kiállításának módjáról
1849. január 7.

125. a. A pesti tanács Havas József királyi biztostól további felvilágosítást kér a fegyverek beszolgáltatására vonatkozóan
1849. január 9.

125. b. Havas József utasítja a pesti város tanácsot mindenféle fegyver begyűjtésére
1849. január 10.

125. c. A pesti tanács határozata arról, hogy felmentést kér a városi rendőrök és mezőőrök számára a fegyverbeszolgáltatás alól
1849. január 19.

126. Havas József utasítja a pesti tanácsot a parancsok pontos végrehajtására
1849. január 10.

127. a. Havas József elrendeli a császári lobogók kitűzését
1849. január 10.

127. b. Havas József rendeletére a kincstári épületeken a császári színeket és címert az országos és hatósági épületeken pedig az ország színeit kell alkalmazni
1849. január 24.

128. A tabáni albíróság panasza a beszállásolt cs. kir. katonaság okozta károk miatt
1849. január 11.

129. Óbudai tanácsi döntés a városnak tartozó polgárok adósságainak beszedéséről
1849. január 12.

130. Pekáry (Pékáry) Imre alkapitány jelentése a pesti tanácsnak a cs. kir. katonaság okozta károkról
1849. január 16.

131. Havas József utasítja Buda város tanácsát, hogy a kórházakat a cs. kir. katonaság részére biztosítsa, a beteg honvédek elhelyezéséről pedig Stahly Ignác főorvossal tárgyaljon
1849. január 16.

132. a. Koller Ferenc pesti tanácsnok előterjeszti Havas József rendeletét a város új tisztikaráról
1849. január 24.

132. b. Havas József rendelete Buda város új tisztikaráról
1849. január 24.

132. c. Havas József leirata az óbudai tisztikar kinevezéséről
1849. január 24.

133. Tretska Sándor és Kund Vilmos Pest városi vámbérlők kérvénye Havas Józsefhez, hogy a cs. kir. katonaság hagyja el a vámházak épületeit
1849. január 24.

134. A tartományi biztosságok főigazgatóságától Torkos Mihály utasítja a budai tanácsot széna és szalma szállítására
1849. január 27.

135. Havas József utasítja a pesti tanácsot a városból eltávozott pártütők névsorának összeállítására
1849. február 3.

136. Óbudai tanácsi határozat a kocsmák és vendéglők éjszakai nyitvatartásáról
1849. február 4.

137. Budai tanácsi határozat kölcsön felvételéről a cs. kir. katonaság részére teljesített szállítások kifizetése céljából
1849. február 10.

138. a. A pesti tanács Havas József utasítását kéri a városban elhelyezendő cs. kir. katonaság elszállásolására vonatkozóan
1849. február 16.

138. b. A budai beszállásolási bizottmány a várbeli katonai férőhelyekről
1849. március 8.

138. c. A budai katonai beszállásolási bizottmány a városba beszállásolt cs. kir. katonaság elhelyezéséről
1849. március 19.

139. Havas József utasítja a pesti tanácsot a Radical Kör helységeinek zárolására
1849. február 20.

140. a. Sebastianovich Imre vízivárosi bíró jelentése a beszállásolási bizottságnak a katonalovak számára rendelkezésre álló férőhelyekről
1849. március 6.

140. b. Óbudai tanácsi határozat az előfogatokról és azok árának a lótulajdonosokra terheléséről
1849. március 11.

140. c. Óbudai tanácsi határozat az előfogati díjak elosztásáról
1849. március 29.

141. Havas József értesíti pesti tanácsot, hogy a főparancsnokság a várost felmentette az előfogatok kiállításának kötelezettsége alól
1849. március 7.

142. Havas József utasítja a pesti tanácsot a pártütőkkel, illetve az általuk megszállt vidékkel való mindennemü kereskedelmi kapcsolat megakadályozására
1849. március 12.

143. Wladár G. M. pesti polgár és felesége engedélyt kérnek a tanácstól, hogy elköltözhessenek a városból
1849. március 13.

144. Óbudai tanácsi határozat az adó és a polgárok tartozásainak beszedéséről
1849. március 29.

145. Óbudai tanácsi határozat a császári katonaság részére szállított ruhanemű kifizetéséről
1849. április 5.

146. Havas József utasítása a budai tanácsnak a harangozás szabályozásáról
1849. április 12.

147. Az óbudai tanács jelenti Bene Antal cs. királyi kerületi biztosnak a helybéli lótulajdonosok döntését az előfogatok kiállítása tárgyában
1849. április 20.

148. a. Pesti tanácsi határozat a magyar táborba menő küldöttség tagjairól
1849. április 23.

148. b. Pesti tanácsi határozat a forradalom idején választott tisztikar visszahelyezéséről
1849. április 24.

148. c. Aigner Miklós tanácsnok beszámol az Aulich Lajos tábornoknál járt küldöttség fogadtatásáról
1849. április 26.

148. d. Ságody Sándor alpolgármester jelentés tesz a tanácsnak Terczy Szilárd elfogatásáról
1849. április 26.

149. Kossuth Lajos kormányzó elnök "Nyílt rendelet"-e Irányi Dániel teljhatalmú kormánybiztosi kinevezéséről
1849. április 25.

150. A pesti tanács elfogadja a Függetlenségi Nyilatkozatot és tisztelgő küldöttséget nevez ki Kossuth Lajos kormányzó-elnök köszöntésére
1849. április 28.

151. Debrecen város tanácsa értesíti a pesti tanácsot, hogy miután Pest és Buda az ellenség kezén volt, a Szent György-napi országos vásár határidejét májusra tette
1849. április 30.

152. Irányi Dániel kormánybiztos letiltja az osztrákokkal együttműködött Pest városi tisztviselők nyugdíjának folyósítását
1849. május 1.

153. a. A pesti katonai kórházak főigazgatója utasítja a tanácsot a Károly kaszárnyában fekvő betegek ellátásához szükséges szalma biztosítására
1848. május 4.

153. b. Paulovics László helyettes városkapitány a budai polgármester intézkedését kéri a vízivárosi laktanyába elszállásolt beteg honvédek ellátása ügyében
1849. május 9.

154. Az óbudai tanács tudomásul vesziFeley Ede helyettes budapesti kormánybiztos rendelkezését az előfogatokról és az elmozdított tisztviselők visszahelyezéséről
1849. május 6.

155. Görgei Artúr hadsereg főparancsnok védelmi előkészületek megtételére utasítja a Pest városi kapitányságot
1849. május 7.

156. A bombázások miatt a pesti közgyűlés határoz a tanács- és közgyűlések áthelyezéséről
1849. május 8.

157. Pesti tanácsi határozat a városi levél- és irattár , valamint a városi hivatalok költöztetéséről
1849. május 8.

158. A budai tanács kérelme Nagysándor József tábornokhoz az otthonaikat elhagyni kényszerülő polgárok vagyonának őrzése tárgyában
1849. május

159. Türnböck János helyettes budai polgármester értesíti Paulovics László városkapitányt, hogy az ostrom miatt a tanácsüléseket a Vízivárosban tartják
1849. május 8.

160. Feley Ede továbbítja Bajcsy Károly helyetes polgármesternek Irányi Dániel utasítását, miszerint a Hentzi által a várból kibocsátott lakosok között rejtőző honárulókat le kell fogatni
1849. május 10.

161. A budai térparancsnokság levele a város kapitányának liszt őrlése és a cs. katonaság részére készített ruhanemű lefoglalása tárgyában
1849. május 10.

162. Feley Ede utasítása a [Buda]-újlaki bíróhoz a honvédsereg részére kenyér sütése tárgyában
1849. május 10.

163. Hajnik Pál országos rendőrigazgató rendelete útlevelek kiállításáról
1849. május 11.

164. Irányi Dániel értesíti a pesti tanácsot, hogy Nyáry Pál Pest megyei első alispánnal együttműködve segíti a városból menekülő lakosokat
1849. május 15.

165. A pesti közgyűlés határozata a távol maradó tisztviselők ügyében
1849. május 16.

166. A pesti közgyűlés jelenti a hadügyminisztériumnak az elrendelt rendkívüli toborzás teljesítésének akadályait
1849. május 16.

167. Hivatalos jelentés a budai városi kórházban elhelyezett sebesült honvédekről
1849. május 18.

168. Ludvigh János kormánybiztos a Vár ostrománál megsebesült katonák elszállítását kéri az óbudai tanácstól
1849. május 21.

169. Pesti közgyűlési határozat a Függetlenségi Nyilatkozat és Budavár visszavételének megünnepléséről
1849. május 22.

170. Óbudai tanácsi határozat az újoncozásról
1849. május 22.

171. Lángh Ignác, a pesti toborzási választmány elnöke az újoncok felszerelésére 3000 forint utalványozását kéri a közgyűléstől
1848. május 23.

172. Irányi Dániel felszólítja Buda városát, hogy a Függetlenségi Nyilatkozat kihírdetését és Budavár visszavételét ünnepelje együtt Pest városával
Pest, 1849. május 25.

173. Irányi Dániel budai nemzetőr parancsnokokat nevez ki
1849. május 25.

174. a. Kapocsfi Imre, pesti kerületi közvádló Irányi Dániel utasítására az osztrákokkal kollaboráló pesti lakosok javainak lefoglalására hivatalnokok kirendelését kéri a tanácstól
1849. május 25.

174. b. Kornis Károly közvádló átirata a budai tanácshoz Panajóth Farkas polgár ügyében
1849. május 30.

175. Kunhegyi János ügyvéd a polgármester kéri intézkedését a Vár ostromakor halálosan megsérült két polgárasszony ingóságai ügyében
[1849. május 26.]

176. a. Lombay Imre helyettes pesti főkapitány átirata a budai tanácshoz egy új híd építése tárgyában
1849. május 28.

176. b. Irányi Dániel utasítja Feley Ede budai polgármestert a hajóhíd építése körüli visszásságok megszüntetésére
1849. június 5.

177. Schwaiger Vencel tabáni bíró értesíti a tanácsot a honvéd sereg részére kiszolgáltatott élelmiszerekről
1849. május 31.

178. Irányi Dániel utasítása Buda város hatóságának a cs. kir. kormány által kinevezett tisztviselők fizetésének visszavételéről
1849. június 1.

179. Ludvigh János kormánybiztos értesíti a budai polgármestert, hogy a cs. kir. hadsereg számára teljesített szolgáltatásokat a város nem fizetheti ki a polgároknak
1849. június 1.

180. Balássy Antal, helyettes budai főkapitány őrség kirendelését kéri a térparancsnokságtól az ország függetlenségének és Budavár visszavételének tiszteletére rendezendő ünnepség idejére
1849. június 2.

181. Szölényi József honvéd alezredes ruhanemű és lábbeli készíttetését kéri a katonai kórház részére az óbudai tanácstól
1849. június 2.

182. Budai közgyűlési határozat az ostrom alatt leégett házak ujjáépítésének szabályairól
1849. június 4.

183. A pesti közgyűlés kérelme a közlekedési minisztériumhoz a város égésekor kárt szenvedett háztulajdonosok részére beszerzendő épületfa kedvezményes szállítása tárgyában
1849. június 7.

184. a. Pest városi nagykereskedők, a Singer-testvérek panasza üzlethelységük használhatatlanná válása tárgyában
1849. június 7.

184. b. Kanicser János pesti tanácsnok jelentése a Singer-testvérek panasza ügyében
1849. június 11.

185. A pesti közgyűlés előfogatok kiállítása alól kér felmentést a hadügyminisztériumtól
1849. június 8.

186. Vashegyi Alajos főtanodai igazgató kérelme a budai tanácshoz a kórháznak használt iskola kitakarításáról
1849. június 8.

187. Krause Ferenc posztónyíró legény folyamodása a budai tanácshoz letelepedési engedélyért
1849. június [10.]

188. A budai tanács kérelme Görgei Artúr hadügyminiszterhez a császáriak által elkobzott fegyverek visszaadásáért
1849. június 11.

189. Hont megye értesíti a pesti tanácsot, hogy a komáromi vár erődítési munkálatai miatt a budai vár helyreállításában nem vehet részt
1849. június 13.

190. Kiss József pesti csizmadia mester igazolást kér a tanácstól Pest bombázása idején elszenvedett kárairól
1849. június [15.]

191. Belügyminiszteri rendelet Buda, Pest és Óbuda egyesítéséről
1849. június 24.

192. a. Pesti kéményseprő legények folyamodványa a tanácshoz a város bombázásakor tanúsított helytállásuk megjutalmazásáért
1849. június [27.]

192. b. A pesti tanács a helyt ad a kéményseprő legények kérésének
1849. július 10.

193. A budai takarékpénztár igazgatója tájékoztatást kér a tanácstól felveszi e a város részére rendelt kölcsön hátralévő összegét
1849. június 27.

194. Albert Ferencnek, a budai és óbudai nemzetőrsereg ideiglenes parancsnokának panasza a polgármesterhez az őrhelyek elhanyagolt állapota tárgyában
1849. június 27.

195. Thaisz Elek pesti tanácsnok jelentése az orosz betörés elleni népfelkelés megszervezése tárgyában
1849. június 28. 196.

196. Sebes Károly őrnagy, budai térparancsnok nyílt rendelete a városházán található fegyverek beszolgáltatására
1849. július 2.

197. Lukács Sándor a magyar hadsereg fölszerelési kormánybiztosa 500 fuvaros kirendelését kéri az óbudai tanácstól az Országos Ruhabizottmány költöztetésére
1849. július 2.

198. Katona Miklós őrnagy a pesti tanácstól őrséget kér a kormányzó szállása elé
1849. július 5.

199. Szabó Imre hadügyminisztériumi államtitkár köszönete Buda városának a beteg honvédek ápolásáért
1849. július 6.

200. A budai tanács kérelme Csány László közlekedési miniszterhez, hogy a városba élelmet szállító polgárai átkelhessenek a Lánchídon
1849. július 6.

201. a. Hajnik Pál országos rendőrigazgató leirata az óbudai bíróhoz az elmaradt előfogatok ügyében
1849. július 6.

201. b. Krövick Antal óbudai bíró válasza Hajnik Pál országos rendőrigazgatónak
1849. július 6.

201. c. Óbudai tanácsi határozat a városi pénztárban lévő magyar bankjegyek felhasználásáról
1849. július 8.

202. a. Hajnik Pál parancsa a hajók Pestre szállításáról
1849. július 8.

202. b. A budai közgyűlés jegyzőkönyvének 454. sz. iktatókönyvi bejegyzése
1849.július 9.

203. Gróf Zichy Ferenc cs. kir. országos főbiztos rendelete a budai tanácshoz a testvérvárosokban található élelmiszerek összegyűjtéséről és átadásáról
1849. július 17.

204. Gróf Zichy Ferenc rendelete a budai tanácsi tisztviselők kinevezéséről
1849. július 18.

205. A budai tanács gróf Zichy Ferenc utasítását kéri a polgármester lemondása és további intézkedés tárgyában
1849. július 18.

206. a. Ságody Sándor pesti alpolgármester beszámolója a város küldöttségének gróf Zichy Ferenc cs. kir. biztosnál tett látogatásáról
1849. július 18.

206. b.Hadisarc kivetése a pesti és óbudai zsidókra
1849. július 19.

206. c. Babarczy Antal cs. kir. főbiztos parancsa az óbudai tanácshoz az előírt számú kenyér sütéséről és szállításáról
1849. július 21.

207. Az óbudai tanács jelentése Babarczy Antalnak a városi pénztár állapotáról
1849. július [21.]

208. Koller Ferenc helyettes pesti polgármester jelentést tesz a tisztikar hűségéről és hiányos létszámáról
1849. július 24.

209. Gróf Zichy Ferenc megelégedését fejezi ki a budai tanácsnak az orosz hadsereg kórháza számára ajándékozott ruhaneműért
1849. július 25.

210. Babarczy Antal utasítja a budai tanácsot kenyér és zab szállítására a cs. kir. hadsereg számára
1849. július 27.

211. Ráth József és Barton József lipótvárosi káplánok kérelme a pesti tanácshoz évdíjuk felemeléséért
1849. július 29.

212. Szent-Ivány Vince cs. kir. biztos utasítása Koller Ferencnek a Szent István-napi ünnepségre vonatkozóan
1849. augusztus 17.

213. Szent-Iványi Vince utasítja Koller Ferencet, hogy a forradalom és szabadságharcban részt vett színészekről és a színházak személyzetéről tegyen jelentést
1849. augusztus 21.

214. Óbudai tanácsi határozat bor kiszolgáltatásáról a katonaságnak a császár születésnapja tiszteletére
1849. augusztus 22.

215. Koller Ferenc jelentése Szent -Iványi Vince cs. kir. biztosnak, hogy Kossuth Lajos pesti bevonulási ünnepségének költségeit Graefl Lipót bíróra terheljék
1849. augusztus 24.

216. Koller Ferenc jelentése Eötvös József kir. jogügyigazgatónak Kossuth Lajos lakásán talált konyhaeszközök lefoglalásáról
1849. szeptember 14.

217. Szent-Iványi Vince utasítása a budai polgármesternek a forradalom legyőzésére tartott ünnepségről
1849. október 1.

218. Feszl Auguszt tanácsnok jelentése Kaiserheim Franciska pesti lakosnak a város bombáztatása során elszenvedett kárairól
1849. október 3.

219. A pesti tanács határozata Haynau, Jellasich, Paskievics és Windisch-Grätz díszpolgárrá választásáról
1849. december 31.

Tartalom jegyzék

BUDAPEST FŐVÁROS LEVÉLTÁRA

DAPEST TÖRTÉNETÉNEK FORRÁSAI

Hazafiak!

Előbbi nyilatkozványunkban arra szólitottunk fel mindenkit, hogy a veszélyben forgó szabadság és függetlenség védelmére készen álljon.

Ezen éberségre folyvást szükség van; mert a szabadság mellyet jog-érzet s bátorság vitt ki, csak éber, elszánt és soha ki nem fáradó hazafiság által tartathatik fen.

Azonban kötelességünk bejelenteni az országnak, hogy szabadságunk ügye jobb fordulatot nyert.

István nádor erélyes közbejárására kivivatott a független magyar kormány.

Ezen független magyar kormány nem igéret többé, a mart. 31-én kelt királyi levél óta a nemzet minden hatalma a felelős magyar ministerium kezében s ellenőrsége alatt van.

A régi kormány megszünt; a bécsi kormány vak eszközeiül használt Cancellaria, Consilium s Kamara nincs többé.

A magyar ministerium akaratja s megegyezése nélkül egy tisztviselő s hivatalnok sem neveztethetik ki ezentul a Magyarbirodalomban. A ministerek ellenjegyzése nélkül minden kinevezés, minden intézkedés érvénytelen.

Ebben áll az uj magyar kormány függetlensége, s csak ez alapon vállalhaták el a felelősséget.

A ministerek hatalma nagy, de nem félelmes; mert a nemzetnek a törvényhozás előtt felelettel tartoznak, s a törvényhozás nem kiváltságos osztályok kifolyása többé, hanem az összes nemzeté.

A mi a királyi levélben a ministerium szerkezetére nézve hiányos, gr. Batthyányi Lajos ministerelnöknek s társainak ismert hazafiságos bátorsága, erélye, bölcsesége s a nemzetgyülés, mellynek felelősek, a gyakorlati téren ki fogják egyenliteni.

Hazafiak! az országgyülés nemsokára véget ér. Az eddig ismeretes, s már életbe lépett törvények után még két nevezetes törvény fog kihirdettetni: a nemzetőrség s népképviselet törvényczikkei.

Ezen két ügy az, melly a nemzet figyelmét s munkásságát legközelebb felhija.

A nemzetőrség kezében van a hazának közbátorsága, s a szabadság legerősebb támaszának, a rendnek fentartása.

A nemzetőrség fölállitása s fölfegyverzése első gondunk legyen.

Nemsokára a képviselők választására fogunk felszólittatni.

A népképviselőkre temérdek munka vár. A népképviselők buzgalmától s bölcseségétől függ a nemzet sorsát olly alapra tenni le, hogy virágzásnak indulhasson.

Midőn Magyarország szabad fiai a képviselők választására összegyülendenek, tudni fogják, hogy nem viaskodni jöttek; mert ezen jog nem kiváltság többé, hanem közös joga az összes nemzetnek. A szabad választás nem viszálkodásban áll, hanem abban, hogy senki se gátoltassék arra adni szavazatát, kihez legtöbb bizodalma van.

A szabadság maga kész vagyont nem ád; de felszabaditja a munkát, s egyedüli eszköz arra, hogy becsületes munkája és szorgalma után mindenki jóllétre juthasson; és pedig egyesek jóllétén alapul a nemzet vagyonossága és ereje.

Az ország csak ugy lehet boldog és erős, ha fiai nem henyélnek. A henye és munkátlan nemzet elveszti a jogot, elveszti a földet, mellyet méltatlanul birt.

Hazafiak! midőn polgári kötelességteket teljesititek, el ne feledjétek, hogy munka és szorgalom az, mi személyes jóllétet és függetlenséget biztosit.

Munkára hazafiak! Az urbér alatt nyögött Magyarország kietlen puszta volt, most csak tőletek függ, hogy a szabad Magyarország boldog, erős és virágzó legyen.

A' szabad Magyarország minden fiától megvárja, hogy mind polgári, mind házi kötelességét teljesitse.

Éljen a király, éljen a nádor, éljen a független felelős nemzeti k rmány.

A pestvárosi rendreügyelő bizottmány.

Nyomatott Landerer és Heckenastnál.

KÖZCSEND ÉS KÖZ

KÖZCSEND ÉS KÖZBÁTORSÁG

Budán, Pesten és Óbudán 1848-49-ben

